

ΑΛΚΙΝΟΟΥ Ε. ΜΑΖΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΦΥΣΙΚΩΝ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Συνεστήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 22/13451 τῆς 8/2/1939 ἐγκυκλίου
τοῦ Σοῦ 'Υπουργείου Θρησκ. καὶ Εθν. Παιδείας.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ Α.Ε.
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46

1939

ΑΛΚΙΝΟΟΥ Ε. ΜΑΖΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΦΥΣΙΚΩΝ

Χαροκόπειος

Σαμαντίδεων

Αρ. Εισ. 45177

ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Συνεστήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 22/13451 τῆς 8/2/1939 ἐγκυκλίου.
τοῦ Σου, Υπουργείου Θρησκ. καὶ Εθν. Παιδείας.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Χαροκόπειος Σαμαντίδεων
Τοῦ Γεωργίου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ Α.Ε

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46

1939

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως
καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας».

Ερμ. Μάζη

ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Α.Ε.

44 - ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ - 44

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ Γῆ εἶναι γιγαντιαῖος δργανισμὸς τοῦ δποίου ὅλα τὰ μέρη εὑρίσκονται εἰς ἀμοιβαίαν ἔξάρτησιν. Τὰ φαινόμενα τῆς γηῶν σφαίρας παρουσιάζουν ἀλληλουχίαν δράσεων καὶ ἐπιδράσεων, αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, μὲ ἀντίκτυπον τῶν ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τῶν αἰτίων, ὅπως ὅτα συνέβαινεν εἰς ἐν σῶμα τελείως ὠργανωμένον. Τὴν ἔρευναν τῶν σχέσεων τῶν φαινομένων τῆς γηῶν ἐπιφανείας καὶ τὴν ἔξάπλωσιν αὐτῶν ἔχει ἀναλάβει ἡ Γεωγραφία. Πρὸς τοῦτο ἡ Γεωγραφία: 1) περιγράφει, 2) ἐντοπίζει καὶ 3) ἔξηγει τὰ γεωγραφικὰ φαινόμενα.

Οθεν συνάγεται ὅτι: **Γεωγραφία εἶναι** ἡ ἐπιστήμη ἡ δποία περιγράφει, ἐντοπίζει καὶ ἔξηγει τὰ φαινόμενα τὰ συμβαίνοντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς.

Ἐκ τοῦ δρισμοῦ καταφαίνεται ἀμέσως, ὅτι τὰ ὄρια τῆς γεωγραφίας εἶναι εὐρύτατα. Πρὸς εὔκολον ἔρευναν τῶν γεωγραφικῶν φαινομένων διαιροῦν τὴν Γεωγραφίαν εἰς τὰ ἔξης τρία μέρη:

1) **Εἰς Φυσικὴν Γεωγραφίαν**, ἡ δποία ἔρευνα τὰ φυσικὰ φαινόμενα τὰ λαμβάνοντα χώραν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς.

2) **Εἰς Ἀνθρωπογεωγραφίαν**, ἡ δποία ἔρευνα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τῆς ἔξελίξεως τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντιστρόφως τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὰς μεταβολὰς, τὰς δποίας ἐπιφέρει ὁ ἀνθρωπός ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

3) **Εἰς Οἰκονομικὴν Γεωγραφίαν**, ἡ δποία ἔξετάζει τὴν παραγωγὴν τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν προϊόντων, ἥτις ἀναγκαστικῶς λαμβάνει χώραν μεταξὺ τῶν λαῶν, ἐνεκά τῆς διαφορᾶς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀναγκῶν τῶν διαφόρων ἀνθρωπίων κοινωνιῶν.

Ἡ Γεωγραφία ἐκ τῆς ἔρεύνης τῶν σχέσεων τῶν ποικίλων φαινομένων τοῦ φυσικοῦ καὶ δργανικοῦ κόσμου δημιουργεῖ μίαν

γεωγραφικήν σύνθεσιν, ἡ δποία δίδει τὴν ἀρμονικὴν αἰποκρατίαν τῶν φαινομένων τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Γεωγραφία στηρίζεται καὶ εἰς ἄλλας ἐπιστήμας, τὴν Γεωλογίαν, τὴν Μετεωρολογίαν, τὴν Στατιστικήν, τὴν Ἰστορίαν, τὴν Βιολογίαν. Ἀπὸ οὐδεμίαν ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἐπιστημῶν δύναται ἡ Γεωγραφία νὰ ἀπορροφηθῇ, διότι ἔχει ἴδιον θέμα καὶ ἴδιαν μέθοδον.

ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΑΙ ΛΕΞΕΙΣ

κ κάτοικοι	χμ χιλιόμετρα
μ μέτρα	χμ ² τετραγωνικά χιλιόμετρα
τ τόννοι	ΧΦ χρυσᾶ γαλλικὰ φράγκα
χ χιλιάδες	(1 χφ=37,5 δραχμ)
ε ἑκατομμύρια	κρ κόροι (1 κόρος=100 κ. πόδες=2,83 μ ³)
Δε δισεκατομμύρια	kwh kilowatt-heure

Σημείωσις.—Οι ἀναφερόμενοι ἐντὸς τοῦ κειμένου ἀριθμοὶ ἐλήφθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὸ: Annuaire Statistique International de la Société des Nations 1937—1938 καὶ ἀπὸ τὸ L'information Géographique 1937, 1938 καὶ 1939.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

1. ΗΛΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

Τὰς διὰ μέσου πολλῶν χιλιετηρίδων βαθμιαίας καὶ συνεχεῖς μεταβολὰς διὰ τῶν δποίων διῆλθεν δ ἄνθρωπος, δπως φθάσῃ εἰς τὴν σημερινὴν τελικὴν μορφήν, ἔξετάζει ἰδιαιτέρα ἐπιστήμη, ἥ ἀνθρώπογονία. Τὰ παλαιοντολογικὰ σωματικὰ ὑπολείμματα τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔζησαν κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῶν παρελθόντων γεωλογικῶν χρόνων, ἐρευνᾷ ἡ Παλαιοντολογία τοῦ ἀνθρώπου, τὰ δὲ ἵχνη τῆς ψυχικῆς ζωῆς τοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου δηλ., τὰ εὑρήματα, τὰ δποία ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔδγον αὐτοῦ ἐρευνᾶ ἡ Προϊστορία. Ὁ πίναξ τῆς σελ. 7 δίδει τὴν γεωλογικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν διαίρεσιν τοῦ παρελθόντος.

‘Ο ἀνθρώπος δὲν εἶχεν ἔξ αρχῆς τὴν σημερινὴν μορφὴν καὶ τὰς σημερινὰς πνευματικὰς ἱκανότητας. Διὰ μέσου πολλῶν χιλιετηρίδων προώδευσε, μετεβλήθη. ‘Υπάρχουν πολλοὶ λόγοι, οἱ δποίοι δδηγοῦν εἰς τὴν υπόθεσιν, δτι δ ἀνθρώπος ἐνεφανίσθη κατὰ τὴν πλειόκαινον διάπλασιν τοῦ τριτογενοῦς αἰῶνος. Φαίνεται, δτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔζων ἐπὶ τῆς Γῆς ἀνθρώποι εὑφυεῖς, οἱ δποίοι ἀφησαν ἵχνη τοῦ ἔργουν των, τοὺς καλουμένους ἡωλίθους. Ἀσφαλῆ ἵχνη τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων δὲν ἔχομεν. Ἀπὸ τῶν πρώτων ὅμιως χρόνων τοῦ τεταρτογενοῦς ἔχομεν ἀναμφισβήτητον τὴν παρουσίαν ἀνθρώπων. Εἰς τὴν Δ. Ἐνδρώπην ὀρχικῶς φαίνεται, δτι ἔζησεν ἡ φυλὴ Νεάντερταλ, ἥ δποία κατὰ τὰ μέσα τῆς πλειστοκαίνου ἐποχῆς ἔξηφανίσθη. Κυρίως ὅμιως ἔξηπλώθη εἰς τὴν Δ. Ἐνδρώπην δ νόπο τοῦ Λινναίου ἀποκληθεὶς διὰ τὴν εὑφύειαν του σοφὸς ἀνθρώπος, διακρινόμενος εὐθὺς ἀμέσως εἰς φυλάς: τὴν φυλὴν Γκριμάλντι μὲ νεγροειδῆ χαρα-

κτηριστικὰ καὶ τὴν φυλὴν Κρομανὸν μὲ χαρακτηριστικὰ λευκῆς φυλῆς. Κατὰ τὸν πρώτους χρόνους τῆς διλοκαίνου ἐποχῆς ἐν μέσῳ τῶν δολιχοκεφάλων τῆς Εὐρώπης φθάνουν οἱ πρῶτοι βραχυκέφαλοι ἀνθρωποί, μὲ κεφαλὴν στρογγύλην καὶ ἀνάστημα μικρόν. Προήρχοντο πιθανώτατα ἐκ τῆς Σιβηρίας· ἦσαν πολυάριθμοι καὶ καλῶς ὀπλισμένοι. Ἐπὶ πολλὰς ἔπειτα χιλιετηρίδας, ἀγνωστον διὰ ποίους λόγους, ἔφθανον εἰς τὴν Εὐρώπην κύματα ἀνθρώπων διὰ δύο διδῶν: ἀνωθεν τῆς Κασπίας καὶ διὰ τῆς Μεσογείου. Τὰ διαφορώτατα ταῦτα ἀνθρώπινα ἀθροίσματα ἔξησκησαν ἀμοιβαίως ἐπ' ἀλλήλων τεραστίας ἐπιδράσεις. Οὕτω διεμορφώθη εἰς τὴν Εὐρώπην μία μεγάλη ποικιλία λαῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σπουδαιοτέρου μέσου ζωῆς διακίνονται οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι εἰς ἐποχὴν τοῦ λίθου καὶ ἐποχὴν τῶν μετάλλων. Ἐκάστη τῶν δύο τούτων ἐποχῶν περιλαμβάνει τὸ σύνολον πολλῶν βαθμίδων πολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ λίθου ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο περιόδους: 1) **τὴν παλαιολιθικήν**, ἡ ὅποια περιλαμβάνει διλόκληρον τὸ πλειστόκαινον τοῦ τεταρτογενοῦς αἰῶνος· ὁ ἀνθρώπος τότε κατειργάζετο τὸν λίθον δι' ἐπανειλημμένων κτυπημάτων καὶ 2) **τὴν νεολιθικήν**, περιλαμβάνουσαν τὸν πρώτους χρόνους τῆς διλοκαίνου ἐποχῆς. Οἱ ἀνθρώποι συνεπλήρωντε τὴν κατεργασίαν τοῦ λίθου διὰ στιλβώσεως, τὴν ὅποιαν ἐπετύγχανε διὰ τριβῆς.

I. **Παλαιολιθικὴ ἐποχή.** — Ἡ ἐποχὴ αὗτη ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον τμῆμα τῆς διῆς ἐποχῆς τοῦ λίθου. Τὰ ἵχνη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ταύτης εὑρέθησαν εἰς πλεῖστα σημεῖα τοῦ κόσμου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παλαιολιθικῆς παρακολουθοῦμεν τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν ἐκ τῶν ἵχνῶν τοῦ πολιτισμοῦ του καὶ τὴν βαθμιαίαν σωματικὴν ἔξέλιξιν του ἐκ τῶν παλαιοντολογικῶν εὑρημάτων. Ἡ παλαιολιθικὴ ἐποχὴ θὰ διήρκεσε πολὺ περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην μεταγενεστέραν περίοδον, διότι, ἐφ' ὅσον δὲ ἀνθρώπος ζῇ εἰς κατώτερον πολιτισμόν, ἡ ζωὴ του εἶναι μονότονος, εὐθὺς δὲ ὡς ἐπινοήσῃ νέον τι, τοῦτο τὸν ὥθεν πρὸς νέας κατατήσεις, διὰ τῶν ὅποιων ταχύτατα ἀνέρχεται κατόπιν τὰς βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ παλαιολιθικὴ διαιρεῖται εἰς κατώτεραν καὶ ἀνωτέραν παλαιολιθικὴν ἐποχὴν.

a') **Κατωτέρα παλαιολιθικὴ.** Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τεταρτογενοῦς αἰῶνος τὸ κλῖμα ἦτο θερμὸν καὶ δὲ ἀνθρώπος, χονδροειδῆς τὴν κατασκευήν, ἔζη μὲ τὸ κυνήγιον τὴν ἀλιείαν, μὲ Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Αἱ γῆκαὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν σχέσι μὲ τὰς κλιματολογικὰς μεταβολὰς.

Γεωλογικαὶ διαφέσεις	K λ ῥ μ α	Z φ α	*Αποδηματικοὶ ἄνθρωποι	*Αρχαιολογικαὶ διαφέσεις
{ 'Ηώκανος ·Ολυόκανος Μειόκανος Πλειόκανος	A' καὶ B' παγετώδης B' μεσοπαγετώδης	Μεσομιβρονός ἐλέφρες	"Ανθρωπος;	'Ηώκανθοι ἐποχή
Κατοτέρα	Γ' παγετώδης (nisi συνοπτέρα) Γ' μεσοπαγετώδης κλίματα θάνατος	Πανίς φυγετοῦ κλίματος Μαριμούθ Πανίς θερμοῦ κλίματος Ιταποπότερος	Πρωτογονοὺς ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ *Ανθρωπος Νεύνεργαλ (δολνήσκεφαλος)	1. Χελλαία 2. Άγινιος ζεύτω
Μέση	Δ' παγετώδης κλίματα φυγετοῦ καὶ ηγρῶν	Πανίς φυγετοῦ κλίματος Μαριμούθ	Σ Ο Φ Ο Σ Σ Α Ν Θ Ρ Π Π Ζ Φυλή Γεωγειδάνητη (δολνήσκεφαλος)	4. *Ωρινάκιος 5. Σολονθράδη 6. Μαργδαληγαία ανω
"Ανω	Μεταπαγετώδης καταρρισμαῖα βροχαῖ κλίματα φυγετοῦ καὶ ηγρῶν	Πανίς στέπηνος ἢ τούντρας Τάρανδος	Φυλή Κερουμάνων (δολνήσκεφαλος)	
	Κλῖμα γλυκυπερὸν	*Ελαφρός		Μεσολιθοι ἐποχὴ
*Ολόκανος	Κλῖμα διμούλων πρός τὸ σημερινὸν	Πανίς καὶ κλιωδὸς διμοία μὲ τὴν σημερινὴν *Εξηλισσόσις ζῷων, καλλιέργεια	*Εμπράντις βραχυγεφάλων μεγαλαία μεταζωὴ σεις λαῶν Φυσικῶς τύπος διάφορος κατά τόπους	Νεολιθικὴ 1. Ορετυάλκου 2. Σιδήρου Μετάλλων ΙΣΤΟΡΙΑ

καρποὺς καὶ ἄγρια φυτά. Ἐπλανᾶτο γυμνός, συνήθως κατὰ μῆκος τῶν ὁδοντων ὑδάτων ἐγγνώριζε νὰ ἀνάπτη πυρὰν καὶ πιθανώτατα δὲν ἐτρέφετο ἀποκλειστικῶς μὲ ὡμάς τροφάς. Τὸ ψῦχος καὶ ἡ ὑγρασία τῆς παγετώδους ἐποχῆς, ἡ ὅποια κατόπιν ἐνέσκηψε, τὸν ἥναγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ σπήλαια καὶ κάτωθεν βράχων. Ἔζησεν ως τρωγλοδύτης ἐγκαταλείψας τὸν πλάνητα βίον. Ἐναντίον τοῦ μεγάλου ψύχους ἡμύνθη ἀποτελεσματικῶς ἐνδυθεὶς μὲ ἔρωματα ζύφων. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐγένετο τεχνίτης ἐπιδεξιώτερος. Τὸν ψυχικὸν του βίον συνεκλόνησε τὸ ἀνεξήγητον δι' αὐτὸν φαινόμενον τοῦ θανάτου. Ἐθαπτε τὰ πτώματα, ἔλατρευε τὸν νεκρούς. Ἡ κατωτέρα παλαιολιθικὴ εἶναι οἱ χρόνοι ἐξαπλώσεως τῆς φυλῆς Νεάντερταλ. Διαιρεῖται ἀρχαιολογικῶς εἰς τρεῖς βαθμίδας: Χελλαίαν, Ἄριλιον καὶ Μουστιαίαν.

β') **Ἀνωτέρα παλαιολιθικὴ.** 'Ο ἀνθρωπος ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἀκόμη ὡς τρωγλοδύτης, τώρα ὅμως διαθέτει φυσικὴν ἐμφάνισιν ἀνωτέραν, ἵκανότητα χειρὸς ἐξαιρετικήν, πνεῦμα πολὺ ἐφευρετικόν. 'Ο Λινναῖος τὸν ὀνόμασεν ἀνθρωπὸν σοφόν. 'Οπλα καὶ ἐργαλεῖα εἶναι τελειοποιημένα, ἡ δὲ ἐξασφάλισις τῆς τροφῆς, τῆς ἐνδυμασίας καὶ τοῦ φωτισμοῦ δὲν τὸν ἀνησυχεῖ. Ἐφωδιασμένος μὲ ὅλα τὰ χρειώδη διὰ τὴν συντήρησίν του ἔζη ἥρεμος. Τότε ἐπλημμύρισαν τὴν ψυχήν του συναισθηματικοὶ κόσμοι, οἱ ὅποιοι τὸν ὅμησαν πρὸς τὴν Τέχνην, καὶ τὸν βλέπουν χαράκτην, γλύπτην, λιχνογοράφον καὶ ζωγράφον ἀκόμη. Ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ εἶναι ὠργανωμένη, εὐδύτεραι δὲ κοινωνικαὶ μονάδες μὲ ίδίους ἥγετας φαίνεται, ὅτι είχον συγκροτηθῆ. Ἡ περίοδος αὕτη περιλαμβάνει τρεῖς βαθμίδας: 'Ωρινάκιον, Σολοουτραίαν καὶ Μαγδαληναίαν.

II. **Νεολιθικὴ ἐποχὴ.**—Αἱ ἀρχαὶ τῆς ὀλοκαίνου περιόδου σημειώνουν τὴν ἔναρξιν τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Δὲν παρουσιάζονται κατ' αὐτὴν μεγάλαι τεχνικαὶ ἐπινοήσεις, σημειοῦται ὅμως γενικὴ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος, διότι ἡ ὑλικὴ ζωὴ βελτιούνται, ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωσις ἀναπτύσσεται, ἡ σκέψις εὐδύνεται, ἡ βαρβαρότης συνεχῶς ὑποχωρεῖ. Τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ἀνθρωπὸς ἐγκαταλείπει τὰ σπήλαια, διότι τὸ κλῖμα εἶναι πλέον θερμόν, καὶ ἐγκαθίσταται εἰς καλύβας ἀπὸ πλειτοὺς κλάδους ἢ ἀπὸ χονδροειδεῖς πλίνθους. Οἱ μικροὶ συνοικισμοὶ περιβάλλονται διὰ λόγους ἀσφαλείας μὲ περίφραγμα ἐκ πασσάλων. Ἐντὸς τῶν λιμνῶν δημιουργοῦνται διὰ μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν αἱ λιμναῖαι οἰ-

κήσεις, αἱ δποῖαι ἀποτελοῦν δλοκλήρους πόλεις. Ὁ νεολιθικὸς ἄνθρωπος ἔξημέρωσεν ὅδισμένα ζῆται καὶ πρῶτον τὸν κύνα. Μετ' ὀλίγον πέριξ τῶν συνοικισμῶν δημιουργοῦνται διὰ σπορᾶς οἱ πρῶτοι ἀγροὶ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τοῦ τοπίου. Τὴν τελευταίαν ἔξαπλωσιν τῶν παγετώνων εἰς τὴν Εὐρώπην διεδέχθη περίοδος μὲ κλῖμα Εηρότερον καὶ θερμότερον ἀπὸ τὸ σημερινόν. Ἐνεκα τούτου μεγάλη στεππώδης ἔκτασις ἔξετείνετο ἐπὶ μεγίστου μέρους τῆς Εὐρώπης. Βραδύτερον τὸ κλίμα μετέπιπτεν εἰς ὑγρότερον, ἡ στέπη ὠπισθοχώρει πρὸς νότον καὶ τὴν ἔκτασιν, τὴν δποίαν ἐγκατέλειπεν αὔτη, τὴν κατελάμβανε τὸ δάσος. Τότε καὶ ὁ ἄνθρωπος κατέλαβε τὰ μέρη, τὰ δποῖα ἔμειναν ἀδενδρα, τὰ μετέβαλεν εἰς ἀγροὺς καὶ ἤχισε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ δάσους θέλων νὰ σταματήσῃ τὴν προσέλασίν του. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἤχισε νὰ καλλιεργῇ, ηὑνοήθη εἰς τὴν νέαν προσπάθειάν του ἔξαιρετικῶς ἀπὸ τὴν τότε μεταβολὴν τοῦ κλίματος. Δὲν ἔχειάσθη νὰ ἔκκαθαδίσῃ ἀπὸ τὰ δάση τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρώπης διὰ νὰ σχηματίσῃ τοὺς ἀγροὺς του, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ προστατεύσῃ τὸ ἔδαφος ἀπὸ τὴν κάλυψιν του ὑπὸ τοῦ δάσους.

III. Μεταλλικὴ ἐποχή.—Κατ' ἀρχὰς ὁ ἄνθρωπος ἔχοησι μοποίησε μόνον τὰ αὐτοφυῆ μέταλλα, χαλκὸν καὶ χρυσόν, τὰ δποῖα κατειργάζετο διὰ σφυρηλατήσεως πρὸς κατασκευὴν κοσμημάτων, βραδύτερον δὲ καὶ ἔργαλείων. Μετὰ πάροδον πολλοῦ χρόνου ἔγνώρισε νὰ δρύσῃ τὰ δρυκτά, νὰ τίκη αὐτὰ καὶ νὰ κατασκευάζῃ διὰ τῆς μίξεως αὐτῶν κράματα. Ἡ χρῆσις τῶν μετάλλων εἰσήχθη βραδύτερα ἀπὸ τοῦ ἐνὸς λαοῦ εἰς τὸν ἄλλον. Ἡ μεταλλουργία ἔγεννήθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας καὶ οἱ ἔκειθεν ἐλθόντες λαοὶ ἐδίδαξαν τὴν χρησιμοποίησιν καὶ κατεργασίαν τοῦ μετάλλου. Διαιροῦν τὴν μεταλλικὴν ἐποχὴν εἰς δρειχαλκίνην ἐποχὴν καὶ σιδηρᾶν ἐποχὴν.

α') **Ορειχαλκίνη ἐποχὴ.** Εἰς τὴν Εὐρώπην δικαθαρός χαλκὸς ἐνεφανίσθη περὶ τὰ μέσα τῆς 3ης χιλιετηρίδος π. Χ. Μετ' ὀλίγον ὄμως ἔγενεκεύθη ἡ χρῆσις τοῦ δρειχαλκοῦ (κρᾶμα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου ὑπὸ τὴν ἀναλογίαν 9:1). Τὸ κρᾶμα τοῦτο ἀπέκτησε μεγίστην ἀξίαν, διότι ἦτο σκληρότερον τοῦ μαλακοῦ χαλκοῦ, τοῦ δποίου ἡ χρῆσις δὲν εἶχε τόσην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἔξελίξεως τοῦ ἄνθρωπου, δῆσην ἡ τοῦ σκληροῦ δρειχαλκοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ κυρίως μεταλλικὴ ἐποχὴ ἀρχίζει μὲ τὴν χρῆσιν τοῦ δρειχαλκοῦ. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἔζων εἰς ἡμιυπογείους

καλύβας καὶ λιμναίας οἰκήσεις, ἀνήγειρον δὲ μεγαλιθικὰ μνημεῖα πρὸς τιμὴν τῶν νεκρῶν των.

β') **Σιδηρᾶ ἐποχὴ.** Είναι ἡ τελευταία μεγάλη ἐποχὴ τῆς ἔξελίξεως τῆς προϊστορικῆς ἀνθρωπότητος. Πότε καὶ ποῦ ἤχωσεν ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σιδήρου δὲν είναι ἀκριβῶς γνωστόν.¹⁰ Έκαστος λαὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν σιδηρᾶν ἐποχήν, ὅπως καὶ εἰς πᾶσαν προηγουμένην, εἰς διάφορον χρονικὴν στιγμήν. Ἡ Ἑλλὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν σιδηρᾶν ἐποχὴν ἥδη ἀπὸ τοῦ 12ου π. Χ. αἰῶνος, ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος. Κατὰ τὴν μεταλλικὴν ἐποχὴν παρατηρεῖται, ὅτι διάφορα ἀνθροίσματα ἀνθρώπων, εἰς διαφόρους χρονικὰς στιγμάς, ἐγκαταλιπόντα τὴν Προϊστορίαν ἦνοιξαν τὴν πύλην τῆς Ιστορίας καὶ συνέχισαν ἔκτοτε τὴν ιστορικήν των ζωὴν ὡς ἴδιαίτερα ἔθνη καὶ λαοί.

2. ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΣ

I. **Ἐπίδρασις τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου.**—Ἐκ τοῦ περιβάλλοντος δ ἀνθρωπος ζητεῖ διάφορα προϊόντα διὰ τροφήν, ἐνδυμασίαν, στέγασιν καὶ ἔνεκα τούτου ενδίσκεται εἰς ἀμεσον ἔξαρτησιν ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ὅρους αὐτοῦ:

α') **Τὸ κλῖμα** ἀσκεῖ μεγίστην καὶ πολλαπλὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ο φυτικὸς καὶ ζωëκὸς κόσμος μιᾶς χώρας ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ κλίματος, ἐπουμένως καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου είναι συνάρτησις αὐτοῦ. Οὕτω οἱ ἀμερικανοὶ ἔζητησαν νὰ ἔκφράσουν μὲ ἀλγεβρικὸν τύπον τὴν σχέσιν, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ συγκομιζομένου σίτου ἢ ζαχαροκαλάμου. Τὸ νευρικὸν σύστημα τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ φυσιογνωμικαὶ λειτουργίαι αὐτοῦ ενδίσκονται εἰς ἀμεσον ἔξαρτησιν ἐκ τοῦ κλίματος καὶ διὰ τοῦτο ὅρισμέναι φυσικαὶ καὶ ψυχικαὶ ἴδιότητες τοῦ ἀνθρώπου ἔξαρτῶνται ἀπὸ εἰδικὰς συνθήκας τοῦ κλίματος.

β') **Τὸ ἔδαφος** ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ φύσις τοῦ ἔδαφους καὶ ἡ μορφολογία ὁμοίζουν τὰ καλλιεργούμενα εἰδή φυτῶν, τὴν συγκοινωνίαν, τὰς ἀσχολίας τῶν ἀνθρώπων κ.λ.π.

γ') **Τὸ υδωρ** ἀποτελεῖ πρωταρχικὸν παράγοντα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὰς ἔηρας χώρας, τὰς ἔρημους καὶ στέπας αἱ ἀνθρώπιναι ἐγκαταστάσεις ενδίσκονται πέριξ τῶν πηγῶν καὶ φρεάτων ἢ κατὰ μῆκος ποταμῶν. Ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ο ποταμὸς ἐντάσσεται ὡς διόριος μεταφορᾶς ἀνθρώπων, ἐμπο-

ρευμάτων καὶ πολιτισμοῦ. Οἱ ποταμοὶ ἵκανοποιοῦν τὰς ἀνάγκας μεταφορᾶς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάγκην ἀρδεύσεως. Ὁ Μισσισιπῆς, ὁ Βόλγας, ὁ Νεῖλος, ὁ Γάγγης, ὁ Γιάγκ-Τσὲ-Κιάγκ, λατρεύονται ὡς θεότητες, διότι ὁμοίζουν τὴν ὅλην ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, οἱ διοῖνι κατακλύζουν τὰς ὅχθας των.—⁵ Η θάλασσα ἔξήσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Πολὺ ταχέως προσείλκυσε τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς παρώρμησε πρὸς τὴν ἀλιείαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν πειρατείαν, τὰς μακρυνάς περιπετείας. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους ὑπάρχουν σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τῶν θαλασσῶν, τὰ δόποια εἶναι τόσον πυκνὰ κατωκημένα, ὅσον καὶ τόποι τῆς ἔηρᾶς (ἔξωθεν Νέας Γῆς, Βόρειος θάλασσα). Τὰ θερμὰ θαλάσσια ὁέματα κατέστησαν κατοικησίμους τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῶν ὥκεανῶν μέχρι τοῦ πολικοῦ κύκλου. Αἱ παλίρροιαι ἐσχημάτισαν τοὺς μεγάλους ποταμοκόλπους, οἱ διοῖνι περικλείουν τοὺς μεγίστους λιμένας τῆς Ν. Ὑόρκης, τοῦ Λονδίνου, τοῦ Ἀμβούργου, τοῦ Βορδώ κ.ἄ.

δ') **Ο δργανικὸς κόσμος** ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, διότι τοῦ προμηθεύει τὴν τροφήν, τὴν ἐνδυμασίαν, τὴν στέγην, τὰ ἐργαλεῖα, καὶ κατὰ ἐν μέρος τὰ μέσα μεταφορᾶς.

⁶ Η ἐπίδρασις τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ μορφὴ τῆς κοινωνίας, τὸ εἶδος τῆς ζωῆς καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων διμάδων προσδιορίζονται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸ φυσικὸν περιβάλλον.

1) Εἰς τὴν πολικὴν ζώνην ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι -10° , τὸ ἔδαφος εἶναι παγωμένον καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ σκεπασμένον μὲν χιόνας ἐπὶ ἐννέα μῆνας. Ὁ ἀνθρωπός ἐκεὶ ζῇ ἀπὸ τὸ κυνήγιον τῆς φώκης καὶ τὴν ἀλιείαν, διότι ὁ φυτικὸς κόσμος δὲν προσφέρει τίποτε εἰς αὐτόν. Τὸν χειμῶνα ζοῦν πολλοὶ διμού εἰς μεγάλας λιθοκίστους οἰκίας, τὸ δὲ θέρος ἐκάστη οἰκογένεια ζῇ ἀνεξάρτητος ὑπὸ μίαν σκηνήν.

2) Εἰς τὰ πυκνὰ καὶ σκοτεινὰ παρθένα δάση τοῦ Ισημερινοῦ αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους εἶναι ἄγνωστοι καὶ ἡ καλλιέργεια ἀδύνατος, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν βλάστησιν χῶροι. Ἐκεῖ ὁ ἀνθρωπός ζῇ κατὰ μικρὰς διμάδας τελείως μεμονωμένας. Ἀγνοῶν τὴν κτηνοτροφίαν καὶ γεωργίαν ζῇ ἀπὸ τὸ κυνήγιον καὶ τὴν συλλογὴν καρπῶν. Τελείως γυμνὸς, κοιμᾶται εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ μόνον, δπον ἡ πτῶσις γηραλέων δένδρων δημιουργεῖ χῶρον ἐλεύθε-

ρον, κατασκευάζει χαμηλήν καλύβην ἀπὸ φύλλα φοίνικος, τὴν δόποιαν ἐγκαταλείπει εὐθὺς ὡς ἀκούσῃ τὸν ἐλάχιστον θόρυβον. Ἀγριος καὶ δύσπιστος δὲν ἐγνώρισε τὰς πνευματικὰς κατακτήσεις, αἱ δόποιαι εἶναι κοινόταται εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶναι εἰς αὐτὸν ἄγνωστοι αἱ ἐποχαὶ καὶ ἡ μέτρησις τοῦ χρόνου. Αἱ φάσεις τῆς σελήνης ἔμειναν ἀπαρατήρητοι ἀπὸ αὐτόν. Ζῆ εἰς τὸν βυθὸν μιᾶς θαλάσσης πρασίνου, ὅπου ἡ διμοιομορφία εἶναι ὁ θεμελιώδης νόμος. Ὁ οὐρανός του εἶναι πάντοτε κρυμμένος ἀπὸ τὸ φύλωμα τῶν πανυψήλων δένδρων ἢ τὴν διμέρην. Ἡ τροφὴ εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα εἰς αὐτὸν ἴδεα, ἡ δὲ ἀνθρωποφαγία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάγκης τῆς ἔξασφαλίσεως τροφῆς. Ἐκεῖ, ἔνθα δριγιάζει ἡ βλάστησις, ὃ ἀνθρωπος διαρκῶς πεινᾷ.

3) Εἰς τὴν ἔρημον διακρίνομεν δύο εἴδη ἀνθρωπίνων κοινωνῶν καὶ τρόπων ζωῆς. Πέριξ τῶν δάσεων ὑπάρχουν μονίμως ἐγκατεστημένοι ἀνθρώποι, οἵτινες ζοῦν ἐκ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας. Ἐντὸς δὲ τῆς ἔρημου πλανῶνται μικραὶ διμάδες νομάδων, οἱ δόποιοι ενδίσκονται εἰς διαρκῆ κίνησιν καὶ ζοῦν ληστεύοντες τοὺς κατοίκους τῶν δάσεων ἢ ἀναλαμβάνοντες τὴν ἀσφάλειαν μιᾶς δάσεως καὶ τὴν προστασίαν τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς.

4) Εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην αἱ πεδιάδες εἶναι ἐπιδεκτικαὶ καλλιεργείας, αἱ διαμελισμέναι δὲ ἀκταὶ προσελκύουν τὸν ἀνθρωπὸν πρὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ ποικιλία τοῦ περιβάλλοντος ἐπιβάλλει διαφόρους μορφὰς κοινωνικῶν συγκροτήσεων καὶ τρόπων ζωῆς. Τὸ εὔκρατον κλῖμα, ἡ ποικιλία τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ περιοδικὴ μεταβολὴ τῆς ἔξωτερηῆς φύσεως κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸ δόποιον διήγειρε τὸ ἀνθρωπίνον πνεῦμα πρὸς πολιτιστικὰς κατακτήσεις.

II. Ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρωποῦ ἐπὶ τῆς Φύσεως. — Ὁ ἀνθρωπὸς ἐρευνῶν τὴν φύσιν διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων ἀπέκτησε πολυτίμους γνῶσεις περὶ τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου καὶ ἐπὶ πλέον τὴν ἱκανότητα νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὴν ἔξελιξιν τῶν φαινομένων καὶ νὰ προκαλῇ οὕτω ἀποτελέσματα εὖνοϊκὰ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν.

Ἡ ἐπὶ τῆς φύσεως ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρωποῦ εἶναι τόσον μεγαλυτέρα, ὅσον αἱ ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ κατακτήσεις αὐτοῦ εἶναι μεγαλύτεραι. Ὁ ἀνθρωπὸς ἐπιδρᾷ: 1) Ἐπὶ τῶν φυσικῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος: τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν

~~6 + 16 = 22~~

13

~~22 - 17 = 5~~

~~5 / 8 = 3 / 2~~

νδάτων. Τὴν φύσιν τοῦ ἔδαφους μεταβάλλει διὰ διαφόρων μεθόδων βελτιώσεως καὶ λιπασμάτων. Ἡ μορφολογία τοῦ ἔδαφους δὲν εἶναι σήμερον ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον εἰς τὸν σκυποὺς τοῦ ἀνθρώπου, διότι γέφυραι καὶ σήραγγες διεύκολύουν τὴν συγκοινωνίαν καὶ διώρυγες ἐνώνουν θαλάσσας. Τὸν ὑπέδαφος ἐρευνᾷ καὶ ἐκμεταλλεύεται δὲ ἄνθρωπος εἰς μέγα βάθος. Τὰ δέοντα ὕδατα ὑπότασσει εἰς τὴν θέλησίν του. Τὴν δρμὴν τῶν χειμάρρων μετριάζει καὶ μετατρέπει ἀπὸ πηγὴν καταστροφῶν εἰς πηγὴν παραγωγῆς ἐνεργείας. Μὲ διώρυγας ἀποστραγγίζει τὰ πολὺ ὑγρὰ ἢ ἀρδεύει τὰ πολὺ ξηρὰ ἔδαφον. Ἀνοίγει φρέατα καὶ χρησιμοποιεῖ τὸ ὕδωρ, τὸ δποῖον ἐγκλείεται εἰς βαθύτερα στρώματα τοῦ ὑπέδαφους (Σαχάρα, ἔρημοι Αὐστραλίας). Μὲ γιγαντιαῖα φράγματα σχηματίζει τεχνητὰς λίμνας.

Ἄπεσπασεν ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης μεγάλας ἐκτάσεις, ἐπροστάτευσε διὰ μεγίστων τεχνητῶν ἔργων λιμένας ἀπὸ τὴν δρμὴν τῆς θαλάσσης καὶ ἐδημιούργησε τεχνητοὺς λιμένας ἐκεῖ, ὅπου ἡ φύσις ἥρηνθη νὰ δημιουργήσῃ. — *λε*

② Ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ πλέον ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν βιολογικῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος, δηλ. ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων. Ἡ ζωὴ αὐτῶν εἶναι συνάρτησις δροισμένων παραγόντων τοῦ περιβάλλοντος, ὡστε πᾶσα μεταβολὴ τῆς φύσεως τοῦ ἔδαφους καὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ὑδάτων συνεπάγεται βιολογικάς μεταβολάς, αἱ δποῖαι ἐκδηλοῦνται ἐπὶ τοῦ δργανικοῦ κόσμου. Τὰ χρήσιμα εἴδη προφυλάσσονται καὶ προστατεύονται, νέαι δὲ ποικιλίαι τεχνητῶς δημιουργοῦνται. Φυτὰ ἔξηφανίσθησαν καὶ νέα φυτὰ μετεφέρθησαν ἐξ ἀλλων χωρῶν. Τὰ δένδρα π.χ. τῶν δασῶν τῆς Εὐρώπης ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ διπλοφόρα δένδρα (κερασέα, δαμασκηνέα, δοδακινέα) μεταφερθέντα ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, τὸ γεώμηλον καὶ δὲ ἀραβόσιτος ἥλιθον ἐξ Ἀμερικῆς, ἡ δρυζα ἐκ τῆς Ἀσίας, ἡ ευκάλυπτος ἐκ τῆς Αὐστραλίας κ.τ.λ. Ὁ σίτος μεταφερθεὶς ἐκ τῆς Εὐρώπης καταλαμβάνει σήμερον ἀπεράντους ἐκτάσεις τῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς καὶ τῆς Σιβηρίας. Ὄμοιαν ἐπίδρασιν ἔξήσκησεν δὲ ἄνθρωπος καὶ ἐπὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου, ἀλλα μὲν ζῶα ἐνὸς τόπου ἔξαφανίζων, ἀλλα δὲ νέα ἐγκλιματίζων. Οὕτω ἐκατομμύρια προβάτων εἰσαχθέντων ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀντικατέστησαν τὰς καγκουρούς τῆς Αὐστραλίας.

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι δὲ ἄνθρωπος ἀνέτρεψε τὴν διανομὴν τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων τοῦ πλανήτου μας. Ἡ ἀναψηφιστούμθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τροπὴ αὕτη δὲν γίνεται τόσον αἰσθητὴ εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν δποίαν συνηθίσαμεν ἀμετάβλητον. Εἰς τὰς νέας ὅμως χώρας οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπετέλεσαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μεταμορφώσεις τοῦ γεωγραφικοῦ τοπίου ταχυτάτας καὶ ἐκπληκτικάς. Τεράστιαι δασικαὶ ἐκτάσεις ἔηηφανίσθησαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ λειμῶνες ἀπέβησαν ἀπέραντα πεδία καλλιεργείας σίτου, ἀραβιστίου καὶ βάμβακος. Μεγάλαι στεππώδεις ἐκτάσεις ἀποδίδονται καθημερινῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν διὰ τῶν κολοσσιαίων ἔργων ἀρδεύσεως. ‘Η ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς φύσεως εἶναι περισσότερον αἰσθητὴ εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Τὸ μονότονον τοπίον, μὲ τὰ σκληρὰ χόρτα καὶ τοὺς θάμνους, ἀντικατεστάθη ἀπὸ τοὺς ἀπεράντους ἄγρους σίτου καὶ τὰς ἐκτεταμένας φυτείας ὀπωροφόρων δένδρων· τὸ πρόβατον ἀπέβη δικούρχος τῶν ἔργων περιοχῶν, εἰς δὲ τὰς ἄλλοτε φλεγομένας ἐρήμους δημιουργοῦνται ὥραιαι δάσεις περὶ τῶν ἀνοιγομένων ἀρτεσιανῶν φρεάτων.

Οὕτω δὲ ἀνθρωπος, ἐὰν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀπολυτρωθῇ τελείως ἀπὸ τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, τὰς ὅποιας ἐπιβάλλει εἰς αὐτὸν ἡ φύσις, κατορθώνει ὅμως, ἐφ' ὃσον ἐκπολιτίζεται, νὰ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτῆς διαρκῶς περισσότερον καὶ νὰ λαμβάνῃ κατὰ βούλησιν ἐξ αὐτῆς δι, τι χοειάζεται διὰ μίαν ζωὴν περισσότερον ἀνετον, δραστέραν, ἀνωτέραν.

III. Θεμελιώδεις ἀνθρωπογεωγραφικοὶ νόμοι.— ‘Εξ δλων τῶν ἀνωτέρω ἡ ἀνθρωπογεωγραφία συνάγει τοὺς ἔξης θεμελιώδεις νόμους:

α') ‘Ο ἀνθρωπος ἔξαρτάται ἐκ τῆς φύσεως. ‘Η ἔξαρτησις αὕτη εἶναι φυσιολογική, ψυχολογικὴ καὶ οἰκονομική.

β') Αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι ἐν μέρει μὲν ἐπιδροῦν ἀμέσως, ἐν μέρει δὲ ἐμμέσως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω μία κοινωνία ἀνθρώπων, ἡ ὅποια κατοικεῖ χώραν μὲ ἀφθονον πλοῦτον, θὰ εὐημερῇ μόνον, διαν δι βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ τῶν μελῶν της εἶναι τοιοῦτος, ὅστε νὰ εἶναι γνωστὴ ἡ ἀξία καὶ ἡ χρῆσις τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας (ἔμμεσος ἡ ἐπίδρασις).

γ') ‘Ο τρόπος ἔξαρτήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς φύσεως μεταβάλλεται, ἐφ' ὃσον δὲ ἀνθρωπος προοδεύει.

δ') ‘Ο πολιτισμὸς μιᾶς γεωγραφικῆς περιοχῆς, ἀν καὶ εὐρίσκεται εἰς σχέσιν μὲ τὸ περιβάλλον, περιέχει πάντοτε καὶ στοιχεῖα πολιτισμοῦ μεταφερθέντα ἐξ ἄλλου τόπου. Οὐδεὶς πολιτισμὸς εἶναι αὐτόχθων.

~~Πολιτισμός τα θεραπεία της φύσης με την ανθρωπότητα~~

ε') 'Ο ἀνθρώπος μὲ τὸν πολιτισμόν του ἀντιδρᾷ πρὸς τὸ φυσικὸν περιβάλλον καὶ ἐπεμβαίνει ἐπὶ τῆς φύσεως μεταβάλλων δῷσιμένας ἐπιδράσεις αὐτῆς.

Οἱ ἀνωτέρῳ ἀνθρώπωγεωγραφικοὶ νόμοι διαπιστώνουν μὲν τὴν ἔξαρτησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ πολιτισμοῦ του ἐπὶ τῆς φύσεως. "Οσον δὲ βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι κατώτερος, τόσον περισσότερον δὲ ἀνθρώπος εἶναι σκλάβος τῆς φύσεως· τούναντίον δέ, ὅσον δὲ βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἀνώτερος, τόσον περισσότερος ὁ φέρει λαμβάνει δὲ ἀνθρώπος ἀπὸ τὴν φύσιν, ή δοποία τὸν περιβάλλει."

3. ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΗ ΖΩΗ

αρχαίας

Βαθμοὶ πολιτισμοῦ.—'Ο ἀνθρώπος ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Εἰς οὐδεμίαν δικιάς ἀνθρωπίνην διμάδα ή τοιαύτη ἔξαρτησις εἶναι ἀπόλυτος, δπως δὲν ὑπάρχουν καὶ λαοί, οἵ δοποῖοι νὰ ἔχουν ἀπολύτως ἀπολυτωθῆ ἀπὸ τοὺς περιορισμούς, τοὺς δοποίους θέτει ή φύσις. Αἱ διάφοροι ἀνθρώπιναι διμάδες λέγομεν, δτι εὑρίσκονται εἰς διαφόρους βαθμίδας πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦ δρου πολιτισμὸς ἐννοοῦμεν συνοικιῶς τὸν τρόπον τοῦ ζῆν, τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ αἰσθηνέσθαι. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὑλικαὶ καὶ πνευματικαί. Διὰ τὴν συντήρησιν του ζητεῖ νὰ ἴκανόποιήσῃ πρῶτον τὰς ὑλικάς, τροφήν, ἐνδυμασίαν, κατοικίαν κ.λ.π., διότι δι' αὐτῶν διατηρεῖ ἐπὶ τῆς Γῆς τὴν ὑλικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀτόμου του. Πρόδης ἔξασφάλισιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν του πραγματοποιεῖ πλῆθος ἐνεργειῶν, τὰς δοποίας δυνάμεθα νὰ δονομάσωμεν οἰκονομικὰς ἐνεργείας. Λαμβάνοντες δὲ δψιν τὰς οἰκονομικὰς ἐνεργείας τῶν διαφόρων λαῶν ταξινομοῦμεν αὐτοὺς εἰς διαφόρους βαθμίδας, ἀναλόγως τῶν ἔξης τριῶν κατευθύνσεων τοῦ ἀνθρώπου: α') ὑποδούλωσις τῶν ζώων εἰς τὸν ἀνθρώπον, **κτηνοτροφία**, β') ἔξανάγκασμὸς τοῦ ἐδάφους νὰ παράγῃ ἀφθονα ὠρισμένα φυτικὰ προϊόντα, γεωργία, καὶ γ') μετασχηματισμὸς τῶν πρώτων ὑλῶν, τὰς δοποίας παρέχουν τὸ ἔδαφος, τὰ φυτά, τὰ δένδρα καὶ τὰ ζῷα, εἰς προϊόντα χρήσιμα εἰς τὸν ἀνθρώπον, **βιομηχανία**.

Α'. Βαθμὸς πολιτισμοῦ. Πρωτόγονοι λαοί.—Οἱ περισσότεροι ἀπολύτιστοι λαοὶ εὑρίσκονται ἐκεῖ, δπου ή φύσις εἶναι Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

δυσμενής διὰ τὸν ἀνθρωπὸν (τροπικὰ δάση, ἔρημοι, πολικαὶ χῶραι) καὶ ἔξασκεῖ ἐπ' αὐτοῦ καταθλιπτικὴν κυριαρχίαν. Ἡ τραχύτης τῶν ὅρων τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος εἶναι ἀδύνατον νὰ μετριασθῇ μὲ ἀποτελεσματικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρώπου. Διακρίνονται πρωτόγονοι λαοί, ἄλλοι μὲν ζῶντες ἀπὸ μόνον τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν, ἄλλοι δὲ ἀποπειρώμενοι στοιχειώδῃ γεωργίᾳν. Διὰ τοὺς πρώτους ἔκ τούτων καθημερινὴ καὶ μόνη φροντίς των εἶναι ἡ ζήτησις τῆς τροφῆς καὶ διὰ τοῦτο διατρέχουν διαρκῶς μεγάλας ἐκτάσεις θηρεύοντες καὶ ἀλιεύοντες. Δὲν ἔχουν ἐπομένως μόνιμον ἐγκατάστασιν. Συλλέγουν καὶ καρποὺς καὶ δίζας φυτῶν καὶ γενικῶς τρώγουν δ.τι εὐρίσκουν. Πολλάκις ἀποθνήσκουν ἔξ αστίας. Ὅταν ἀφθονῇ ἡ τροφὴ, εἶναι ἀδηφάγοι καὶ λαίμαργοι εἰς ὑψιστὸν βαθμόν. Εἰς τοὺς πρωτογόνους τούτους λαοὺς ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἄγνωστοι, ἡ δὲ βιομηχανία ὑποτυπώδης. Τὸν τελευταῖον βαθμὸν πολιτισμοῦ, τὴν ἀθλιεστέραν ἀνθρωπίνην ζωῆν, εὐρίσκουμεν εἰς τοὺς Βουσμάνους τῆς Ἀφρικῆς, τοὺς Νεγρούλλους τῶν τροπικῶν δασῶν, τοὺς Νεγροίτας τοῦ ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Γῆς τοῦ Πυρός. Εἰς ἀνώτερον βαθμὸν ζοῦν οἱ Νέγροι Αὐστραλοί, εὐρισκόμενοι εἰς τὴν λιθίνην ἐποκήν τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Γυμνοὶ πρὸς βιορρᾶν, ἐνδεδυμένοι μὲ δέρματα καγκουρῷ πρὸς νότον ἔχουν ἔξημερώσει ἐναὶ μόνον ζῆν, τὸν κύνα.

Εἰς ἀκόμη ἀνώτερον βαθμὸν εὐρίσκονται οἱ λαοί, οἱ ὄποιοι κατοικοῦν εἰς τὰς πολικὰς χώρας. Ἐάλοι (Λάπωνες, Σαμογέται) ἔξημέρωσαν τὸν τάρανδον, ἄλλοι (Ἐσκιμώοι) ὠργάνωσαν τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν εἰς ἀξιοθαύμαστον βαθμὸν μεταχειρίζομενοι ἐργαλεῖα εὑφυέστατα. Οἱ εἰς τὰς πολικὰς χώρας διαμένοντες ἀνέπτυξαν μεγάλην ἐφευρετικότητα, ἐπειδὴ ὅμως ζοῦν μακρὰν τοῦ λοιποῦ κόσμου δὲν ἥδυνήθησαν νὰ ἔξελιχθοῦν πολύ. — Τέλος εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμὸν εὐρίσκονται οἱ λαοί, οἱ ὄποιοι ἀρχίζουν στοιχειώδῃ γεωργίαν. Ἡ μὲ τὴν γῆν ἀσχολία ἐπιβάλλει εἰς αὐτοὺς τὴν μόνιμον ἐγκατάστασιν. Καλλιεργοῦν μὲ τὴν ἀξίνην καὶ χρειάζονται μεγάλας ἐκτάσεις, τὰς ὄποιας λαμβάνουν διὰ τῆς καταστροφῆς μέρους τοῦ δάσους ἢ τῶν χόρτων τῆς σαβάνας. Ἡ καλλιέργεια αὕτη ἀπαντᾶται γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς νέγρους λαοὺς τῆς Ἀφρικῆς, τοῦ ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους, τῆς Μελανησίας, εἰς τοὺς λαοὺς τῆς τροπικῆς Ν. Ἀμερικῆς. Εἰς μερικοὺς πρωτογόνους

λαοὺς συναντᾶται ἡ ἀνθρωποφαγία, εἰς τὴν ὅποιαν ὥθουνται ἀναγκαστικῶς ἀπὸ τὸ περιβάλλον. Εἰς τὰ τροπικὰ δάση τῆς Ἀφρικῆς ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀδύνατος ἔνεκα τῆς μυίας τοὲ τσέ, ἀκριβῶς δὲ ἡ ἔλλειψις τοῦ κρέατος ὀδηγεῖ τοὺς νέγρους τῶν τροπικῶν δασῶν εἰς τὸ νὰ τραφοῦν δι' ἀνθρωπίνης σαρκός. Ἡ ἀνθρωποφαγία ἐπιβάλλεται λοιπὸν ἔξι ἀνάγκης καὶ ἀπαντᾶται ἐκτὸς τῶν τροπικῶν δασῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς Σουμάτραν, Νέαν Γουϊνέαν καὶ ἄλλας νήσους τῆς Ὡκεανίας. Σήμερον εἶναι πολὺ περιωδισμένη καὶ πιθανώτατα θὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς κτηνοτροφίας.

Β'. Βαθμὸς πολιτισμοῦ. Νομάδες κτηνοτρόφοι, κηπουροί. — Εἴδομεν ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν πρωτογόνων λαῶν εἶναι νομάδες, οἵτινες παρακολουθοῦν τὰ θηράματά των. Ἀλλη μορφὴ νομαδικῆς ζωῆς, χαρακτηρίζουσα ἀνωτέραν βαθμίδα πολιτισμοῦ, εἶναι ἡ καθυπόταξις ὠρισμένων εἰδῶν ζώων καὶ ἡ συγκέντρωσις αὐτῶν εἰς πολυάριθμα ποίμνια. Τοιαῦτα καθυποτάχθεντα ζῷα εἶναι ἡ κάμηλος, τὸ πρόβατον, ὁ βοῦς, ὁ ἵππος. Ὁ κτηνοτρόφος ἀνθρωπος ἀναζητῶν τροφὴν διὰ τὰ ποίμνια του μετακινεῖται κατὰ τὰς ἐποχάς. Αἱ στέπαι καὶ αἱ ἔρημοι εἶναι ἡ ἐπικράτειά του. Ἐκεῖ ἡ γεωργία εἶναι ἀδύνατος καὶ διὰ τοῦτο δὴ η ζωὴ του στηρίζεται εἰς τὰ ποίμνια, τὰ δύοια τοῦ δίδουν τροφήν, ἐνδυυασίαν καὶ στέγην (μία φορητὴ σκηνή). Ὁ τοιοῦτος τρόπος ζωῆς διαμορφώνει τοὺς ἀνθρώπους λίαν φιλελευθέρους καὶ πολεμικούς. Οἱ νομαδικοὶ κτηνοτροφικοὶ λαοὶ ἀναλαμβάνουν ὑπὸ τὴν προστασίαν των ἡ μᾶλλον ὑποδοιλώνουν τοὺς γειτονικοὺς γεωργικοὺς λαούς. Οἱ νομάδες τῶν ἐρήμων θεωροῦν τοὺς κατοίκους τῶν δάσεων ὡς σκλάβους των. Ἀπὸ τοιούτους νομαδικοὺς λαοὺς πολλάκις ἐκινδύνευσεν δλόκληρος ὁ πολιτισμός. Ἡ ἴστορία ἀναφέρει δύο περιφήμους ἡγέτας νομάδων, οἵτινες κατερρόμαξαν ἄλλοτε τοὺς λαούς, τὸν Ἀττίλαν, ἡγέτην τῶν Ούννων, καὶ τὸν ἡγέτην τῶν Μογγόλων Τζεγκίς - Χάν, ὁ δόποιος ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων κατακτηῶν, ἔξι ὅσων ἀναφέρει ἡ ἴστορία. Τοιοῦτοι λαοὶ πλανῶνται σήμερον εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Ν. Δ. Ἀσίαν καὶ εἰς τὰς σαβάνας καὶ τὰς στέπας τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ ἀπόκεισα τῶν πρωτογόνων λαῶν νὰ καλλιεργήσουν τὴν γῆν διὰ τῆς ἀξίνης, ἔξεισται εἰς πολὺ ἀνώτερον βαθμὸν εἰς μερικοὺς λαούς, οἱ δόποιοι διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῆς ἀξίνης, διὰ τῆς ἀρδεύσεως καὶ τῶν λιπασμάτων ἀναπτύσσουν τὴν κηπουρι-

κήν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καλλιεργοῦν σήμερον οἱ Κινέζοι τῆς Ν. Κίνας, μερικοὶ λαοὶ τῆς Ἰνδοκίνας καὶ τοῦ ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους, οἱ Μαλαιοὶ κ.ἄ. Οὕτω ἐπραγματοποίησαν καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι τὰς φυτείας τοῦ ξαραφοκαλάμου, τοῦ καφὲ κ.λ.π.

Γ'. Βαθμὸς πολιτισμοῦ. Ἀνώτερος πολιτισμός.— Οὗτος διακρίνεται διὰ τὴν ἀνεπτυγμένην γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ βιομηχανίαν. Ἡ πραγματικὴ γεωργία ἀρχίζει, ἀφ' ὅτου ἔξημεροθή ὁ βοῦς καὶ ἔχοησιμοποιήθη τὸ ἀροτρόν. Ὁ ἄνθρωπος ἐδέσμευσεν εἰς τὸ ἀροτρόν του διάφορα ζῷα εἰς τοὺς διαφόρους τόπους, ἀνεκτίμητοι ὅμως ὑπῆρχαν αἱ ὑπηρεσίαι τὰς δποίας παρέσχεν ὁ βοῦς, ὁ δποῖος προσέφερε τὸ γάλα, τὸ κρέας, τὸ δέρμα καὶ τὴν δύναμίν του δι' ἔλειν καὶ μεταφυσάν. Ἡ γεωργία ἔφθασεν εἰς τὸν ὑψηστὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεώς της ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, ἔνεκα τῆς χοησιμοποιήσεως τῶν γεωργικῶν μηχανῶν, τῶν λιπασμάτων καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης.

Γεωργίαν λέγοντες ἔννοοῦμεν σύνολον ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῶν δποίων ἐπιδιώκει νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ φυτικοῦ κόσμου προϊόντα περισσότερα καὶ πολὺ καλύτερα ἐκείνων, ἀτινα ὃταν ἔδιδε κατὰ τὴν θέλησίν της ἡ φύσις. Ὁ γεωργὸς πρῶτον ἐκλέγει τὸ φυτόν, τὸ δποῖον ὃταν καλλιεργήσῃ. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ καταλλήλου φυτοῦ ἀπαιτεῖ μεγάλην πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, διότι λαμβάνονται ὑπὸ ὄψιν πολλοὶ παράγοντες: ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους, αἱ κλιματολογικαὶ συνθῆκαι, αἱ ἀνάγκαι τῆς ζωῆς, αἴτινες, πρέπει νὰ ἴκανοποιηθοῦν κ.ἄ. "Οπου ὑπάρχουν ἔξαιρετικῶς εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὠρισμένου φυτοῦ, οἱ κάτοικοι ἀφιερώνονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐνὸς μόνον φυτοῦ καὶ τότε ἔχομεν τὴν μονοκαλλιέργειαν. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γεωργίας εἶναι δυνατὸν μόνον εἰς τὰς λίαν πολιτισμένας χώρας, διότι ἀπαιτεῖ ἔξαιρετικὴν εὐκολίαν συγκοινωνιῶν. Ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ λάβῃ ὅσουν τὸ δυνατὸν καλύτερα καὶ ἀφθονώτερα φυτικὰ προϊόντα καταβάλλει διὰ τὸ φυτόν του πλῆθος φροντίδων: α') διαρρυθμίζει τοὺς φυσικοὺς δροῦς (ἀρδεύει ἢ ἀποστραγγίζει, βελτιώνει τὸ ἔδαφος, συγκρατεῖ διὰ τοίχων τὸ χῶμα τῶν κλιτύων κ.λ.π.), β') χοησιμοποιεῖ υηχανὰς (ταχύτης καὶ τελειότης ἐργασίας), γ') ἐφαρμόζει τὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης, δ') ἐπιτυγχάνει τὴν μεταμόρφωσιν ὠρισμένων φυτῶν κατὰ τὰς ἀρεσκείας του. "Ολα τὰ φυτικὰ προϊόντα, ἀτινα μεταχειριζόμεθα, ἔχουν ὑποστῆ ὁιζικὴν μεταβολὴν ἀπὸ τὴν συστηματικὴν ἐνέργειαν τοῦ καλλιεργοῦντος ἀνθρώπου. "Ονο-

μάζομεν ἐντατικὴν καλλιέργειαν τὴν ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρους ὅρους πραγματοποιουμένην γεωργίαν, ἡ δποία ἀπόδιδει προϊόντα ἀνωτέρας ποιότητος καὶ ἀφθονώτερα.

Ἐπίσης διὰ τὴν **κτηνοτροφίαν** ὁ πολιτισμένος ἀνθρωπος καταβάλλει πλήθος ἀναλόγων ἐνεργειῶν διὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ζῴου ὑπὸ τὰς ἀρίστας δυνατὰς συνθήκας, διὰ νὰ λάβῃ ἀφθονα καὶ καλῆς ποιότητος προϊόντα. Ἡ ὑπὸ τοιούτους ὅρους κτηνοτροφία δνομάζεται ἐντατικῇ.

Βιομηχανίαν δνομάζομεν τὰς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὸν μετασχηματισμὸν τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως παρεχομένων πρώτων ὕλῶν εἰς προϊόντα ἵκανοποιοῦντα πληρέστερον τὰς ἀνάγκας του. Τὰς πρώτας ὕλας ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν ἀνόργανον καὶ ὁργανικὸν κόσμον. Καὶ εἰς τοὺς πλέον πρωτογόνους λαοὺς ἀπαντᾶται ὑποτυπώδης βιομηχανία. Διαχρίνονται δύο μορφαὶ βιομηχανίας: α') ἡ οἰκιακὴ καὶ β') ἡ εἰδικευμένη, ᾧτις δύναται νὰ εἶναι μικρὰ ἢ μεγάλη. 1) Εἰς τὴν οἰκιακὴν βιομηχανίαν ὁ ἀνθρωπος κατασκευάζει ἐντὸς τῆς οἰκίας του ὅλα τὰ προϊόντα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του (ἔπιπλα, ἔνδυματα, τρόφιμα κλπ.). Ἡ μορφὴ αὐτὴ τῆς βιομηχανίας ἀπαντᾶται σήμερον εἰς ήμιπολιτισμένους λαούς. 2) Ἡ εἰδικευμένη βιομηχανία παράγει προϊόντα πρὸς ἀνταλλαγὴν ἢ πρὸς πώλησιν.

Καὶ εἰς μὲν τὴν μικρὰν βιομηχανίαν ἡ κατεργασία γίνεται ἐντὸς μικρῶν ἐργαστηρίων, αἱ πρῶται ὕλαι λαμβάνονται ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος, ἡ ἀκτὶς καταναλώσεως τῶν προϊόντων εἶναι πολὺ περιωρισμένη καὶ ἡ ποιότης αὐτῶν μετριωτάτη. Ἡ τοιαύτη βιομηχανία ἀπαντᾶται εἰς πτωχὸς χώρας.

Εἰς δὲ τὴν μεγάλην βιομηχανίαν ἡ κατεργασία γίνεται ἐντὸς κοιλοσσιαίων ἐργοστασίων, ὅπου πλήθη μηχανῶν κινοῦνται δι' ἀτμοῦ, ἡλεκτρισμοῦ, πετρελαίου, πτώσεων ὕδατος. Αἱ πρῶται ὕλαι λαμβάνονται εἰς μεγίστας ποσότητας ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος, τὸ δποῖον συνήθως παρέχει καὶ τὴν κινητήριον δύναμιν. Ὅταν κινητήριος δύναμις καὶ πρώτη ὕλη δὲν συμπίπτουν, τότε τὴν ἔλξιν πρὸς ἔδρυσιν βιομηχανίας ἀσκεῖ, ὃς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ κινητήριος δύναμις. Ἐκάστη περιοχὴ εύνοει τὴν ἀνάπτυξιν ὠρισμένης βιομηχανίας. Τὰ προϊόντα εἶναι ἀρίστης ποιότητος καὶ ἀφθονα· ἡ ἀκτὶς καταναλώσεως τῶν προϊόντων εἶναι μεγίστη, διὰ πολλὰς δὲ βιομηχανίας παγκόσμιος. Ἡ μορφὴ αὐτὴ τῆς βιομηχανίας ἀπαιτεῖ ἔξαιρετικὴν εύκολίαν συγκοινωνίας (μεγάλους

λιμένας, πυκνότατον δίκτυον σιδηροδρόμων και διωρύγων). Ἐπίσης ἀπαιτεῖ μέγια πλήθος ἐργατῶν εἰδικευμένων και ἀνεπτυγμένων, λόγῳ τοῦ μεγίστου καταμερισμοῦ ἐργασίας, τὸν διποῖον ἐφαρμόζει ἢ σύγχρονος βιομηχανία (¹).

Ἡ ἀνωτέρα βαθμὶς τοῦ πολιτισμοῦ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν πυρετώδη προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν μεγάλην παραγωγὴν ὑλικῶν ἀγαθῶν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους. Ὁλόκληρος ἢ εὐφυῖα και ἢ ἐνεργητικότης τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου τείνουν εἰς τὴν ἔκμετάλλευσιν ὅλων τῶν φυσικῶν πηγῶν μὲν δύον τὸ δυνατὸν μικροτέραν ἀπώλειαν δυνάμεων.

Ἡ ἀκατάσχετος ὅμως ὁποὶ πρὸς διαρκῆ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς εἶχε πολλάκις ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παραγωγὴν προϊόντων εἰς τεραστίας ποσότητας, τὰς ὅποιας δὲν ἥδυνήθη νὰ ἀπορροφήσῃ ἢ καταναλωτικὴ δύναμις τῶν λαῶν. Καὶ τότε ἐπηκολούθησαν ὑποτιμήσεις τῶν προϊόντων, καταστροφαὶ βιομηχανιῶν, ἀνεργίαι, οἰκονομικὰ κρίσεις. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1930 ἐνσκήψασα εἰς τὸν κόσμον οἰκονομικὴ κρίσις δὲν παρῆλθεν ἀκόμη.

4. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Οἱ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων.—Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς ὑπολογίζεται, ὅτι ἀνέρχονται εἰς 2,116 ἑκατομμύρια και διανέμονται κατὰ ἡπείρους ὡς ἔξης:

	Πληθυσμὸς	κατὰ	χιλ.
Ἀσία και Ἰνδονησία	1140	ἑκατομμύρια	27 κάτοικοι
Ἐύρωπη	550	>	51 >
Ἀφρικὴ	150	>	5 >
Ἀμερικὴ	265	>	6 >
Αὐστραλία - Ὡκεανία	10	>	1 >

Οἱ πληθυσμὸς τῆς Γῆς διανέμεται ἀνίσως ἐπὶ τῶν διαφόρων ἡπείρων. Οὗτοι ἢ Εὐρώπη ἔχει τὴν μεγαλυτέραν πυκνότητα ἔξι ὅλων, διότι τὸ εὐκρατον κλῖμα τῆς και αἱ μεγάλαι πεδιάδες τῆς

1) Ἡ μεγάλη βιομηχανία εἶναι τέκνον τοῦ γαιάνθρακος. Ὅπως δὲ κατὰ τὸν προηγούμενον αἰῶνα, οὕτω και σήμερον παρατηρεῖται ὅτι ὁ γαιάνθραξ, περισσότερον πάσης ἀλληλεινήτηρος δυνάμεως, ἔξασκε τὴν μεγαλυτέραν ἔλειν και περὶ αὐτὸν ἔξακολουθεῖ ἢ συγκέντρωσις τῆς μεγάλης βιομηχανίας.

προσείλκυσαν λαοὺς ἐκ τῶν ἄλλων ἡπείρων, ἐκ τῶν ὅποιων οἱ ἄνθρωποι εὐκολώτατα εἰσέδυσαν εἰς αὐτήν.

‘Ο ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς Γῆς βαίνει διαφορὰς αὐξανόμενος. Τὸ 1800 ἦτο περίπου 830 ἑκατομμύρια. Ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς ὀφείλεται εἰς τὴν διαφοράν, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων. Κατὰ ἡπείρους ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι πολὺ διάφορος ἔνεκα τῶν μεταναστεύσεων.

Διανομὴ τῶν ἀνθρώπων.—‘Η μέση πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς εἶναι 15 κάτοικοι κατὰ χμ². Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως ὑπάρχουν τόποι σχεδὸν ἔρημοι ἀνθρώπων, ὅπου ἡ πυκνότης δὲν εἶναι οὕτε εἰς κάτοικος κατὰ χμ², καὶ τόποι μὲν ὑπερπληθυσμόν, ὅπου ἡ πυκνότης εἶναι 1000 κάτοικοι κατὰ χμ². Ἀκατοίκητα εἶναι τὰ πολὺ ὑψηλὰ μέρη τῶν ὁρέων, ὅπου ἡ πυκνότης εἶναι 0. Εἰς τὰς παγωμένας ἔρημους τῆς τούντας, εἰς τὰς φλεγομένας ἔρημους τῶν τροπικῶν, εἰς τὰ ἀδιαπέραστα ἴσημερινὰ δάση καὶ τὰ ὑψηλὰ ὅρη ἡ πυκνότης εἶναι 0,01—0,2 (δηλ. 1—20 κάτοικοι ἀνὰ 100 χμ²). Εἰς τὰς μεγάλας στέππας ἡ πυκνότης εἶναι 1—10. Ἡ μεγίστη πυκνότης ἀπαντᾶται εἰς τὴν Κίναν, τὰς Ἰνδίας μετὰ τῆς Ἰνδονησίας, τὴν Δ. καὶ Κ. Εὐρώπην καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν περιοχὴν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Αἱ δύο πρῶται χώραι εἶναι περιοχαὶ καλλιεργείας, αἱ δὲ δύο τελευταῖαι εἶναι αἱ βιομηχανικώτεραι περιοχαὶ τοῦ κόσμου. ‘Η μέση πυκνότης εἰς τὰς ἀνωτέρω περιοχὰς εἶναι 60—100, κατὰ τόπους ὅμως λαμβάνει πολὺ μεγάλας τιμὰς (Βεγγάλη 300, Ἱάβα 314, Φλάνδρα 387, Σαξωνία 347, Ἐδιμβούργον 534, Λανγκσάϊρ 1019). *3.116 Εμα?*

Ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ.—Τὴν φυσικὴν κίνησιν τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας καθορίζει ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων, τὴν μελετοῦν δὲ δι’ ἀναλογιῶν ἀναφερομένων ἐπὶ 1000 κατοίκων. Εἰς τὴν Εὐρώπην παρατηρεῖται, ὅτι αἱ γεννήσεις εἶναι ὀλιγώτεραι εἰς τὰς δυτικὰς χώρας καὶ περισσότεραι εἰς τὰς ἀνατολικάς. Γενικῶς οἱ περισσότεροι λαοί, οἵτινες φθάνουν εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον εὐημερίας, τείνουν νὰ μὴ αὐξήσουν τὸν ἀριθμὸν των, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸν διατηρήσουν σταθερόν. Τὰ αἴτια ἀναζητοῦνται εἰς πολλοὺς λόγουν ἡθικούς, κοινωνικούς, οἰκονομικούς. Ἐπίσης εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας μὲν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν ἡ θνητιμότης διαρκῶς

έλαττοῦται, ἔνεκα τῶν προόδων τῆς ὑγιεινῆς. Ἡ διαφορὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων ὁρίζει τὴν ὑπεροχὴν τῶν γεννήσεων, ἡ δποία χαρακτηρίζει τὸν ωυθμὸν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

X Ω P A I	Γεννήσεις % _{oo}	Θάνατοι % _{oo}	ὑπεροχὴ % _{oo}	ἐπησία αὔξησις εἰς χ.
Ἐλλάς	28	15	13	90
Βουλγαρία	26	14	12	72
Ρουμανία	32	20	12	183
Γερμανία	19	12	7	469
Ιταλία	23	14	9	402
Ιαπωνία	32	17	15	814
Ινδίαι	35	24	11	3229
Μεξικὸν	40	22	18	326
Αἴγυπτος	42	28	14	222
Ρωσία	40	21	19	3000
Ἄγγλια	15	12	3	150
Βέλγιον	15	12	3	21
Γαλλία	15 2	15,3	-0,1	-4
Νέα Ζηλανδία	16	8	8	12
Ην. Πολιτεῖαι	17	11	6	775
Σύνηδια	14	12	2	13
Παλαιστίνη	45	16	29	52

Μετακινήσεις τοῦ πληθυσμοῦ.— Πολλοὶ λόγοι ὡθοῦν πολλάκις μέρος τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας πρὸς ἐκπατρισμὸν καὶ τὸ ἀναγκάζουν νὰ ἀναζητήσῃ εἰς ἄλλας χώρας τὴν ἔξασφάλισιν τῶν μέσων τῆς ζωῆς. Οἱ λόγοι οὕτοι ὀφείλονται κυρίως εἰς τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον, ἥτοι εἰς τὸν ὑπερπληθυσμὸν χώρας πτωχῆς, εἰς τὴν μεγάλην ἔγγειον ἰδιοκτησίαν, εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς καταπιέσεις. Ἡ ἐκ μιᾶς χώρας ἀναχώρησις μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὀνομάζεται **ἀποδημία**, ἡ δὲ ἐγκατάστασις ἀνθρώπων ἐλθόντων ἐξ ἄλλου μέρους **μετανάστευσις**.

Μετακινήσεις πληθυσμῶν συνέβησαν καθ' ὅλους τοὺς χρόνους· αἱ μεγάλαι ὅμως μετακινήσεις, αἵτινες σχεδὸν ἀνέτρεψαν τὴν παλαιὰν ὅψιν τοῦ κόσμου, ἥχοισαν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος.

I. Ἡ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀποδημία συνέπεσε μὲ τὴν οἰκονομικὴν μεταμόρφωσιν αὐτῆς, ἡ δποία ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μεγάλης βιομηχανίας καὶ τὴν συντελεσθεῖσαν οὕτω μετάπτωσιν ἐκ τοῦ γεωργοκτηνοτροφικοῦ σταδίου εἰς τὸ βιομηχανι-

κὸν τοιοῦτον. Ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ μεταμόρφωσις ἥρχισε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐπεξετάθη δὲ κατόπιν εἰς διόκληρον τὴν ἡπειρον.

Ἡ ἀπότομος αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἔξωθησε μέρος τῶν κατοίκων πρὸς ἀναζήτησιν καλυτέρας τύχης εἰς τὰς νέας χώρας. Ἡ ἀποδημία διηνοκλύνθη α) ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μέσων μεταφορᾶς, ἵδιως δὲ τῆς ὑπερωκεανείου, β) ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἀποικιακῆς κατακτήσεως, τὴν διποίαν ἐφήρμοζον τὰ μεγάλα κράτη καὶ γ) ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀνάγκην ἐργατικῶν χειρῶν, ἣτις ὑπῆρχε τότε εἰς τὰς νέας χώρας. Ἡ ἔξι Εὐρώπης ἀποδημία τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἔχει τὰ ἔξης χαρακτηριστικά, α') ὑπῆρχεν ὅγκωδης, διότι ἡ ἡπειρός μας ἀπέστειλεν εἰς μόνην τὴν Ἀμερικὴν 55 περίπου ἑκατομμύρια ἀνθρώπων. β') ὑπῆρχεν ἐλευθέρα, διότι ἡ ἀναχώρησις καὶ ἡ ἀφίξις δὲν ὑπέκειντο εἰς οὐδένα ἔλεγχον ἢ περιορισμόν· γ') ἐλαβε χώραν κατὰ διαδοχικὰ κύματα. Προηγήθη ἡ ἔξοδος ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν νήσων, ἡ διποία ὑπῆρχεν ἀποκλειστικὴ μεταξὺ 1815 καὶ 1850, ἐπηκολούθησεν ἡ ἐκ τῆς Γερμανίας καὶ Σκανδιναվίης καὶ τελευταίως ἡ ἐκ τῆς Μεσογειακῆς καὶ ἀνατολικῆς Εὐρώπης (Ἴταλοί, Ἰσπανοί, Ἐλληνες, Σλαύοι).

Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἡ ὑπερωκεάνειος ἀποδημία ἡλαττώθη. Ἐνῷ ἄλλοτε (1881) εἰς διεθνὲς συνέδριον ἀνεγνωίσθη εἰς τὸν ἀποδημοῦντα τὸ δικαίωμα νὰ μεταβαίνῃ, δπον ἥθελε, μεταπολεμικῶς ἐθεσπίσθησαν διάφορα περιοριστικὰ μέτρα διὰ τὴν ἀναχώρησιν καὶ κυρίως διὰ τὴν ἀφίξιν. Αἱ νέαι χῶραι πρὸς προστασίαν τῆς ἐργασίας τῶν πολιτῶν των καὶ τοῦ ἐθνογραφικοῦ χαρακτῆρός των ἔκλεισαν τὰς πύλας των, δέχονται δὲ κατ' ἔτος ἐλάχιστον ἀριθμὸν μεταναστῶν καὶ κατὰ προτίμησιν ἔξι ὥρισμένων χωρῶν. Μεγάλαι σχετικῶς ἀποδημίαι ἐλαβον χώραν τελευταίως εἰς τὴν Ἀπωλεῖαν· τούτων κυριωτέρα εἶναι ἡ ἔξοδος τῶν Κινέζων χωρικῶν πρὸς τὴν Μαντζουρίαν.

II. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ὑπῆρχαν ἐπὶ μακρὸν ἡ χώρα ἀπορροφήσεως ἑκατομμυρίων μεταναστῶν, ἐφ' ὅσον αἱ ἀπέραντοι πρὸς καλλιέργειαν ἔκτασεις, αἱ ἀναπτυσσόμεναι τεραστικαὶ βιομηχανίαι καὶ τὰ ἐκτελούμενα γιγαντιαῖα τεχνικὰ ἔργα εἶχον ἀνάγκην ἐργατικῶν χειρῶν. Σήμερον δέχονται ἐλαχίστους καὶ ὑπὸ περιορισμούς. Ὁ Καναδᾶς ἐδέχθη κυρίως Ἀγγλοσάξωνας. Είναι νέα χώρα ἔξεισσομένη, δὲν ἐπιτρέπει ὅμως ἐλευθέρως τὴν εἴσοδον.

‘Η Βραζιλία καὶ ἡ Ἀργεντινὴ ὑπῆρξεν κέντρα μεταναστεύσεως Ἰταλῶν, Ἰσπανῶν καὶ Πορτογάλλων. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν δύο περιοχαὶ μεταναστεύσεως Εὐρωπαίων καθορίζονται: α') ἡ Β. Ἀφρική, ἥτις δέχεται Γάλλους, Ἰσπανούς, Ἰταλούς, καὶ β') ἡ Ν. Ἀφρική, ἥτις δέχεται Ἀγγλους καὶ Ἰνδούς. Εἰς τὴν Αὐστραλίαν τὸ μὲν Β. τμῆμα προσελκύει Κινέζους καὶ Ἰάπωνας, τὸ δὲ νότιον μόνον Ἀγγλους. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ Γαλλία δέχεται κατ' ἔτος δεκάδας χιλιάδων ἐργατῶν, τοὺς δποίους χρησιμοποιεῖ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὰς βιαρείας ἐργασίας τῶν δρυχείων καὶ τῆς βιομηχανίας.

III Αποτελέσματα τῶν μετακινήσεων τοῦ πληθυσμοῦ εἰναι: α') τόνωσις τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς ἐνεργητικότητος, ἀφ' ἓνδος διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς πυκνοκατοικουμένης χώρας ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως ἀπὸ τοὺς μετανάστας νέων τμημάτων τοῦ πλανήτου. β') διόχυσις ἀνὰ τὸν κόσμον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. γ') μεταμόρφωσις τῆς νοοτροπίας τῶν λαῶν. δ') Ισόρροπος διανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ κανονισμὸς τῆς ζητήσεως τῆς ἐργασίας. Οἱ διαρκῶς ὅμως αὐξανόμενοι περιορισμοὶ τείνουν νὰ ἔλαττώσουν ἐπικινδύνως τὰ δρεύματα μετακινήσεως τῶν ἀνθρώπων. «‘Η σύγκρουσις κατὰ συνέπειαν γίνεται διαρκῶς ισχυροτέρᾳ μεταξὺ τῶν πυκνοκατοικουμένων χωρῶν, αἱ δποῖαι θέλουν νὰ ἔξασκήσουν τὸ δικαίωμά των, νὰ ἐργασθοῦν καὶ νὰ ζήσουν, καὶ τῶν περισσότερον ἔξειλιγμένων χωρῶν, αἱ δποῖαι ὑπερασπίζουν τὸ δικαίωμά των νὰ ζοῦν καλύτερον».

‘Η συγκέντρωσις τῶν ἀνθρώπων.—Οἱ ἀνθρώποι δημιουργοῦν ἐπὶ τῆς Γῆς ἐγκαταστάσεις διαφόρου ἐκτάσεως, πυκνότητος καὶ διαρκείας ἀναλόγως τῶν κατὰ τόπους φυσικῶν συνθηκῶν (κλίματος, μορφολογίας, ὑδρογραφίας, ὑπεδάφους) καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν. Εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι διὰ τὴν δημιουργίαν ἐγκαταστάσεων ἀνθρώπων εἰναι τὰ εὔκρατα κλίματα, αἱ πεδιάδες, τὰ πλούσια ἐδάφη καὶ ὑπεδάφη, αἱ κοιλάδες ποταμῶν καὶ αἱ διαμελισμέναι ἀκταί. Αἱ συγκεντρώσεις τῶν ἀνθρώπων διακρίνονται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῶν εἰς συνοικισμούς, χωρία, κωμοπόλεις, πόλεις καὶ μεγαλουπόλεις. ‘Η μορφὴ τῆς συγκεντρώσεως καθορίζεται ἀπὸ διαφόρους δρους, ἦτοι ἀπὸ τὴν μορφολογίαν, τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν κυκλοφορίαν

χρήσης από την πλευρά της στοιχείων) θέματα
απόδοσης της

τοῦ ὕδατος, τὸν πλούτον τοῦ ὑπεδάφους, τὴν διασταύρωσιν φυσικῶν καὶ τεχνητῶν ὕδων, τὴν ἀσφάλειαν τῆς συγκεντρώσεως.

Μέχρι τοῦ 19ου αἰώνος αἱ μεγάλαι πόλεις τῶν προσχωσιγενῶν πεδιάδων τῆς Ἀσίας ἀπετέλουν τὰς μεγαλυτέρας συγκεντρώσεις ἀνθρώπων, ἐνῷ εἰς τὴν Εὐρώπην μερικαὶ μόνον πρωτεύουσαι εἶχον πληθυσμὸν φθάνοντα τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἦτο τότε ἀγροτικὸς πληθυσμὸς (75%). Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ 19ου αἰώνος σημειοῦται μία γενικὴ ἔξοδος ἐκ τῆς ὑπαίθρου πρὸς τὰς μεγάλας πόλεις. Ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ συνεχὴς αὔξησις τοῦ ἀστικοῦ εἴναι χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Οὕτω εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὰ 53%, εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν μόνον τὰ 20% (εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ 67%). Ἡ συνεχὴς αὐτὴ τάσις συγκεντρώσεως τῶν πληθυσμῶν εἰς δλίγας προνομιούχους θέσεις ἔχει πολλὰ αἴτια, κυριώτερα τῶν δποίων εἴναι τὰ ἔξης: 1) ἡ χρῆσις τῶν γεωργικῶν μηχανῶν, αἱ δποῖαι ἀντικαθιστοῦν πλήθη ἐργατικῶν χειρῶν, ἔξωθησε μέρος τῶν ἐργατῶν τῆς ὑπαίθρου πρὸς τὰς πόλεις· 2) ἡ ἀνάπτυξις τῆς μεγάλης βιομηχανίας, ἀφ' ἐνὸς μὲν προσείλκυσεν ἐργατικὰς χειρας ἐκ τῆς ὑπαίθρου, ἀφ' ἐτέρου δὲ κατέστρεψε πλήθης μικρῶν τοπικῶν βιομηχανιῶν, τῶν δποίων οἱ ἐργάται ἐτράπησαν μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς πόλεις· 3) ἡ εὔκολος συγκοινωνία μὲ τὰς μεγάλας πόλεις, αἱ δποῖαι εὑρίσκονται εἰς τὸ σημεῖον συγκλίσεως ὅδῶν παντὸς εἴδους, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἔλκῃ ἡ μεγάλη πόλις δλόκηρον τὴν ζωὴν εὑρυτάτης περιοχῆς· 4) ἡ δημιουργία μονίμων μεγάλων ἀγορῶν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις κατέστρεψε τὸ ἐμπόριον τῆς ὑπαίθρου, διότι δλαι πλέον αἱ προμήθειαι γίνονται εὐκόλως ἐκ τῶν μεγάλων ἀγορῶν τῶν μεγαλουπόλεων· 5) ἡ μεγάλη πόλις διαθέτει πλήθης ἐπαγγελμάτων, ἄτινα εἴναι δλιγάτερον ἐπίπονα ἀπὸ τὰ τῆς ὑπαίθρου καὶ ἔχουν πολὺ τακτικώτερον εἰσόδημα· 6) ἡ μεγάλη πόλις παρέχει πόρους ζωῆς ποικίλους, εὔκολον προστασίαν ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν, συχνὰς καὶ εὐθηνάς διασκεδάσεις.

Αἱ σύγχρονοι μεγάλαι πόλεις εἴναι ἐν ἐκ τῶν πλέον σημαντικῶν καὶ χαρακτηριστικῶν γεγονότων τῆς γεωγραφίας τοῦ νεωτέρου κόσμου. Αἱ μεγάλαι πόλεις ἰδρύθησαν εἰς περιοχὰς μὲ πλουσιώτατον ὑπέδαφος καὶ εἰς ὠρισμένα προνομιούχα σημεῖα διὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγάς. Εἴναι κέντρα βιομηχανίας καὶ ἐμ-

πορίου, κέντρα παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, γιγαντιαῖοι ὁρα-
νισμοὶ ζῶντες καὶ ἀπαιτοῦντες πολύπλοκα συστήματα ὀργα-
νῶν ὑπηρεσιῶν παντὸς εἴδους (ὑγιεινῆς, ἀσφαλείας, προστασίας
κατὰ πυρός, ἀποχετεύσεως, ὑδρεύσεως, φωτισμοῦ, συγκοινωνιῶν,
συνεννοήσεως, ἀνεφοδιασμοῦ κ.λ.π.). Εἶναι κέντρα πνευματικῆς
κινήσεως, εἶναι τὰ κέντρα τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ τὰ κέντρα ὅπό-
θεν ἐκπηγάζει ἡ κοινὴ λεγομένη γνώμη. Ἡ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως
μεγίστη σημασία των διαρκῶς αὐξάνει (¹). Παρὰ τὰ πολλὰ πλεονε-
κτήματα τῆς ζωῆς τῶν μεγάλων πόλεων, τὰ ὅποια ἔξασκοῦν ἐπὶ
τῶν χωρικῶν μαγικὴν ἔλξιν καὶ γεννοῦν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιθυμίαν
νὰ ζήσουν εἰς τὰς μεγαλουπόλεις, ἐν τούτοις ὑπάρχουν καὶ σοβαρὰ
μειονεκτήματα. Ἡ θνητιμότης εἰς τὰς μεγάλας πόλεις εἶναι μεγα-
λυτέρα, διότι, παρὰ τὰ λαμβανόμενα μέτρα ὑγιεινῆς, ἡ διαμονὴ
καὶ ἡ διατροφὴ τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν εἶναι ἀνθυγιεινή,
λόγῳ τῆς ἀκριβείας τῆς στέγης καὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἡμερομι-
σθίων. Ὁ διαρκὴς ἄγων πρὸς ἔξασφάλισιν τῶν ἀπαραιτήτων ὅδη-
γει εἰς τὴν νευρασθένειαν καὶ τὴν ὑπερκόπωσιν. Ἐφ' ὅσον ὁ πλοῦ-
τος τῶν μεγάλων πόλεων αὐξάνει, ἀναπτύσσεται καὶ ἡ πολυτέ-
λεια, οὕτω δὲ ἡ ζωὴ γίνεται διαρκῶς δυσκολωτέρα.

5. ΦΥΛΑΙ—ΓΛΩΣΣΑΙ—ΘΡΗΣΚΕΙΑΙ

Αἱ φυλαί. — Οἱ ἀνθρωποι διακρίνονται φυσικῶς εἰς ὅλιγα
μεγάλα ἀθροίσματα, τὰς φυλάς, αἱ ὅποιαι εἶναι τέσσαρες, ἡ
λευκή, ἡ κιτρίνη, ἡ ἐρυθρὰ καὶ ἡ μαύρη. Ἡ προϊστορία εὑρί-
σκει, δτι αἱ φυλαὶ ὑπῆρχον ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, ἡ ἀνθρω-
πολογία δῆμος δέχεται τὴν μονοφυλετικὴν καταγωγὴν τοῦ ἀν-
θρωπίνου εἴδους. Διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν φυλῶν συνετέλεσαν
διάφοροι βιολογικοὶ δροὶ (ἡ ποικιλότης, ἡτις χαρακτηρίζει τὰ
ἄτομα ἐνὸς εἴδους, τὸ περιβάλλον, φυσικὸν καὶ κοινωνικόν, ἡ
ἐπιλογὴ κ.ἄ.).

Φυλὴ εἶναι μέγα ἀθροισμα ἀνθρώπων συνδεομένων κληρο-
νομικῶς διὰ κοινῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἰδιοτήτων. Τὰ
γνωρίσματα ἐπὶ τῶν ὅποιων στηρίζεται ἡ διάκοινις τῶν φυλῶν
λέγονται φυλετικὰ γνωρίσματα: εἶναι δὲ ταῦτα: τὸ μέγεθος τῆς
κρανιακῆς κοιλότητος, τὸ πρόσωπον, τὸ μέγεθος τοῦ σώματος

(¹) Σήμερον ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον 35 πόλεις μὲ πληθυσμὸν
ἄνω τοῦ 1ε καὶ 57 πόλεις μὲ πληθυσμὸν 500χ—1ε.

— 27 —
καὶ αἱ ἀναλογίαι τῶν μερῶν αὐτοῦ, ἡ μορφὴ καὶ τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν, τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος καὶ τῶν δρθαλμῶν, τὸ σχῆμα τῆς οἰνός καὶ τῶν χειλέων κ.ἄ.

Τὰς φυλὰς ἔξετάζει ἡ Ἐθνογραφία, ἡ δποία εἰς ἑκάστην φυλὴν διαχρίνει πολλὰς ὑποδιαιρέσεις. Ἡ Γεωγραφία ἔξετάζει τὰς μεγάλας φυλὰς καὶ τοὺς κλάδους αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν διανομήν των.

1) **Ἡ λευκὴ φυλὴ.** Αὕτη εἶναι ἡ πλέον πολυάριθμος καὶ ἡ πλέον διαδεδομένη. Ἀποτελεῖ περίπου τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. Ἐξαπλοῦται εἰς τὴν Ν. καὶ Δ. Ἄσιαν, τὴν Εὐρώπην, τὴν ΒΑ καὶ Β. Ἀφρικὴν καὶ διὰ τῶν ἀποικιῶν τῆς ἐπεξετάθη εἰς τὴν Β. καὶ Ν. Ἀμερικὴν, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Ν. Ἀφρικὴν. Σχηματίζει δύο μεγάλους κλάδους:

α) τὸν Ἰνδο - εὐρωπαϊκὸν ἢ τῶν Ἀρίων, δ δποῖος, ἔκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς Δ. Εὐρώπης, περιλαμβάνει τοὺς Ἰνδούς, Πέρσας, Καυκασίους, Ἑλληνας, Λατίνους, Γερμανούς, Κέλτας, Σκανδιναυοὺς καὶ Σλαύους. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἐσχημάτισαν τὰς μεγάλας ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς, Αὐστραλίας καὶ Ν. Ἀφρικῆς.

β) τὸν Σημιτικόν, δ δποῖος ἔκτεινεται εἰς τὴν Δ. Ἄσιαν, εἰς τὴν ΒΑ. Ἀφρικὴν καὶ εἰς δλόκληρον τὴν Β. Ἀφρικὴν. Περιλαμβάνει τοὺς Ἐβραίους, Ἀραβας, ἈΒησσηνούς, Φελλάχους καὶ Βερβέρους. Οἱ λαοὶ τοῦ κλάδου τούτου ἔξεπεμψαν ἀποικίας εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἰνδικοῦ Ὡκεανοῦ.

2) **Ἡ κιτρίνη φυλὴ.** Ἀποτελεῖ τὰ $\frac{4}{10}$ τῆς ἀνθρωπότητος. Κατοικεῖ εἰς τὴν Κ. καὶ Α. Ἄσιαν καὶ τὰς παρ' αὐτὴν νήσους. Ὁμάδες τινὲς εὑρίσκονται εἰς τὴν Δ. Ἄσιαν, τὴν Κ. Εὐρώπην καὶ εἰς δλόκληρον τὴν ἀπὸ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ μέχρι τῆς Βαλτικῆς χώραν. Σχηματίζει τρεῖς κλάδους:

α) τὸν Ἀπω - Ἀνατολικόν, δ δποῖος εἶναι δ πλέον πολυάριθμος. Ἐξαπλοῦται εἰς τὴν Α. Ἄσιαν καὶ τὰς παρ' αὐτὴν νήσους καὶ περιλαμβάνει τοὺς Κινέζους, Ἱάπωνας, Ἀνναμίτας, Βιρμανούς, Μαλαίους καὶ Πολυνησίους. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἐδημιούργησαν ἀποικίας εἰς τὰς χώρας τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ Ἰνδικοῦ Ὡκεανοῦ.

β) τὸν Μογγολικόν, δ δποῖος εἶναι δλιγάριθμος, ἀλλὰ πολὺ διεσπαρμένος καὶ περιλαμβάνει τοὺς Μογγόλους, Θιβετιανούς, Τουρκανούς, Τούρκους καὶ Ούγγρους. Οἱ λαοὶ τοῦ κλάδου τούτου ἔζων κατὰ στίφη νομαδικά, ἐπροχώρησαν πρὸς Δ. καὶ ἐσχημά-

τισαν νησῖδας κιτρίνων λαῶν (Τοῦρκοι, Οὔγγροι) ἐν μέσῳ τῶν ἔπικρατούντων λευκῶν, ἐκ τῶν δποίων ὅμως ἐδέχθησαν καὶ ἴσχυροτάτην ἐπίδρασιν.

γ) τὸν Βόρειον, ὅστις ἔκτείνεται ἀπὸ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ μέχρι Σκανδιναվικῆς. Λαοὶ τοῦ κλάδου τούτου εἰναι: οἱ Τουγγούσιοι, οἱ Σαμογέται, οἱ Λάπωνες καὶ κυρίως οἱ Φίννοι, οἱ δποῖοι ἀποτελοῦν τὸ κύριον στοιχεῖον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Φινλανδίας.

3) **Ἡ ἐρυθρὰ φυλή.** Ἀποτελεῖ μόλις τὸ $\frac{1}{1000}$ τοῦ δλου πληθυσμοῦ τῆς Γῆς καὶ περιορίζεται εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἥπειρον, δποι ἀπαντᾶ κατὰ μικρὰς ὅμαδας. Αἱ τοιαῦται ὅμαδες τῶν ἐρυθρῶν συναντῶνται εἰς ὄλας τὰς ζώνας τῆς Ἀμερικῆς, αἱ πλέον ὅμως πολυάριθμοι ἀπαντοῦν εἰς τὸ Μεξικόν, τὴν κεντρικὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὰς χώρας τῶν Ἀνδεων. Ἡ ἐρυθρὰ φυλὴ ἀνθρωπολογικῶς τείνει νὰ ὑπακούῃ εἰς τὴν κιτρίνην. Τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος εἰναι μᾶλλον κίτρινον.

4) **Ἡ μαυρη φυλή.** Ἀποτελεῖ μόνον τὸ $\frac{1}{10}$ τῆς ἀνθρωπότητος. Περιορίζεται εἰς τὰς τροπικὰς χώρας καὶ σχηματίζει τρεῖς κλάδους: α) τὸν κλάδον τῶν Νεγρῶν, οἱ δποῖοι εἰναι μικρόσωμοι καὶ λίαν πρωτόγονοι. Πιεζόμενοι ἀπὸ τοὺς περισσότερον πολιτισμένους περιωρίσθησαν εἰς τὰς πλέον δυσμενεῖς καὶ δυσπροσίτους χώρας τῆς τροπικῆς ζώνης. Ἀνευρίσκονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βόρεο, τῆς N. Γουϊνέας καὶ τοῦ Κογγό. β) τὸν ἀνατολικὸν κλάδον, εἰς τὸν δποῖον ἀνήκουν οἱ Μελανήσιοι, οἱ Αὐστραλοί, οἱ Δραβίδαι τῶν Ἰνδιῶν καὶ οἱ ιθαγενεῖς τῶν Φιλιππίνων, γ) τὸν δυτικὸν ἡ Ἀφρικανικὸν κλάδον, δ ὁδοῖος εἰναι δ περισσότερον πολυάριθμος καὶ περιλαμβάνει τοὺς Σουδανούς, Μπαντοῦ, Ὁττεντότους καὶ Κάφρους, κατοικοῦντας κυρίως τὴν ἀπὸ Σαχάρας μέχρις Ἀκρωτηρίου χώραν. Τὰ 15 ἑ. μαύρων τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς εἰναι ὑπόλοιπα τῶν ἀλλοτε ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς μεταφερόμεντων δούλων.

Ἡ σημερινὴ γεωγραφικὴ διανομὴ τῶν φυλῶν εἰναι ἀποτέλεσμα μακροτάτου χρόνου. Ἐκάστη φυλὴ ἀποτελεῖ μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ περιβάλλοντός της καὶ δὲν εὐδοκιμεῖ ἐκτὸς αὐτοῦ, διότι ἡ διαμόρφωσις τῶν φυλετικῶν γνωρισμάτων εἰναι προϊὸν μικρᾶς προσαρμογῆς πρὸς τὸ περιβάλλον.

Αἱ γλῶσσαι.— Αἱ γλῶσσαι, αἱ δποῖαι ὅμιλοῦνται ἐπὶ τῆς Γῆς, εἰναι πολυάριθμοι. Τὴν γεωγραφίαν ἐνδιαφέρουν μόνον

έκειναι, αὗτινες διμιλοῦνται εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ κόσμου δηλ. αἱ πολὺ διαδεδομέναι καὶ πολὺ χρησιμοποιούμεναι εἰς τὰς σχέσεις τῶν λιῶν. Κυριώτεραι γλῶσσαι εἶναι:

A') *Αἱ ἵνδοευρωπαϊκαί*, εἰς τὰς δποίας ὑπάγονται: 1) αἱ ἀγγλογερμανικαὶ δηλ. ἡ ἀγγλική, γερμανική, νορβηγική, σουηδική, δανικὴ καὶ δλλανδική, 2) αἱ Ἑλληνολατινικαί, αἱ δποῖαι περιλαμβάνονται τὴν Ἑλληνικήν, Ἰταλικήν, γαλλικήν, Ἰσπανικήν, ὁσμανικήν καὶ πορτογαλλικήν, 3) αἱ σλαυϊκαὶ δηλ. ἡ ὁσσική, πολωνική, σερβική, βουλγαρική, τσεχική καὶ 4) αἱ Ἰρανικαί, αἱ δποῖαι περιλαμβάνονται τὴν περσικήν, ἀρμενικήν καὶ ἵνδουστανικήν.

B') *Αἱ σημιτικαί*, εἰς τὰς δποίας ὑπάγονται ἡ ἔβραική, ἡ συριακή, ἡ βερβερική καὶ ἡ ἀραβική.

G') *Αἱ ἀσιατικαί*, αἱ δποῖαι περιλαμβάνονται τὴν τουρκικήν, ἰαπωνικήν, ἀνναμιτικήν, κινεζικήν κ. ἄ.

· Αἱ περισσότερον διαδεδομέναι γλῶσσαι εἰς τὸν κόσμον εἶναι: 1) ἡ ἀγγλικὴ (200 ε.), ἡ δποία ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ ἵσχυροτέρα γλῶσσα τοῦ κόσμου, διότι διμιλεῖται εἰς πᾶν σημεῖον τῆς Γῆς καὶ εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, 2) ἡ γαλλικὴ (75 ε.), τὴν δποίαν διμιλοῦν ἔκτος τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὸ Βέλγιον, τὴν Ἐλβετίαν, τὸν Καναδᾶν, τὴν Β. Ἀφρικὴν καὶ τὰς γαλλικὰς ἀποικίας· ἡ γαλλικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τῆς διπλωματίας, τῆς διεθνοῦς ἐπιστήμης καὶ γενικῶς τῶν μιօνων τάξεων, 3) ἡ Ἰσπανικὴ (70 ε.), ἡ δποία διμιλεῖται ἔκτος τῆς Ἰσπανίας καὶ εἰς τὰς παλαιὰς Ἰσπανικὰς ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Εἰς τὰς πολὺ διαδεδομένας γλώσσας πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἀραβική, ἡ δποία διμιλεῖται ἀπὸ 40 ε. καὶ χρησιμεύει ὡς γλῶσσα τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν ἀπὸ τοῦ Μαρόκου μέχρι Σιγγαπούρης καὶ Μαδαγασκάρης. Ἡ γερμανικὴ (80 ε.), ἡ ὁσσικὴ (150 ε.), ἡ ἵνδουστανικὴ (200 ε.) καὶ ἡ κινεζικὴ (400 ε.) διμιλοῦνται ἀπὸ μεγάλα ἀθροίσματα ἀνθρώπων εἶναι ὅμως ἐντοπισμέναι καὶ δὲν ἔχουν τὴν παγκόσμιον ἔξαπλωσιν τῆς ἀγγλικῆς, γαλλικῆς καὶ Ἰσπανικῆς.

· Ως πρὸς τὴν κατασκευὴν των αἱ γλῶσσαι κατατάσσονται εἰς τρεῖς κατηγορίας: 1) γλῶσσαι μονοσυλλαβικαί, αἱ δποῖαι ἀποτελοῦνται ἀπὸ μεμονωμένας συλλαβάς, πάντοτε ἀμεταβλήτους, ἀνευ κλίσεως καὶ ἐγκλίσεως. Αἱ τοιαῦται γλῶσσαι ἀπαντῶνται εἰς τὴν Κίναν, Θιβέτ καὶ Ἰνδοκίναν. 2) γλῶσσαι προσθηματικαί, αἱ δποῖαι πρὸς σχηματισμὸν μιᾶς λέξεως συγκολλοῦν εἰς μίαν ὁίζαν διαφάρους προθέσεις καὶ καταλήξεις. Αἱ τοιαῦται γλῶσσαι ἀπαν-

τῶνται εἰς τοὺς νέγρους, μαλαίους, πολυνησίους, εἰς τὰ Οὐράλια, Ἀλτáϊα καὶ τὸν Καύκασον. 3) γλῶσσαι εῦχαμπτοι, εἰς τὰς δύοιας αἱ λέξεις μεταβάλλουν ἔννοιαν διὰ κλίσεως καὶ ἐγκλίσεως. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἵνδοευρωπαϊκαὶ καὶ σημιτικαὶ γλῶσσαι.

Αἱ θρησκεῖαι.— Οἱ ἄνθρωποι διακρίνονται φυσικῶς διὰ τῆς φυλῆς, πνευματικῶς διὰ τῆς γλώσσης καὶ ἡμικῶς διὰ τῆς θρησκείας. ¹⁾ Αν καὶ αἱ θρησκεῖαι ἔχουν περιεχόμενον ἀποκλειστικῶς ἡθικόν, ἐν τούτοις εἰς τὴν γεωγραφίαν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον ἔξετάσεως ἀπὸ τὰς ἔξης ἀπόψεις: α') ἡ τάσις προπαγανδισμοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν γνῶσιν ὁρισμένων χωρῶν τοῦ κόσμου καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ. Οὕτω αἱ προπαγανδιστικαὶ ἀποστολαὶ ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἔξερεύνησιν πολλῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ὡκεανίας. β') ἡ ἴσχυρὰ ἐπιθυμία διαδόσεως ὁρισμένων θρησκευτικῶν ἰδεῶν ὥθησε λαοὺς διλοκλήρους εἰς μεγάλας κατακτητικὰς ἔξορμήσεις καὶ συνετέλεσεν οὕτω εἰς τὴν ἔξαπλωσιν ὁρισμένων λαῶν. Παραδείγματα ἔχομεν τοὺς Ἀραβαῖς καὶ τὸν Τούρκον. γ') αἱ θρησκευτικαὶ διδασκαλίαι ἐπηρεάζουν ἐν μέρει τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ὁρισμένων λαῶν. Οὕτω π. χ. ὁ Ἰσλαμισμὸς, ἀπαγορεύων τὴν χρῆσιν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, παρημπόδισε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀμπέλου εἰς τὸ λίαν εύνοϊκὸν δι' αὐτὴν ἔδαφος τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Τύνιδος. ²⁾ Ο βουδδισμός, ἀπαγορεύων τὴν χρῆσιν κρέατος καὶ γάλακτος, ἐστέρησε τὸν Κινέζους καὶ τὸν ἄλλους πιστούς του τῆς κτηνοτροφίας.

Σήμερον ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον τρεῖς κατηγορίαι θρησκειῶν:

1) ὁ ἀνιμισμὸς (ἢ ψυχολατρεία) πιστεύει εἰς τὴν ὕπαρξιν ψυχῆς ἐντὸς δλων τῶν ὅντων δργανικῶν καὶ ἀνοργάνων. Είναι ἡ θρησκεία τῶν ἐλάχιστα πολιτισμένων λαῶν καὶ ἔξαπλοῦται ἐπὶ τῆς μέσης Ἀφρικῆς, τῆς Β. καὶ Κ. Ἀσίας καὶ μέρους τῆς Κίνας.

2) ὁ πολυθεϊσμὸς πιστεύει εἰς τὴν ὕπαρξιν πολλῶν θεῶν καὶ περιλαμβάνει τὸν ιουδαϊσμόν, χριστιανισμὸν καὶ μωαμεθανισμόν. Οἱ δύο πρῶτοι κλάδοι εἶναι διαδεδομένοι εἰς πλεῖστα σημεῖα τοῦ κόσμου, ὁ δὲ μωαμεθανισμὸς ἔξαπλοῦται ἐπὶ τῆς Β. Ἀφρικῆς, τῆς Δ. Ἀσίας, μέρους τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας μέ-

3) ὁ μονοθεϊσμὸς πιστεύει εἰς τὴν ὕπαρξιν ἐνὸς θεοῦ καὶ περιλαμβάνει τὸν ιουδαϊσμόν, χριστιανισμὸν καὶ μωαμεθανισμόν. Οἱ δύο πρῶτοι κλάδοι εἶναι διαδεδομένοι εἰς πλεῖστα σημεῖα τοῦ κόσμου, ὁ δὲ μωαμεθανισμὸς ἔξαπλοῦται ἐπὶ τῆς Β. Ἀφρικῆς, τῆς Δ. Ἀσίας, μέρους τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας μέ-

χοι τοῦ ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους. Είναι αἱ θρησκεῖαι τῶν πολιτισμένων λαῶν.

‘Η ἔξαπλωσις ἐκάστης θρησκείας ἔχει περίπου ὡς ἑξῆς:

Χριστιανισμὸς	32,7 %	(καθολικοὶ 14,5 %, διαμαρτυρόμενοι
Βουδδισμὸς	30,8 %	10,7, δοχόδοξοι 7,5 %)
Βραχμανισμὸς	13,8 %	
Μωαμεθανισμὸς	13,2 %	
‘Ανιμισμὸς	8,8 %	
‘Ιουδαϊσμὸς	0,7 %	

6. ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ—ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

‘Ο σύγχρονος πολιτισμός. Τὰ σημερινὰ κέντρα πολιτισμοῦ. — Λέγοντες πολιτισμὸν ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν, αἱ δποῖαι ἀποσκοποῦν εἰς τὴν χορησιμοποίησιν τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν, τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ τὸν ἔξωραϊσμὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἐπιτυγχάνονται ἀγαθά, τὰ δποῖα περιλαμβάνονται καὶ αὐτὰ εἰς τὸν δρόνον: Πολιτισμός. ‘Ωστε πολιτισμὸς καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν, τὰ δποῖα παρήγαγεν δ ἀνθρωπος κατὰ τὸν ἀγῶνα του πρὸς τὴν ἔξωτερικήν καὶ ἐσωτερικήν του φύσιν.

Εἰς τὸν πολιτισμὸν διακρίνομεν δύο κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα: τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν συνέχειαν. ‘Ἐκάστη διμάς ἀνθρώπων ἐδημιούργησεν εἰς ὧδισμένον τόπον καὶ χρόνον ἰδικόν της πολιτισμόν, προσδιοριζόμενον κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸ φυσικὸν περιβάλλον. Οὐδεὶς ὅμως πολιτισμὸς μένει ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τοὺς συγχρόνως ὑπάρχοντας πολιτισμοὺς ἄλλων ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ μεταφέρονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ ἐνὸς τόπου εἰς τὸν ἄλλον.

‘Ἐφ’ ὅσον δ πολιτισμὸς εἰς ἔνα τόπον καὶ δι’ ὧδισμένον χρόνον διακρίνεται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν του, ἔπειται, διτὶ δ πολιτισμὸς εἰναὶ τι τὸ μὴ ἐπαναλαμβανόμενον. ‘Ἐπανάληψις πολιτισμοῦ δὲν γίνεται. Διὰ τοῦτο ἡ ἴστορία χαρακτηρίζει τὰς διαφόρους περιόδους της μὲ ἰδιαιτέρους πολιτισμοὺς, ἀναπτυχθέντας εἰς διάφορα σημεία τῆς Γῆς (Βαβυλωνιακός, Αἴγυπτιακός, Αἴγαιος, Ἑλληνικός, Ρωμαϊκός κ.λ.π., πολιτισμός).

Πάντες ὅμως οἱ πολιτισμοὶ ἀποτελοῦν μίαν ἐνότητα, διότι τὸ ἄπειρον πλῆθος ἰδεῶν, πρᾶξεων, ἔργων, καταστάσεων, τὰς ὅποιας δημιουργεῖ ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἔξελιξις ἰδεῶν, πρᾶξεων, ἔργων, καταστάσεων ἄλλων συγχρόνων ἢ προύπαρχάντων πολιτισμῶν.
“Ωστε ὁ πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος ἔχει συνέχειαν.

“Ολη ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης δὲν ζῇ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου. Λέγοντες «σύγχρονον πολιτισμὸν» ἔννοοῦμεν τὴν ἀνωτέραν μορφὴν πολιτισμοῦ, ἥτις ὑπάρχει σήμερον.

‘Ο σύγχρονος πολιτισμός, προϊὸν μακρᾶς ἔξελιξεως καὶ πολλῶν ἀγώνων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, εἶναι ἐντοπισμένος εἰς ὥρισμένας ζώνας ἐπὶ τῆς Γῆς. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ δημιουργία ἀξιῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνωτέρας μορφῆς εἶναι προνόμιον ὥρισμένων χωρῶν.

Σήμερον διακρίνομεν πέντε κέντρα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ εἰς τὰς ἔξης ζώνας τῆς Γῆς: ‘Η κυριωτέρα ἐξ ὅλων περιλαμβάνει τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Γερμανίαν, μέρος τῆς Β. Ἰταλίας. τὰ παραλια τῆς Βαλτικῆς, τὴν Ἐλβετίαν, Σκανδιναվικὴν καὶ Ὀλλαδίαν. ‘Η ζώνη αὕτη ἔδωσεν ὅλα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἐκτὸς μερικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἥλθον ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ πολλῶν ἐφευρέσεων ὀφειλομένων εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας. ‘Η ἀνωτέρα μορφὴ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ ἀνεπτύχθη ἐντὸς τῆς πρώτης αὐτῆς ζώνης. ‘Η δευτέρα ζώνη περιλαμβάνει τὸ B.A. τμῆμα τῶν Ἡ. Πολιτειῶν καὶ τὸ N.A. τμῆμα τοῦ Καναδᾶ. ‘Η ζώνη αὕτη προσέφερεν εἰς τὸν νεωτερον πολιτισμὸν πλεῖστα στοιχεῖα καὶ συνέβαλε σπουδαιότατα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ κόσμου. ‘Η τρίτη ζώνη περιλαμβάνει τὰ ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ παραλια τῶν Ἡ. Πολιτειῶν. ‘Η τετάρτη ζώνη περιλαμβάνει τὸ N.A. τμῆμα τῆς Αὐστραλίας καὶ τὴν N. Ζηλανδίαν. Αὕτη προσέφερε πολιτιστικὰ στοιχεῖα μεγίστης ἀξίας, ἐπετέλεσε προόδους, αἵτινες κατέπληξαν τὸν κόσμον διὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ ἴδιαιτέρως διὰ τὰς πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις. ‘Η πέμπτη ζώνη περιλαμβάνει τὴν Ἱαπωνίαν, ἡ δποία ὅμως μέχρι τοῦδε ἐλάχιστα στοιχεῖα πολιτισμοῦ ἀνωτέρας μορφῆς προσέφερεν. Αἱ πέντε ἀνωτέρω ζῶναι καταλαμβάνουν μόνον τὰ $\frac{5}{100}$ τῆς γηίνης ἐπιφανείας καὶ περιλαμβάνουν μόνον τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Αἱ ζῶναι τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ εὑρίσκονται ἐντὸς περιοχῶν μὲ λίαν εύνοϊκὸν φυσικὸν περιβάλλον.

Συμφώνως πρὸς τὸν δρισμόν, πολιτισμὸς σημαίνει δρᾶσιν, ἥτοι

δημιουργίαν ἀξιῶν καὶ ἀγαθῶν. Λέγοντες λοιπὸν ὅτι ἡ ἀνωτέρα μιօρφὴ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ ἀπαντᾶται εἰς τὰς ἀνωτέρως ζώνας, ἐννοοῦμεν ὅτι ἐντὸς αὐτῶν συντελεῖται σήμερον ἡ πραγματοποίησις ἀξιῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνωτέρας μιօρφῆς. Ἐκεῖθεν ἀκτινοβολεῖται ἡ πρόοδος, ἡ ἀνωτέρα μιօρφὴ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Γῆς, οἵ δποῖοι, ἔχοντες τὸν ἰδικόν των πολιτισμόν, εἶναι καὶ δέκται πολιτισμοῦ, διαφόρου δμως βαθμοῦ δεκτικότητος.

‘Ο πνευματικὸς πολιτισμὸς καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ.— Ἐκ τοῦ δρισμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ προκύπτει ἡ διάκρισις αὐτοῦ εἰς δύο διακεκριμένας κατηγορίας: 1) *Tὸν ὑλικὸν πολιτισμόν.* Οὗτος είναι τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν, διὰ τῶν δποίων ὁ ἀνθρώπος μεταβάλλει τὴν φύσιν, χρησιμοποιεῖ αὐτὴν πρὸς ἔξυπηρέτησίν του, μεταχειρίζεται τὰ ὑλικά της διὰ τοὺς σκοπούς του καὶ ὑπερασπίζεται ἀπὸ τοὺς ἐξ αὐτῆς κινδύνους. 2) *Tὸν πνευματικὸν πολιτισμόν.* Οὗτος είναι σύστημα ἀγωγῆς, τὸ δποῖον προκύπτει ἀπὸ τὰς ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου πνευματικὰς προδιαθέσεις, λογικήν, ἥθικὸν φρόνημα, αἰσθήμα τοῦ καλοῦ, συναίσθησιν τῆς ἀξίας τῆς ἐλευθερίας. Τὸ σύστημα τοῦτο δδηγεῖ τὸν ἀνθρώπον εἰς ἐνσυνείδητον ἥθικόν, πνευματικὸν καὶ καλαισθητικὸν βίον καὶ κατευθύνει τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν πρὸς ἐν ὕψιστον Ἰδανικόν.

Οὕτω δ πολιτισμὸς διακρίνεται εἰς ὑλικὸν καὶ πνευματικόν. Σαφὴς διάκρισις μεταξὺ τῶν δύο δψεων τοῦ πολιτισμοῦ δὲν είναι δυνατή, ἀφοῦ δ πολιτισμὸς ἐν τῷ συνόλῳ του είναι προϊὸν τῆς πνευματικότητος τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν διακρίνουν διάφορα στοιχεῖα, τὰ δποῖα ὀνομάζουν πρωταρχικά. Ἀπόλυτος συμφωνία διὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ εἰδος τῶν στοιχείων τούτων δὲν ὑπάρχει. Συνήθως δέχονται, ὅτι στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ είναι τὰ ἔξης: κοινωνία, κράτος, οἰκονομία, ἐπιστήμη, τέχνη καὶ θρησκεία. Ἐκαστον τῶν στοιχείων τούτων ἀνταποκρίνεται πρὸς ὠρισμένην τάσιν τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου.

1) ‘Η κοινωνία. Τὸ ζήτημα τῆς γενέσεως τῆς κοινωνίας είναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς νεωτέρας Κοινωνιολογίας, ἡ δποία, διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν αἰτίων, ἀτινα ὠδήγησαν τὸν ἀνθρώπον εἰς τὸ κοινωνικῶς ζῆν, ἀνατρέχει εἰς τὴν προϊστορικὴν ζωὴν, κατὰ τὴν δποίαν διεμορφώθη ἡ πρωτόγονος κοινωνία. Ἐπίσης ἔρευν

τὴν ζωὴν τῶν σημερινῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων. Πρώτη μορφὴ διμαδικοῦ βίου, πρῶτον κοινωνικὸν κύτταρον ὑπῆρξεν ἡ λεγομένη μικρὰ οἰκογένεια, ἀποτελεσθεῖσα μόνον ἀπὸ τὸν πατέρα, τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα. Βιολογικαὶ καὶ ψυχολογικαὶ τάσεις ὥθησαν εἰς τὴν σύμπτηξιν τῆς πρώτης κοινωνικῆς διμάδος. Κατόπιν διεμορφώθησαν εὐδύτεροι κοινωνικοὶ κύκλοι, μεγαλύτεραι κοινωνικὰ διμάδες. Ἐντὸς τῶν πρώτων κοινωνιῶν ἐπεκράτει ἀπόλυτος ἴσοτης, ἔνεκα τῆς ἀπλότητος καὶ διμοιότητος τῶν ἀναγκῶν. Ὁ κοινωνικὸς βίος ἦτο διμοιόροφος. Ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία ἦτο πολὺ μικρὰ καὶ οὕτω ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας ἦσαν διμοια. Ἀτομικαὶ διαφοραὶ σχεδὸν δὲν ὑπῆρχον. Ὁ ἀνθρωπὸς ἐφοβεῖτο τὴν μεταβολήν, τὸ νέον τὸ ἔθεώρει κίνδυνον. Ἐθεώρει ἀνάγκην νὰ ἐπαναλαμβάνεται πάντοτε τὸ αὐτό. Οὕτω αἱ κοινωνικαὶ πράξεις προσελάμβανον τυπικὴν καὶ ἀκαμπτον μορφήν, πᾶσα δὲ παραγάβασις συνεπήγετο θείας καὶ ἀνθρωπίνας τιμωρίας. Ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας προέκυψαν τὸ ἔθιμον καὶ ἡ παράδοσις. Ἐκ τῶν πρώτων κοινωνικῶν κανόνων φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ σεβασμὸς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἡ ζωὴ ἐγίνετο πολύπλοκος καὶ ἡ συγκρότησις τῶν κοινωνιῶν μετεβάλλετο. Ὁ ἀνθρωπὸς δρμάωμενος ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν ἔνστικτον ζῆται πάντοτε ὡς μέλος κοινωνίας. Ἀνθρωπὸς μὴ ζῶν ἐντὸς κοινωνίας εἶναι: ἢ Θεὸς ἢ θηρίον.

2) Τὸ κράτος. Εἰς τὴν κοινωνικὴν διμάδα ἀνεπτύχθη μετὰ πάροδον ἀρκετοῦ χρόνου καὶ ἡ ἔξουσία. Εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ἔξουσίας φαίνεται, ὅτι ὁρμήθη ἡ διμάδας ἀπὸ τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρησεως διὰ τὴν προστασίαν τῆς διμάδος ἀπὸ τοὺς ἔξω αὐτῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἐχθρούς. Ἀρχικῶς ἡ ἔξουσία ἦτο περιβεβλημένη καὶ μὲ θρησκευτικὸν κῦρος, κατόπιν διμως διεκρίθη εἰς καθαρῶς πολιτικὴν ἔξουσίαν μὲ ίδίαν δργάνωσιν.

3) Ἡ οἰκονομία. Πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του ὁ ἀνθρωπὸς δημιουργεῖ πολὺ ἐνωδὶς οἰκονομικὴν ζωὴν. Παράγει προϊόντα, τὰ ἐπεξεργάζεται, τὰ πωλεῖ, ταξιδεύει, συναλλάσσεται. Τὸ κέρδος διεγείρει τὰς πνευματικὰς ἱκανότητάς του, διότι δι' αὐτοῦ ἀποκτᾷ ζωὴν καλυτέραν καὶ κοινωνικὴν ἐπιβολήν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ κέρδους κατὰ πολλοὺς τρόπους προάγει τὴν ζωὴν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἐθνικοῦ συνόλου εἰς τὸ δποῖον ἀνήκει. Μέγα μέρος τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι συνάρτησις τοῦ οἰκονομικοῦ παραγοντος. Αἱ Ἀθῆναι, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ῥώμη, τὸ Βυζάντιον

ύπηρξαν τεράστια ταμεῖα πλούτου. Ὁ οἰκονομικὸς παράγων εἶναι μεγίστης σημασίας κίνητρον τοῦ ἀνθρώπου, τῶν λαῶν, τῶν ἐθνῶν. Οὐδέποτε δύμας ὑπῆρξεν ὁ μόνος παράγων τοῦ πολιτισμοῦ.

4) Ἡ ἐπιστήμη. Ὁ ἀνθρωπος δρμηθεὶς ἐκ διαφόρων παρατηρήσεων ἔθεσε πολὺ ἐνωρὶς εἰς τὸ ἀφυπνισθὲν λογικόν του πλεῖστα ἐρωτήματα καὶ ἀπορίας. Ὁ φόβος, δστις ἀρχικῶς ἐγεννᾶτο εἰς αὐτὸν ἀπὸ πᾶν φαινόμενον τοῦ περιβάλλοντος, μετεβλήθη ἀργότερον εἰς ἀπορίαν, εἰς ἐρωτηματικόν. Ἡ ἐπανάληψις, κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἐνεκα τῶν αὐτῶν αἰτίων, ὡρισμένων φαινομένων τοῦ περιβάλλοντος διήγειρεν εἰς τὸ πνεῦμα του τὴν αἰτιοχρατίαν τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου. Ἡ μὲ τὴν ἔρευναν τῶν ἀποριῶν ἀσχολία του, ἐκτὸς τῆς ἰδιαιτέρας ἱκανοποιήσεως τὴν δρποίαν τοῦ προεκάλεσε, τὸν κατέστησε συγχρόνως καὶ ἱκανώτερον εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Οὕτω ἡ γνῶσις συνεδυάσθη καὶ μὲ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογήν. Ἀπολυτρωθεὶς τῶν πρωτογόνων φόβων καὶ τῶν δεσμεύσεων, δ ἀνθρωπος ὁρμησεν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων εἰς τὴν διὰ τοῦ νοῦ του σύλληψιν τῆς κατασκευῆς, τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ ρυθμοῦ τοῦ κόσμου. Εἰς πᾶν σημεῖον τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως ἐγράφη καὶ γράφεται ἡ μεγάλη λέξις «ΔΙΑΤΙ;». Ἀπειρα πλήθη ἀνθρωπίνων διανοιῶν εἰργάσθησαν διὰ τὴν ὑψωσιν τοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ἐπιστήμης, ἡ δρποία ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πνευματικωτέραν ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου, τὴν γνῶσιν. Αὕτη ἔχει ὡς πηγὴν τὸν ὠκεανὸν τῶν ἀποριῶν καὶ ἐρωτημάτων, ἀτινα ἐξεπήγασαν καὶ διαρκῶς ἀναβλύζουν εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνθρωπίνην σκέψιν δλων τῶν ἐποχῶν.

5) Ἡ τέχνη. Εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν κρύπτεται πάντοτε τὸ αἰσθῆμα τοῦ καλοῦ. Μόλις δ ἀνθρωπος ἀπελυτρώθη τῆς ἀγωνίας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τροφῆς του, ἀφῆκε νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ πρὸς τὸ ὡραῖον λατρεία του. Ἡ προσπάθεια ἀποτυπώσεως ἡ ἀπομιμήσεως τῶν ὀραιοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ ἡ διὰ τῆς φαντασίας του δημιουργία νέων ὑπερβατικῶν μορφῶν ὑπῆρξαν ἡ πηγὴ τῆς τέχνης. Δὲν νοεῖται ἀνθρωπίνη ζωή, χωρὶς τὸν ἐξωραϊσμόν, τὸν δρποῖον δίδουν αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς τέχνης. Μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην ὑψοῦται ὁ ἀνθρωπος εἰς τὰς ὑψηλὰς σφαίρας τοῦ Ἀληθοῦς καὶ τοῦ Ὁραίου.

6) Ἡ θρησκεία. Βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων

κρύπτεται τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ἀπόρροια τῆς ἀναγνωρίσεως μιᾶς Δυνάμεως ὑπερτέρας τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Ἡ ἐκ πρώτης ὅψεως ἀναγνωρίζομένη εἰς τὸν κόσμον σκοπιμότης, ἡ ἀδυναμία τῆς νοήσεως νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα τῆς ζωῆς, ἡ δοπία εἶναι τὸ μεγαλύτερον "Ἀγνωστον, ὁθησαν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὴν παραδοχὴν μιᾶς ἀνωτέρας Ὄντότητος, ἐνὸς Θεοῦ, Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος. Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ τρόποι ἐκδηλώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος ὑπῆρξαν κατὰ τόπους καὶ χρόνους διάφοροι. Ἀλλ' εἰς πᾶσαν ἐποχὴν αἱ θρησκεῖαι ἔπαιξαν σημαντικὸν ὄόλον εἰς τὴν ἔξελιξιν τῶν ἀνθρωπίνων πολιτισμῶν. Ἐξ ὅλων τῶν θρησκειῶν τὴν μεγαλυτέραν πολιτιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶχεν ὁ Χριστιανισμός, ὁ δοποῖος διὰ τῆς ἀνωτέρας πνευματικῆς διδασκαλίας του ἔξηγένεισε τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν.

τὰ οὐρανά τῶν μεγάλων εἰς εοι

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Λέγοντες οίκονομούς τους έννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῶν δποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπόκτησις ὑλικῶν ἀγαθῶν ἔξυπηρετούντων τὰς ἀνάγκας διμάδος ἀνθρώπων. Τὰ ἀγαθά, ἃτινα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἔξυπηρέτησιν τῶν ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε εὑρίσκονται εἰς τὴν φύσιν εἰς περιωρισμένην ποσότητα, εἴτε ἔχουν ἀνάγκην εἰδικῆς κατεργασίας πρὸ τῆς χρησιμοποίησεώς των. Ἐνεκα τούτου ἡ οίκονομικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μία ζήτησις, ἡ δποία ὠθεῖ διαρκῶς τὸν ἀνθρώπων νὰ παλαίη ἐναντίον μυρίων δυσχερειῶν μὲ σκοπὸν νὰ ἔξυπηρετήσῃ εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀνθρώπων. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἐνεργεῖ πάντοτε μὲ σύστημα καὶ οὐχὶ ὡς μεμονωμένον ἄτομον, ἀλλὰ ὡς σύνολον ἀνθρώπων, οἱ δποίοι προσθέτουν τὰς ἐνεργείας των. Ἡ οίκονομία τοῦ ἀνθρώπου διακρίνεται ἀπὸ τὰς πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ἐνεργείας τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, διότι ἡ οίκονομικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐνσυνείδητος καὶ ἐπιδιώκει τὴν ίκανοποίησιν οὐ μόνον τῶν ζωϊκῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν του, οὕτω δὲ ἔξασφαλίζει τὴν διατήρησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν διαιώνισιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ οίκονομικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται κυρίως εἰς τὴν προσπάθειαν χρησιμοποίησεως τοῦ φυσικοῦ πλούτου διὰ τὴν ἔξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν του. Ἐκ τούτου προκύπτει καὶ ἡ ἔξαρτησις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ φυσικὸν περιβάλλον καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μελέτης αὐτοῦ, πρὸς καλυτέραν ἔκμετάλλευσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος παρεχομένου πλούτου. Οὕτω ἀπὸ οίκονομικῆς ἀπόψιεως τὸ φυσικὸν περιβάλλον θέτει δύο προβλήματα: 1) τὸ πρόβλημα τῆς ἀποκτήσεως

ἀγαθῶν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, (παραγωγή), 2) τὸ πρόβλημα τῆς ἀποστάσεως, ἥτις χωρίζει τὴν περιοχὴν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἐγκαταστάσεως μιᾶς κοινωνίας ἀνθρώπων (μεταφορά). Ἡ δὲ δογάνωσις τῶν ἀνθρώπων εἰς διακεκριμένας ὅμιδας θέτει καὶ τρίτον σπουδαιότατον πρόβλημα, τὸ τῆς κατοχῆς τῶν παραγομένων προϊόντων καὶ τῶν μέσων μεταφορᾶς.

Οὕτω ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ κόσμου ὁνθμίζεται ἀπὸ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν, τὴν μεταφορὰν αὐτῶν καὶ τὴν κατοχὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν μεταφορῶν. Ἡ ζωὴ τῶν πολιτισμένων λαῶν ἔχει ἀνάγκην πάντων τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν δλίγα ὕδρισμένα προϊόντα, τὰ δποῖα παίζουν τὸν σπουδαιότερον ὄδοιν εἰς τὴν ζωὴν παντὸς ἔθνους. Διὰ τὴν ἔξασφάλισιν αὐτῶν τῶν κυριωτέρων πρώτων ὑλῶν ἀγωνίζονται δλοι οἱ λαοί.

Οἱ δλίγοι προνομιοῦχοι κάτοχοι τῶν θεμελιωδῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῶν μέσων μεταφορᾶς ἔξασκοῦν ἐπὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου οἰκονομικὴν ἐπιρροὴν καὶ ἀποτελοῦν τὰς λεγομένας Μεγάλας Οἰκονομικὰς Δυνάμεις, αἱ δποῖαι διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἴσχύος των ἀποβαίνουν καὶ οἱ ὁνθμισταὶ τῶν τυχῶν τοῦ κόσμου.

A Ξαρκνω

V. ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Ἡ παραγωγή.—Οἱ ἀνθρωποι συντηρεῖται ἐπὶ τῆς Γῆς χοησιμοποιῶν φυσικὰ στοιχεῖα. Ἡ χοησιμοποίησις τῶν φυσικῶν στοιχείων διὰ τῆς καταβολῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας πρὸς ἔξασφάλισιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου ὀνομάζεται παραγωγή.

Τὰ προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας ὀνομάζονται οἰκονομικὰ ἀγαθά. Ὡστε παραγωγὴ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἢ δημιουργία οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, δτι συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς εἰναι:

α) τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ β) ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία.

Οἱ δύο οὗτοι συντελεσταὶ ἀρκοῦν διὰ τὴν πρωτόγονον παραγωγήν. Ἀφ' ὅτου ὅμως εἰσήχθη εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἔννοια τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν οἰκονομικῶν

ἀγαθῶν, προσετέθη εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ τρίτος ἀπαραίτητος συντελεστὴς αὐτῆς, τὸ κεφάλαιον. Τοῦτο εἶναι προϊὸν παραγωγῆς, διότι διὰ τὴν δημιουργίαν του ἀπαιτοῦνται οἱ δύο πρῶτοι συντελεσταί, δηλ. τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία. ^Ωστε οἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν παραγωγὴν συντελεσταὶ εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον.

Παραγωγικὴ ἐργασία θεωρεῖται πᾶσα ἀνθρωπίνη προσπάθεια ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀγαθῶν, ἔξυπηρετούντων τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν. Παραγωγικαὶ λοιπὸν ἐργασίαι εἶναι αἱ γεωργικαί, βιομηχανικαί, μεταφορικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ ἀσχολίαι τοῦ ἀνθρώπου, αἱ δποῖαι παράγουν οἰκονομικὰ ἀγαθά.

^Ωκτὸς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἡ ζωὴ τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου χρειάζεται καὶ πνευματικὰς ἀξίας, αἴτινες εἶναι προϊόντα τῆς ἀνωτέρας λογικῆς του: Οὕτω αἱ ἀσχολίαι τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰς ἐπιστήμας, τὴν τέχνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν διοίκησιν, τὴν ἔκπαίδευσιν κλπ. εἶναι ἀσχολίαι παράγουσαι πνευματικὰς ἀξίας.

^Ωστε παραγωγικὴ ἐργασία καλεῖται πᾶσα ἀσχολία τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν παραγωγὴν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἢ πνευματικῶν ἀξιῶν. *Já wau*

A. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΠΡΩΤΑΙ ΥΛΑΙ.

Σίτας.

^Ο σῖτος εἶναι δημητριακὸν πολὺ θρεπτικόν. Σῖτος καὶ δρυζα εἶναι τὰ δύο θρεπτικάτερα δημητριακά, ἄτινα εἶναι ἀντικείμενα μεγάλου διεύθνοῦ ἐμπορίου. Οἱ οἰκονομικοὶ δροὶ οἱ ἐπικρατοῦντες σήμερον καθορίζουν ἐπὶ τῆς Γῆς μίαν μόνον ζώνην, ἡ δποία δὲν παράγει τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς διατροφήν της σῖτον. Εἶναι ἡ ζώνη ἡ περιλαμβάνουσα τὴν πυκνοκατωκημένην βιομηχανικὴν περιοχὴν τῆς Δ. Εύρωπης καὶ μέρος τῆς Κεντρικῆς, καθὼς καὶ τὴν μὴ βιομηχανικὴν ἀλλὰ πυκνῶς κατωκημένην Ν. Εύρωπην. Μὲ τὴν χρῆσιν τῶν χημικῶν λιπασμάτων καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς μεθόδους, τὰς δποίας ἐφαρμόζουν, κατορθώνουν αἱ ἀνωτέρω χώραι τῆς Εύρωπης, αἱ δποῖαι ἔχουν μεγίστην ἀνάγκην σίτου, νὰ λαμβάνουν ἔξαιρετικὰς ἀποδόσεις:

Βέλγιον	2620	χιλιόγραμμα	κατὰ	ἐκτάριον
Β. Γαλλία	2550	»	»	»
Κάτω Χώραι	2650	»	»	»

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν τεραστίαν ἀπόδοσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς γῆς ἡ βιομηχανικὴ Εὐρώπη θὰ ἀπέμνησκεν ἐκ πείνης, ἢν ἐστηθεὶτο εἰς μόνην τὴν εὐρωπαϊκὴν σιτοπαραγωγήν. Ἡ σιτοπαραγωγὴ τῆς Δ. καὶ τῆς Κ. Εὐρώπης ὑπολογίζεται κατὰ μέσον δύον εἰς 32 ετ., ἡ δὲ ἔξωθεν εἰσαγομένη ποσότης σίτου διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ τμήματος τούτου τῆς Εὐρώπης ἀνέρχεται περίπου εἰς 15 ετ. Μεγάλας ἐπίσης ποσότητας εἰσάγουν ἡ Βραζιλία καὶ ἡ Ιαπωνία.

Τὰ διάφορα εἴδη σίτου δύνανται νὰ ἀναπτυχθοῦν ἀπὸ τῆς τροπικῆς ζώνης μέχρι τοῦ πολικοῦ, διότι αἱ μόναι ἀπαιτήσεις τοῦ σίτου εἶναι: Θέρος θερμὸν καὶ ξηρόν, ἀνοιξίς μὲ πολλὴν υγρασίαν καὶ ἔδαφος βαθὺ καὶ πλούσιον. Τοιαῦται ὅμως συνθήκαι ἀπαντῶνται εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ διὰ τοῦτο τὸ πεδίον καλλιεργείσ τοῦ σίτου εἶναι ἐκτεταμένον. Ἐφ' ὅσον δὲ ἀπαιτοῦνται διαρκῶς μεγαλύτεραι ποσότητες, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ νέαι διαρκῶς γαῖαι παραδίδονται εἰς τὴν σιτοκαλλιέργειαν (τὸ 1907 ἡ καλλιεργουμένη μὲ σίτον ἐκτασις ἦτο 98 ε ἐκτάρια, τὸ 1931. ἔφθασε 140 ε.). Ἐπειδὴ ὁ σίτος ἐξαπλοῦται καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ἀπὸ τῆς ὑποτροπικῆς ζώνης, μέχρι τοῦ πολικοῦ κύκλου, διὰ τοῦτο καθ' ἔκαστον μῆνα τοῦ ἔτους γίνεται συγκομιδὴ σίτου εἰς ἓν σημεῖον τῆς Γῆς. Τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου.

Διὰ νὰ δύνανται μία χώρα νὰ ἔξαγῃ σίτον, πρέπει ἀπαραίτητως νὰ ἔχῃ πλεόνασμα πρὸς ἔξαγωγήν. Τοιοῦτον πλεόνασμα προκύπτει εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, αἵτινες παραγόνται περισσότερον σίτον ἀπὸ ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ διατροφὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ὁ Καναδᾶς, ἡ Ἀργεντινὴ καὶ ἡ Αυστραλία εἶναι ἔξαγωγικαὶ χώραι, ἔνεκα τοῦ σχετικῶς μικροῦ πληθυσμοῦ των. Αἱ ἄλλαι ὅμως ἔξαγωγικαὶ χώραι, Ἰνδίαι, Ἡ. Πολιτεῖαι, Ρωσσία, δύνανται νὰ πωλοῦν μέρος τῆς σιτοπαραγωγῆς των, ἐπειδὴ παραγόνται καὶ ἐν ἄλλῳ δημητριακὸν κατωτέρας ἀξίας, τὸ ὅποιον χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων πρὸς διατροφὴν (εἰς τὰς Ἰνδίας κεχρί, εἰς τὴν Ρωσσίαν κεχρὶ καὶ σίκαλις, εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας ἀραβόσιτος). Ἀπαραίτητοι ἐπίσης ὅροι διὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου εἶναι:

νπαρξις ὁδῶν συγκοινωνίας, ἀποθηκῶν καὶ ἐγκαταστάσεων ταχείας φορτώσεως καὶ ἐκφορτώσεως.

Κέντρα παραγωγῆς καὶ ἔξαγωγῆς σίτου. — Ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ρουμανία, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Πολωνία, αἱ δοποῖαι πρὸ τοῦ πολέμου ἔξηγον πρὸς τὰς γειτονικὰς χώρας, σήμερον καταναλίσκουν σχεδὸν δλόκληρον τὴν ὑπ' αὐτῶν παραγομένην ποσότητα σίτου καὶ ἔξαγουν μικρὰς σχετικῶς ποσότητας.

Ἡ Ρωσσία καὶ πρὸ τοῦ πολέμου ἡτο ἡ μεγαλυτέρα σιτοπαραγωγὸς χώρα τοῦ κόσμου, λόγῳ τῆς περιφήμου ζώνης τῆς μαύρης γῆς, ἡ δοποία καλύπτει σχεδὸν δλόκληρον τὴν νότιον Ρωσσοσιβηρικὴν πεδιάδα. Παρὰ τὴν τεραστίαν παραγωγὴν της, ἡ Ρωσσία δὲν εἶναι μεγάλη ἔξαγωγικὴ χώρα, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως δργανώσεως τοῦ ἐμπορίου τοῦ σίτου. Λιμένες ἔξαγωγῆς εἶναι ἡ Ὀδησσός καὶ τὸ Ροστόφ.

Αἱ Ἰνδίαι εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ παράγουν μεγάλας ποσότητας, ἀλλ' ἔξαγουν μόνον τὸ $\frac{1}{20}$ τῆς δλης παραγωγῆς των. Ἐκεῖ γίνεται ἡ συγκομιδὴ δἰς κατ' ἔτος, τὴν ἀνοίξιν καὶ τὸ θέρος. Σίτος ἔξαγεται μόνον ἀπὸ τὴν τὴν συγκομιδὴν τῆς ἀνοίξεως καὶ ἀπὸ τὴν παραγωγὴν τῆς ξηρᾶς Πενταποταμίας, ἡ δοποία ἔχει κλῖμα ἡμιερήμου, ἀλλὰ διὰ τῶν μεγάλων ἀρδευτικῶν ἔργων τῶν Ἀγγλων ἔγινε μεγάλη σιτοπαραγωγὸς περιοχὴ. Λιμὴν ἔξαγωγῆς εἶναι τὸ Καρατσί καὶ τόπος προορισμοῦ τοῦ ἔξαγομένου σίτου ἡ Ἀγγλία.

Ἡ Β. Ἄμερικὴ εἶναι ἡ μόνη χώρα τοῦ κόσμου, εἰς τὴν δοποίαν ἀπαντῶνται δλοι οἱ δροὶ διὰ μίαν μεγάλην σιτοπαραγωγὴν, ἡτοι: 1) εὔφοροι ἐκτάσεις μὲ ἡπειρωτικὸν κλῖμα, αἱ δοποῖαι ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Μακένζι μέχρι τοῦ Μισσουρί, 2) ἀφθονία ἔργατῶν καὶ γεωργικῶν μηχανῶν, 3) πλῆρες δίκτυον φυσικῶν διδῶν συγκοινωνίας, 4) πυκνότατον δίκτυον σιδηροδρόμων καὶ σταθμοὶ πληρέστατα ἐφωδιασμένοι μὲ δ., τι ἀπαιτεῖ τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου, 5) τελειοτάτη ὁργάνωσις, ὑποδειγματικὴ εἰς τὸ εἶδος τῆς.

Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι εἶναι σήμερον ἡ δευτέρα σιτοπαραγωγὸς χώρα τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ ὅμως ἔχουν πολὺν πληθυσμὸν κρατοῦν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγῆς των καὶ ἔξαγουν μόνον τὸ $\frac{1}{5}$ αὐτῆς. Λιμὴν ἔξαγωγῆς εἶναι ἡ Νέα Ὑόρκη. Ἐκ τῆς ἔξαγομένης ποσότητος πλέον τοῦ $\frac{1}{2}$, κατευθύνεται εἰς τὸ Λίβερπουλ. Ἡ ἔξαγωγὴ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν βαίνει ἀπὸ εἰκοσαετίας διαρ-

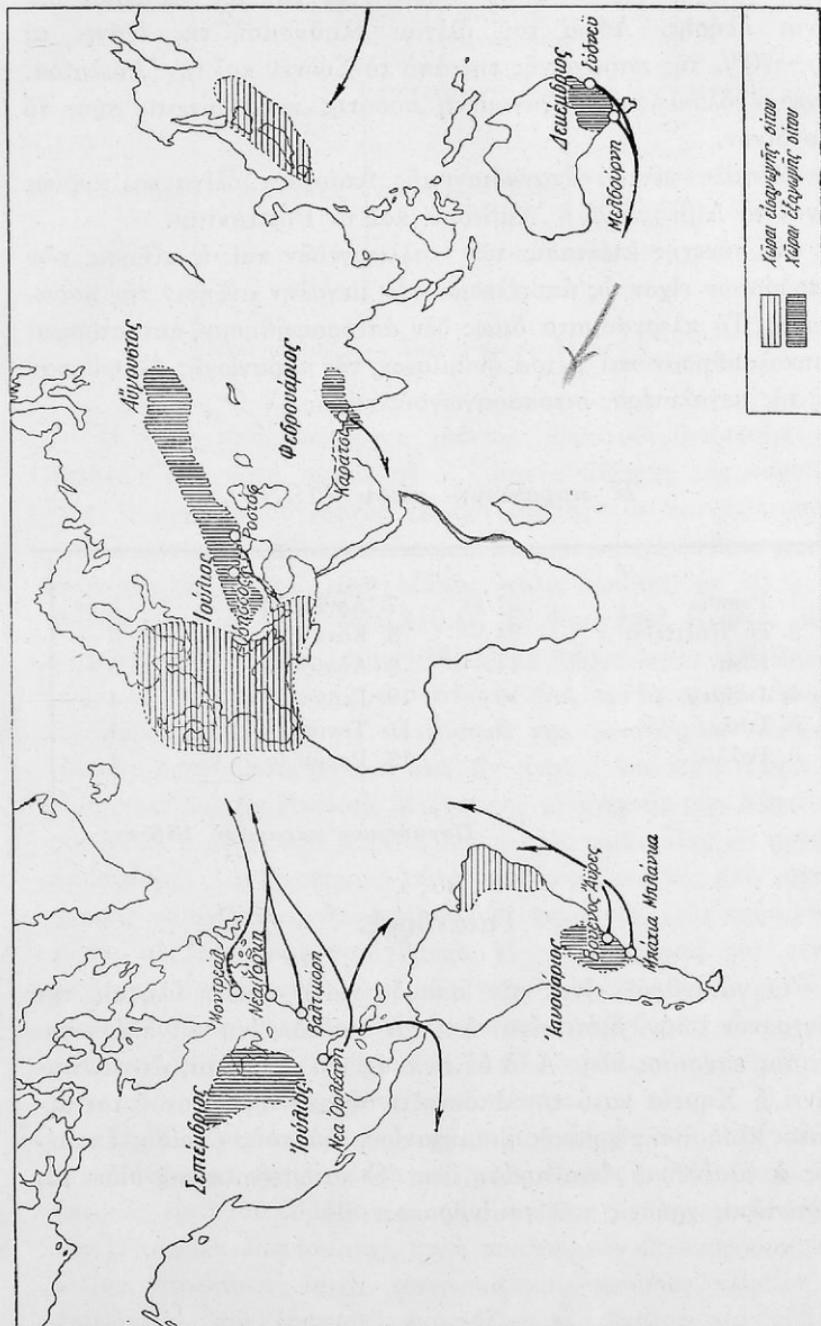
κῶς ἐλαττούμενη, ἐνῷ ἡ σιτοκαλλιέργεια βαίνει ἐπεκτεινομένη.

‘Ο Καναδᾶς παράγει δὲ λιγότερον τῶν ‘Ην. Πολιτειῶν, ἔνεκα δῆμως τοῦ δὲ λιγού πληθυσμοῦ του ἔξαγει τὰ $\frac{1}{4}$, τῆς παραγωγῆς του, καταλαμβάνων οὕτω τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν ἔξαγωγὴν τοῦ σίτου. ‘Η Βίννιπεργκ, τὸ Τορόντο, τὸ Μοντρεάλ, τὸ Χάλιφαξ εἶναι λιμένες ἔξαγωγῆς. Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν λιμνῶν δὲ σίτος κατέρχεται πρὸς τὴν θάλασσαν δι’ ὑγρᾶς λεωφόρου μήκους 3.000 χιλιομέτρων. Τὸ δεῦμα τοῦτο τοῦ σίτου διαρκεῖ ἀνευ διακοπῆς ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου. Ἀντιθέτως πρὸς τὰς ‘Ην. Πολιτείας, ἡ ἔξαγωγὴ τοῦ Καναδᾶ βαίνει διαρκῶς αὐξανομένη, παρακολουθοῦσα τὴν διαρκῆ ἐπέκτασιν τῆς σιτοκαλλιέργειας. Σχεδὸν διλόκληρος ἡ ἔξαγωγὴ τοῦ σίτου γίνεται ἀπὸ ἕνα τεράστιον οἰκονομικὸν ὅργανισμόν, τὸν Συνεταιρισμὸν τῶν Καναδῶν σιτοπαραγωγῶν (Canadian Cooperative Wheat Producers). Τὰ 90 % τοῦ ἔξαγομένου σίτου κατευθύνονται εἰς τὸ Λίβερπουλ.

‘Απὸ τὰ δύο μεγάλα κέντρα σιτοπαραγωγῆς τῆς Β. Ἀμερικῆς, τὰ δυοῖς ἀκόμη δὲν ἀπέδωσαν διτελέσθαι τὴν ἴκανότητα νὰ ἀποδώσουν, αἱ μὲν ‘Ην. Πολιτεῖαι, ὡς ἔξαγωγικὸν κέντρον, χάνουν διαρκῶς τὴν ἀξίαν των, δὲ Καναδᾶς, μὲν ἴκανότητας ἀπεριορίστου εἰς τὸ μέλλον ἀναπτύξεως, εἶναι κέντρον ἔξαγωγῆς μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ’ εὐφορισμένον ἀπολύτως ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ρυθμίζει τὴν κίνησιν τοῦ ἔξαγομένου σίτου.

‘Η Ἀργεντινὴ ἀνεπτύχθη ἐντὸς δὲ λιγων ἐτῶν εἰς μίαν μεγάλην σιτοπαραγωγὸν χώραν (τὸ 1888 ἐσπάρησαν μὲ σίτον 615,000 ἑκτάρια, τὸ 1927 ἐσπάρησαν 7,5 ἑκ. ἑκτάρια), ἐπειδὴ δὲ ἔχει ἐλάχιστον σχετικῶς μὲ τὴν ἔκτασίν της πληθυσμόν, δύναται νὰ ἔξαγῃ τὰ 60 % τῆς παραγωγῆς της. Λιμένες ἔξαγωγῆς εἶναι ἡ Μπάχια-Μπλάνκα, τὸ Λαπλάτα καὶ τὸ Βουένος-Αὔρες. ‘Η ὁργάνωσις δῆμως τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν Ἀργεντινὴν εἶναι ἀσυγκρίτως κατωτέρα ἀπὸ τὴν ἀφθαστὸν καὶ τελείαν ὁργάνωσιν τὴν παρατηρουμέτην εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν. ‘Η Ἀργεντινὴ ὡς ἀγορὰ σίτου εἶναι ἀκόμη σχεδὸν πρωτόγονος, ἀλλ’ ἡ ταχεῖα ὁργάνωσίς της, ἡ μικρὰ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ της καὶ ἡ βραδυτάτη αὐξήσις αὐτοῦ ἔγγυωνται διαρκῆ αὐξήσιν τῶν ἔξαγωγῶν της διὰ πολὺν χρόνον.

‘Η Αὐστραλία εἰσῆλθεν εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων σιτοπαραγωγῶν χωρῶν πολὺ βραδυτέρον ἀπὸ τὴν Ἀργεντινήν, διὰ

Τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου.

τοῦτο καὶ ἡ δργάνωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου δὲν εἶναι πλήρης. Λόγω τοῦ ὀλίγου πληθυσμοῦ της ἔξαγει τὰ 65—70% τῆς παραγωγῆς της ἀπὸ τὸ Σύδνεϋ καὶ τὴν Ἀδελαΐδα. Σχεδὸν δλόκληρος ἡ ἔξαγομένη ποσότης κατευθύνεται πρὸς τὸ Λονδῖνον.

Μεγάλα κέντρα ἐπαναδιανομῆς ὑπάρχουν ὀλίγα καὶ κυρίως εἶναι τὸ Λίβερπουλ, ἡ Ἀμβέρσα καὶ τὸ Ρόττερνταμ.

Ἡ συνεχὴς ἐπέκτασις τῶν καλλιεργειῶν καὶ ἡ αὔξησις τῶν ἀποδόσεων εἴχον ὅς ἀποτέλεσμα τὴν μεγάλην αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Τὰ πλεονάσματα ὅμως δὲν ἀπερριφήθησαν, καταστροφαὶ ἐπηκολούθησαν καὶ μέτρα ὁνθμίσεως τῆς παραγωγῆς ἐλήφθησαν εἰς τὰς μεγαλυτέρας σιτοπαραγωγοὺς χώρας. ✓

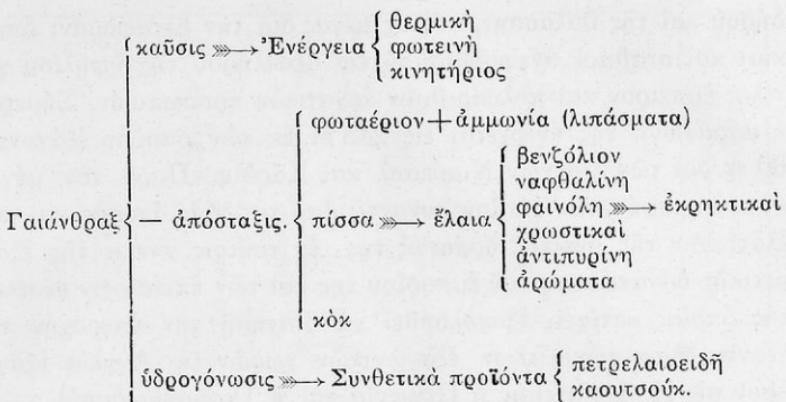
Ἡ παραγωγὴ σίτου (1937).

1. Ρωσσία	31 ετ	7. Ἄργεντινὴ	5 ετ
2. Ἡ. Πολιτεῖαι	24 —	8. Καναδᾶς	5 —
3. Κίνα	14 —	9. Αὐστραλία	5 —
4. Ἰνδίαι	10 —	10. Γερμανία	4 —
5. Ἰταλία	8 —	11. Τουρκία	4 —
6. Γαλλία	7 —	12. Ρουμανία	4 —

Παγκόσμιος παραγωγὴ 135 ετ.

Γαιάνθραξ.

Ο γαιάνθραξ εἶναι μία σπουδαιοτάτη πρώτη ὕλη εἰς τὴν σύγχρονον ζωήν, διότι εἶναι ἡ πλέον διαδεδομένη καὶ πλέον πολύτιμος καύσιμος ὕλη. Ἀπὸ δὲ τὰ διάφορα προϊόντα, ἀτινα λαμβάνει ἡ Χημεία κατὰ τὴν ἀπόσταξιν αὐτοῦ, τροφοδοτοῦνται μέγιστοι κλάδοι τῆς χημικῆς βιομηχανίας, διὰ τοὺς δποίους ἐπομένως δ γαιάνθραξ εἶναι πρώτη ὕλη. Ο κατωτέρω πίνακες δίδει τὰς κυριωτέρας χοήσεις τοῦ γαιάνθρακος.

Ἡ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀλματικὴ ἀνάπτυξις τῶν μηχανῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ διαρκής αὔξησις τῆς καυσίμου ὑλῆς, ἡ μεγίστη σύγχρονος χημικὴ βιομηχανία καὶ ἡ τεραστία μεταλλουργία συνετέλεσαν, ὅστε ἡ παραγωγὴ γαιάνθρακος, ἥτις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος μόλις ἔφθανε τὰ 10 ετ., νὰ ἀνέλθῃ κατὰ τὸ 1929 εἰς 1340 ετ. Ὁ γαιάνθραξ εἶναι ἐν ἀπαραίτητον στοιχείον τῆς σημερινῆς ζωῆς καὶ οὐδεμία πολιτισμένη χώρα δύναται νὰ ζήσῃ ἀνευ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο παρατηροῦμεν, διτι χώρα μὴ ἔχουσα εἰς τὸ ἔδαφός της γαιάνθρακα ἀγοράζει ἔξωθεν, δσονδήποτε μακρὰν καὶ ἀν εἶναι ἡ πωλήτρια χώρα καὶ οἰαδήποτε καὶ ἀν εἶναι τὰ οἰκονομικὰ μειονεκτήματα, ἀτινα προυσιάζει ἡ μεταφορὰ βαρείας καὶ μικρᾶς τιμῆς ὑλῆς εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Τὰ οἰκονομικὰ αὐτὰ μειονεκτήματα τῆς ἀπὸ μακρὰν ἀγορᾶς γαιάνθρακος ἔξουδετεροῦνται κατὰ τὸν ἔξης τρόπον: αἱ χῶραι αἱ ἔξαγουσαι γαιάνθρακα εἶναι συγχρόνως καὶ κέντρα μεγίστης βιομηχανίας, ἀρα εἰσαγωγεῖς πολλῶν πρώτων ὑλῶν, ἐνῷ ἀντιθέτως αἱ χῶραι αἱ εἰσάγουσαι γαιάνθρακα εἶναι συνήθιστις κέντρα μικρᾶς βιομηχανίας, τὰς δὲ πρώτας ὑλας αὐτῶν ἔξαγουν πρὸς τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα.

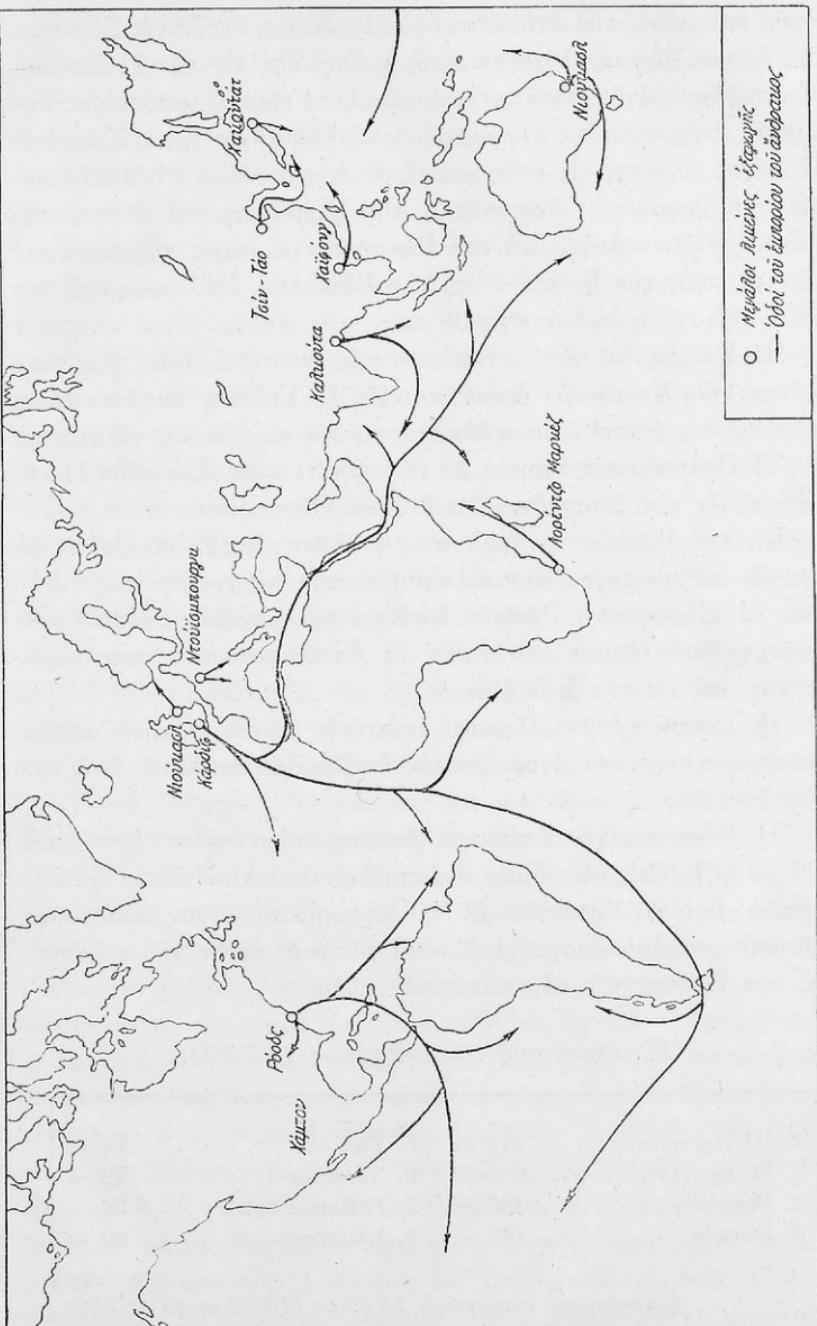
Ἡ Μ. Βρεττανία ὑπῆρξε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἡ πρώτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ ἔξαγωγήν. Συνθήκαι ἔξαιρετικῶς εύνοϊκαι ἐβοήθησαν πρὸς τοῦτο: ἀφθονία τοῦ ἀνθρακοῦ (7 μεγάλα κοιτάσματα), καλὴ ποιότης καὶ εἰς διαφόρους ποικιλίας, στρώματα παχέα, κανονικὰ καὶ συνήθιστις πλησίον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἐκμετάλλευσις εύκολος καὶ εὐθηνή, ὕπαρξις τῶν ἀνθρακωρυχείων πλησίον τῶν κοιτασμάτων τοῦ σι-

δήρου καὶ τῆς θαλάσσης, στόλος μέγας διὰ τὴν μεταφοράν, ἀποκίαι καὶ σταθμοὶ ἀνεφοδιασμοῦ ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς ὑφηλίου καὶ τέλος ἔμπειρον καὶ πολυάριθμον ἐργατικὸν προσωπικόν. Σήμερον ἡ παραγωγὴ της ἀνέρχεται εἰς 245 ετ., ἐκ τῶν δποίων ἔξαγονται 60 ετ. διὰ τῶν λιμένων Νιούκασλ καὶ Κάρδιφ. Παρὰ τὸν μέγαν συναγωνισμόν, τὸν δποῖον συναντᾶ ἀπὸ τὰς νέας ἀγοράς καὶ τὴν ἔλαττωσιν τῆς ἀκτῆς δράσεώς της, ἐν τούτοις, ἔνεκα τῆς ἔξαιρετικῆς ὁργανώσεως τοῦ ἔμπορού της καὶ τῶν ἐπικαίων θέσεων, τὰς δποίας κατέχει, ἔξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ τὴν ὑπεροχήν της ἔναντι ὅλων τῶν ἀλλων ἔξαγωγικῶν χωρῶν (ἡ Ἡγγλία ἔξαγει δσον αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, ἡ Πολωνία καὶ ἡ Γερμανία δμοῦ).

Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι κατέλαβον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν (640 ετ. τὸ 1920). Τὰ ἀνθρακοφόρα στρώματα καλύπτουν τὸ ἔκτον τῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας (Πενσυλβανία, Βιρτζίνια, Κέντουκ, Μίζιγκαν, Ἰλλινόϊς, Κάνσας, Τεξάς, Ὀκλαχόμα, Βραχώδη ὁρῃ).

Παρὰ τὸ ὑψηλὸν ἡμερούμσθιον τοῦ ἀμερικανοῦ ἐργάτου, ἡ χοήσις τελειοτάτων μηχανῶν ἔξορύξεως, τὸ πολὺ μικρὸν βάθος τῶν φρεάτων, ἡ ἐκμετάλλευσις πλείστων ἐπιφανειακῶν στρωμάτων, τὸ μέγα δίκτυον πλωτῶν ὁδῶν, διὰ τῶν δποίων μεταφέρεται μὲ ἐλάχιστα ἔξοδα ἐν τόσον βαρὺ καὶ μικρᾶς τιμῆς προϊόν, συντελοῦν, ὥστε δ τόννος τοῦ ἀμερικανικοῦ γαιάνθρακος νὰ τιμᾶται πολὺ ὀλιγώτερον οἰσουδήποτε εὐρωπαϊκοῦ. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι εἰς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων λόγων τῆς ἀνωτερότητος τῆς βιομηχανίας τῶν Ἡ. Πολιτειῶν, ἡ δποία ἀπορροφᾷ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγῆς. Ἐκ τῶν παραγομένων 448 ετ. ἔξαγονται μόνον 15 ετ. Λιμένες ἔξαγωγῆς εἶναι ἡ N. Ὑόρκη, ἡ Φιλαδέλφεια, ἡ Βαλτιμόρη, τὸ Τσάρλεστον καὶ οἱ εἰδικῶς ὁργανωθέντες διὰ τὸ ἔμπόριον τοῦ ἀνθρακος λιμένες Hampton Roads (τὰ 94% τῶν ἔξαγωγῶν). Ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἡγγλίαν, ὅπου ἡ παραγωγὴ κατανέμεται εἰς πλῆθος ἔταιριῶν, πρακτόρων, πλοιοκτητῶν, ἡ Ἄμερικανικὴ παραγωγὴ διακρίνεται διὰ τὴν τεραστίαν συγκέντρωσιν εἰς ὀλίγας ἔταιρίας, αἱ δποῖαι ἔχουν εἰς τὴν κατοχήν των τὰ κοιτάσματα, τὰ πρακτορεῖα καὶ τὰ πλοῖα. Ἡ ἔξαγωγὴ κατευθύνεται πρὸς τὴν N. Ἄμερικήν, τὴν Ἰνδονησίαν καὶ τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ.

* Η Γερμανία ἔχει τὴν πλουσίαν ἀνθρακοφόρον περιοχὴν τοῦ

Τὸ ἐμπόριον τοῦ ἄνθρακος.

Ρούρ και μέρος τῆς ἀνθρακοφόρου ἐκτάσεως τῆς "Ανω Σιλεσίας, τῆς ὁποίας τὸ μεγαλύτερον τμῆμα ἀπεδόθη εἰς τὴν Πολωνίαν. Ἐπίσης ἔχει μέγαν πλοῦτον λιγνιτῶν (184 ετ) και μικροτέρας σημασίας ἀνθρακοφόρα στρώματα εἰς Σαξωνίαν και κάτω Σιλεσίαν. Ο μέγας πλοῦτος εἰς ἀνθρακα κείναι ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς μεγάλης βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς Γερμανίας και ὅ ἐγγυητὴς διὰ τὸ μέλλον αὐτῆς. Διὰ τοῦ Ρήνου ἔξαγει μέρος τῆς παραγωγῆς της πρὸς τὴν Β. και κεντρικὴν Εὐρώπην. Ἡ παραγωγὴ της εἶναι 185 ετ, ἡ δὲ ἔξαγωγὴ 39 ετ.

Ἡ Γαλλία ἔκ τῶν γαιανθρακοφόρων στρώματων τῆς Λορραΐνης, τῶν Κεντρικῶν ὁρέων και τῆς Β. Γαλλίας παράγει 44 ετ γαιανθρακος, δ διποῖος ὅμως δὲν ἔπαρκε διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας.

Ἡ Πολωνία παράγουσα 36 ετ διαθέτει πρὸς ἔξαγωγὴν 11 ετ. Ἐξάγει εἰς τὴν Σουηδίαν, Δανίαν και Ον्यγγαρίαν.

Εἰς τὴν Ρωσίαν ἡ παραγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς 123 ετ, βαίνει δὲ διαφορὰς αὐξανομένη, παρακολουθοῦσα τὴν παραγωγὴν τοῦ σιδήρου. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία διαθέτει τὴν μεγάλην ἀνθρακοφόρειοχὴν τοῦ Ντονέτς. Μέγιστα δὲ ἀποθέματα ἀνθρακος εὑρίσκονται και εἰς τὴν Σιβηρίαν.

Ἡ Ιαπωνία ἔκμεταλλεύεται ἐντατικῶς τὰ ἀνεπαρκῆ δι' αὐτὴν κοιτάσματά της και ἀγοράζει τὸν ὑπόλοιπον ἀνθρακα ἀπὸ τὴν Μαντζουρίαν.

Ἡ Κίνα κατέχει ἀπέραντα ἀνθρακοφόρα πεδία, (ἐκτάσεως 700 χ. χμ²), ἐλάχιστα ὅμως ἔκμεταλλεύεται. Αἱ Ινδίαι, ἡ Αὔστραλία, ἡ Νέα Ζηλανδία, ἡ Ν. Αφρική, παράγουν τελευταίως περισσότερον ἀπὸ ὅσον χρειάζονται, σύτῳ δὲ μέρος τῆς παραγωγῆς των ἔξαγεται εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας.

Ἡ παραγωγὴ γαιανθρακος (1937).

1. Ἡ Πολιτεῖαι	448 ετ	5. Γαλλία	44 ετ
2. Μ. Βρεττανία	245 —	6. Ιαπωνία	42 —
3. Γερμανία	185 —	7. Πολωνία	36 —
4. Ρωσία	123 —	8. Βέλγιον	30 —

Παγκόσμιος παραγωγὴ 1310 ετ (1332 ετ τὸ 1929).

Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρακος. Ἐκ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς ἀνθρακος τὰ 54 % προέρχονται ἐκ τῆς Εὐρώπης και τὰ

36 % ἐκ τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡτοι τὰ δύο αὐτὰ τιμήματα τοῦ κόσμου δίδουν τὰ 90 % τῆς δλης παραγωγῆς. Ἐκ φόβου μελλοντικῆς ἔξαντλήσεως τοῦ ἀνθρακος προέβησαν εἰς ὑπολογισμὸν τῶν ὑπαρχόντων ἐντὸς τῆς Γῆς ἀποθεμάτων, τὰ δποῖα ἀναβιβάζουν εἰς 14.335 Δε. τ. Ἡ εὑρεῖα διάδοσις τοῦ πετρελαίου, ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ λευκοῦ ἀνθρακος καὶ ἡ τεχνικὴ τελειοποίησις τῶν ἀτμομηχανῶν εἶχον ὡς συνέπειαν τὸν περιορισμὸν τῆς ζητήσεως τοῦ ἀνθρακος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, τὴν δημιουργίαν μεγάλων ἀζητήτων ἀποθεμάτων, ἀνεργίαν μυριάδων ἐργατῶν, κρίσιν οἰκονομικήν. Καὶ ἐνῷ τὸ πνεῦμα οἰκονομίας τοῦ ἀνθρακος γενικεύεται καὶ αἱ χρήσεις του περιορίζονται, αἱ τεχνικαὶ τελειοποίησις τῆς ἔξιρψεως αὐτοῦ βελτιοῦνται εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, λόγῳ τῶν νεωτάτων ἐγκαταστάσεων, τὰς δποίας διαθέτουν, εἰναι ἵκαναι νὰ παράγοον 1 Δε. τ. ἐτησίως καὶ ἀπαιτοῦν μεγίστην κατανάλωσιν διὰ νὰ καλύψουν τὰ τεράστια ἔξοδα. Ἐκ τῆς δυσκολίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ εὔρουν νέας διεξόδους καταναλώσεως διὰ τὸν ἀνθρακα, ἐγεννήθη ἡ ἰδέα τῆς χρησιμοποίησεως αὐτοῦ, οὐ μόνον ὡς καυσίμου ὕλης, ἀλλὰ καὶ ὡς πρώτης ὕλης, ἐκ τῆς δποίας διὰ περαιτέρω κατεργασίας λαμβάνονται προϊόντα ὑψηλῆς ἀξίας. Ἡ Γερμανία πρὸ τοῦ πολέμου εἰσῆλθε πρώτη εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τοιαύτης χρησιμοποίησεως τοῦ ἀνθρακος. Ὁ πόλεμος διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τὴν ἔξωθησεν εἰς τὴν διὰ τῆς χημείας συνθετικὴν παρασκευὴν πλείστων ἐνώσεων ἐκ τοῦ ἀνθρακος, οὕτω δὲ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς βιομηχανίας τοῦ ἀζώτου, τοῦ συνθετικοῦ καουτσούκ, τῆς συνθετικῆς βενζίνης. Τελευταίως ὁ ἀγὼν ὑπὲρ τῆς αὐταρκείας ὠθεῖ τὴν Γερμανίαν εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν εὐδυτέρων χρησιμοποίησιν τοῦ ἀφθονοῦντος εἰς αὐτὴν ἀνθρακος, ἐπὶ τοῦ δποίου στηρίζει μέγα μέρος τῶν ἐλπίδων τῆς (ὑπόσχονται καὶ βούτυρον παρασκευαζόμενον ἐκ τοῦ ἀνθρακος). Καὶ ἄλλαι χῶραι ἡκολούθησαν αὐτὴν τὴν ὁδόν, ὥστε σήμερον εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἡγγλίαν, Ἡ. Πολιτείας κ.ἄ. λειτουργοῦν πολλὰ ἐργοστάσια ὑδρογονώσεως τοῦ ἀνθρακος. Ἄλλὰ τὰ συνθετικὰ προϊόντα εἰναι πολὺ ἀκριβώτερα τῶν φυσικῶν (ἡ συνθετικὴ βενζίνη στοιχίζει τέσσαρας φοράς περισσότερον τῆς φυσικῆς, ἡ δὲ τιμὴ τοῦ συνθετικοῦ καουτσούκ εἰναι ἀγνωστος). Ἐξ ἄλλου αἱ τοιούτου εἰδους ἐγκαταστάσεις ἀπαιτοῦν τεράστια κεφάλαια, ὥστε ἡ ἐγκαταστάσις των καὶ ἡ ζωή των μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κράτους εἰναι δυνατή. Ὅπο τὰς ση-

μερινάς συνθήκας μόνον τὰ κράτη τῆς κλειστῆς οἰκονομίας δύνανται νὰ δημιουργήσουν τοιαύτας βιομηχανίας, διότι εἰς τὰ κράτη τῆς ἐλευθέρας οἰκονομίας δ συναγωνισμὸς τῶν φυσικῶν προϊόντων θὰ τὰς κατέστρεφεν αὐτοστιγμεῖ.

✓Πετρέλαιον.

Πρὸ τοῦ 1900 τὸ πετρέλαιον ἔχοησιμοποιεῖτο μόνον πρὸς φωτισμὸν καὶ ἡ ἑτησία παραγωγὴ του ἀνήρχετο εἰς 11 ετ. Τὸ 1938 ἡ παραγωγὴ ἔφθασεν εἰς 280 ετ., μὲ διαρκῆ τάσιν αὐξήσεως, ἔνεκα τῆς διαρκῶς αὐξανομένης ζητήσεως τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν πολυτίμων προϊόντων αὐτοῦ.

Αἱ ἀπὸ τοῦ 1900 ἐπινοηθεῖσαι καὶ εὐρύτατα διαδοθεῖσαι μηχανὶ ἐστατερικῆς καύσεως συνετέλεσαν, ὥστε νὰ δοθῇ τεραστία σημασία εἰς τὸ πετρέλαιον. Τελείαν ἀνατροπὴν ἐπέφερεν εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ πετρελαίου, ἡ ὀλίγον πρὸ τοῦ πολέμου ἀνακάλυψις τῆς ἀπ' εὐθείας χρησιμοποιήσεως τῶν βαρέων ἔλαιών τοῦ πετρελαίου εἰς τὰς ἑστίας τῶν μεγάλων πλοίων. Ὅπο τίσον βάρος, τὰ βαρέα ἔλαια τοῦ πετρελαίου δίδουν 70 %, περισσοτέραν θερμότητα ἀπὸ τὸν γαιάνθρακα. Ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων ἔλαιών ἔχει πολλὰ πλεονεκτήματα. Πρόεπει ἀκόμη νὰ προστεθῇ, ὅτι τὸ πετρέλαιον δίδει κατὰ τὴν ἀπόσταξίν του 300 περίπου ὑποπροϊόντα, τὰ ὅποια ἡ σύγχρονος χημικὴ βιομηχανία χρησιμοποιεῖ ὅς πρώτας ὕλας. Σήμερον τὰ 25 %, τῆς παγκοσμίως παραγομένης ἐνεργείας προέρχονται ἐκ τοῦ πετρελαίου (τὸ 1913 μόνον τὰ 6 %).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἡ μεγίστη σημασία τοῦ πετρελαίου εἰς τὴν σημερινὴν ζωήν. Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν τεραστίων ποσοτήτων, τὰς ὅποιας ἀπαιτεῖ ἡ κατανάλωσις, ἐτελειόποιήσαν εἰς μέγαν βαθμὸν αἱ μέθοδοι ἐξαγωγῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἔδαφους καὶ αἱ μέθοδοι καθαρισμοῦ καὶ μεταφορᾶς αὐτοῦ. Σήμερον διατρέχουν τὸν κόσμον δλόκληροι ἀποστολαὶ γεωλόγων καὶ μηχανικῶν, μὲ πλήρῃ ἐπιστημονικὸν καὶ τεχνικὸν ἐξοπλισμόν, αἵτινες ἀναζητοῦν μὲ γεωτρόγσεις τὴν ἀνακάλυψιν πετρελαιοφόρων στρωμάτων. Αἱ ἀποστολαὶ αὗται εἶναι σχεδὸν ὅλαι ¹Αγγλικαὶ καὶ ²Αμερικανικαί.

Αἱ ¹H. Πολιτεῖαι εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πετρελαιοπαραγωγὸς χώρα τοῦ κόσμου, παράγουσα τὰ 65 % τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Αἱ ²Ζῶναι τῶν πετρελαιοφόρων περιοχῶν της εἶναι τρεῖς:

α') 'Η ἀνατολικὴ ἡ ζώνη τῶν Ἀππαλαχίων, ἥτις περιλαμβάνει τὴν Πενσυλβανίαν, τὸ Ὁχιο καὶ τὴν Βιρτζίνιαν. Παρόγαγει τὰ καλυτέρας ποιότητος πετρέλαια, ἀλλ᾽ ἡ παραγωγὴ ἀντιπροσωπεύει μόνον τὰ 7 %, τῆς ἀμερικανικῆς παραγωγῆς, ἔνεκα τῆς ἔξαντλήσεως τῶν κοιτασμάτων. β') 'Η κεντρικὴ ζώνη, ἥτις περιλαμβάνει τὰς πολιτείας τοῦ κέντρου, Ἰνδιάνα, Ἰλλινόις, Κανσάς, Ὀκλαχόμα, Τεξάς, Λουιζιάνα. Ἀντιπροσωπεύει τὰ 60 % τῆς ἀμερικανικῆς παραγωγῆς. γ') 'Η δυτικὴ ζώνη, ἥτις περιλαμβάνει τὰ Βραχώδη ὅρη καὶ τὴν Καλιφορνίαν καὶ δίδει τὰ 33 % τῆς παραγωγῆς τῶν Ἡ. Πολιτειῶν. Μεγάλα κέντρα ἀποστάξεως εἰναι ἡ N. Υόρκη, ἡ Φιλαδέλφεια, ἡ Βοστώνη, ἡ Βαλτιμόρη καὶ τὸ Τσάρλεστον εἰς τὴν πρώτην ζώνην, τὸ Γκάλβεστον καὶ ἡ Σαβίνη εἰς τὴν δευτέραν ζώνην καὶ ὁ Ἄγιος Φραγκλσκος εἰς τὴν τρίτην ζώνην. Αἱ ἀνωτέρω πόλεις εἰναι συγχρόνως καὶ λιμένες ἔξαγωγῆς, Τὸ δίκτυον τῶν σωλήνων μεταφορᾶς ἔχει μῆκος 16.000 χμ. (δίκτυον σιδηροδρόμων Ἐλλάδος 2.700 χμ.). Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἔξαγουν μόνον τὰ 8 % τῆς παραγωγῆς των, τὰ δὲ 92 % καταναλίσκονται ἀπὸ τὴν τεραστίαν βιομηχανίαν καὶ τὰ μέσα μεταφορᾶς. Ἐπὶ τῇ προόψει μελλοντικῆς ἔξαντλήσεως τῶν στρωμάτων τῶν Ἡ. Πολιτειῶν, ἀμερικανικαὶ ἔταιροι εἰλαβον εἰς τὴν κατοχήν των τὴν λεγομένην **ζώνην τοῦ Παναμᾶ**, περιλαμβάνουσαν τὰς πηγὰς τοῦ Μεξικοῦ, τῶν Ἀντιλλῶν, τῆς Βενεζούελας καὶ τῆς Κολομβίας.

'Η Ρωσσία κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν, λόγω τῶν κοιτασμάτων τῆς Καυκασίας καὶ τῆς Σαχαλίνης. Εἰς τὴν Εὐρώπην μία ζώνη πετρελαιοφόρων στρωμάτων ἔκτείνεται ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν Καρπαθίων καὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων. Τὴν ζώνην αὐτὴν κατέχουν ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Πολωνία. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐμφανίζονται μικρᾶς σημασίας στρώματα (Αἴγυπτος, Οὐγκάντα καὶ κόλπος τοῦ Σουέζ). Μεγάλης σημασίας εἰναι ἡ ζώνη τῶν πετρελαιοφόρων στρωμάτων τῆς Δ. Ἀσίας. Αὕτη εἰναι προέκτασις τῆς ζώνης τοῦ Καυκάσου, ἡ δούια, ἀκολουθοῦσα τὰς Ἰρανικὰς Ἀλπεις, φθάνει μέχρι τοῦ Ῥωσικοῦ Τουρκεστάν. Κατὰ μῆκος τῶν Ἰρανικῶν Ἀλπεων ἀπαντοῦν αἱ πετρελαιοφόροι περιοχαὶ τῆς Περσίας καὶ τοῦ Ἰράκ, αἱ δούιαι τροφοδοτοῦν σχεδόν ἀποκλειστικῶς τὴν Ἀγγλίαν. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς Ἀσίας ὑπάρχουν δύο ἄλλαι ζῶναι κατὰ μῆκος μεγάλων τεκτονικῶν γραμμῶν. 'Η μία ζώνη ἀκολουθεῖ τὸ πρὸς N. καμπτόμενον

τόξον τῶν Ἰμαλαῖων καὶ περιλαμβάνει τὰς πετρελαιοφόρους περιοχὰς τῆς Βιρμανίας, Σουμάτρας καὶ Ἰάβας, ἥ δὲ ἄλλη ζώνη περιλαμβάνει τὰς πηγὰς τῆς Βόρεο καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ἔχουν αἱ πετρελαιοπηγαὶ τοῦ Μεξικοῦ, Βενεζουέλας, Τρινιντάτ, Κολομβίας, Περού καὶ Ἀργεντινῆς. Ἡ N. Ἀμερικὴ εἶναι ἡ μεγάλη ἀνεκμετάλλευτος ἀκόμη πετρελαιοφόρος δεξαμενή.

Τὰ πετρελαιοφόρα στρώματα ταχέως ἔξαντλοῦνται, ὅσονδή ποτε πλούσια καὶ ἀν παρουσιάζωνται εἰς τὴν ἀρχήν. Χαρακτηριστικὸν τοιοῦτον παράδειγμα παρουσιάζουν τὰ στρώματα τῆς Πενσυλβανίας, τὰ δποῖα κατὰ τὸ 1900 ἡσαν ἡ κυρία πετρελαιοφόρος περιοχὴ τῶν Ἡ. Πολιτειῶν, ἐνῷ σήμερον εἰς τὴν ἀμερικανικὴν παραγωγὴν τὸν κύριον ρόλον παίζουν τὰ στρώματα τῶν Πολιτειῶν τοῦ Κέντρου, εἰς τὸ μέλλον δὲ τὸν λόγον θὰ ἔχουν αἱ Πολιτεῖαι τοῦ Ελρηνικοῦ. Οὕτω αἱ ζῶναι τῆς μεγάλης παραγωγῆς μεταποίζονται ταχέως, συνήθως ἐντὸς 40—50 ἑτῶν. Μία πετρελαιοπαραγωγὸς χώρα ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἔχῃ ἔγκαταστάσεις καθαρισμοῦ τοῦ πετρελαίου, αἱ δποῖαι εἶναι πολύπλοκοι, πολυδάπανοι καὶ δὲν δύνανται νὰ παρακολουθοῦν τὴν ἐντὸς 40 ἑτῶν σημειουμένην μεταπότισιν τῶν πετρελαιοπαραγωγικῶν ζωνῶν. Ἐπὶ πλέον πέρι τῶν ἔγκαταστάσεων καθαρισμοῦ ἰδρύονται μεγάλαι βιομηχανίαι τροφοδοτούμεναι εἰς πρώτας ὕλας ἀπὸ τὰ πολυάριθμα παράγωγα προϊόντα τοῦ πετρελαίου.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἡ δλη ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς τοῦ πετρελαίου διακρίνεται ἀπὸ μίαν **κεντρομόλον** ὀργάνωσιν μὲ κέντρον τὸν τόπον καθαρισμοῦ, ὃπου συγκεντρώνεται τὸ ἀκάθαρτον πετρέλαιον τὸ ἔξαγόμενον εἰς τὰς περιοχὰς παραγωγῆς. Ἡ μεταφορὰ γίνεται διὰ σιδηροδρόμων, κυρίως ὅμιως διὰ συστήματος ὑπογείων σωλήνων μήκους πολλάκις χιλιάδων χιλιομέτρων. Τὸ κέντρον καθαρισμοῦ διαθέτει τεραστίας δεξαμενάς, ὃπου ἀποθηκεύονται κατὰ τάξιν τὰ διάφορα προϊόντα τῆς ἀποστάξεως. Ἐπακολουθεῖ μία **ψυγόκεντρος** ὀργάνωσις διὰ τὴν διασπορὰν τῶν πολυτίμων προϊόντων τοῦ πετρελαίου πρὸς τοὺς τόπους καταναλώσεως. Βαγόνια — δεξαμεναὶ καὶ πετρελαιοφόρα πλοῖα 18.000—20.000 τ. μεταφέρουν τὰ πετρελαϊκὰ προϊόντα εἰς τὰ κέντρα καταναλώσεως. Ἐν πλοῖον 20.000 τ. φορτώνει ἐντὸς 24 ὥρῶν καὶ ἐκφορτώνει ἐντὸς 48 ὥρῶν. Τὰ συνήθη μικρὰ δοχεῖα

πληροῦνται εἰς τὰ κέντρα καταναλώσεως διὰ τὴν εὔκολον λιανικήν πώλησιν.

‘Η παραγωγὴ καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου ἀνήκουν εἰς τεραστίας οἰκονομικάς δργανώσεις, αἱ δποῖαι διαθέτουν τὰ πετρελαιοφόρα στρώματα, τὰ συστήματα μεταφορᾶς τοῦ ἀκαθάρτου πετρελαίου, τὰς ἐγκαταστάσεις καθαρισμοῦ καὶ ἀποθηκεύσεως, τὸν εἰδικὸν στόλον μεταφορᾶς τῶν προϊόντων, τὰ εἰδικὰ ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνικὰ ἐπιτελεῖα, ἀτινα ἀναζητοῦν ἀνὰ τὸν κόσμον νέα στρώματα, καὶ τέλος τὰ μεγάλα κεφάλαια διὰ τὴν ἀμεσον ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀνακαλυπτομένων νέων πηγῶν. Τοιαῦται οἰκονομικαὶ δργανώσεις ὑπάρχουν εἰς δόλκηρον τὸν κόσμον ἐλάχισται, διευθύνουσαι τὴν δλην παραγωγὴν καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου ἀνὰ τὴν ὑφῆλιον.

Αἱ ίσχυρότεραι τοιαῦται ἔταιρίαι εἰναι: ἡ ἀμερικανικὴ Standard Oil, ἡ ἀγγλο-ολλανδικὴ Royal Dutch Shell, ἡ ἀγγλικὴ Anglo-Persian Oil καὶ τὸ Σοβιετικὸν Τράστ. Αἱ ἀνωτέρω ἔταιρίαι διακλαδίζονται εἰς πλῆθος μικροτέρων, διὰ τῶν δποίων ἐκμεταλλεύονται τὰς κατὰ τόπους πετρελαιοφόρους πηγάς. Οὕτω ἡ δῆλη παραγωγὴ καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου εὑρίσκονται εἰς χεῖρας δλίγων γιγαντιαίων ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν οἰκονομικῶν δργανισμῶν, οἱ δποῖοι ἐφαρμόζουν τὴν «πολιτικὴν τῶν πετρελαίων», δηλ. πολιτικὴν ἀγγλοσαξωνικήν, ἡ δποία ἔχει σκοπὸν νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ναυτικὴν καὶ βιομηχανικὴν ὑπεροχὴν εἰς δλίγα προνομιοῦχα ἔθνη.

‘Η Εὐρώπη ἀνευ τῆς Ρωσσίας παράγει μόλις τὰ 3% (μετὰ τῆς Ρωσσίας τὰ 14%). τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς πετρελαίου, ἐνῷ καταναλίσκει τὰ 16%. αὐτῆς (μετὰ τῆς Ρωσσίας τὰ 25%). ‘Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων καταφαίνεται ἡ ἔξαρτησις τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὰς ἄλλας ἡπείρους καὶ δικαιολογεῖται ἡ σημασία, ἡ δποία δίδεται εἰς τὸ μέγα πρόβλημα τῶν θαλασσίων μεταφορῶν.

Αἱ ‘Η. Πολιτεῖαι ἔχουν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους των τὰ 25% τῶν παγκοσμίων ἀποθεμάτων πετρελαίου. ‘Ἐν τούτοις ἐπὶ τῇ προόψει μελλοντικῆς ἔξαντλήσεως αὐτῶν αἱ ‘Αμερικανικαὶ ἔταιρίαι πετρελαίου, ἔξησφάλισαν μεγάλα στρώματα εἰς τὴν N. ‘Αμερικήν, δποιούπολογίζεται ὅτι κρύπτονται τὰ 25% τῶν γνωστῶν παγκοσμίων ἀποθεμάτων.

‘Ο κίνδυνος μελλοντικῆς ἔκλειψεως τοῦ πετρελαίου ἀπὸ τὸν κόσμον ὠδήγησε τοὺς ἐπιστήμονας εἰς τὴν ἀνεύρεσιν μεθόδων

συνθετικής παρασκευῆς τοῦ πετρελαίου ἐκ τοῦ γαιάνθρακος. Τὸ συνθετικὸν δῦμας πετρέλαιον δὲν δύναται σήμερον νὰ συναγωνισθῇ τὸ φυσικόν, ἐπειδὴ ἡ παρασκευή του εἶναι πολυδάπανος.

Εἰς τελευταῖον διεθνὲς συνέδριον τοῦ πετρελαίου ἀνεγνωρίσθη τὸ συνθετικὸν πετρέλαιον ώς βοηθητικὸν προϊὸν τοῦ μέλλοντος. Ἀλλὰ καὶ τότε ἡ θέσις τῶν Ἡ. Πολιτειῶν εἰς τὸν κόσμον θὰ εἶναι ἔξαιρετη, διότι μὲ τὰς 3000 Δε. τ. γαιάνθρακος, τὸν δποῖον κατέχουν, θὰ δύνανται νὰ ἔξασφαλίζουν εἰς διλόκληρον τὸν κόσμον, μὲ τὸν σημερινὸν ὁυθμὸν τῆς καναναλώσεως, γαιάνθρακα καὶ συνθετικὸν πετρέλαιον ἐπὶ ἀρκετὰς χιλιάδας ἑτῶν. ✓

Παραγωγὴ πετρελαίου 1938 Κατανάλωσις πετρελαίου 1938

	εἰς ἑκατ. τόννους		εἰς ἕκατ. τόννους	Καταναλ. ἐπὶ 1000 κατοίκ. εἰς τόννους
Ἡ. Πολιτεῖαι . . .	166	Ἡ. Πολιτεῖαι . . .	147	1150
Ρωσσία	30	Ρωσσία	22	130
Βενεζουέλα	24	Ἄγγλια	12	255
Ίράν	12	Γαλλία	7	170
Όλλανδ. Ινδίαι .	8	Καναδᾶς	6,5	590
Ρουμανία	7	Γερμανία	7	85
Μεξικόν	5	Ιαπωνία	3,5	50
Ίράκ	4,5	Αργεντινή	4	
Κολομβία	3	Μεξικόν	2,5	
Περού	2	Ιταλία	3	70
Αργεντινή	2,5	Βρετ. Ινδίαι . . .	2	
Τούρας	2,5	Ρουμανία	2	
Άγγλικαι Ινδίαι καὶ Βιρμανία . . .	1,5	Αὖσ φαλία	2	285
Πλαγκόσμιος παραγωγὴ	280 ετ.			

✓Σίδηρος.

Ἄπο ὅλα τὰ χρήσιμα ὄρυκτὰ ὃ σίδηρος ἔχει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν σημερινὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καταπληκτικὴ ἔξαπλωσις τῶν μηχανῶν καὶ τῶν σιδηρῶν ἐν γένει κατασκευῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ σιδηροῦ ώς τοῦ ἀναγκαιοτέρου μετάλλου διὰ τὴν σύγχρονον ζωὴν. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ παραγωγὴ σιδηρομεταλλεύματος ἦτο 2 ετ., τὸ 1929 ἀνῆλθε εἰς 203 ετ.

‘Ο σίδηρος ἀπαντᾶ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, σπανιώτατα καθαρός, σχεδὸν δὲ πάντοτε ἡνωμένος. Τὰ ὄρυκτὰ τοῦ σιδήρου εἶναι πολλά, δλίγα δύμως εἶναι ἔκμεταλλεύσιμα. Ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος εἰς σιδήρον διακρίνονται τὰ ὄρυκτὰ τοῦ σιδήρου εἰς πλούσια, ἀτινα περιέχουν 50—75 % σιδήρον καὶ εἰς πτωχά, ἀτινα περιέχουν κάτω τῶν 25 %. Ἡ ἀξία τῶν σιδηρομεταλλεύματων δυνμίζεται ἐπὶ πλέον καὶ ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας προσμίξεις, αἱ δποῖαι ἀλλοτε μὲν αὐξάνουν τὴν ἀξίαν, ἀλλοτε δὲ τὴν μετριάζουν. Ὁ καθαρισμὸς τοῦ μεταλλεύματος ἔντὸς τῶν ὑψηλῶν καμίνων ἀπαιτεῖ μεγάλας ποσότητας γαιάνθρακος (κόκ), δ δποῖος θεωρεῖται δευτέρα θεμελιώδης πρώτη ὥῃ διὰ τὴν ἵδρυσιν ἔγκαταστάσεων κατεργασίας τῶν σιδηρομεταλλεύματων. Διὰ τοῦτο ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως διακρίνομεν: 1) χώρας πλουσίας εἰς σιδηρομετάλλευμα καὶ εἰς ἀνθρακα, 2) χώρας πλουσίας εἰς σιδηρομετάλλευμα, ἀλλὰ πτωχάς εἰς ἀνθρακα, 3) χώρας πλουσίας εἰς ἀνθρακα, ἀλλὰ πτωχάς εἰς σιδηρομετάλλευμα.

α') Χῶραι πλούσιαι εἰς σιδηρομετάλλευμα καὶ εἰς ἀνθρακα.— Αἱ χῶραι αὗται εὑρίσκονται ὑπὸ τὰς καλυτέρας τῶν συνθηκῶν διὰ τὴν παραγωγὴν χυτοσιδήρου, χάλυβος καὶ μηχανῶν. Σχεδὸν μόνον αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν καὶ εἰς τοῦτο ὁφείλουν μέγα μέρος τῆς συντριπτικῆς ὑπεροχῆς των ἔναντι ὅλων τῶν ἀλλων χωρῶν τοῦ κόσμου. Ὁ σίδηρος ἀπαντᾶ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς χώρας. Ἰδιαιτέρως δὲ ἀπαντᾶ ἀφθόνως εἰς τὴν Μιννεζότα, ὅπου ἐμφανίζεται εἰς μῆκος 150 χμ., σχεδὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κατὰ φακοειδῆ ἐγκλείσματα μήκους 800 μ. πλάτους 400 μ. καὶ βάθους 100 μ. Τὰ ἀποθέματα τῶν Ἡ. Πολιτειῶν ὑπολογίζονται εἰς τὰ 30 % τοῦ σιδήρου τοῦ κόσμου.

‘Ο Καναδᾶς καὶ ἡ Ρωσία εὑρίσκονται ὑπὸ ἀναλόγους συνθήκας.

β') Χῶραι πλούσιαι εἰς σιδηρομετάλλευμα, ἀλλὰ πτωχαὶ εἰς ἀνθρακα.— Υπάρχουν χῶραι ἀπὸ τὰς δποίας ἐλλείπει τελείως ὁ γαιάνθρακας καὶ αἴτινες ἀναγκάζονται νὰ ἐξάγουν δλόκληρον σχεδὸν τὴν παραγωγὴν σιδηρομεταλλεύματος, δπως εἶναι ἡ Σουηδία, ἡ Ἰσπανία, τὸ Ἀλγέριον, ἡ Τύνις. Εἰς ἀλλας χώρας δ παραγόμενος ἀνθρακας δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ ἀφθόνου σιδηρομεταλλεύματος. Μέγα μέρος αὐτοῦ ἐξάγεται, παρὰ

τὴν σημαντικὴν εἰσαγωγὴν ἀνθρακος. ‘Υπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς εὑρίσκεται ἡ Γαλλία, ἡ δποία ἀναγκάζεται νὰ πωλῇ σιδηρομετάλλευμα εἰς τὸ Βέλγιον, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γερμανίαν.

γ') Χῶραι πλούσιαι εἰς ἀνθρακα, ἀλλὰ πτωχαὶ εἰς σιδηρομετάλλευμα.—Αἱ χῶραι αὗται λαμβάνουν ἔξωθεν σιδηρομετάλλευμα πρὸς συντήρησιν τῆς ἀκμαζούσης σιδηροβιομηχανίας των. ‘Η Ἀγγλία εἰσάγει τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ σιδηρομεταλλεύματος, κυρίως ἐκ τῆς Γαλλίας, Ἰσπανίας καὶ Ἀλγερίου. ‘Η Γερμανία πρὸς τροφοδότησιν τῶν μεγάλων μεταλλουργείων της εἰσάγει τὰ $\frac{8}{5}$ τοῦ σιδηρομεταλλεύματος, κυρίως ἐκ τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Γαλλίας.

Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν εὑρίσκονται τὸ Βέλγιον, ἡ Πολωνία καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία.

‘Η παραγωγὴ σιδηρομεταλλεύματος, χυτοσιδήρου καὶ χάλυβος (1937).

Δὲν μὲν ἐνδιαφέρει αὐτὸν γενέτει	φέρμα σιδηρ/μα	φέρμα χυτ/ρος	χάλυψ
1. ‘Η. Πολιτεῖαι	37 ετ	38 ετ	51,5 ετ
2. Ρωσσία	28 —	14,5 —	18 —
3. Γαλλία	12 —	8 —	8 —
4. Σουηδία	9 —	0,5 —	1 —
5. Ἀγγλία	4 —	8,5 —	13 —
6. Γερμανία	2,5 —	16 —	20 —
7. Λουξεμβούργον	2,5 —	2,5 —	2,5 —
8. Ιαπωνία	—	2,5 —	5 —
9. Βέλγιον	—	4 —	4 —
Παγκόσμιος παραγωγὴ	84 ετ	104 ετ	136 ετ

Καουτσούκ.

Τὸ καουτσούκ ἔχοησιμοποιεῖτο ἀρχικῶς, μόνον εἰς τὴν κατασκευὴν ἀδιαβρόχων ἐνδυμάτων. ‘Η τεραστία ζήτησις αὐτοῦ καὶ ἡ ἀναγγώρισίς του ὡς θεμελιώδους πρώτης ὕλης διὰ τὴν σύγχρονον ζωὴν διφεύλεται εἰς τὴν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καταπληκτικὴν ἔξαπλωσιν τοῦ αὐτοκινήτου, τὸ διπότον ὡς μέσον συγκοινωνίας κατέκτησεν δλας τὰς χώρας καὶ Ἰδίως ἐπεκράτησεν ὡς συγκοινωνιακὸν μέσον εἰς τὰς νέας χώρας, ὅπου προηγήθη τῆς κατασκευῆς σιδηροδρόμων. Οὕτω εἰς τὰς Δ. ‘Η. Πολιτείας, Δ. Καναδᾶν καὶ πλείστας ἄλλας νέας χώρας τὸ αὐτοκίνητον εἶναι τὸ ἀπαραίτητον μέσον μεταφορᾶς.

Τὸ καουτσοὺκ εἶναι κόμμι, τὸ δποῖον παράγον πολυάριθμα τροπικὰ φυτά. Μέχρι τοῦ 1910 προήρχετο ἀπὸ τὰ δάση καὶ τὰς σαβάνας τῆς τροπικῆς καὶ ἵσημερινῆς ζώνης καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὰ παραδένα δάση τοῦ Ἀμαζονίου, τοῦ Κογγό καὶ τῆς Γουϊνέας. Καὶ εἰς μὲν τὰ δάση τοῦ Ἀμαζονίου κύρια φυτὰ παραγωγῆς καουτσοὺκ ἦσαν τὰ δένδρα σεάρα καὶ ἐβέα, εἰς δὲ τὰ δάση τῆς Γουϊνέας τὸ δένδρον φουντουμία. Ἐπὶ τῶν δένδρων τούτων προξενοῦνται ἐντομαί, ἐκ τῶν δποίων βραδύτατα ἔχονται τὸ κόμμι. Ἡ συλλογὴ ἡτο ἔργον δυσκολώτατον, διότι τὰ δένδρα τὰ δίδοντα τὸ ἔλαστικὸν κόμμι ἦσαν διεσκορπισμένα ἀτάκτως ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου καὶ ἀδιαπεράστου ὠκεανοῦ τῶν πολυειδῶν φυτῶν τοῦ παραδένου δάσους. Ἐνεκα τούτου ἡ παραγομένη ποσότης ἡτο μικρὰ καὶ μόλις ἀνήρχετο εἰς 62.000 τ. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1905 οἱ Ἀγγλοι καὶ οἱ Ολλανδοὶ ἀνέπτυξαν μεγάλας φυτείας ἐβέας εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Κεϋλάνην, τὴν χερσόνησον τῆς Μαλάκας καὶ τὴν Ἰνδονησίαν. Τὰ πλεονεκτήματα τῆς διὰ φυτειῶν παραγωγῆς καουτσούκ εἶναι τόσον πολλά, ὥστε ἔκτοτε παρετηρήθη μία καταπληκτικὴ προσπάθεια αὐξῆσεως τῶν φυτειῶν, ἡ δὲ παραγωγὴ ἔβαινεν ἀλματωδῶς αὐξανομένη.

Ἀπὸ τὰ δάση

1905	62.000	τόννοι
1910	62.000	»
1915	51.000	»
1920	43.000	»
1925	28.000	»
1930	25.000	»

Ἀπὸ τὰς φυτείας

145	τόννοι
8.200	»
108.000	»
360.000	»
488.000	»
880.000	»

Οπως φαίνεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρῳ πίνακος, μεταξὺ 1910—1915 συνετελέσθη μία σημαντικὴ μετατόπισις τῶν κέντρων παραγωγῆς καουτσούκ ἀπὸ τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Γουϊνέας εἰς τὴν N. Ασίαν καὶ τὴν Ἀπω Ανατολήν. Αἱ φυτείαι ἐβέας ἀκόμη καὶ σήμερον ἔπεκτείνονται εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἰνδοκίναν.

Κέντρα παραγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς καουτσούκ.—Μέχρι τοῦ 1910 ἡ παραγωγὴ καουτσούκ ἡτο προνόμιον ἀποκλειστικὸν τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Ἀφρικανικῆς παραλίας τῶν τροπικῶν δασῶν.

Σήμερον τὰ κύρια κέντρα παραγωγῆς εὑρίσκονται εἰς τὴν

Κεϋλάνην, τὰς Ἰνδίας, τὴν Μαλαϊκὴν χερσόνησον, τὴν Σουμάτραν, τὴν Ἰάβαν, τὴν Βόρεο καὶ τὴν Γαλλικὴν Ἰνδοκίναν. Ἐκεῖ εύδισκονται καὶ οἱ μεγάλοι λιμένες ἔξαγωγῆς, τὸ Κολόμβο διὰ τὰς Ἰνδίας καὶ Κεϋλάνην, ἡ Βαταβία καὶ ἡ Σουραβάγια διὰ τὰς Ὀλανδικὰς Ἰνδίας. Κύριος δομος ἔξαγωγικὸς λιμὴν εἶναι ἡ Σιγγαπούρη, ἡ δυτική, λόγω τῆς ἔξαιρετικῆς θέσεώς της ἐπὶ μιᾶς τῶν σπουδαιοτέρων θαλασσίων δόδων τῆς ὑφηλίου, συγκεντρώνει διόλοκληρον τὴν παραγωγὴν καουτσούκ τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου καὶ μέγα μέρος τῆς παραγωγῆς τῆς Ἰνδονησίας καὶ τῆς Κεϋλάνης. Πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς ἔξαγεται ἀπὸ τὴν Σιγγαπούρην.

Τὸ καουτσούκ σήμερον προέρχεται κατὰ 95 %, ἀπὸ τὰς φυτείας τῆς N.A. Ἀσίας. Μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὰ 60 %, τοῦ παραγομένου εἰς τὸν κόσμον καουτσούκ εἰσήγοντο εἰς τὸ Λίβερπουλ, τὸ δυτικὸν διένεμεν εἰς τὰς ἄλλας εὐδωπαϊκὰς χώρας καὶ τὰς Ἡ. Πολιτείας τὰ 2 /₃ τῆς εἰσαγομένης ποσότητος. Σήμερον, ἐνῷ τὰ 2 /₃ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς προέρχονται ἐκ τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ἔξαγωγὴ γίνεται ἀπὸ Ἀγγλικὰς ἀποικίας, ἐν τούτοις ἡ μεγαλυτέρα εἰσαγωγὴ δὲν γίνεται πλέον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλὰ εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας, αἱ δυοῖναι ἀπέβησαν ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καουτσούκ.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο διφείλεται εἰς τοὺς ἔξης λόγους:

1) Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ὁ μὲν ἀγγλικὸς ἐμπορικὸς στόλος ἥλαττωθη, ὁ δὲ ἀμερικανικὸς ηὗξηθη καὶ ὑποκατέστησε τὸν πρῶτον εἰς τὰς θαλασσίας μεταφοράς. 2) Τὸ ἀνοιγμα τῆς διώρυγος τοῦ Παναμᾶ ἐσυντόμευσε τὸν δρόμον μεταξὺ Ἀπωλετολῆς καὶ Νέας Υόρκης. 3) Ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας τοῦ αὐτοκινήτου εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας ἐδημιούργησε μεγάλας ἀπαιτήσεις εἰς καουτσούκ. Οὕτω ἡ Νέα Υόρκη ἀπέβη ὁ μεγαλύτερος εἰσαγωγικὸς λιμὴν τοῦ κόσμου, εἰσάγουσα ἀνωτῶν 440.000 τ. Ἐν τούτοις τὸ Λονδίνον παραμένει ἡ πρώτη ἀγορὰ καουτσούκ εἰς τὸν κόσμον, ἀν καὶ πραγματικῶς οὐδέποτε εἰσάγονται αἱ τεράστιαι ποσότητες, αἱ δυοῖναι φέρονται πωληθεῖσαι εἰς τὸ ἔξωτερον. Τοῦτο συμβαίνει, διότι ἡ Ἀγγλία, μὴ δυναμένη νὰ ἀπορροφήσῃ διόλοκληρον τὴν παραγωγὴν καουτσούκ τῶν ἀσιατικῶν κτήσεών της, ἐνεργεῖ ὡς μεσίτης διὰ τὴν ἀσφαλῆ διάθεσιν τοῦ πλεονάσματος εἰς τὸ ἔξωτερον. Οὕτω τὸ Λονδίνον ἀποβαίνει ἡ παγκόσμιος ἀγορὰ καουτσούκ. Ἄλλα καὶ ἡ πρα-

γματική εἰσαγωγὴ καουτσούνκ εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἶναι μεγάλη, ἀνερχομένη εἰς 150.000 τ. Τρίτη χώρα εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἔρχεται ή Γαλλία (70 000 τ) καὶ ἀκολουθοῦν ἡ Γερμανία (42.000 τ), ἡ Ἰταλία (11.000) κ.ἄ.

Ἡ παραγωγὴ καουτσούνκ (1937).

1. Βρεττανικὴ Μαλαισία 478 χτ	5. Βρεττανικὴ Βόρνεο . . . . . 40 χτ
2. Ὁλλανδικὰ Ἰνδίαι 439 >	6. Σιάμ . . . . . 36 >
3. Κεϋλάνη . . . . . 71 >	7. N. Ἀμερικὴ . . . . . 16 >
4. Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα . . . 44 >	Παγκ. παραγωγὴ 1.154 χτ

✓ Βάμβαξ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος τὰ ὑπὸ τοῦ πολιτισμένου κόσμου χρησιμοποιούμενα ὑφάσματα ἦσαν κατὰ 78% μάλλινα, 18% λινὰ καὶ 4% βαμβακερά, ἐνῷ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἦσαν κατὰ 74% βαμβακερά, 20% μάλλινα καὶ 6% λινά. Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ βάμβακος ηὔξηθη ἐντὸς ἑνὸς αἰῶνος καταπληκτικῶς, ὥστε, ἐνῷ τὸ 1800 ἡ παραγωγὴ ἦτο 500 χτ., σήμερον ὑπερβαίνει τὰ 8 ετ. Ἐξ ὅλων τῶν ὑφαντικῶν ὄλων ὁ βάμβαξ εἶναι σήμερον ἡ ἀφθονωτέρα ὑφαντικὴ ὄλη. Ἡ μεγίστη ἀνάπτυξις τῆς σημερινῆς βαμβακουργίας ὅφείλεται, οὐ μόνον εἰς τὴν ἀφθονίαν τῆς πρώτης ὄλης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον ἔξαπλωσιν τῶν βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Ἡ χρῆσις τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων περιορίζεται εἰς χώρας μὲ ψυχρὸν ἢ εὔκρατον ἢ μεσογειακὸν κλίμα: τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς χώρας, αἱ δύοταὶ ἔχουν λεπτὸν πολιτισμὸν καὶ σχετικὸν πλοῦτον· ἡ χρῆσις ὅμως τῶν βαμβακερῶν εἴναι παγκόσμιος. Ὄλαι αἱ πολιτισμέναι χῶραι κατεργάζονται τὸν βάμβακα μὲ ἔριον ἢ μέταξαν διὰ τὴν κατασκευὴν μικτῶν ὑφασμάτων. Τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα μὲ φορτίον βαμβακερῶν ταξιδεύουν εἰς τὰς πλέον μακρυνὰς χώρας. Ἐπὶ πλέον ἡ βιομηχανία τοῦ βάμβακος, ἐνεκα τῶν μεγάλων τελειοποιήσεων εἰς τὴν νηματουργίαν καὶ ὑφαντουργίαν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖ δι’ ἵσον ποσὸν προϊόντος πολὺ μικρότερον ἀριθμὸν ἔργατῶν καὶ μικροτέραν δαπάνην ἐνεργείας ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ὑφαντικὴν ὄλην. Τὰ ἀνωτέρω ἔξηγοῦν διατί ὁ βάμβαξ ὑπεσκέλισε τὰς ἀλλας ὑφαντικὰς ὄλας, οὐ μόνον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλας τὰς λοιπὰς χώρας. Τὰ κέντρα βιομηχανίας τοῦ βάμβακος πολλαπλασιάζονται καὶ ἡ ζήτησις τῆς πρώτης αὐτῆς

ὅλης διαρχῶς αὐξάνει. Ὁ βάμβαξ εἶναι ἡ περισσότερον ζητου-
μένη ὑφαντικὴ ὅλη.

”Οοι ἀναπτύξεως τοῦ βάμβακος.“ Ο βάμβακ διὰ τὴν ἀνάπτυξίν του ἀπαιτεῖ τὸν ἔξησ δρούς: α') κλῆμα θεομόν, διότι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς σπορᾶς του μέχοι τῆς ὁριμάνσεως θέλει συνεχῶς θεομότητα: β') ὑγρασίαν πολλήν, ἀλλὰ κατὰ ἐποχὰς καὶ γ') ἔδαφος εὔφορον καὶ μαλακόν. Τοὺς φυσικοὺς τούτους δρους συναντῶμεν μόνον εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην, δῆπον ἡ θεομότης εἶναι συνεχῆς καὶ οἱ μουσῶνες καθοδίζουν ἐποχὰς ξηρασίας καὶ ὑγρασίας. Τὰ δέλτα τῶν ποταμῶν (Αἴγυπτος), τὸ λόες (Τουρκεστάν, Κίνα), ἡ μαύρη γῆ, προϊὸν ἀποσυνθέσεως φυτῶν (Λουΐζιάνα) καὶ ἡ ἐρυθρὰ γῆ, προϊὸν ἀποσαρώσεως ήφαιστειογενῶν πετρωμάτων (Ινδίαι) είναι τὰ ἐδάφη, τὰ δποῖα εύνοοιν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ βάμβακος. Τέλος ἡ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος ἀπαιτεῖ μέγαν ἀριθμὸν ἐργατῶν.

Ἐκάστη περιοχὴ καὶ λιεγείας βάμβακος εἶναι εἰδικευμένη εἰς τὴν παραγωγὴν μιᾶς ἢ ὀρισμένων εἰδικῶν ποιοτήτων, αἱ δποῖαι ἀπὸ μακροῦ χρόνου εἶναι γνωσταὶ εἰς τὸ ἐμπόριον μὲν εἰδικὰ ὀνόματα, εἰς ἔκαστον τῶν δποίων ἀντιστοιχεῖ ποιότης ἀπολύτως ὀρισμένη, δίδουσα προϊὸν πάντοτε σταθερόν. Ἐνῷ ὅμως ἡ ποιότης τοῦ βάμβακος, ἡ δποία παράγεται εἰς ἑκάστην περιοχὴν, εἶναι πάντοτε σταθερά, ἡ παραγομένη ποσότης κυμαίνεται μεταξὺ μεγάλων ἐνίοτε δρίών, ἐνεκα τῶν καιτοικῶν συνήθηκῶν.

Κέντρα παραγωγής.—Ο βάμβαξ, ό διποίος είναι τόσον διαδεδομένος άπό απόψεως χρήσεως, παραγεται άπό μικρὸν ἀριθμὸν χωρῶν, ἔνεκα τῶν φυσικῶν ὅρων τοὺς διποίους ἀπαιτεῖ διὰ τὴν ἀνάπτυξίν του, πωλεῖται εἰς ὀλίγας μεγάλας ἀγορὰς καὶ ἀπορροφᾶται άπό μικρὸν ἀριθμὸν μεγάλων βιομηχανικῶν κέντρων. Τὸ 1929 αἱ βαμβακοφυτεῖαι κατελάμβανον ἔκτασιν 35 εἶκταρίων, ἐκ τῶν διποίων τὰ 81 % ὑπῆρχον εἰς τρεῖς μόνον χώρας: τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὰς Ἰνδίας, καὶ τὴν Αἴγυπτον: Ἡ. Πολιτεῖαι 18,3 εἶκτάρια, δηλ. τὰ 52 % τῶν παγκ. βαμβακοφυτεῶν Ἰνδίαι 9,5 » » » 27 % > » »
Αἴγυπτος 0,9 > » » 2,5 % > »

Εἰς αὐτὰς τὰς ὁλίγας χώρας ὑπάρχουν τὰ μεγάλα κέντρα παραγωγῆς:

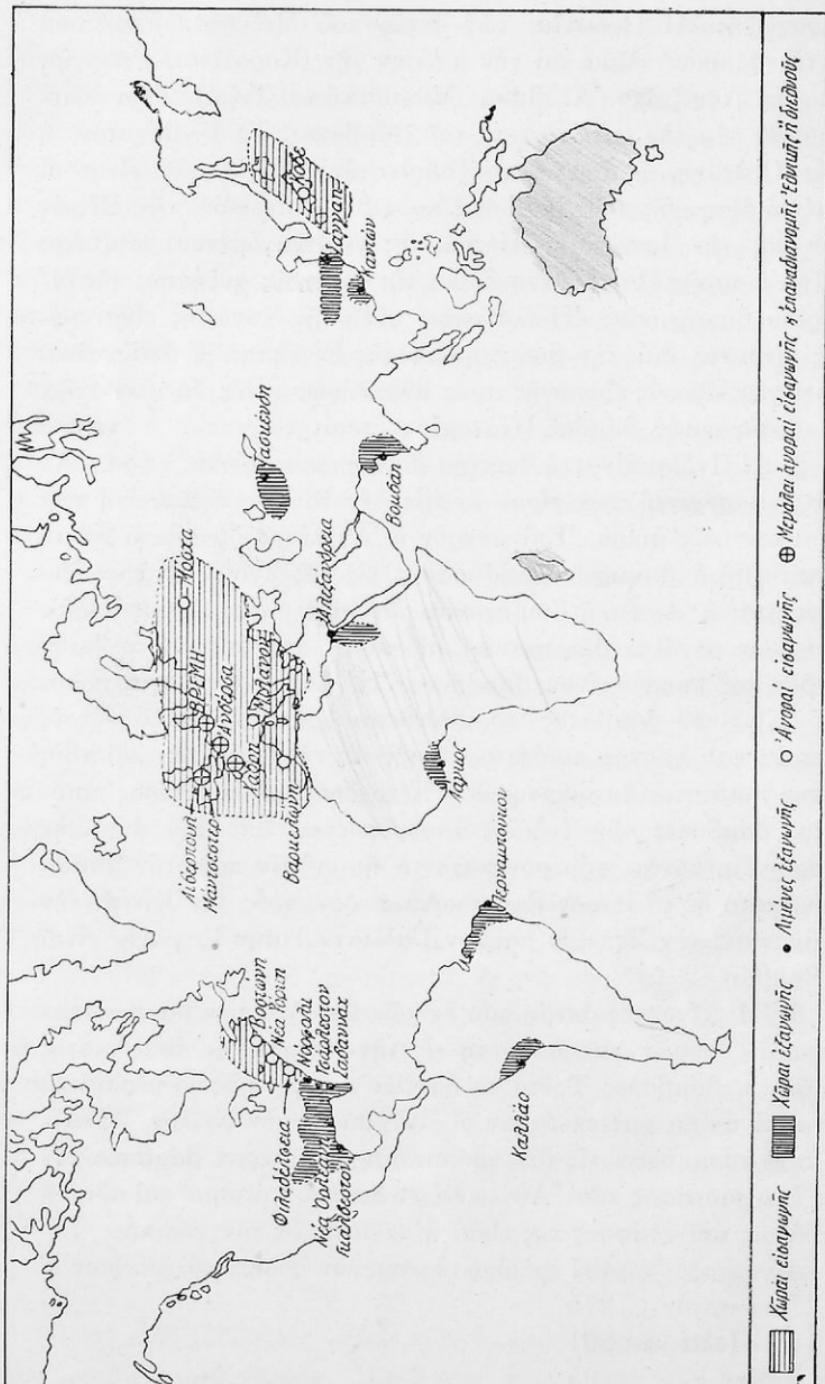
1) Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι εἶναι ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἡ πρώτη βαμβακοπαραγωγὸς χώρα. Παραγόντων τὸ $\frac{1}{2}$, τῆς παγκοσμίου

παραγωγῆς. Αἱ Πολιτεῖαι τῶν ἀκτῶν τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου, μὲ τὸ τροπικὸν κλῖμα καὶ τὴν μαύρην γῆν (Καρολίναι, Γεωργία, Φλωρίς, Λουϊζιάνα, Ἀλαβάμα, Μισσισιπῆ καὶ Τεξάς), εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος. Τὸ Γκάλβεστον, ἡ Νέα Ὁρλεάνη, ἡ Μομπίλ, τὸ Τσάρλεστον, τὸ Νόρφολκ εἶναι οἱ λιμένες ἔξαγωγῆς τοῦ βάμβακος πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Ἡ ποσότης τοῦ ἔξαγομένου βάμβακος βαίνει διαρκῶς ἐλαττουμένη, ἔνεκα τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας. Ἡ ἐλάττωσις αὐτὴ τῆς ἔξαγωγῆς εἶναι μέγας κίνδυνος διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς Εὐρώπης, ἡ δποία ἀναζητεῖ νέας ἀγορᾶς ἔξαγωγῆς πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἀμερικανικῆς. Ὁ ἀμερικανικὸς βάμβακος εἶναι μέσης ποιότητος.

2) Αἱ Ἰνδίαι εἶναι ἡ δευτέρα βαμβακοπαραγωγὸς χώρα. Ἄν καὶ ἡ παραγωγὴ των εἶναι μεγάλη, ἐν τούτοις ἡ ἔξαγωγὴ των εἶναι σχετικῶς μικρά. Ἐπὶ μακρὸν ἡ Ἀγγλία ἐνδιεφέρετο νὰ μὴ ἀναπτυχθῇ ἡ βιομηχανία βάμβακος εἰς τὰς Ἰνδίαις, διὰ νὰ ἔχει πηρετῆται ἡ Ἀγγλικὴ βιομηχανία. Σήμερον ὅμως εἰς τὰς Ἰνδίαις ὑπάρχουν μεγάλαι βιομηχανίαι, αἱ δποῖαι ἀπορροφοῦν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ παραγομένου βάμβακος. Ἡ Ἀγγλία ἐλαχίστας ποσότητας Ἰνδικοῦ βάμβακος προμηθεύεται, διότι ἔξησφάλισε τοὺς λεπτοὺς καὶ ἀρίστης ποιότητος βάμβακας τῆς Αἴγυπτου καὶ τοὺς μέσης ποιότητος ἀμερικανικούς. Οἱ χονδροὶ καὶ κατωτέρας ποιότητος βάμβακες τῶν Ἰνδιῶν, ἀπορριφθέντες ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν ἀγοράν, τρέπονται σήμερον κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν, κατὰ δὲ τὸ ἔτερον ἥμισυ κατὰ σειρὰν πρὸς τὴν Κίναν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Λιμὴν ἔξαγωγῆς εἶναι ἡ Βομβάτη.

3) Ἡ Αἴγυπτος ἀπέβη μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων βαμβακοπαραγωγῶν χωρῶν καὶ ἡ πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀρίστης ποιότητος βάμβακος. Τοῦτο τὸ δφείλει εἰς τὰ τεράστια ὄνδραυλικὰ ἔργα, τὰ δποῖα κατεσκεύασαν οἱ Ἀγγλοι εἰς τὸν Νεῖλον. Ἡ Αἴγυπτος προμηθεύει εἰς τὸν κόσμον τὸν λεπτότερον βάμβακα. Μὲ τὰς ἐγκαταστάσεις τῶν Ἀγγλων ἔχει διαρκὲς πότισμα καὶ οὕτω ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐδάφους τῆς εἶναι ἡ μεγίστη εἰς τὸν κόσμον.

Αἴγυπτος	437	χιλιόγρ.	ὑφαντικῶν	ἰνῶν	κατὰ	ἐκτάριον
Τουρκεστάν	275	»	»	»	»	»
Ἡ. Πολιτεῖαι	201	»	»	»	»	»
Ἰνδίαι	95	»	»	»	»	»

Τὸ ἐμπόριον τοῦ βάμβακος.

‘Η Αἴγυπτος ἔχει εἰς τὸν κόσμον τὸ μονοπώλιον τοῦ ἀρίστης ποιότητος βάμβακος. ‘Η παραγωγή της ἀνέρχεται εἰς 500 χτ. Ἐγχώριος βιομηχανία εἶναι σχεδόν ἀνύπαρκτος καὶ διὰ τοῦτο ἔξαγεται περίπου δλόκληρος ἢ παραγομένη ποσότης. Ὁ μεγαλύτερος καὶ προνομιοῦχος ἀγοραστὴς τοῦ πολυτίμου αἰγυπτιακοῦ βάμβακος εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἀγοράζουσα τὰ 43 % τῆς αἰγυπτιακῆς παραγωγῆς, ἀκολουθοῦν δὲ αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, ἀγοράζουσαι τὰ 15 % (ἢ Γαλλία τὰ 12 %, ἢ Ἰταλία τὰ 5 %, ἢ Ρωσία τὰ 5 %, ἢ Γερμανία τὰ 5 %). Διὰ τὴν Αἴγυπτον δὲ βάμβαξ ἀποτελεῖ τὰ 85 % τῶν ἔξαγωγῶν της. Οἱ Ἀγγλοί ἐπεκτείνουν σήμερον εἰς τὸ Ἀγγλο-Αἰγυπτιακὸν Σουδάν τὰς βαμβακοφυτείας, φοβούμενοι μελλοντικὴν ἀνάπτυξιν τῆς αἰγυπτιακῆς βιομηχανίας.

4) Τὸ Ρωσικὸν Τουρκεστάν εἰς τὰς προσχωσιγενεῖς κοιλάδας του παρουσιάζει τοὺς αὐτὸὺς μὲ τὴν Αἴγυπτον φυσικοὺς δρους καὶ παράγει βάμβακα λεπτόν, δυνάμενον νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν αἰγυπτιακόν. ‘Η παραγομένη ποσότης ὑπερβαίνει τὴν αἰγυπτιακὴν παραγωγὴν (820 χτ.).

5) Ἡ Κίνα εἰς τὰς ἐπαρχίας Σετσουὰν καὶ Γιουνάν, καθὼς καὶ εἰς δλόκληρον τὴν Ν. Κίναν, συλλέγει μεγίστας ποσότητας, ἀλλ ἔξαγει τελείως ἀσήμαντα ποσά.

‘Η Βραζιλία, τὸ Περού, τὸ Μεξικόν, ἡ Ἰνδοκίνα, ἡ Κορέα καὶ τμήματα τῆς Ἀφρικῆς παράγουν βάμβακα, μερικαὶ δὲ ἐκ τῶν χωρῶν τούτων ἔξαγουν καὶ μικρὰς ποσότητας.

Ἐξ δλων τῶν παραγωγικῶν χωρῶν βάμβακος τέσσαρες μόνον ἔχουν μεγάλην βιομηχανίαν: Ἡ. Πολιτεῖαι, Ἰνδίαι, Κίνα καὶ Ρωσσία. Μόνον αἱ χῶραι αὗται τροφοδοτοῦν τὴν βιομηχανίαν των κατὰ μέγα μέρος ἢ καὶ ἔξ δλοκλήρου μὲ βάμβακα ἔγχωρίου προελεύσεως.

‘Η παραγωγὴ βάμβακος (1937).

1. Ἡ. Πολιτεῖαι	4.100 χτ	5. Αἴγυπτος	500 χτ
2. Ἰνδίαι	1.030 —	6. Βραζιλία	480 —
3. Ρωσσία	820 —	7. Περού	92 —
4. Κίνα.	700 —	Παγκ. παραγωγὴ	8,3 ετ

Κέντρα εἰσαγωγῆς καὶ ἐπαναδιανομῆς.—‘Ο βάμβαξ, ὃς προϊὸν προερχόμενον ἀπὸ χώρας κειμένας πέραν τῶν θαλασ-

σῶν, εἶναι ἐπόμενον, δτι θὰ ἔχῃ δημιουργήσει καὶ εἰδικοὺς λιμένας εἰσαγωγῆς, ἥ μέσις τῶν δποίων καθιστάται ἀπὸ τὴν ὑπαρξίαν μιᾶς μεγάλης βαμβακοβιομηχανίας ἥ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίαν ἐνὸς δικτύου δδῶν συγκοινωνίας, τοῦ δποίου κέντρον εἶναι δ λιμὴν εἰσαγωγῆς. Αἱ ἀγοραὶ εἰσαγωγῆς βάμβακος ἔξυπηρετοῦν ἀνάγκας τῆς ἐθνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς διεθνοῦς βιομηχανίας βάμβακος. Αἱ ἀγοραὶ αὐταὶ εἶναι ἐλάχισται μὲν εἰς ἀριθμόν, μέγισται δμως ἀπὸ ἀπόψεως ἵσχυος.

1) Ἡ ἀγγλικὴ ἀγορὰ τοῦ Λίβερπουλ—Μάντσεστερ. Αἱ δύο αὐταὶ πόλεις ἀποτελοῦν τὴν μεγαλυτέραν ἀγορὰν εἰσαγωγῆς εἰς τὸν κόσμον. Ὁ βάμβακ, δ δποῖος φθάνει εἰς Λίβερπουλ, προορίζεται νὰ τροφοδοτήσῃ τὰ μεγάλα νηματουργεῖα καὶ ὑφαντουργεῖα τῆς περιοχῆς τοῦ Μάντσεστερ, ἥ δποία εἶναι ἥ ζωτικωτέρα βιομηχανικὴ ἐστία τοῦ κόσμου. Αἱ νηματουργικαὶ καὶ ὑφαντουργικαὶ ἔγκαταστάσεις τοῦ Μάντσεστερ ὑπερέχουν ἀπὸ δλας δμοῦ τὰς δμοίας βιομηχανίας τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης. Μία θαλασσία διῶρυξ, μήκους 58 χιλιομέτρων, πλάτους 40 μέτρων καὶ βάθους 9 μέτρων, ἐπιτρέπει εἰς πλοϊα 7.000 τ., εἰδικῆς κατασκευῆς νὰ μεταφέρουν τὸν βάμβακα μέχρι τοῦ Μάντσεστερ. Τὰ 80 % τοῦ βάμβακος δ δποῖος φθάνει εἰς τὸ Λίβερπουλ προέρχονται ἐκ τῶν Ἡ. Πολιτειῶν καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἡ παρατηρουμένη συνεχὴς ἐλάττωσις τῆς ἔξαγωγῆς τῶν Ἡ. Πολιτειῶν καὶ δ φόβος βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς Αἰγύπτου ἡνάγκασαν τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν βαμβακοφυτειῶν εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς. Τὸ 1/5 περίπου τοῦ εἰσαγομένου εἰς Λίβερπουλ βάμβακος ἔξαγεται ἐκ νέου πρὸς ἄλλας χώρας καὶ κυρίως εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ τὰς Ἡ. Πολιτείας, αἱ δποῖαι δὲν παράγουν λεπτοὺς βάμβακας τῆς Αἰγύπτου.

2) Ἡ γαλλικὴ ἀγορὰ τῆς Χάβρης. Ἡ Γαλλία εἰσάγει διὰ τῆς Χάβρης κυρίως βάμβακα ἀμερικανικὸν καὶ δλίγον αἴγυπτιακόν. Ἐλαχίστη ποσότης ἐπανεξάγεται, διότι ἥ εἰσαγωγὴ τροφοδοτεῖ τὴν ἀκμάζουσαν γαλλικὴν ὑφαντουργίαν τῆς περιοχῆς τοῦ Ρουέν, τῆς Καμπανίας, τοῦ Βορρᾶ. Περίφημα εἶναι τὰ βαμβακερὰ βελοῦδα τῆς Ἀμιένης. Καὶ ἥ Γαλλία ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν βαμβακοφυτειῶν εἰς τὰς γαλλικὰς ἀποικίας τῆς Δ. Ἀφρικῆς, τῆς Σενεγάλης καὶ τῆς Γουινέας, διὰ νὰ παύσῃ νὰ ἔξαρται ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς ἀγορᾶς.

3) Ἡ βελγικὴ ἀγορὰ τῆς Ἀμβέρσης. Δι' αὐτῆς εἰσάγεται δ

βάμβαξ, ὁ ὅποιος ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ὑφαντουργικὴν βιομηχανίαν τῆς Γάνδης. Ὁ περισσότερος εἰσαγόμενος βάμβαξ προέρχεται ἐκ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦτο, διότι ἡ Γάνδη κατασκευάζει χονδροειδῆ βαμβακερὰ διὰ τὴν χώραν τοῦ Κόγγου.

4) Ἡ γερμανικὴ ἀγορὰ τῆς Βρεμης. Διὸ αὐτῆς εἰσάγεται βάμβαξ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑφαντουργίας τῆς Ρενανίας, τῆς Σαξωνίας καὶ τῆς Σιλεσίας. Ἀμβέρσα καὶ Βρέμη ἐπανεξάγουν πολὺ μικρὰς ποσότητας.

”Αλλai ἀγορὰὶ εἰσαγωγῆς εἶναι ἡ Βαρκελώνη, τὸ Μιλάνον, ἡ Μόσχα, τὸ Κοβέ, ἡ Ὀζάκα καὶ αἱ διακρινόμεναι διὰ τὴν τεραστίαν ποσότητα εἰσαγωγῆς ἀμερικανικαὶ ἀγοραὶ τῆς Φιλαδελφείας, Βοστώνης, Νέας Υόρκης καὶ Βαλτιμόρης.

”Οἱ βάμβαξ συλλέγεται εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, ἀλλ’ ὑφαίνεται ἀπὸ τὰ βιομηχανικὰ κράτη τῆς εὐκράτου ζώνης, τὰ ὅποια ἐπανεξάγουν μέγα μέρος τῶν παραγογένων βαμβακερῶν πρὸς τὰς χώρας προελεύσεως τοῦ βάμβακος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη παρατηρεῖται, διότι αἱ παραγωγικαὶ χῶραι ἰδρύουν ὑφαντουργικὰς βιομηχανίας καὶ κατεργάζονται μέγα μέρος τοῦ συγκομιζομένου βάμβακος. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως μεγάλων ὑφαντουργικῶν βιομηχανιῶν εἰς τὰς χώρας παραγωγῆς θὰ ἔχῃ μέγαν ἀντίκτυπον εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶν μεγάλων βιομηχανιῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, διότι ἡ βαμβακοβιομηχανία εἶναι εἰς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς των.

Ἐριον.

”Η βιομηχανία τοῦ ἐρίου εἶναι παλαιοτάτη. Εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς εὐκράτου ζώνης τὸ ἐριον ἀνέκαθεν ὑπῆρξεν ἡ θεμελιώδης ὑφαντικὴ ὄλη, ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον, παρὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ βάμβακος ὡς πρὸς τὴν ποσότητα, διατηρεῖ τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ὑφαντικῶν ὄλῶν, διὰ τὴν ἀνωτέραν ποιότητα, τὴν εὐκαμψίαν καὶ τὴν στερεότητα τῶν ἐξ αὐτοῦ παρασκευαζομένων ὑφασμάτων. Πολυάριθμοι διατηροῦνται ἀκόμη ἐντὸς τῆς εὐκράτου ζώνης αἱ οἰκογενειακαὶ βιομηχανίαι κατεργασίας ἐρίου, αἱ διοῖαι καταναλίσκουν μεγάλα ποσά. Ἡ ποσότης ἐρίου, ἥτις προσφέρεται εἰς τὴν μεγάλην βιομηχανίαν ἀνέρχεται εἰς 1,7 ετ καὶ κατανέμεται εἰς τρεῖς μεγάλας ὅμαδας βιομηχανικῆς κατεργασίας: ἡ

Αγγλία απορροφᾷ τὰ 20 % τῆς δὲ παραγωγῆς, αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι τὰ 17 %, ἡ δὲ ἡπειρωτικὴ Εὐρώπη καὶ συγκεκριμένως Γαλλία, Βέλγιον, Γερμανία, Ἐλβετία, Πολωνία, Ἰσπανία καὶ Ἰταλία τὰ 60 %. Τὰ ἀπομένοντα 3 % τῆς παραγωγῆς ἀπορροφῶνται ἀπὸ μικροτέρας σημασίας κέντρα κατεργασίας, μεταξὺ τῶν δύοιων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διακρίνεται ἡ Ἱαπωνία.

Ολαι αἱ χῶραι, αἱ δύοιαι ἔχουν κτηνοτροφίαν προβάτων, δὲν εἶναι καὶ κέντρα παραγωγῆς ἐρίου, διότι εἰς μερικὰς χώρας, αἴτινες ἔχουν ἀφθονίαν χόρτου, τὰ πρόβατα ἐκτρέφονται ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ ἄφθονον καὶ καλῆς ποιότητος κρέας των, ἐνῷ τὸ τρίχωμά των εἶναι ἀραιότατον μὲ βραχείας καὶ σκληρός τρίχας. Ἀντιθέτως τὰ πρόβατα, αἵτινα ἐκτρέφονται εἰς τὰς ἔηρας καὶ στεππώδεις χώρας, δίδουν δλίγον καὶ μετρίας ποιότητος κρέας, τὸ δέομα των ὅμως καλύπτεται μὲ πυκνότατον τρίχωμα, ἀποτελούμενον ἀπὸ μακράς, λεπτάς, εὐκάμπτους καὶ στιλπνὰς τρίχας. Τὰ πρόβατα ταῦτα δύνανται ἐπὶ μίαν δεκαετίαν νὰ δίδουν ἔριον μεγίστης ἀξίας. Τὸ καλύτερον εἶδος τοιούτων προβάτων εἶναι τὰ Ἰσπανικὰ πρόβατα μερινός, τὰ δύοια ἐκτρέφονται εἰς τὰς στεππώδεις χώρας τῆς Μεσογείου καὶ τὰς μεγάλας στέππας τοῦ Ν. ἡμισφαιρίου. (Τὰ μερινὸς φέρονταν εἰς ἔκαστον τετραγωνικὸν δάκτυλον τοῦ δέοματός των 6.500—8.000 τρίχας: τὰ ἀγγλικὰ πρόβατα λίνκολν εἶναι κατάλληλα διὰ κρέας ἀριστης ποιότητος, φέρονταν δὲ εἰς ἔκαστον τετραγωνικὸν δάκτυλον τοῦ δέοματός των 800—1000 τρίχας).

Χῶραι παραγωγῆς καὶ κέντρα ἔξαγωγῆς.—Ἄφοῦ τὸ πρὸς ὑφαντουργίαν ἔριον προσέρχεται ἀπὸ πρόβατα κυρίως στεππώδων καὶ ἡμιστεππωδῶν χωρῶν, φυσικὸν εἶναι, ὅτι χῶραι παραγωγῆς εἶναι ἔκειναι, αἴτινες ἔχουν τοιοῦτον κλῖμα. Διακρίνομεν ἐπὶ τῆς Γῆς δύο ζώνας στεππωδῶν χωρῶν. 1) Τὴν ζώνην τοῦ Β. ἡμισφαιρίου, περιλαμβάνουσαν τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας, τὰς στέππας τῆς Οὐγγαρίας, Ρωσίας, Ἰράν, Τουρκεστάν καὶ τὰ ὁροπέδια τῶν Ἡ. Πολιτειῶν, τοῦ Τεξάς καὶ τοῦ Μεξικοῦ. 2) Τὴν ζώνην τοῦ Ν. ἡμισφαιρίου, περιλαμβάνουσαν τὰς μεγάλας στεππώδεις ἐκτάσεις τῆς Αὐστραλίας, Νέας Ζηλανδίας, Ἀργεντινῆς, Οὐραγουάης καὶ Ν. Ἀφρικῆς.

Τὸ 1870 ἡ παραγωγὴ ἀνήρχετο εἰς 635 χτ., ἐνῷ σήμερον ἀνέρχεται εἰς 1750 χτ., ἥτοι ἡ παραγωγὴ ἐρίου ἐντὸς 70 περίπου

ἐτῶν ἐτοιπλασιάσθη. Ἡ τοιαύτη αὔξησις τῆς παραγωγῆς ὀφείλεται κυρίως εἰς τὰς χώρας τοῦ Ν. ἡμισφαιρίου.

	1870	1937
Χῶραι τοῦ Λά Πλάτα	100 χτ	226 χτ
Ν. Ἀφρική	20 »	104 »
Αὐστραλία καὶ Ν. Ζηλανδία	95 »	595 »
Σύνολον παραγωγῆς	215 χτ	925 χτ

Οὕτω αἱ χῶραι τοῦ Ν. ἡμισφαιρίου παράγουν πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ στεππώδεις αὗται χῶραι εἶναι ἀραιότατα κατωκημέναι καὶ ἔλαχιστα ἀνεπτυγμέναι βιομηχανικῶς, καταναλίσκουν ἀσήμιαντα ποσά ἔριου καὶ ἔπομένως εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ἔξαγωγεῖς. Οὐδεμία ἐκ τῶν στεππωδῶν χωρῶν τοῦ Β. ἡμισφαιρίου ἔξαγει ἀξίας λόγου ποσότητας.— Πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν ἔριου εἶναι ἡ Αὐστραλία, ἥ δποίᾳ ἔχει 113 ε προβάτων. Χάρις εἰς τὴν ἔφαρομοζομένην ἐπιλογὴν καὶ τὴν μεθοδικὴν κτηνοτροφίαν ἥ ἀπόδοσις εἰς ἔριον ηὗξηθη καὶ κυμαίνεται ἀπὸ 1,5 – 3 χιλιόγραμμα κατὰ πρόβατον. Τὸ ἔριον τῆς Αὐστραλίας εἶναι τὸ καλύτερον τοῦ κόσμου καὶ προέρχεται ἀπὸ πρόβατα μερινός. Ἡ ἔξαγωγὴ ἀνέρχεται εἰς τὰ 90 %, τῆς παραγωγῆς καὶ γίνεται διὰ τῶν λιμένων τοῦ Σύδνεϋ, τῆς Μελβούρνης καὶ τῆς Ἀδελαΐδος.— Εἰς τὴν Ν. Ζηλανδίαν ἐκτρέφονται 31 ε προβάτων, μᾶλλον διὰ τὸ κρέας των.

Αἱ στέππαι τῆς Ἀργεντινῆς καὶ τῆς Οὐραγουάης ἐκτρέφουν 58 ε προβάτων, τὰ δποίᾳ προέρχονται ἀπὸ διασταύρωσιν μερινὸς μὲ ἀγγλικὰ εἴδη, ὡστε νὰ ἴκανοποιῶνται ἐν μέρει καὶ οἱ δύο σκοποί: α') παραγωγὴ κρέατος καὶ β') παραγωγὴ ἔριου. Τὸ ἔριον δημιώς τοῦτο εἶναι κατωτέρας ποιότητος. Λιμένες ἔξαγωγῆς εἶναι τὸ Βουένος - Ἀύρες, τὸ Μοντεβίδεο, ἥ Μπάχια. Ἐκ τῶν αὐτῶν λιμένων ἔξαγονται καὶ τὰ κατεψυγμένα κρέατα, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν μεγάλων ποιμενίων τῆς ἐνδοχώρας. Εἰς τὰς στέππας τῆς Ν. Ἀφρικῆς ἐκτρέφονται 36 ε προβάτων μερινός, δίδοντα ἀριστης ποιότητος ἔριον. Χάρις δὲ εἰς τὴν συστηματικὴν ὁργάνωσιν τῆς κτηνοτροφίας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἥ Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις κατορθώνει, νὰ ἔξαγῃ μεγάλας ποσότητας ἔριου, κυρίως διὰ τοῦ Καιηπτάουν.

Κέντρα είσαγωγῆς καὶ βιομηχανικῆς κατεργασίας.— Υφαντουργίαν μαλλίνων ύφασμάτων είχον ἄλλοτε δλαι αἱ χώραι, αἱ δποῖαι ἔξέτρεφον πρόβατα. Σήμερον ἡ μεγάλη ύφαντουργία τῶν μαλλίνων ύφασμάτων είναι συγκεντρωμένη εἰς τὰς διλίγας χώρας, αἱ δποῖαι διαθέτουν ἀνθρακα καὶ μηχανάς, ἐπὶ πλέον δὲ ἀφθονίαν ἐργατῶν καὶ μάλιστα εἰδικευμένων. Τοὺς δρους τούτους εὑρίσκομεν εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην καὶ τὰς ἀνατολικὰς Ἡ. Πολιτείας.

Ἡ Μ. Βρετανία είναι ἡ πρώτη χώρα εἰς τὴν ύφαντουργίαν τῶν μαλλίνων ύφασμάτων. Τὸ Λονδῖνον είναι ἡ μεγαλυτέρα

Ἡ παραγωγὴ ἐρίου (1937).

	Παραγωγὴ	Ἐξαγωγὴ	Ἀριθ. προβάτων
1. Αὐστραλία	453 χτ	350 χτ	113 ε
2. Ἡ. Πολιτεῖαι	206 »	— »	53 »
3. Ἀργεντινὴ	173 »	116 »	40 »
4. Ν. Ζηλανδία	142 »	128 »	31 »
5. Ρωσσία	118 »	— »	73 »
6. Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις	104 »	100 »	36 »
7. Ἀγγλία	50 »	— »	26 »
8. Ἰσπανία	30 »	— »	19 »

Παγκόσμιος Παραγωγὴ 1750 χτ.

ἀγορὰ ἐρίων εἰς τὸν κόσμον, ἐκ τῆς μεγάλης δὲ ποσότητος ἡ δποία εἰσάγεται, μέρος μὲν τροφοδοτεῖ τὴν τεραστίαν ἀγγλικὴν ύφαντουργικὴν βιομηχανίαν, μέρος δὲ πωλεῖται εἰς ξένας χώρας. Τὸ Λονδῖνον ἀγοράζει ἐρίον ἐκ τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ν. Ἀφρικῆς καὶ είναι ἡ μεγαλυτέρα ἀγορὰ τῶν καλῆς ποιότητος ἐρίων. Τὰ μεγάλα κέντρα τῆς ύφαντουργίας είναι κυρίως τὸ Μπράτφορδ καὶ τὸ Λήδ. — Ἡ Γαλλία ἔχει μεγάλην ύφαντουργίαν μαλλίνων ύφασμάτων. Εἰσάγει ἐκ τῆς Αὐστραλίας, τοῦ Ἀλγερίου καὶ τοῦ Αά Πλάτα. Τὸ Ρουμπαὶ καὶ τὸ Τουρκούνα είναι τὰ κέντρα εἰσαγωγῆς καὶ ύφαντουργίας. — Ἡ Γερμανία εἰσάγει διὰ τοῦ Ἀμβούργου χάριν τῶν ύφαντουργείων τῆς Σαξωνίας καὶ κάτω Σιλεσίας. — Ἡ Ρωσσία ἔχει περὶ τὴν Μόσχαν ύφαντουργικὴν βιομηχανίαν, τὴν δποίαν τροφοδοτεῖ σχεδὸν ἐξ διοκλήρου διὰ τῆς Ἐγγωρίου παραγωγῆς. — Τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Πολωνία είναι χώραι μὲ

ἀκμάζουσαν ὑφαντουργικὴν βιομηχανίαν καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζονται νὰ εἰσάγουν μεγάλας ποσότητας ἔριων.—Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἔχουν σημαντικὴν ἐγχώριον παραγωγήν, ἀλλ' ἀναγκάζονται νὰ εἰσάγουν καὶ ἀρκετὰς ποσότητας ἔριων πρὸς τροφοδότησιν τῆς λίαν ἀνεπιγμένης ὑφαντουργίας, ἥ διοία εἶναι συγκεντρωμένη εἰς τὰς BA. πολιτείας, Μασαχουσέτην, Νέαν Ὅροκην καὶ Πενσυλβανίαν. Τὰ μεγάλα κέντρα εἰσαγωγῆς ἔριου εἶναι ἡ Βαλτιμόρη, ἥ Νέα Ὅροκη καὶ πρὸ παντὸς ἡ Φιλαδέλφεια.

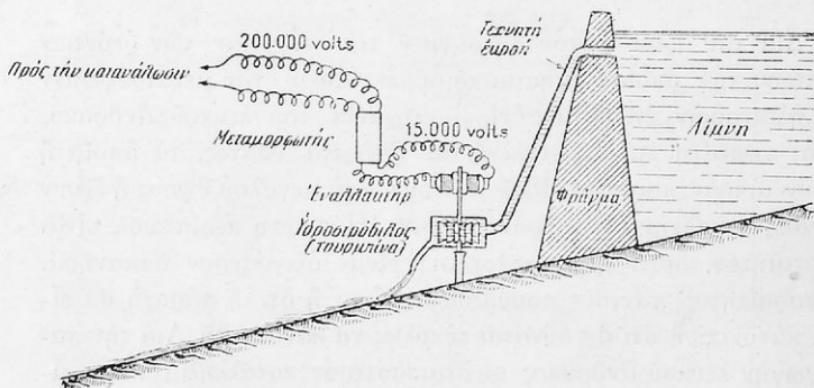
Ν· Ο λευκὸς ἄνθραξ.

Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐννοοῦμεν τὴν ἐνέργειαν τῶν ὁεόντων ὑδάτων, τὴν διοίαν χρησιμοποιοῦμεν, ἀφοῦ τὴν μετατρέψωμεν εἰς ἡλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Ἡ βιομηχανία τοῦ λευκοῦ ἄνθρακος εἶναι νεωτάτη καὶ ἐκμεταλλεύεται ὁρεύματα ὕδατος, τὰ διοία ἔχουν μικρὰν παροχὴν, ἀλλὰ πίπτουν ἀπὸ μεγάλου ὑψοῦς ἥ ἔχουν μεγάλην παροχὴν καὶ μικρὰν πτῶσιν. Ἡ πρώτη περίπτωσις εἶναι προτιμητέα, διότι ἥ ἐγκατάστασις εἶναι ὀλιγώτερον δαπανηρά. Ἀπαραίτητος πάντοτε προϋπόθεσις εἶναι ἥ διτι ἥ παροχὴ ὃτα εἶναι κανονικὴ ἥ διτι ὃτα δύναται εὐκόλως νὰ κανονισθῇ. Διὰ τὴν παραγωγὴν λευκοῦ ἄνθρακος οἵ περισσότερον κατάλληλοι τόποι εἶναι αἱ ὁρειναὶ περιοχαὶ μὲ ἀποτόμους κλιτῦς, αἱ δεχόμεναι ἀφθόνους βροχὰς καὶ αἱ φέρονται παγετῶνας. Τοιαῦται συνθῆκαι ἀπαντῶνται εἰς τὰς Ἀλπεις, τὰ Πυρηναῖα, τὴν Σκανδιναվίκην, τὴν Φινλανδίαν, τὰ Βραχώδη ὅρη, εἰς τὰς πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν παραλίους δροσειράς, εἰς τὸν Καναδᾶν καὶ τὰς Ἡ. Πολιτείας. Καὶ εἰς ἄλλα μέρη δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ ἥ βιομηχανία τοῦ λευκοῦ ἄνθρακος, ἀλλὰ πάντοτε τίθεται σοβαρώτατον τὸ πρόβλημα τοῦ κανονισμοῦ τῆς παροχῆς κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἑρασίας, ἥ διοία μάλιστα εἰς μερικὰς χώρας εἶναι μακρὰ (μεσογειακὸν καὶ τροπικὸν κλῖμα). Ἐκ τῶν μεγάλων κανονικῶν καὶ πολυύδρων ποταμῶν τῆς Ἰσημερινῆς ζώνης ἐκμεταλλεύσιμοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔχουν πτώσεις, ὅπως ὁ Κόγγος, ὁ Νεῖλος, ὁ Ζαμβέζης, καθὼς καὶ οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς εὐκράτους ζώνης Βόλγας, Δόν, Μισσισιπῆς.

Οπου μικραὶ παροχαὶ δὲν ἔχουν μεγάλην πτῶσιν, ἐκεῖ κατασκευάζονται τὰ μεγάλα φράγματα, διὰ τῶν διοίων τεχνητῶς συγκεντροῦνται τὸ ὕδωρ καὶ φυάνει εἰς ἀρκετὸν ὑψος. Ἡ κατα-

σκευὴ φραγμάτων διὰ τὴν ὑδροηλεκτρικὴν βιομηχανίαν εἰναι πολυδάπανος, παρουσιάζει ὅμως πολλὰ πλεονεκτήματα: 1) διὰ τῶν φραγμάτων ἔκμεταλλεύονται καὶ ὁρέύματα πολὺ μικρᾶς παροχῆς, 2) χρησιμοποιεῖται ὀλόκληρος ἢ ἐνέργεια τοῦ ὑδατος, ἐπειδὴ ὅλον τὸ ὕδωρ διέρχεται διὰ τοῦ ὑδροστροβίλου καὶ 3) διὰ τῆς ἀποθηκεύσεως τοῦ ὑδατος εἰς τὴν τεχνητὴν λίμνην κανονίζεται ἡ παροχὴ τοῦ ὁρέύματος καὶ τῆς ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας.

Γενικῶς ἡ βιομηχανία τοῦ λευκοῦ ἄνθρακος παρουσιάζει τὰ ἔξης πλεονεκτήματα: 1) Εἰς τὰ ὑδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια ἐπι-

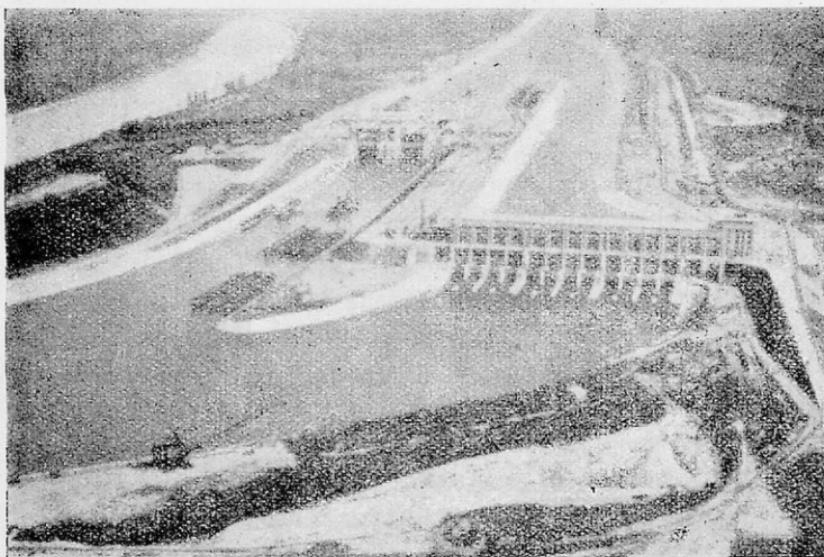

Ἐγκατάστασις παραγωγῆς ὑδροηλεκτρικῆς ἐνεργείας.

κρατοῦν ὑγιεινοὶ καὶ εὐχάριστοι ὅροι διὰ τὸ ἐργατικὸν προσωπικόν. 2) Ἡ μεταφορὰ καὶ διανομὴ τῆς κινητηρίου δυνάμεως, δηλ. τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, εἰναι πολὺ εύκολωτέρα καὶ ἀσυγκρίτως ταχυτέρα ἀπὸ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἄνθρακος. 3) Ἡ μετάδοσις τῆς ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰναι δυνατὴ εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν τῆς ἡμέρας καὶ οἰανδήποτε ἐποχὴν τοῦ ἔτους. 4) Ἡ παραγομένη ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια ἀδιστάκτως προσφέρεται πρὸς χρήσεις ποικιλωτάτας: φωτισμόν, θέρμανσιν, ἔλειν, μεταλλουργίαν, χημείαν, τηλεπικοινωνίαν, χαρτοποιίαν, ξυλουργικήν, γεωργίαν κ.λ.π., Ἀλλ' ἡ μεταφορὰ τῆς ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας δὲν εἰναι ἀπεριόριστος, ἔνεκα τῶν τεραστίων ἔξόδων, τὰ δόποια ἀπαιτοῦν αἱ μεγάλαι γραμμαί. Διὰ τοῦτο τὰ ἐργοστάσια καταναλώσεως πρέπει νὰ ἴδρυωνται ὅσον τὸ δυνατὸν πλησίον τῆς πηγῆς τῆς ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας. Τοῦτο ὅμως προϋποθέτει μέγα δίκτυον συγκοι-

νινωνιῶν διὰ τὴν ἔως ἐκεῖ μεταφορὰν τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τὴν διανομὴν τῶν παραγομένων προϊόντων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον παρατηρεῖται, ὅτι ὑδροηλεκτρικὴ βιομηχανίαι ἐγκαθίστανται μόνον, ὅπου εἶναι βεβαίᾳ ἡ χρησιμοποίησις τῆς παραγομένης ἐνεργείας ἀπὸ τὸ ἄμεσον περιβάλλον. Ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ ἀνθρακος γενικεύεται ταχύτερον εἰς τὰς χώρας, αἱ δποῖαι ἔχουν ἐντονον οἰκονομικὴν ζωήν, συγκοινωνίας ἀνεπτυγμένας καὶ πολυανθρώπους ἐγκαταστάσεις.

‘Υπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας τὸ πετρέλαιον καὶ ὁ ἀνθρακός

Φράγμα καὶ τεχνηταὶ λίμναι εἰς τὴν μεγάλην διώρυγα τῆς Ἀλσατίας (Krembs) Δεξιά: τὸ φράγμα καὶ αἱ ὑδροηλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις.

‘Αριστερά: αἱ λίμναι. Εἰς τὸ βάθος ὁ Ρήνος.

δὲν δύνανται νὰ ἐκδιωχθοῦν ἀπὸ τὰς χώρας, ὅπου ἀφθόνως παραγόνται ἡ εὐκόλως προσκομίζονται. Ὁ λευκὸς ἀνθρακός παρουσιάζει ἔξαιρετικὰς εὐκολίας μεταφορᾶς, ἐν τούτοις δμως ἡ μεταφορά του εἶναι πράγματι δυσκολωτέρα ἀπὸ τὴν τοῦ ἀνθρακος καὶ τοῦ πετρελαίου, διότι ὁ λευκὸς ἀνθρακός παραμένει πάντοτε συνδεδεμένος πρὸς τὴν χώραν εἰς τὴν δποίαν ἐγεννήθη, δλίγον ἀπομακρυνόμενος αὐτῆς, ἐνῷ ὁ ἀνθρακός καὶ τὸ πετρέλαιον εἶναι νομιάδες, ποντοπόροι, κοσμιολίται.

Αἱ χῶραι αἱ παράγουσαι τὸν περισσότερον λευκὸν ἄνθρακα εἶναι:

		Kilowatts—heure
1.	Ἡ. Πολιτεῖαι παράγουν ὑδροηλεκτρικὴν ἐνέργειαν	27.500.000
2.	Καναδᾶς παράγει	» 16.000 000
3.	Ἴταλίᾳ	» 10.000.000
4.	Γαλλίᾳ	» 6.000.000
5.	Ἐλβετίᾳ	» 5.000.000
6.	Ἰαπωνίᾳ	» 3.172.000

B. ΆΛΛΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΥΛΑΙ

Ἡ ὅρυζα.—Ἡ ὅρυζα εἶναι ὁ σίτος τῶν κιτρίνων φυλῶν. Εὔδοξιμεῖ εἰς τὰς θερμὰς καὶ ὑγρὰς περιοχὰς τῆς Ἀσίας, ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ μουσσῶνες. Εἰδικώτερον ἀπαιτεῖ ἔδαφη πολὺ πλούσια, κατακλυζόμενα κατὰ ἐποχὰς ἀπὸ ὑδατα ἢ εὐκόλως ποτιζόμενα καὶ ἐπὶ πλέον ἐργασίαν πολλὴν καὶ συνεχῆ. Εἰς τὰ δέλτα τῆς Ἀσίας τῶν μουσσῶνων εὑρίσκονται αἱ ἰδεώδεις συνθῆκαι δι' αὐτήν. Χῶραι παραγωγικαὶ εἶναι ἡ Ν. Κίνα, αἱ Ἄγγλικαι Ἰνδίαι, ἡ Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα καὶ τὸ Σιάμ, ἡ Ἰαπωνίᾳ καὶ ἡ Κορέα, αἱ Ὀλλανδικαὶ Ἰνδίαι καὶ αἱ Φιλιππῖναι. Πολὺ μικροτέρας ποσότητας παράγουν ἡ Μαδαγασκάρη, ἡ Βραζιλία καὶ ἡ Β. Ἰταλία. Ἡ ὅρυζα ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς τροφῆς ὅλων τῶν λαῶν τῆς Ἀπωλετῆς, εἶναι ἡ τυπικὴ τροφὴ τοῦ κιτρίνου κόσμου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποβαίνει ἀντικείμενον ζωηροτάτων ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, αἴτινες ὅμως ἀφοροῦν ἀποκλειστικῶς τὸν κόσμον τῶν κιτρίνων. Αἱ μεγαλύτεραι ποσότητες καταναλίσκονται εἰπιτοπίως καὶ μόνον μικρὰς ποσότητας ἀνωτέρας ποιότητος στέλλουν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν ἡ Βιρμανία, ἡ πρώτη ἔξαγωγικὴ χώρα εἰς τὸν κόσμον (Ραγκούν), ἡ Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα καὶ τὸ Σιάμ. Ἡ Β. Κίνα καὶ ἡ Ἰαπωνίᾳ εἰσάγουν μεγάλας ποσότητας ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν, διότι ἡ παραγωγὴ των εἶναι ἀνεπαρκής (βλ. σελ. 78).

Δευτερεύοντα δημητριακά.—Ἐκτὸς τοῦ σίτου καὶ τῆς ὁρύζης ὑπάρχουν καὶ ἄλλα δημητριακά, τὰ δοποῖα ἐμφανίζονται ὡς ἀναπληρωματικὰ ἢ συμπληρωματικὰ τοῦ σίτου. Τοιαῦτα εἶναι ἡ σίκαλις, ἡ κριθὴ καὶ ἡ βρώμη, τὰ δοποῖα εὔδοξιμοιν εἰς χώρας

ψυχροτέρας, ύγροτέρας καὶ πτωχοτέρας ἀπὸ τὰς χώρας τῆς σιτοκαλλιεργείας καὶ ὁ ἀραβόσιτος, τὸ κεχρὶ καὶ τὸ σόργον, τὰ δόποια εὐδοκιμοῦν εἰς τὰς θερμοτέρας χώρας.

Κηπουρικὰ καὶ δενδροκομικὰ προϊόντα.—'Η ἀνάπτυξις τῶν μεγάλων πόλεων καὶ αἱ πρόδοδοι τῆς συγκοινωνίας συνετέλεσαν, ὅπε τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ ὄπωρικὰ νὰ ἀποβοῦν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀντικείμενον μεγάλου διεθνοῦς ἐμπορίου καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια τῶν λαχανικῶν καὶ τῶν ὄπωροφόρων δένδρων εἰς πολλὰς χώρας. Σήμερον ἡ κηπουρικὴ καὶ ἡ δενδροκομία εἶναι ἐντοπισμέναι καὶ εἰδικευμέναι ἀναλόγως τῶν κατὰ τόπους φυσικῶν συνθηκῶν. Διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν λαχανικῶν καὶ τῶν νωπῶν καρπῶν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις χρησιμοποιοῦνται ταχύτατα εἰδικὰ μέσα μεταφορᾶς (πλοῖα καὶ βαγόνια ψυγεῖα). Ἰδιαιτέρως ἐπικερδής εἶναι ἡ κηπουρικὴ εἰς τὰς χώρας, αἱ δόποια δίδουν πρώτη προϊόντα. Μεγάλοι εἰσαγωγεῖς λαχανικῶν καὶ ὄπωρικῶν εἶναι αἱ πυκνοκατφρημέναι βιομηχανικὴ καὶ χῶραι τῆς Δ. καὶ Β.Δ. Εὔρωπης καὶ τῶν Ἡ. Πολιτειῶν. Μεγάλην ἔξαγωγὴν λαχανικῶν ἔχουν: ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ν. Γαλλία, τὸ Ἀλγέριον, ἡ Ν. Ἀφρικὴ καὶ ἡ Καλιφορνία. Αἱ διάφοροι ζῶνται τῆς Γῆς δίδουν διάφορα ὄπωρικά, τὰ δόποια χρησιμοποιοῦνται κυρίως ὡς συμπλήρωμα τῆς τροφῆς τῶν πολιτισμένων λαῶν. Μεγάλοι ἔξαγωγεῖς ὄπωρικῶν εἶναι: αἱ περὶ τὴν Μεσόγειον χῶραι, τὸ Αίγυπτιακὸν Σουδάν (χουρμάδες), αἱ Βαχάμαι, ἡ Σιγγαπούρη (ἀνανᾶς), ἡ Κεντρικὴ Ἀμερική, αἱ Ἀντιλλαι, αἱ Χαβáι (βανάνα), ἡ Φλωρίς, ἡ Καλιφορνία, ὁ Καναδᾶς, ἡ Ν. Ἀφρική, ἡ Ν.Α. Αύστραλία καὶ ἡ Ν. Ζηλανδία.

Ζάχαρις.—'Η ζάχαρις εἶναι μία πολὺ θρεπτικὴ τροφὴ καὶ λαμβάνεται ὡς γνωστὸν ἐκ τοῦ ζαχαροκαλάμου καὶ ἐκ τῶν ζαχαροτεύτλων. 1) Τὸ ζαχαροκάλαμον εἶναι τροπικὸν φυτόν, τὸ δόποιον ἀπαιτεῖ κλῖμα θερμόν, μεγάλην ύγρασίαν, ἔδαφος πλούσιον, ἐργασίαν πολλὴν καὶ εἰδικευμένην. Τοιαύτας συνθήκας εὑρίσκει εἰς τὰς προσχωσιγενεῖς πεδιάδας τῆς τροπικῆς ζώνης. Μεγάλαι παραγωγικαὶ χῶραι εἶναι εἰς τὴν Ἀμερικήν: ἡ Κούβα, αἱ λοιπαὶ Ἀντιλλαι, τὸ Μεξικόν, ἡ Βραζιλία καὶ τὸ Περού, εἰς δὲ τὴν Ἀπωλετολήν: αἱ Ἀγγλικαὶ καὶ Ὀλλανδικαὶ Ἰνδίαι, αἱ Φιλιππīναι, ἡ Φορμόζη καὶ αἱ νῆσοι Χαβáι. 2) Τὰ ζαχαρότευτλα εὐδοκιμοῦν εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην καὶ ἀπαιτοῦν πολὺ πλούσια ἐδάφη (μαύρη γῆ, προσχώσεις), καλῶς ποτιζόμενα καὶ βαθέως

σκαπτόμενα, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ πλουσιζόμενα ταχικῶς μὲ ἄφθονα χημικὰ λιπάσματα. Ἡ καλλιέργεια τῶν ζαχαροτεύτλων είναι προνόμιον τῆς Κ. καὶ Α. Εὐρώπης (Ρωσσία, Γερμανία, Γαλλία, ΗΠΑ) καὶ τῶν Ἡ. Πολιτειῶν. Σήμερον ἡ ζάχαρις ἀπὸ ζαχαροκάλαμον ἀντιρροσωπεύει τὰ 60 % τῆς δλῆς παραγωγῆς. Ἡ Ἄγγλια καὶ αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι είναι οἱ μεγαλύτεροι εἰσαγωγεῖς καὶ καταναλωταὶ ζαχάρεως (50 χιλιόγρ. κατὰ κάτοικον, 25 εἰς τὴν Γαλλίαν, 4 εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου).

Οἶνος.—Οἱ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐλθόντες εἰς τὴν Εὐρώπην λαοὶ μετέφερον ἐκ τῆς Ἕγγυς Ἀνατολῆς καὶ τὴν ἀμπέλον. Αὕτη ἀπαιτεῖ πολὺν ὥλιον, μετρίας βροχάς, θερμὸν καὶ φθινόπωρον μὲ οὐρανὸν φωτεινόν. Τόποι τῆς ἰδιαιτέρας προτιμήσεώς της είναι οἱ ἔχοντες μεσογειακὸν κλῖμα. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου είναι ἐπίπονος, διότι ἀπαιτεῖ μεγάλην λεπτολογίαν καὶ συνεχῆ ἔργασίαν. Ἡ Γαλλία ενδίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν οἰνοπαραγωγῶν χωρῶν, παράγοντα τὴν μεγάλην ποσότητα ἀπὸ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, τὴν δὲ ἀνωτέραν ποιότητα ἀπὸ τὴν Βουργουνδίαν καὶ Καμπανίαν. Ἡ γαλλικὴ παραγωγὴ είναι περίπου τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου. Μετὰ τὴν Γαλλίαν ἀκολουθοῦν ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰσπανία, τὸ Ἀλγερίον, ἡ Ρουμανία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Οὐγγαρία κ. ἀ. Ἡ Γαλλία εἰσάγει οἴνους ἐκ τοῦ Ἀλγερίου, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀνάμιξιν μὲ τοὺς ἴδικούς της, ἔξαγει δὲ μόνον οἴνους παγκοσμίως γνωστῶν τύπων, π. χ. Βορδώ, Καμπανίας κ. ἀ. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν καὶ τὸ Τουρκεστάν παράγονται ἀπὸ τὴν σταφιδάμπελον αἱ σταφίδες. Ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἡ ἀμπελουργία εὐδοκιμεῖ εἰς τὴν Καλιφορνίαν, Χιλήν, Ἀργεντινήν, Ἀκρωτήριον καὶ Αὔστραλίαν (βλ. σελ. 79).

Καφές.—Οἱ Εὐρωπαῖοι μετέφερον τὴν καφέαν ἀπὸ τὴν ΒΑ. Ἀφρικὴν εἰς τὰς ἀποικίας των τῆς τροπικῆς Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Αἱ ἀπαιτήσεις τῆς καφέας είναι: μεγάλη θερμότης, ἄφθονοι βροχαί, ἔδαφος πλούσιον, μέρη προφυλαγμένα ἀπὸ τὸν ἄνεμον καὶ ἔργασία πολλή. Ἡ Βραζιλία δίδει τὰ 2/3 τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς ἀπὸ τὴν ἔρυθραν γῆν τῆς χώρας τοῦ Ἀγίου Παύλου. Λιμὴν ἔξαγωγῆς είναι τὸ Σάντος. Τὸ υπόλοιπον τῆς παραγωγῆς προέρχεται ἀπὸ τὰς ἄλλας χώρας τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς: Βενεζουέλαν, Κολομβίαν, Γουατεμάλαν καὶ Μεξικόν, ἀπὸ τὴν Ἀίτην καὶ τὸ Πόρτο—Ρίκο ἢ ἀπὸ τὰς Ἰνδίας, τὴν Ἰνδονη-

σίαν καὶ τὴν Ν. Ἀραβίαν. Οἱ κυριώτεροι εἰσαγωγεῖς εἶναι αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία.

Τέτον.—Οἱ θάμνοις τοῦ τείου ἔχει πατρίδα τὸ Ἀσσάμ, τὴν ἄνω Βιρμανίαν καὶ τὴν Κίναν, ἐκεῖθεν δὲ μετεφέρθη εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Ἰνδονησίαν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Ἀμερικήν. Τὸ τείον εἶναι τὸ τακτικὸν ποτὸν τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀνθρωπότητος (κίτρινοι λαοὶ τῆς Ἀπωλετῶν καὶ μέγα μέρος τῶν Ἀγγλοσαξώνων καὶ τῶν Ρώσων). Ἡ καλλιέργειά του ἀπαιτεῖ κλῖμα θερμὸν ἥτις εὔχρατον, ἀλλὰ μὲν ἀφθονόν τοις θερμοῖς βροχάς, ἔδαφος γόνιμον καὶ μέρος ὑπήνεμον, ἐπὶ πλέον δὲ πολλὴν ἔργασίαν. Εἶναι ἑπομένως φυτὸν τῶν χωρῶν τῶν μουσσώνων. Ἡ Κίνα εἶναι πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν, ἀλλ᾽ ἡ Ἑξαγωγὴ τῆς εἶναι ἀσήμαντος. Μεγάλαι ἑξαγωγικαὶ χῶραι εἶναι κατὰ σειρὰν αἱ Ἰνδίαι, ἡ Κεϋλάνη, ἡ Ἰάβα, ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Φορμόζη. Μεγάλοι δὲ καταναλωταὶ τείου εἶναι ἡ Ἀγγλία, αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, ὁ Καναδᾶς καὶ ἡ Ρωσσία.

Κακάο.—Οἱ καρποὶ τοῦ δένδρου τοῦ κακάο περιέχουν σπέρματα, τὰ διοῖνα φρυγόμενα καὶ ἀλευροποιούμενα δίδουν προϊὸν πολὺ θρεπτικὸν καὶ τονωτικόν. Εἶναι τροφὴ εὐφέως διαδεδομένη εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὸ δένδρον τοῦ κακάο εὐδοκιμεῖ εἰς ἐδάφη πλούσια καὶ εἰς κλῖμα πολὺ θερμὸν καὶ πολὺ ὑγρόν, εἶναι λοιπὸν φυτὸν τῆς ἴσημερινῆς ζώνης. Αἱ καλλιέργειαι διαρκῶς ἐπεκτείνονται, ἔνεκα τῆς συνεχῶς αὐξανομένης ζητήσεως. Ἡ ἀγγλικὴ ἀποικία τῆς Ἀκτῆς τοῦ χρυσοῦ παραγεῖ τὸ ἅμισυ περίπου τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς, ἀκολουθοῦν δὲ ἡ Βραζιλία, ἡ Βενεζουέλα, ὁ Ἰσημερινός, αἱ Ἰνδίαι, ἡ Κεϋλάνη καὶ ἡ Ἰάβα. Εἰσαγωγεῖς εἶναι ὅλαι αἱ χῶραι, ιδιαιτέρως δὲ ἡ Όλλανδία καὶ ἡ Ἐλβετία, αἱ διοῖναι χάροις εἰς τὴν μεγάλην γαλακτοπαραγωγὴν ἀνέπτυξαν τὴν σοκολατοποιίαν.

Καπνός.—Ἄν καὶ δὲν εἶναι προϊὸν διατροφῆς, ἐν τούτοις ἀποτελεῖ ἀντικείμενον μεγίστου ἐμπορίου. Οἱ καπνὸς δὲν ἔχει πολλὰς ἀπαιτήσεις (καλὰ ἐδάφη, ποτιζόμενα, ἀνοιξιν χωρὶς παγετούς, θέρος θερμὸν) καὶ διὰ τοῦτο ἔξαπλοῦται εἰς τὴν τροπικὴν καὶ εὔχρατον ζώνην, Οἱ μεγάλοι παραγωγεῖς τῆς τροπικῆς ζώνης εἶναι ἡ Κούβα, ἡ Ἰάβα, αἱ Ἰνδίαι, αἱ Φιλιππίναι, ἡ Βιργινία τῶν Ἡ. Πολιτειῶν, τῆς δὲ εὐκράτου ζώνης εἶναι ἡ Μάργιλαντ τῶν Ἡ. Πολιτειῶν, αἱ χῶραι τῆς Μεσογείου (Ἐλλάς, Τουρκία, Αἴγυπτος), ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία.

Κτηνοτροφία.—‘Ο ανθρωπος ἐκτρέφει τὰ ζῷα διὰ νὰ λάβῃ ἔξι αὐτῶν προϊόντα διατροφῆς, ἐργασίαν καὶ πρώτας ὕλας διὰ τὴν βιομηχανίαν του. ‘Η ἐκτεταμένη κτηνοτροφία γίνεται εἰς τὰς νέας χώρας ἢ τὰς διλιγώτερον γονίμους, ή δὲ ἐντατική εἰς τὰς γεωργικὰς χώρας μὲ τὸν πυκνὸν πληθυσμόν. Σήμερον ή κτηνοτροφία εἶναι ἐντοπισμένη καὶ εἰδικευμένη. Τὰ μεγάλα ποίμνια βιῶν καὶ ἀγελάδων εὑρίσκονται εἰς τὰς ‘Η. Πολιτείας, τὴν Ρωσίαν, τὴν Βραζιλίαν καὶ τὴν Ἀργεντινήν. Εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην γίνεται ἐντατικὴ κτηνοτροφία διὰ τὸ γάλα καὶ τὸ κρέας. Τὸ πρόβατον παρέχει ἔρια καὶ κρέας. Εἴδομεν δμως, ὅτι τὰ πρόβατα διὰ τὸ ἔριον ζοῦν εἰς τὰς ἔηρας καὶ στεππώδεις χώρας, τὰ δὲ διὰ τὸ κρέας ζοῦν εἰς τοὺς πλουσίους ὑγροὺς λειμῶνας τῆς Δ. καὶ ΒΔ. Εὐρώπης. Εἰς τὰς μεσογειακὰς χώρας κατὰ τὸ θέρος τὰ πρόβατα μεταφέρονται εἰς τὰ ὅρη πρὸς εὔρεσιν τροφῆς. Οἱ χοῖροι εἶναι ἀντικείμενον ἐντατικῆς κτηνοτροφίας εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Δανίαν, τὰς ‘Η. Πολιτείας, τὴν Ρωσίαν, τὴν Κίναν κ. ἢ. Τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας παρακολουθεῖ ἡ βιομηχανία τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων καὶ ἡ βιομηχανία τῆς διατροφήσεως καὶ ψύξεως τῶν κρεάτων.

Άλιεία.—Αὕτη παίζει σημαντικὸν δόλον εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν ζωὴν (τροφὴ τῶν κατοίκων, προϊόντα πρὸς ἔξαγωγήν). ‘Η ἄλιεία ἰχθύων τῶν γλυκέων ὑδάτων διενεργεῖται εἰς ὅλας τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμούς, ἴδιαιτέρως δμως οἱ ἰχθύες τῶν ποταμῶν τῆς Ἰνδοκίνας, τῆς Κίνας, τῆς Σιβηρίας, τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Καναδᾶ εἶναι ἀντικείμενον μεγάλου ἔχωτεροικοῦ ἐμπορίου. ‘Η δὲ ἄλιεία ἰχθύων τῆς θυλάσσης διακρίνεται εἰς παράκτιον ἢ μικρὰν ἄλιείαν, ἢ ὅποια διενεργεῖται παρὰ τὰς ἀκτὰς (μικρὰ πλοιάρια), εἰς ἄλιείαν ἀνοικτοῦ πελάγους, ἢ ὅποια διενεργεῖται μακρὰν τῶν ἀκτῶν (πλοῖα μεγαλύτερα, ἄλιεία βιομηχανοποιημένη) καὶ εἰς μεγάλην ἄλιείαν (διὰ τὴν φάλαιναν, τὴν φώκην κ. ἢ.). Τὴν μεγαλυτέραν ἄλιείαν ἔχουν αἱ ἔξης χῶραι: ἡ Ἱαπωνία (3,7 ετ ἀλιευομένων ἰχθύων), ἡ Κορέα (1,7 ετ.), ἡ Ρωσία (1,6 ετ.), αἱ ‘Η. Πολιτεῖαι (1,3 ετ.), ἡ Νορβηγία (1,1 ετ.) καὶ ἡ Ἀγγλία (1 ετ.).

Μέταξα.—α') Φυσική. “Ενεκα τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν θερμοκρασίας καὶ διατροφῆς, τὰς ὅποιας ἀπαιτεῖ ὁ μεταξοσκώληξ, ἡ ἐκτροφή του εἶναι δυνατὴ μόνον εἰς τὰς πυκνοκατωκημένας χώρας τῆς ὑποτροπικῆς καὶ Μεσογειακῆς ζώνης. Τὰ κυριώτερα κέντρα παραγωγῆς μετάξης εἶναι ἡ Κίνα καὶ ἡ Ἱαπωνία, αἱ

όποιαι παράγουν τὰ $\frac{9}{10}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Λιμένες ἔξαγωγῆς είναι ἡ Καντών, ἡ Σαγγάη καὶ ἡ Γιοκοχάμα. Τὸ ὑπόλοιπον $\frac{1}{10}$ τῆς παραγωγῆς παράγουν ἡ Κ. καὶ Δ. Ἀσία, ἡ ὁποία ἔξαγει διὰ τῶν λιμένων τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Βηρυττοῦ, ἡ Ἰταλία καὶ αἱ χῶραι τῆς Βαλκανικῆς. Ἡ Λυών καὶ τὸ Μιλάνον είναι ἀπὸ μακροῦ χρόνου τὰ μεγαλύτερα κέντρα εἰσαγωγῆς καὶ ἐπαναδιανομῆς τῆς μετάξης καὶ τὰ μεγαλύτερα κέντρα ὑφαντουργίας αὐτῆς. Τελευταίως τὸ Πάτερσον τῶν Ἡ. Πολιτειῶν ἀνεδείχθη ὡς τὸ μεγαλύτερον κέντρον εἰσαγωγῆς καὶ ὑφαντουργίας τῆς μετάξης, διότι ἀπορροφᾷ πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἱαπωνίαν ἐπικρατεῖ ἄκρυμη ἡ οἰκιακὴ καὶ ἡ μικρὰ βιομηχανία. β') Τεχνητή. Μόλις πρὸ εἰκοσαετίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Παρασκευάζεται κατὰ διαφόρους χημικάς μεθόδους ἀπὸ βάμβακα ἢ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς σήμερον ἀπὸ ξύλου. Στιλπνὴ καὶ στερεὰ ὅσον καὶ ἡ φυσική, ἀλλὰ πολὺ εὐθηνοτέρα αὐτῆς, είναι διαδεδομένη εὐρύτατα καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς προϊόντα ἡμιπολυτελείας ἢ πρὸς ἀνάμιξιν μὲν ἄλλας ὑφαντικάς ὄντας, βάμβακα ἢ φυσικὴν μέταξαν. "Ολαι αἱ μεγάλαι βιομηχανικαὶ χῶραι ἔχουν μεγάλους ὄργανισμοὺς παραγωγῆς τεχνητῆς μετάξης (Ἱαπωνία, Γαλλία, Ἡγγλία, Ἡ. Πολιτεῖαι κ. ἄ.).

Δάση.—'Ως καύσιμος ὄντη χρησιμοποιεῖται δ ἀνθρακεῖ, εἰς τὰς ναυτικὰς καὶ ἄλλας κατασκευὰς δ σίδηρος, ὥστε τὸ ξύλου χρησιμοποιεῖται σήμερον κυρίως ὡς πρώτη ὄντη πολλῶν χημικῶν βιομηχανιῶν (δεψικαὶ ὄνται, προϊόντα ἀποστάξεως τῶν ξύλων, χαρτοποιία, τεχνητὴ μέταξα κ. ἄ.). Οὕτω αἱ μεγάλαι βιαμηχανικαὶ χῶραι εὑρίσκονται εἰς διαρκὴ ζήτησιν ξύλου. Διακρίνομεν δύο δασικὰς ζώνας ἐπὶ τῆς Γῆς: τὴν ζώνην τῶν τροπικῶν δασῶν καὶ τὴν ζώνην τῶν δασῶν τῆς εὐκράτους α') τὰ δάση τῆς Β. εὐκράτους ζώνης εἰς τὰ νοτιώτερα μέρη ὑπέστησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων μεγάλας καταστροφάς, ὥστε σήμερον είναι πολὺ περιωρισμένα καὶ καταβάλλονται μεγάλαι προσπάθειαι πρὸς διαφύλαξιν καὶ ἐπέκτασιν τῶν ὑπολειπομένων. Τὰ δένδρα τῶν νοτίων δασῶν τῆς εὐκράτους παρέχουν τὴν πολύτιμον ξυλείαν διὰ τὰς ξυλουργικὰς κατασκευάς. Τὰ ἀπέραντα δάση τῶν κωνοφόρων τῶν βιοείων μερῶν τῆς εὐκράτους ζώνης ἔχουν δμοιογένειαν καὶ δίδουν ἀφθονωτάτην ξυλείαν. "Ηοχισαν νὰ λαμβάνωνται μέτρα προστασίας καὶ τῶν δασῶν τούτων, ὥστε νὰ περιορισθῇ ἡ ἀσκο-

πος σπατάλη καὶ καταστροφὴ τοῦ πολυτίμου διὰ τὴν σύγχρονον ζωὴν δασικοῦ πλούτου· β') τὰ δάση τῆς τροπικῆς ζώνης εἶναι πυκνά, ἀνομοιογενῆ, ἀναπαράγονται ταχύτατα καὶ περικλείονται ἀνεξάντλητα ἀποθέματα ξυλείας. Ἡ πυκνότης των καὶ ἡ ἐτερογένειά των καθιστοῦν πολὺ δύσκολον τὴν ἐκμετάλλευσιν. Λαμβάνονται ἔξι αὐτῶν πολύτιμον ξυλείαν, καὶ εἴδη φαρμακευτικῆς καὶ βαφικῆς. Σπουδαῖα δασικὰ ὑποπροϊόντα εἶναι διάφορα βιομηχανικὰ καὶ φαρμακευτικὰ εἴδη: ὁρτίνη, φελός, καμφορά, κινίνη, ταννίνη, γουταπέρα κ. ἄ. Οἱ μεγάλοι ἔξαγωγεῖς ξυλείας εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην εἶναι: ἡ Σουηδία, ἡ Νορβηγία, αἱ Βαλτικαὶ χῶραι, ἡ Ρωσία καὶ ὁ Καναδᾶς.

*Ἐλαιώδη φυτά.—Ἐκτὸς τῶν λιπαρῶν σωμάτων ζωëκῆς προελεύσεως ἡ παγκόσμιος οἰκονομία ἀπαιτεῖ καὶ μεγάλας ποσότητας φυτικῶν ἐλαιώνων καὶ στεάτων. Εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην διατηρεῖ τὴν πρωτεύουσαν θέσιν ἡ ἐλαία, καλλιεργούμενη εἰς δῆλας τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου. Τὸ ἐλαιόλαδον δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας. Μεγάλοι ἔξαγωγεῖς εἶναι ἡ Ἰσπανία, ἡ Τύνις, τὸ Ἀλγερίον καὶ ἡ Ἐλλάς. Τὸ ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ λίνου ἐλαιον εὑδίσκει μεγίστην ζήτησιν εἰς τὴν ἐλαιοβαφικήν, ἐνεκα τῆς ἴδιοτητός του νὰ ξηραίνεται ταχέως. Ἡ κυρία ὅμως ἐκμετάλλευσις ἐλαιωδῶν φυτῶν γίνεται εἰς τὰς χώρας τῶν τροπικῶν καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ. Αἱ μεγάλαι ποσότητες φυτικῶν λιπῶν προέρχονται ἀπὸ τὰς χώρας παραγωγῆς τοῦ σησάμου (Ἰνδίαι, Κίνα), τῶν ἀραχίδων (Σενεγάλη, Ἰνδίαι), τῆς κολᾶς (Ἰνδίαι, Κίνα), τοῦ φοινικελαίου (Γαλλικὴ Δ. Ἀφρική), τοῦ βάμβακος, τῆς κόπρα (οὗτω καλοῦνται οἱ πυρῷνες τῶν καρύων τοῦ κοκκοφοίνικος).

*Η παραγωγὴ τῶν σπουδαιοτέρων προϊόντων (1937).

*Ορνξα	(ετ)	*Ἀραβόσιτος	(ετ)	Κριθὴ	(ετ)
Κίνα	48	Ἡ. Πολιτεῖαι .	67,5	Ρωσσία	8,5
Ἰνδίαι	40,5	Βραζιλία.	6,5	Κίνα	6,5
Ιαπωνία	12,5	Κίνα	6	Ἡ. Πολιτεῖαι .	5
Βιρμανία	7	Γιουγκοσλαβία	5,5	Γερμανία	3,5
Γαλ. Ἰνδονήσια	6,5	Ρούμανία	5	Ἰνδίαι	2,5
Όλλανδ. Ἰνδίαι	6	*Ἀργεντινὴ	4,5	Τουρκία	2,5
Παγκ. παραγ.	93	Παγκ. παραγ.	118		

Σίκαλις	(ετ)	Βρώμη	(ετ)	Γεώμηλα	(ετ)
Ρωσσία	21,5	Ρωσσία	18,5	Ρωσσία	70
Γερμανία	7	Η. Πολιτεῖαι	16,5	Γερμανία	55
Πολωνία	5,5	Γερμανία	6	Πολωνία	40
Η. Πολιτεῖαι	1,5	Γαλλία	4,5	Γαλλία	15
Γαλλία	1	Καναδᾶς	4	Τσεχοσλοβακία	12
		Πολωνία	2,5	Η. Πολιτεῖαι	11

Ζάχαρις			Οίνος	(ε ἐκ/ λτρ.)	
Ζαχαροκαλάμου	(ετ)	Τεύτλων			
Ινδίαι	3,7	Ρωσσία	2,5	Γαλλία	54
Κούβα	2,9	Γερμανία	2	Ιταλία	34
Ιάβα	1,5	Η. Πολιτεῖαι	1,2	Ισπανία	17
Φορμόζη	1,2	Γαλλία	0,9	Αλγέριον	15,5
Βραζιλία	1	Τσεχοσλοβακία	0,6	Ρουμανία	10,5
Φιλιππίναι	1	Πολωνία	0,5	Πορτογαλία	8
Παγκ. παραγ.	18	Παγκ. παραγ.	11	Ελλάς	3,6
				Παγκ. παραγ. 178	

Καφές	(χτ)	Τέϊον	(χτ)	Κακάο	(χτ)
Βραζιλία	1.550	Κίνα	400	Ακτή χρυσοῦ	270
Κολομβία	260	Ινδίαι	180	Βραζιλία	130
Όλλαν. Ινδίαι.	120	Κεϋλάνη	100	Νιγκερία	100
Γουατεμάλα	60	Όλλ. Ινδίαι	75	Δ Γαλ. Αφρική	50
Σαλβατώρ	50	Ιαπωνία	55	Καμερούν	27
Παγκ. παραγ.	2.500	Παγκ. παραγ.	900	Παγκ. παραγ.	740

Καπνός	(χτ)	Μέταξα			
		Φυσική	(χτ)	Τεχνητή	(χτ)
Η. Πολιτεῖαι	680	Ιαπωνία	43,5	Ιαπωνία	154
Κίνα	630	Κίνα (ἐξαγωγή)	5,5	Η. Πολιτεῖαι	142
Ινδίαι	540	Ιταλία	3,2	Γερμανία	65
Ρωσσία	280	Κορέα	1,8	Αγγλία	54
Βραζιλία	95	Ρ. σσία	1,1	Ιταλία	48
Ιαπωνία	65	Έλλας	0,8	Γαλλία	33
Έλλας	64				
Παγκ. παραγ.	2.500	Παγκ. παραγ.	54	Παγκ. παραγ.	550

Έλαιον	(χτ)	Έλαιώδη σπέρματα			
		Αίνου	(χτ)	Βάμβακος	(χτ)
Ισπανία	440	Αργεντινή	1.540	Η. Πολιτεῖαι	7.700
Ιταλία	280	Ρωσία	740	Ινδίαι	2.400
Έλλας	180	Ινδίαι	420	Ρωσία	1.750
Πορτογαλία . .	67	Η. Πολιτεῖαι	180	Κίνα	1.650
Τύνις	50	Πολωνία	75	Βραζιλία	1.100
Τουρκία	28	Παγκ. παραγ.	3.500	Παγκ. παραγ.	17. έτ.
Παγκ. παραγ.	950				

Tὰ ἄλλα μέταλλα.

Εἴδομεν ὅτι ἡ παραγωγὴ τοῦ γαιάνθρακος ὑπερβαίνει τὸ 1 δισεκατομμύριον τόννων, τοῦ πετρελαίου πλησιάζει τὰς 3 ἑκατοντάδας χιλιάδων τόννων καὶ τοῦ σιδηρομεταλλεύματος ἀνῆλθεν τὸ 1929 εἰς 200 ετ. Ἡ παραγωγὴ ἐκάστου τῶν λοιπῶν μεταλλευμάτων δὲν φθάνει τὰ 2 ἑκατομμύρια τόννων.

Ἐν τούτοις καὶ τὰ ἄλλα μέταλλα ἔχουν μεγίστην σημασίαν καὶ ἀποβιάνουν περιζήτητα εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς βιομηχανίας. Οὕτω δὲ χαλκὸς εὐρίσκει μεγάλας ἐφαρμογὰς εἰς τὰς ἥλεκτρικὰς καὶ χημικὰς βιομηχανίας, δὲ ψευδάργυρος εἰς τὴν γαλβανοπλαστικήν, τὴν βιομηχανίαν τοῦ αὐτοκινήτου καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν πολυαριθμῶν κραμάτων. Οἱ μόλυβδος χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν αὐτοκινήτων, εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τῶν οἰκιῶν, εἰς τοὺς συσσωρευτάς, τὴν τυπογραφίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν τῶν χωμάτων. Οἱ κασσίτερος χρησιμεύει εἰς τὴν παραγωγὴν πολυαριθμῶν ἀντικειμένων μὴ δέξιεδουμένων, εἰς τὴν σύνθεσιν διαφόρων κραμάτων (δρείχαλκος, λευκοσίδηρος), εἰς τὴν κατασκευὴν ὑλικῶν τοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ χρῆσις τοῦ ἀλουμινίου ἐπεξετάθη καταπληκτικῶς, ἀφ' ὅτου εὑρέθη ὅτι τὰ μετὰ χαλκοῦ καὶ ψευδάργυρου κράματά του διατηροῦν τὴν ἐλαφρότητα τοῦ ἀλουμινίου, ἀλλ' αὐξάνουν τὴν ἀνθεκτικότητα αὐτοῦ. Μὲ ντουραλουμινίον κατασκευάζουν ἀεροπλάνα, δχήματα σιδηροδρόμων, πολυεμικὰ πλοῖα. Τέλος τὸ νικέλιον χρησιμοποιεῖται εἰς πολυάριθμα κράματα, εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ὅπλων, εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτοκινήτων.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μετάλλων ἡ σύγχρονος ζωὴ ἔχει μεγίστην ἀνάγκην καὶ τῶν πολυτίμων μετάλλων, χρυσοῦ, ἀργύρου

καὶ λευκοχρόύσου. Τὰ εὐγενῆ μέταλλα χρησιμοποιοῦνται κατὰ πολλοὺς τρόπους εἰς τὰς διαφόρους ἐφαρμογάς, ὅλως ὅμως ἴδιαιτέρα είναι ἡ σημασία τοῦ χρυσοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν νομισματικὴν βάσιν.

*Η παραγωγὴ μέταλλευμάτων (1937).

Χαλκοῦ	(χτ)	Ψευδαργύρου	(χτ)	Μολύβδου	(χτ)
·Η. Πολιτεῖαι .	765	·Η. Πολιτεῖαι .	561	·Η. Πολιτεῖαι .	416
Χιλή	413	Αὔστραλία . . .	175	Αὔστραλία . . .	227
Καναδᾶς . . .	241	Καναδᾶς . . .	168	Μεξικὸν	218
Β. Ροδεσία .	175	Γερμανία . . .	156	Καναδᾶς	187
Βελγ. Κογγό .	150	Μεξικὸν . . .	155	Βιρμανία . . .	93
Ρωσσία	83	Ιταλία	67	Γιουγκοσλαυία	75
<i>Παγκ. παραγ.</i>	1 720	<i>Παγκ. παραγ.</i>	;	<i>Παγκ. παραγ.</i>	;

Κασσιτέρου	(χτ)	Βωξίτου	(χτ)	Νικελίου	(χτ)
Βρετ.Μαλαισία	79	Γαλλία	690	Καναδᾶς	102
Όλλ. Ινδίαι .	40	Οն्यγαρία . . .	510	N. Καληδονία.	5
Βολιβία	26	·Η. Πολιτεῖαι .	427		
Σιάμ	17	·Όλλ. Γουιάνα.	393		
Νιγκερία	11	Ιταλία	370		
<i>Παγκ. παραγ.</i>	211	<i>Παγκ. παραγ.</i>	3 000;	<i>Παγκ. παραγ.</i>	115

Πολύτιμα μέταλλα (1937)

Χρυσός	(τ)	*Αργυρός	(τ)	Λευκόχρυσος	(τ)
Ν. Αφρική . .	365	Μεξικὸν	2.630	Καναδᾶς	4,3
Ρωσσία	175	·Η. Πολιτεῖαι .	2.180	Ρωσσία	3
Καναδᾶς	127	Καναδᾶς	705	Κολομβία	1,7
·Η. Πολιτεῖαι .	126	Περού	619	·Η. Πολιτεῖαι .	1,6
Αὔστραλία . .	43	Αὔστραλία . . .	328		
<i>Παγκ. παραγ</i>	1.100	<i>Παγκ. παραγ.</i>	8.300	<i>Παγκ. παραγ.</i>	10

II. ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Διὰ τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς χώρας εἰς μέγα κέντρον παραγωγῆς καὶ ἐμπορίου συντελοῦν α') δ' φυσικὸς πλοῦτος τοῦ περιβάλλοντος καὶ β') πολλὰ στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὴν θέσιν καὶ τοὺς κατοίκους τῆς χώρας. Σήμερον τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς καὶ ἐμπορίου ενδισκονται ἐντοπισμένα εἰς δὲ λίγας χώρας, τὰς ὅποιας ὀνομάζομεν Μεγάλας Οἰκονομικὸς Δυνάμεις. Διὰ νὰ καταφανῇ τὸ πολυσύνθετον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ ἡ ἔξαρτησις αὐτῆς ἐκ τῶν διαφόρων στοιχείων θὰ ἔξετάσωμεν τὰς μεγαλυτέρας Οἰκονομικὰς Δυνάμεις, αἱ ὅποιαι περιλαμβάνουν τὰ μεγαλύτερα γεωργικά, κτηνοτροφικά, ὁρυκτορυχικά, βιομηχανικὰ καὶ ἐμπορικὰ κέντρα τῆς ὑφηλίου.

ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Αἱ Ἀγγλικαὶ νῆσοι (*).

Ἡ νησιωτικὴ θέσις τῆς χώρας, αἱ πολὺ διαμελισμέναι ἀκται καὶ τὸ πολυσύχναστον τῶν πέριξ θαλασσῶν ἔτρειψαν τοὺς κατοίκους πολὺ ταχέως πρὸς τὴν ζωὴν τῆς θαλάσσης. Ἀπὸ τοῦ ιού αἰῶνος δ' πληθυσμὸς εἶχε προσλάβει τὸν σημερινὸν ἀγγλοσαξωνικὸν τύπον. Οἱ Ἀγγλοι ἀνήκουν εἰς τὴν βιορείαν φυλήν. Οἱ φυλετικοὶ χαρακτῆρες τοῦ Ἀγγλου διεπλάσθησαν ἀπὸ τὸ φυσικὸν περιβάλλον του: ἀήρ ὑγρὸς καὶ βαρύς, ἔδαφος διαρκῶς ἀπειλούμενον νὰ καταληφθῇ ἀπὸ λειμῶνας καὶ δάση, τροφὴ ἄφθονος (κυρίως ζωϊκή), κατοικία ἀσφαλῆς καὶ ἀνετος. Τὸ περιβάλλον ἐπίσης τοῦ ἐπέβαλε τὴν ζωτικὴν ἀνάγκην τῆς δράσεως ὑφ' ὅλας τὰς μορφὰς τῆς ἐνεργητικότητος καὶ τῆς προβλεπτικότητος. «Τὸ φυσικὸν περιβάλλον ὑπῆρξε διὰ τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος σχολεῖον μυήσεως εἰς τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν προβλεπτικότητα καὶ τὸν αὐτοέλεγχον». Ψυχρὰ θέλησις, αὐτοπεποίθησις, ἀπάθεια καὶ ἐπι-

(*) Ἡ οἰκονομικὴ ἔρευνα ἐκάστης Δυνάμεως προϋποθέτει ἔρευναν τῶν φυσικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας. Ἐνταῦθα προϋποθέτομεν αὐτάς γνωστάς ἐκ τῆς Γεωγραφίας τῶν παρελθόντων ἐτῶν καὶ εὐκόλως δύνανται νὰ ἀνακληθοῦν εἰς τὴν μνήμην μὲ μόνον τὸν χάρτην.

μονή είναι τὰ γνωρίσματα τῆς βρεττανικῆς νοοτροπίας. Ἀγωγὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τείνουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐνεργητικότητος τοῦ ἀτόμου. Ὁ Ἄγγλος είναι ρεαλιστής, πρακτικός, χωρὶς φαντασίαν, ἔγωςτης, ἔτι δὲ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τεραστίαν ἀτομικὴν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ κατακτήσῃ ἐπὶ τοῦ πλανήτου μίαν θέσιν ἔξαιρετικήν, μίαν ἀναμφισβήτητον ἡγεμονίαν.

Οἱ πληθυσμός, κατὰ τὰ $\frac{4}{5}$ ἀστικός, ἀνέρχεται εἰς 47 ε., ὥστε ἡ μέση πυκνότης είναι 197. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ μεγάλη κτηματικὴ ἴδιοκτησία ὑπῆρξεν οἱ λόγοι ἐρημώσεως τῆς ὑπαίθρου. Ἡ Ἄγγλία ἔχει 55 πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἀνω τῶν 100 χρ καὶ 23 πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἀνω τῶν 200 χρ. Ἡ ἐτησία αὐξῆσις τοῦ πληθυσμοῦ είναι μικρὰ (130 χ). Ἀλλοτε ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, ὥστε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 19ου αἰώνος ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἔφθασεν 23 ε., παρὰ τὴν πρωτοφανῆ μεγάλην ἀποδημίαν. (Τὸ 1801 εἶχεν 9 ε., τὸ 1841 εἶχε 16 ε., τὸ 1901 εἶχε 32 ε.). Ἀπὸ τοῦ 1815 ἀπεδήμησαν ἐντὸς ἐνὸς αἰώνος πλέον τῶν 17 ε ἀτόμων, ἐκ τῶν ὅποιων 12 ε μετενάστευσαν εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας καὶ 3 ε εἰς τὸν Καναδᾶν. Ἡ ἐντὸς 100 ἐτῶν ἔξοδος ἐκ τῆς Ἄγγλίας ἀνω τῶν 17 ε ἀνθρώπων «είναι τὸ ἰσχυρότερον ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων διευμάτων ἐξ ὅσων διέσχισάν ποτε τὰς θαλάσσας» (Demangeon). Ἐκάστη πρόοδος τοῦ μηχανισμοῦ προεκάλει νέαν ἔξοδον. Σήμερον ἡ ἀποδημία περιωρίσθη πολύ, οἱ ἀνεργοὶ ἐργάται δὲν ἐκπατρίζονται πλέον, διότι ἡ πλουσιωτάτη πατρίς των παρέχει εἰς αὐτοὺς ἄφθονα τὰ μέσα τῆς ζωῆς.

Ἡ Ἄγγλία είναι ἡ πρώτη χώρα, ἡ δοποία προσηγορίσθη εἰς τοὺς ὅρους τῆς συγχρόνου ζωῆς. Μέχρι τοῦ 16ου αἰώνος ἔζη ἀπὸ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐπὶ τοῦ Κρόμβελ ἀνεπτύχθη ναυτικῶς καὶ ἔξωρμησε πρὸς ἀπόκτησιν ἀποικιῶν. Πρώτη ἐπεδόθη εἰς τὴν μεγάλην βιομηχανίαν ἀπὸ τοῦ 1770 καὶ ἀπέβη τεράστιον ἐργοστάσιον μὲ τελείαν δογάνωσιν ἔξαγωγῆς. Αἱ συναλλαγαὶ τῆς πολὺ ταχέως ἔγιναν διεθνεῖς. Οὕτω κατώρθωσε νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ κόσμου. Παρὰ τὴν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀνάπτυξιν νέων καὶ τολμηρῶν ἀνταγωνιστῶν τῆς (Ἡ. Πολιτεῖαι, Γερμανία, κ. ἢ.), ἡ Ἄγγλία ἔξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ πρώτη εὐρωπαϊκὴ βιομηχανικὴ Δύναμις καὶ πρώτη ἐμπορική, ναυτικὴ καὶ ἀποικιακὴ Δύναμις τοῦ κόσμου.

Τὸ ἀγγλικὸν ἔδαφος είναι σχεδὸν ὀλόκληρον εἰς χεῖρας με-

γάλων ιδιοκτητῶν, εἰς δὲ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν συμβάλλει περισσότερον διὰ τῆς κτηνοτροφίας παρὰ διὰ τῆς γεωργίας. Ἡ παραγωγὴ δημητριακῶν εἶναι πολὺ κατωτέρα τῶν ἀναγκῶν, ἐκ δὲ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν καλλιεργοῦνται εἰς μεγάλην ἔκτασιν τὰ ζαχαρότευτλα (0,4 ετ ζαχάρεως). Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἐντατικὴ καὶ γίνεται μὲν ἐπιλογὴν (ἴπποι 1,2 ε, βόες 8,6 ε, πρόβατα 26 ε, χοῖροι 4,4 ε). Ἡ ἀλιεία ἔξασκεῖται ἀπὸ 150 χ ἀλιεῖς εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν, ἡ δποία εἶναι μία τῶν πλουσιωτέρων ἰχθυοτρόφων θαλασσῶν τοῦ κόσμου, παρέχουσα 1 ετ ἀλιευομένων ἰχθύων (ἀξίας ἄνω τοῦ $\frac{1}{2}$ Δε χφ).

Ἄπὸ 150 ἑτῶν ὁ γαιαίνθραξ καὶ ὁ σίδηρος ἀποτελοῦν τὸν πλοῦτον τῆς Ἀγγλίας. Διὶ αὐτῶν ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία. Τὰ 12 % τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἀγγλίας καλύπτονται μὲν ἀνθρακοφόρα στρώματα. Οὐδεμία χώρα ἔχει τόσην ἀναλογίαν. Περικλείει τὰ πλουσιώτερα ἀποθέματα ἀνθρακος τῆς Εὐρώπης καὶ διαθέτει ὅλα τὰ εἴδη ἀνθρακος (245 ετ). Διὰ τὰ ὀρυκτὰ σιδήρου, κασσιτέρου, χαλκοῦ καὶ μολύβδου, παρὰ τὴν σημαντικὴν παραγωγὴν της, προστρέχει εἰς εἰσαγωγήν. Ἄν καὶ ἡ ἀγγλικὴ μεταλλουργία ἔχασε τὰ πρωτεῖα, ἐν τούτοις ἡ Ἀγγλία εἶναι μία χώρα, ἡ δποία κατασκευάζει πολλὰς μηχανάς. Εἶναι τετάρτη εἰς τὴν παραγωγὴν χυτοσιδήρου (8,6 ετ) καὶ χάλυβος (13,2 ετ), δευτέρα εἰς τὴν βιομηχανίαν αὐτοκινήτων, κατασκευάζουσα 493 χ αὐτοκινήτων, εἶναι ἡ πρώτη εἰς τὰς ναυτικὰς κατασκευὰς (καθείλκυσε πλοῖα χωρητικότητος 1 ε κρ, ἐπὶ παγκοσμίων καθελκύσεων 2,7 ε κρ).

Ἡ ὑφαντουργικὴ βιομηχανία εἶναι ὁ σπουδαιότερος κλάδος τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας. Διὰ τὴν ὑφαντουργίαν τοῦ βάμβακος εἶναι ἡ περιοχὴ τοῦ Μάντσεστερ μὲ τὰς μοναδικὰς εἰς τὸν κόσμον τεχνικὰς τελειοποιήσεις καὶ τὸν ἀπόλυτον καταμερισμὸν τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ἔργου. Παρὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἔκτὸς τῆς Ἀγγλίας καὶ ἄλλων ὑφαντουργικῶν κέντρων, ἡ ἀγγλικὴ ὑφαντουργία τοῦ βάμβακος διατηρεῖ τὴν παγκόσμιον ὑπεροχήν της καὶ τὸ μονοπόλιον εἰς τὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα πολυτελείας. Κατεργάζεται τὸ $\frac{1}{2}$, τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς βάμβακος, τὰ δὲ 85 %, τῶν προϊόντων τῆς βαμβακοῦφαντουργίας της ἔξαγονται. Ἐκ τῶν 153 ε ἀτράκτων τὰς δποίας διαθέτει ἡ παγκόσμιος ὑφαντουργία τοῦ βάμβακος τὰ 42,5 ε κατέχει ἡ Ἀγγλία (Η, Π. 29 ε, Ἰαπωνία 10,5, Γερμανία 10, Γαλλία 10). Ἡ ὑφαντουργία τοῦ ἐρίου γίνεται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Γιορκσάϊρ. Πρώτη ἀπὸ πολ-

λοῦ εἰς τὴν ὑφαντουργίαν τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων ἀκολουθεῖται κατὰ πόδας ἀπὸ τὰς Ἡ. Πολιτείας καὶ τὴν Γαλλίαν. Τὰ μάλλινα προϊόντα τῆς ἀγγλικῆς ὑφαντουργίας παγκοσμίως ἀναγνωρίζονται ώς τὰ ἀνωτέρας ποιότητος. 'Υφαντουργίαν λίνου (ἱστανδικῆς καὶ ὁσπικῆς προελεύσεως) ἔχει εἰς Μπέλφαστ. Μεγάλη εἶναι ἡ βιομηχανία τῆς τεχνητῆς μετάξης (54 χτ., 4η).

'Η Ἀγγλία διαθέτει ἀφθονα μέσα μεταφορᾶς: α') πυκνὸν σιδηροδρομικὸν δίκτυον (38,5 χχμ.), β') διώρυγας (συνολικοῦ μήκους 7,5 χχμ.), πολλαὶ τῶν δποίων ἔχουν βάθος, τὸ δποῖον ἐπιτρέπει τὴν ἐντὸς αὐτῶν κίνησιν πλοίων βυθίσματος 7,5 μ. γ') τὸν μεγαλύτερον ἐμπορικὸν στόλον τοῦ κόσμου, χωρητικότητος 17,5 εκρ (παγκοσμίως 66,5).

Οἱ Ἀγγλοι ἀπέβησαν ἐπὶ τῶν θαλασσῶν παγκόσμιοι μεταφορεῖς. Τὸ Λονδίνον εἶναι ὁ δεύτερος λιμὴν τοῦ κόσμου (31 εκρ ἡ χωρητικότης τῶν εἰσελθόντων πλοίων), ἡ πρώτη ἀγορὰ ἀποκιακῶν, ὁ παγκόσμιος διανομεὺς ἐμπορευμάτων καὶ κεφαλαίων.

'Η Ἀγγλία εἰσάγει εύδη τροφίμων καὶ πρώτας ὅλας, ἔξαγει δὲ βιομηχανικὰ προϊόντα, ἀνθρακα καὶ μερικὰ ἀποικιακὰ προϊόντα (καυστσούκ, βάμβακα, ἔριον κ. ἄ.). Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας ἦτο τὸ 1937 τὸ πρῶτον τοῦ κόσμου 22,5 Δε. χφ. (αἱ εἰσαγωγαὶ 14,5 ὑπερβαίνουν τὰς ἔξαγωγὰς 8). Ἐξάγει τὰ 25 %, τῆς ὅλης παραγωγῆς τῆς καὶ ἰδιαιτέρως τὰ 80 %, τῶν προϊόντων τῶν μεγάλων βιομηχανιῶν τῆς. Διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἡ ἔξαγωγὴ εἶναι ζωτικὴ ἀνάγκη. Τὰς περισσοτέρας συναλλαγὰς ἔχει μὲ τὰς κτήσεις τῆς, δεύτερον μὲ τὰς Ἡ. Πολιτείας, τρίτον μὲ τὴν Γερμανίαν, τέταρτον μὲ τὴν Ἀργεντινήν.

Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα εἶναι τεράστιον, μέγα μέρος τοῦ δποίου εἶναι κέρδη ἐκ τοῦ δανεισμοῦ καὶ τῶν ἀσφαλίσεων. 'Ο συσσωρευθεὶς πλοῦτος εἰς τὴν χώραν εἶναι παμμέγιστος. 'Υπολογίζουν, ὅτι ἡ Ἀγγλία δύναται μὲ τοὺς τόκους τῶν κεφαλαίων τῆς νὰ συντηρήσῃ τὸ $\frac{1}{4}$, τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ώς παράσιτον. Διὰ τοῦτο δύναται νὰ διατρέψῃ δλόκληρα ἑκατομμύρια ἀνέργων πολιτῶν τῆς. Μετὰ τὴν κρίσιν τοῦ 1929 προσηρμόσθη πρὸς τὰς νέας συνθήκας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἐφαρμόσασα εὐρύτατον προστατευτικὸν σύστημα ἐντὸς τῶν δρίών τῆς αὐτοκρατορίας τῆς. Διαθέτει ἔξαιρετικὰς ἱκανότητας προσαρμογῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως πάσης περιστάσεως. Οὕτω κατὰ τὸν πόλεμον ἡ Γαλλία ἔχασεν 140 Δε. χφ, ἡ δὲ Ἀγγλία ἔκέδησεν 125 Δε. χφ.

ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ούδεμία αυτοκρατορία εξ ὅσων ἀναφέρει ἡ Ἰστορία παραβάλλεται πρὸς τὴν Βρεττανικὴν αυτοκρατορίαν. Αὕτη κατέχει τὸ $\frac{1}{4}$ περίπου τῶν ἥπερων, ἔχει ἔκτασιν 35 εχμ² καὶ πληθυσμὸν 495 εκ. Ἐξαπλοῦται εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ χώσμου, ἀποτελοῦσα μέγα πλῆθος ἴδιαιτέρων τμημάτων, συνδεομένων ὅμως μεταξὺ των στενώτατα διὰ τῆς θαλάσσης, τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὑποθαλασσίου τηλεγραφικοῦ σύρματος. Ἡ Βρεττανικὴ Αὐτοκρατορία ἔχει χαρακτῆρα παγκόσμιον. Ὁ Ἰνδικὸς Ὡκεανὸς εἶναι τὸ γεωγραφικὸν κέντρον βάρους τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ δρόμοι, οἵτινες φέρουν εἰς αὐτόν, φυλάσσονται ἀγρύπνως ἀπὸ τοὺς Ἀγγλούς. Ὁ ὁρός τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς Αὐτοκρατορίας δὲν εἶναι ὁ αὐτός: ὑπάρχουν 1) στρατηγικὰ σημεῖα καὶ σταθμοὶ ἀνθρακεύσεως, διὰ τῶν δποίων ἡ Ἀγγλία ἔχεισφαλίζει τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν ἐπὶ τῶν θαλασσῶν (Γιβραλτάρ, Μάλτα, Ἀδεν, Σεϋχέλλαι, Βερμοῦδαι, Βαχαμαι, Φάλκλαντ καὶ πλῆθος ἄλλων), 2) ἐμπορικοὶ σταθμοί, εἰς τοὺς δποίους γίνεται συγκέντρωσις, ἀποθήκευσις καὶ ἀνταλλαγὴ ἐμπορευμάτων (Χόγκογκ, Σιγγαπούρη κ.ἄ.), 3) τροπικαὶ ἀποικίαι πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ἐκ τῶν δποίων αἱ Ἰνδίαι εἶναι ἡ πλουσιωτέρα, 4) ἀποικίαι ἐποικισμοῦ, αἱ δποῖαι ενδισκοῦνται ἐντὸς τῶν εὐκράτων ζωνῶν. Αὕται δέχονται τὸ πλεόνυσμα τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ αὐτοδιοικοῦνται, ὥστε ἐκάστη ἐξ αὐτῶν εἶναι μία μικρὰ Ἀγγλία, ὁμόσπονδος καὶ ἰσότιμος πρὸς τὴν μητρόπολιν (Καναδᾶς, Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις, Αὔστραλία καὶ Νέα Ζηλανδία), καὶ 5) χῶραι ὑπὸ προστασίαν. Γενικῶς ἡ Βρεττανικὴ Αὐτοκρατορία περιλαμβάνει α') τὰς ἀποικίας τοῦ Στέμματος, αἱ δποῖαι ἔξαρτῶνται διοικητικῶς ἐκ τοῦ Λονδίνου β') τὰς Κτήσεις, αἱ δποῖαι εἶναι ἀποικίαι ἐποικισμοῦ, αὐτόνομοι καὶ ἰσότιμοι πρὸς τὴν M. Βρεττανίαν, μετὰ τῆς δποίας σχηματίζουν ὅμοσπονδίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Βρεττανικὴ Συμπολιτεία τῶν Ἐθνῶν». (British Commonwealth of Nations).

‘Ο Καναδᾶς.

‘Ο Καναδᾶς ἀποτελεῖ τὸ $\frac{1}{4}$, τῆς B. Αὐτοκρατορίας, ἔχει ἔκτασιν 9,6 ε χμ², ἐκ τῆς δποίας κατοικήσιμος εἶναι μόνον 4 ε χμ². Τὸ κλῖμα του παρημπόδισεν ἐπὶ μακρὸν τὸν ἀποικισμόν μέχρι

τοῦ πολέμου ὑπῆρχον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἡ. Πολιτειῶν εἰδικὰ γραφεῖα τοῦ καναδικοῦ κράτους, προπαγανδίζοντα καὶ διευκολύνοντα τὴν μετανάστευσιν. Σήμερον ὁ πληθυσμὸς τοῦ Καναδᾶ εἶναι 11 εκ., ἀποτελούμενος ἀπὸ 5,3 ε βρετανικῆς καταγωγῆς καὶ 3,5 ε γαλλικῆς. Οἱ ὑπόλοιποι εἶναι διάφοροι Εὐρωπαῖοι, Ἐσκιμῶοι καὶ Ἐρυθρόδερμοι. Τὸ $\frac{1}{2}$, τῶν κατοίκων ζῇ εἰς τὰς πόλεις.

Παρὰ τὴν μεγάλην ἔκτασιν ἀρκτικῶν χωρῶν, ὁ Καναδᾶς εἶναι μία χώρα μὲν μεγίστας πλουτοπαραγωγικὰς πηγάς, αἱ δποῖαι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐλάχιστα ἀποδίδουν, ἐνεκτα τῆς ἐλλείψεως ἀνθρώπων. Ὁ Καναδᾶς εἶναι χώρα γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ ἔυλείας. Καλλιεργοῦνται μόνον τὰ $\frac{2}{5}$ τῶν καλλιεργησίμων γαιῶν. Εἰς τὴν κεντρικὴν πεδιάδα καλλιεργεῖται ὁ σῖτος καὶ ἄλλα δημητριακὰ (σῖτος 5 ετ., 12 ετ κατὰ τὰ ἔτη 1925—1929, κριθὴ 1,85, βρώμη 4, γεώμηλα 1,9, ζάχαρις ἀπὸ τεῦτλα 60 χτ.). Εἰς τὰς ἀνατολικὰς περιοχὰς ἡ κτηνοτροφία παρέχει ἀφθονον κρέας πρὸς ἔξαγωγήν, ὥστε ὁ Καναδᾶς εἶναι τοίτη ἔξαγωγικὴ χώρα κρέατος (ἴπποι 3 ε, βόες 9, πρόβατα 3,4, χοῖροι 4, ἔξαγόμενον κρέας 240 χτ.).

Τὰ δάση καταλαμβάνουν ἔκτασιν 3,2 ε χμ² (ἔξαπλασίαν τῆς Βαλκανικῆς) καὶ ἀποτελοῦν τὴν δευτέραν δασικὴν ἔκτασιν τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Ρωσίαν. Ἡ Κουεβέκη καὶ ἡ Ὀτταβία εἶναι αἱ πόλεις τῆς ξυλείας (ἡ ἀξία τῶν δασικῶν προϊόντων ὑπερβαίνει τὰ 210 ε δολλάρια κατ' ἔτος). Εἰς τὰ δάση θηρεύονται ζῷα δίδοντα πολύτιμα γουναρικά, μέγισται δὲ ἔγκαταστάσεις ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀνατροφὴν τῶν πολυτίμων τούτων ζώων. Ἡ ἀλιεία εἶναι μεγάλη εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα καὶ τὰς θαλάσσας (466 χτ, 8η).

Ο Καναδᾶς περικλείει καὶ ἄφθονον δρυκτὸν πλοῦτον. Τὰ χρυσοφόρα στρῶματα τῆς Ὀντάριο καὶ Κολομβίας δίδουν εἰς τὸν Καναδᾶν τὴν τρίτην θέσιν μεταξὺ τῶν χρυσοπαραγωγῶν χωρῶν (127 τ.). Ἐκτὸς τοῦ χρυσοῦ παράγεται ἀργυρός (705 τ, 3η) καὶ λευκόχρυσος (4,3 τ, ἐπὶ παγκοσμίου 10), εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ δποίου εἶναι ἡ πρώτη χώρα. Ἐπίσης κατέχει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν νικελίου (102 χτ ἐπὶ 115 παγκοσμίως), τὴν τρίτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν ψευδαργύρου (168 χτ) καὶ χαλκοῦ (241 χτ) καὶ τὴν τετάρτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν μολύβδου (187 χτ). Ο ὑπάρχων ἀρκετὸς γαιάνθραξ, ἀλλὰ κυρίως ὁ ἀφθονώτατος

λευκὸς ἄνθραξ καὶ ἡ ἀφθονία τῶν μετάλλων συντηροῦν ἀκμαιοτάτην βιομηχανίαν γεωργικῶν μηχανῶν, αὐτοκινήτων (207 χ. 4η), κατεργασίας τοῦ ξύλου (χαρτόμαζα 4 ετ., χάρτης 3,5 ετ., 2α) τεχνητῆς μετάξης, ὑφαντουργίας, κατασκευῆς πλοίων κ.ἄ.

Αἱ μεγάλαι λίμναι ἀποτελοῦν μέγια δίκτυον πλωτῶν ὁδῶν, τὸ δρόποιον συμπληροῦται διὰ πολλῶν διωρύγων. Οἱ σιδηρόδρομοι ἔχουν μῆκος 70 χ. χμ., μερικοὶ δὲ εἰναι ὑπερηφελεῖς. Ό άπο Χάλιφαξ εἰς Βαγκούβερ (Canadian Pacific Railway, 4900 χμ.) ἔξυπηρτετεῖ καὶ τὴν ταχεῖαν συγκοινωνίαν Δ. Εὐρώπης - Απωλειανής, διότι ἀπὸ Λίβερπουλ εἰς Γιοκοχάμα διὰ τοῦ ὑπεροκαναδικοῦ ἀπαιτοῦνται 21 ἡμέραι, ἐνῷ διὰ τοῦ Σουεζ διπλάσιαι.

Οἱ Καναδᾶς εἰναι ἔξαγωγεὺς γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Κατέχει τὴν ἔκτην θέσιν εἰς τὸ ἐμπόριον (6 Δεκατετραγ. 3,5, εἰσαγ. 2,5), τὸ δρόποιον διενεργεῖ κυρίως μὲ τὴν Μ. Βρεττανίαν καὶ τὰς Η. Πολιτείας. Οἱ Καναδᾶς εἰναι χώρα μὲ μελλοντικὴν ἔξελιξιν ἀπεριόριστον. Σήμερον εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεώς του, ἀλλ' ὑποφέρει ἀπὸ ἔλλειψιν ἀνθρώπων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιτρέπῃ ἐλευθέρως τὴν εἰσοδον.

Η Αὐστραλία.

Ἐχουσα ἔκτασιν 7,7 ε. χμ² ἀποτελεῖ ἀμορφὸν κολοσσόν, ἀπομεμονωμένον εἰς μίαν ἀπόκεντρον θέσιν, μὲ ἐλαχίστας φυσικὰς πηγὰς πλούτου διὰ τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον. Η αὐστραλιακὴ ἡπειρος ἀφυπνίσθη πολιτιστικῶς ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Εὐρωπαίων. Ο πληθυσμός, ἀνερχόμενος εἰς 6,8 ε., εἰναι κατὰ 97%, βρεττανικῆς προελεύσεως· ή Αὐστραλία εἰναι μετὰ τὴν Αγγλίαν ἡ πλέον βρεττανικὴ χώρα τοῦ κόσμου. Ο πληθυσμὸς κατὰ τὸ ¼, περίπου εἰναι ἀστικός. Οἱ ἐλάχιστοι ιθαγενεῖς, περὶ τὰς 60 χ., εὑρίσκονται εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ βαίνουν σταθερῶς πρὸς ἔξαφάνισιν.

Η γεωργία συναντᾷ μεγάλας δυσκολίας, ἔνεκα τῆς ἔηρασίας καὶ τῆς ἔλλειψεως ἐπαρκῶν συγκοινωνιῶν. Κυριώτερα προϊόντα εἰναι δ σῖτος (4,9 ετ.) καὶ ἡ ζάχαρις ἀπὸ ζαχαροκάλαμον (760 χτ.). Εθνικὴ πηγὴ πλούτου διὰ τὴν Αὐστραλίαν εἰναι τὸ πρόβατον, τὸ ζῷον τῶν ἔνδρων χωρῶν. Τὰ πρῶτα πρόβατα μερινὸς εἰσήχθησαν ἐξ Ισπανίας τὸ 1797. Τὰ πρόβατα, τρεφόμενα ἀπὸ ἀλμυρὰ χόρτα καὶ θάμνους, ζῶντα ἐντὸς ἀτμοσφαίρας θερμῆς καὶ

Ἐηρᾶς, καλύπτονται μὲν ἔριον εὔκαμπτον, μακρὸν καὶ στιλπνόν, τὸ καλύτερον τοῦ κόσμου. Ἡ Αὐστραλία εἶναι ἡ πρώτη προβατοτροφικὴ χώρα (113 ε. προβάτων) καὶ ἡ πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν ἐρίου (453 χτ.). Ἐπίσης ἐκτρέφονται πολυάριθμοι βόες (14 ε.). Ἐχει ἔξαγωγὴν κατεψυγμένων κρέατων (4η). Μεγίστης σημασίας εἶναι τὰ λαμβανόμενα γαλακτοκομικὰ προϊόντα.

Ἡ Αὐστραλία εἶναι πέμπτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν χρυσοῦ (43 τ.) καὶ διηγύρου (382 τ.), τὴν μεγαλύτεραν διμοσιήσαν ἀποκτοῦν σήμερον δι γαιάνθρακ (12 ετ.), δι σίδηρος (1,5 ετ.), δι χαλκὸς (19 χτ.), δι κασσίτερος καὶ ἴδιως δι μόλυβδος (227 χτ.) καὶ δι ψευδάργυρος (175 χτ.), εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν διποίων εἶναι δευτέρα. Οὕτω ἡ Αὐστραλία, ἔχουσα πρώτας ὕλας, ἄνθρακα, ἡλεκτρικὴν ἐνέργειαν καὶ κεφαλαῖα, ἀναπτύσσεται βιομηχανικῶς, ὑποφέρει διμοσιὰ πάντοτε ἀπὸ ἔλλειψιν ἔργατικῶν χειρῶν. Ἐν τούτοις δὲν δέχεται μετανάστας, φοβουμένη ἐλάττωσιν τοῦ πλούτου τῶν κατοίκων της καὶ ἀλλοίωσιν τῆς ἐθνογραφικῆς συνθέσεώς της.

Διαθέτει μέγα σχετικῶς δίκτυον σιδηροδρόμων (45 χ χμ), ἐκ τῶν διποίων δι εἰς ἀπὸ N—B καὶ δι ἄλλος ἐξ A—Δ καθὼς καὶ τελειότατα ἔξωπλισμένους λιμένας (Σύδνεϋ 10,7 ε κρ., Μελβούρνη 8,2, Ἀδελαΐζ). Τὸ ἐμπόριον (3,3 Δε. χφ) διεξάγεται κατὰ 60 % μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Εἶναι ἡ κτῆσις, ἡ διποία λαμβάνει τὰ περισσότερα ἀγγλικὰ προϊόντα.

Ἡ Αὐστραλία, χρεωμένη πρὸ τοῦ 1914, ἔξηλθε πλουσίᾳ ἐκ τοῦ πολέμου. Ἐχει οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς φιλοδοξίας δυσαναλόγους πρὸς τὴν σημερινὴν δύναμιν της καὶ κυρίως εἰς ἀνθρώπινον ὄντικόν. Ἡ M. Βρετανία εἶναι δι καλύτερος πελάτης καὶ δι τραπεζίτης τῆς Αὐστραλίας, ἡ διποία γενικῶς εἶναι μία ἐπιχείρησις τοῦ Λονδίνου.

Ἡ Νέα Ζηλανδία.

Ἀπέχει 2.000 χμ ἀπὸ τῆς Αὐστραλίας, ἔχει ὑγιεινότατον κλῖμα καὶ κατοικεῖται ἀπὸ 1,5 εκ. (75 χ ἵθαγενεῖς, οἱ λοιποὶ ἀγγλικῆς καταγωγῆς). Ἡ N. Ζηλανδία ἔχει τὴν μικροτέραν θησαυρότητα (8 %οο). Εἶναι αὐτόνομος καὶ ἐπετέλεσε τολμηρὰς μεταρρυθμίσεις.

Εἶναι χώρα εὐχράτων καλλιεργειῶν (κριθῆς, σίτου), κυρίως διμοσιὰ κτηνοτροφίας (πρόβατα 31 ε, βόες 4,5 ε). Εἶναι ἡ δευτέρα χώρα εἰς τὴν ἔξαγωγὴν κρέατος (390 χτ). Ἐπίσης ἔξαγει ἄφθονα

γαλακτοκομικὰ προϊόντα: βιούτυρον (160 χτ), τυρὸν (90 χτ. 1η) καὶ ἔρια (4η).

Τὸ ὑπέδαιφος τῆς παρέχει χρυσόν, ἄνθρακα καὶ σίδηρον. Ἐχει ὑδροηλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Ἡ βιομηχανία, διαιρῶς ἀναπτυσσομένη ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν κατεργασίαν τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Τὸ ἐμπόριον (1,5 Δε. χφ) διενεργεῖται μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Ἡ. Πολιτείας. Πρώτη ἡ Νέα Ζηλανδία ἐφήδημοσε ψυκτικὰς μεθόδους διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ κρέατος. Λιμένες μεγάλης ἐμπορικῆς κινήσεως εἰναι ἡ Ἀουκλανδ, ἐντὸς ἑνὸς τῶν γραφικωτέρων κόλπων τοῦ κόσμου καὶ ἡ Βέλλιγκτων. Τὰ πλοῖα, τὰ μεταφέροντα εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ κρέας, ἀναχωροῦν τακτικῶς ἀνὰ δεκαπενθήμερον καὶ ἀκολουθοῦν τὴν δδὸν διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Χόρν. Ἡ δδὸς αὗτη εἶναι συντομωτέρα, διότι ἀπὸ Νέας Ζηλανδίας εἰς ἀκρωτήριον Χόρν τὰ πλοῖα διαγράφουν παράλληλον κείμενον πλησιέστερον πρὸς τὸν πόλον.

Ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἔνωσις.

Ἡ Ν. Ἀφρική, διλόκληρος βρετανική, ἀποτελεῖ μίαν κτῆσιν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων. Κατοικεῖται ἀπὸ 14 ε., ἐκ τῶν δποίων τὰ $\frac{4}{5}$ εἶναι μαῦροι (Κάφροι, Ζουλού, Βασοῦτοι), ἀνήκοντες εἰς τοὺς Μπαντού. Οὗτοι χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐργάται εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ ὁρυχεῖα ἀποτελοῦν ὡραίαν φυλήν. Οἱ ιδιαγενεῖς Ὄτιεντότοι καὶ Βουσμάνοι ἀπωθήθησαν εἰς τὰς ἐρημικὰς στέππας, ὅπου ζοῦν μίαν ἀθλίαν ζωὴν ὡς νομάδες κτηνοτρόφοι καὶ νομάδες κυνηγοί. Οἱ λευκοί, ἀνερχόμενοι εἰς 2 ε., ἀποτελοῦν δύο κατηγορίας, τοὺς Μπόερς καὶ τοὺς Ἀγγλους. Οἱ Μπόερς εἶναι ἀπόγονοι Ὄλλανδῶν ἀποίκων καὶ Γάλλων καλβινιστῶν, κατοικοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἶναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, πιστοὶ εἰς τὰς παραδόσεις των. Οἱ Ἀγγλοι ἔχουν τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Διὰ τὰς ἐργασίας τῶν ὁρυχείων εἰσήχθησαν Ἰνδοὶ καὶ Κινέζοι.

(Πολιτικῶς περιλαμβάνει 1) Τὴν Νοτιοαφρικανικὴν Ἔνωσιν, οἰδητεῖσαν τὸ 1910 ἀπὸ τὰ κράτη τοῦ Ἀκρωτηρίου, τῆς Νατάλης, τοῦ Τρανσβάαλ καὶ τῆς Ὁραγγῆς, 2) τὴν Β. καὶ Ν. Ροδεσίαν, 3) τὴν ΝΔ. Ἀφρικήν, καὶ 4) τὰ προτεκτοράτα Μπασουτολάνδ, Σουαζιλάνδ, Μπετσουαναλάνδ καὶ Νυασσαλάνδ).

Ἡ δλη βρετανικὴ Ν. Ἀφρικὴ καταλαμβάνει ἔκτασιν ἄνω τῶν 4 ε χμ², (8 Βαλκανικαὶ χερσόνησοι).

‘Η Ν.^ο Αφρική είναι γεωργική χώρα παράγουσα σίτον, οίνον, ζαχαροκάλαμον, τέιον, λαχανικά, δηπωρικά. Μεγαλυτέρας δημόσιας σημασίας είναι ή κτηνοτροφία, ή δηποία από τὸ περιβάλλον ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἀνθρωπὸν ὡς ή κυρία ἀσχολία αὐτοῦ: βόες (10,6 ε.), πρόβατα μερινὸς (36 ε.), αἴγες (6 ε.).’ Αφθονος συνεπῶς είναι ή παραγωγὴ ἔριου καὶ κρέατος.

Ἐκεῖνο δημόσιον δίδει εἰς τὴν Ν.^ο Αφρικὴν τὴν ἔξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὸν κόσμον είναι τὰ πολύτιμα δρυκτά, ἀτινα περικλείει εἰς τὸ ἔδαφός της. Χρυσὸς ἔξαγεται ἀπὸ τοῦ 1884 πλησίον τοῦ Γιοχάνεσμπουργκ, δηπου τὸ χρυσοφόρον στρῶμα ἔκτείνεται εἰς μῆκος 210 χμ., εἰς πλάτος 50 χμ. καὶ εἰς βάθος 1500 μ. Ἐπίσης ἀπαντᾷ εἰς Λύντεμπουργκ, Μπάρομπερτον καὶ Ν. Ροδεσίαν. Ο χρυσὸς εὑρίσκεται ἐντὸς στρῶμάτων ἐκ σκληρῶν χαλίκων, τὰ δηποία ψρυματίζονται μὲν ἵσχυρὰς μηχανὰς καὶ κατόπιν πλύνονται χημικῶς εἰς κυανιοῦχον κάλι καὶ εἰς χλωριοῦχον ὕδωρ. Ἐντὸς τῆς ἀργιλώδους συνδετικῆς ὕλης τῶν στρῶμάτων τούτων ὁ χρυσὸς ἀπαντᾷ εἰς κατάστασιν λεπτοτάτων ψηγμάτων. Ἀπὸ 30 ἑτῶν ἡ Ν.^ο Αφρικὴ κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν χρυσοπαραγωγῶν χωρῶν: 365 τ. (ἐπὶ 1100 τ. παγκοσμίου παραγωγῆς). Εἰς τὰ χρυσωρύχεια ἔργαζονται ἄνω τῶν 180 χ. ἐργατῶν, νέγρων, ἴνδῶν καὶ κινέζων. Ο μέχρι τοῦ 1921 ἔξιρχος εἰς χρυσὸς ἥξει 18 Δε χφ.

Οι ἀδάμαντες, ἀνακαλυφθέντες τὸ 1867 εἰς τὸ Κιμπερλέϋ, εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς κυανῆς ἥλυος τῶν κρατήρων παλαιῶν ἥφαιστείων. Μεγάλη ἀγγλικὴ ἔταιρία (ίδιονθεῖσα ὑπὸ τοῦ Cecil Rhodes), ἐκμεταλλεύεται τὰ ἀδάμαντοφόρα στρῶματα μὲν νέγρους ἐργάτας, τοὺς δηποίους διατηρεῖ εἰς συνοικισμοὺς μεμονωμένους καὶ περιβαλλομένους ὑπὸ τοίχων. Ανασκάπτουν τοὺς παλαιοὺς κρατῆρας τῶν ἥφαιστείων, τὸ δὲ ἔξαγόμενον δρυκτὸν ἐκνέτουν εἰς τὸν ἀέρα. Ὅπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνέμου, τῆς βροχῆς καὶ τοῦ ἥλιου τὸ δρυκτὸν ἀποσαμροῦται καὶ παρέχει χονδρὴν ἀμμον, ἐντὸς τῆς δηποίας περιέχονται οἱ ἀδάμαντες. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ κυμαίνεται ἀπὸ 150 ἔως 650 χιλιόγραμμα καὶ ἀντιπροσωπεύει τὰ 85 % τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ο μεγαλύτερος εὑρεθεὶς (1905) ἀδάμας, δ. Κουλλινάν, είχε βάρος 623 γραμμαρίων καὶ ἀξίαν 30 ε. χφ. Ἀνήκει εἰς τὸ βρετανικὸν στέμμα. Ἐντὸς 50 ἑτῶν τὸ Κιμπερλέϋ ἔδωσε 28 τ. ἀδαμάντων ἀξίας 5,5 Δε χφ.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἡ Ν.^ο Αφρικὴ παράγει χρώμιον (210

χτι, 1η), χαλκόν, ἄργυρον, λευκόχρυσον καὶ ἀφθονον καλῆς ποιότητος ἀνθρακα (16 ετ), μέρος τοῦ ὅποίου ἔξαγεται εὐκόλως ἐκ τοῦ Νιούκασλ τῆς Νατάλης καὶ τροφοδοτεῖ τὰς ἀγορὰς τῆς Α. Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ "Αδεν.

Ἡ βιομηχανία διαρκῶς ἀναπτύσσεται. Ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη είναι ἡ μεταλλουργία καὶ ἡ βιομηχανία γεωργικῶν προϊόντων.

Ἐκ τῶν ποταμῶν μόνον δὲ Ζαμβέζης είναι πλωτὸς εἰς τὰ μεταξὺ δύο καταρρακτῶν τμήματα. Ὁδοὶ ἐλάχισται ὑπάρχουν, ἀρκετοὶ σιδηρόδρομοι δύμως (25 χ. χμ) ἐνώνουν τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲν τοὺς λιμένας.

Τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον (4 Δε. χφ, ἔξ. 2,2), ἔξαιρετικῶς ζωηρόν, γίνεται κυρίως μὲν τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς βρετανικὰς κτήσεις (ἔξαγει: χρυσόν, ἀδάμαντας, χαλκόν, ἀνθρακα, κρέατα, δέρματα, ἔρια, δπωρικὰ κλπ.). Λιμένες είναι τὸ Ντυρμπάν (7 εκρ), δὲ λιμὴν Ἐλισάβετ, τὸ Καιηπτάουν, ἐκ τῶν μεγάλων λιμένων τοῦ κόσμου (6,6 εκρ) καὶ μέγας πολεμικὸς ναύσταθμος τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἔνωσις είναι σήμερον μία μεγάλη οἰκονομικὴ Δύναμις μὲν λαμπρότατον μέλλον. Ἡδη τείνει εἰς πραγματοποίησιν ἔθνικῆς ἐνότητος.

Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Ἰνδιῶν.

Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Ἰνδιῶν περιλαμβάνει τὰς κυρίως Ἰνδίας, τὴν Βιρμανίαν, τὸ Βελουχιστάν καὶ τὰς νήσους Ἀνδαμάνων καὶ Νικοβάρων. Ἡ Κεϋλάνη ἀποτελεῖ ἴδιαιτέρων ἀποικίαν. Οὕτω ἡ αὐτοκρατορία τῶν Ἰνδιῶν μετὰ τῆς Κεϋλάνης καταλαμβάνει ἔκτασιν 4,7 ε. χμ², καὶ κατοικεῖται ἀπὸ 396 εκ., δηλ. ἔχει πλέον τοῦ 1/5 τῶν κατοίκων τῆς Ἀσίας καὶ περίπου τὸ 1/5 τῶν κατοίκων τοῦ πλανήτου μας. Ἡ πυκνότης είναι διάφορος κατὰ περιοχᾶς (εἰς τὴν ὑπὸ τὰ Ἰμαλάϊα πεδινὴν ζώνην καὶ τὸ δέλτα τοῦ Γάγγου φθάνει 200—500, εἰς τὰς παραλιακὰς ζώνας τοῦ Δεκάν 100—200). Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ είναι πολὺ μικρά· δὲ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων είναι 35,5 %_{oo}, ἀλλ' ἡ θνησιμότης είναι πολὺ μεγάλη 23 %_{oo}, ἵδιαιτέρως δὲ ἡ θνησιμότης τῆς παιδικῆς ηλικίας φθάνει 170 %_{oo} (Ἐλβετία 54, Ν. Ζηλανδία 36). Ἡ μέση διάρκεια ζωῆς τῶν κατοίκων είναι 23 ἔτη (Δ. Εὐρώπη 55, τὸ 1870 ἦτο 32 ἔτη). Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν δὲ πληθυσμὸς ἔδεκατί· ζετο ἀπὸ τὰς ἐπιδημίας (χολέρας, πανώλους), τὴν ἐλονοσίαν καὶ

τὰς ἐκ τῶν σιτοδειῶν ἔξαφανίσεις δλοκλήρων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Αἱ Ἰνδίαι εἰναι ἀπὸ τὰς ἀρχαιότερον καταφημένας χώρας καὶ διὰ τοῦτο παρουσιάζουν σήμερον τὴν ὅψιν ἀνθρωπίνης θαλάσσης. Ὁ πληθυσμὸς εἰναι ἔξαιρετικὸν μῆγμα φυλῶν, δυνάμενον νὰ διακριθῇ εἰς δύο κυρίους τύπους: 1) τοὺς Δραβίδας ἢ Μελανο-Ἰνδούς, οἵ δποῖοι ἀνερχονται εἰς 72 ε καὶ ζοῦν εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τῆς ἀγρίας καὶ ἡμιαγρίας μέχρι τῆς πλέον πολιτισμένης ζωῆς καὶ 2) τοὺς Ἀρίους ἢ Ἰνδο-Ἀφγανούς, ἀνερχομένους εἰς 260 ε, καὶ διακρινομένους εἰς πλῆθος μικροτέρων ὁμάδων. Εἰς τὴν Βιρμανίαν οἵ κάτοικοι εἰναι θιβετιανῆς καταγωγῆς, οἵ δποῖοι ἔλαβον τὸν Ἰνδικὸν πολιτισμόν. Εἰς τὰς Ἰνδίας ζοῦν περὶ τὰς 200 χ. Ἀγγλων καὶ περὶ τὰς 100 χιλ. Κινέζων. Εἰς τὴν ἐθνογραφικὴν ποικιλίαν προστίθεται ἡ μεγάλη ποικιλία θρησκειῶν (βραχμανισταὶ ἢ Ἰνδουϊσταὶ 240 ε, βουδισταὶ 13 ε, μωαμεθανοὶ 80 ε, ἀνιμισταὶ 8 ε, χριστιανοὶ 6 ε). Ἐκ τῶν 200 καὶ πλέον διμιουρμένων γλωσσῶν, μόνον 13 εἰναι αἱ σπουδαιότεραι καὶ ἴδιαιτέρως ἡ Ἰνδουστανική, ἐπιβληθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ὃς ἐπίσημος γλῶσσα τῆς διοικήσεως. Τὰ 85 % τῶν κατοίκων εἰναι ἀναλφάβητοι.

Αἱ Ἰνδίαι εἰναι τόπος χωρίων. Ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς εἰναι τὸ $\frac{1}{10}$ τῶν κατοίκων. Γὰ χωρία ἐπὶ αἰῶνας εἶχον αὐτοδιοίκησιν, ἀποτελοῦντα μικρὰς βιομηχανικὰς καὶ γεωργικὰς πολιτείας. Σήμερον ἐπικρατεῖ ἡ μεγάλη ἴδιοκτησία (1 ε μεγάλοι γαιοκτήμονες). Τὸ ἐτήσιον ἀτομικὸν εἰσόδημα εἰναι μικρὸν (130 χφ, Ἡ. Π. ἀνωτῶν 2000—Ἀγγλία 1980).

Ἀπὸ τοῦ 1876 αἱ Ἰνδίαι ἀποτελοῦν αὐτοχρατορίαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἀγγλικὴ τακτικὴ συνίσταται εἰς τὸ νὰ μὴ θίγῃ τὰ τοπικὰ ἥμη καὶ ἔθιμα καὶ νὰ μὴ ἀναμιγνύεται εἰς τὰ ζητήματα τῶν Ἰθαγενῶν. Οὗτοι ἔχουν τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν. Ἡ Ἀγγλία ἔδωσεν εἰς τὰς Ἰνδίας ἐνιαῖον νόμισμα, ἐνιαίαν γλῶσσαν καὶ ἐπὶ πλέον τὰς ἔξωπλισεν οἰκονομικῶς.

Αἱ Ἰνδίαι ἀπὸ ἀπόψεως βλαστήσεως εἰναι ἀληθής κῆπος δλων τῶν καλλιεργειῶν τῆς Γῆς. Τὰ $\frac{4}{5}$ τῶν Ἰνδῶν εἰναι γεωργοί, ἀλλὰ μόνον τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς χώρας καλλιεργεῖται (1 ε. χμ², 2 περίπου βαλκανικαὶ χερσόνησοι). Αἱ μέθοδοι καλλιεργείας εἰναι τελείως πρωτόγονοι. Οἱ Ἀγγλοι δμως ἰδρυσαν ὑποδειγματικοὺς

σταθμοὺς καλλιεργείας καὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν γεωργῶν. Εἰς τὴν Πενταποταμίαν, ὅπου ἀλλοτε ἐπλανῶντο νομάδες κτηνοτρόφοι, οἱ Ἡγγλοι κατεσκεύασαν ἀρδευτικὰ διώρυγας μήκους 5 χιλιόμετρα, οὐδὲν πλέον τὴν μετεμόρφωσαν εἰς εὔφορον ἀγρὸν σιτοκαλλιεργείας. Μεγάλα ἀρδευτικὰ ἔργα κατεσκευάσθησαν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῶν Ἰνδιῶν.

‘Ο φυτικὸς κόσμος παρέχει τὴν τροφὴν εἰς τὴν μεγάλην πλειονότητα τῶν κατοίκων, οἱ δύοιοι εἶναι κυρίως φυτοφάγοι. Ἡ ὄρυξα (41 ετ., 2α) καὶ ὁ σῖτος (10 ετ., 4η) δίδουν δύο συγκομιδὰς τὸ ἔτος. Ἐξάγεται, ὅπως εἴδομεν, μόνον μέρος τοῦ σίτου ἀπὸ τὸ Καρατσὶ πρὸς τὴν Ἡγγλίαν («ἡ Ἰνδικὴ ἀγορὰ σίτου ἴδρυθη ἀπὸ τοὺς Ἡγγλους καὶ διὰ τοὺς Ἡγγλους»). Ἐπίσης καλλιεργοῦνται κριθὴ (2,5 ετ., 5η), ἀραβόσιτος (2 ετ.) καὶ κεχρί, τοῦ δύοιον αἱ καλλιεργείαι καταλαμβάνουν ἔκτασιν τριπλασίαν τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος (370 χιλ.). Εἰς τὴν παραγωγὴν ζαχάρεως ἐκ ζαχαροκαλάμου αἱ Ἰνδίαι κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸν κόσμον (3,7 ετ.) καὶ τὴν δευτέραν εἰς τὴν παραγωγὴν τείου (1,8 ετ.). Ἐπειδὴ οἱ Ἰνδοὶ εἶναι φυτοφάγοι, καλλιεργοῦν εὐρύτατα τὰ ἔλαιαίδη φυτά: ἀραχίδας (3,3 ετ., 1η ἐπὶ 6 ετ.), κόλξα (1 ετ., 2α), σήσαμον (0,5 ετ., 2α). Πρὸς ἔξαγωγὴν ἔλαιον χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ σπέρματα τοῦ βάμβακος (2,5 ετ., 2α) καὶ τοῦ λίνου (0,5 ετ., 3η). Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν καλλιεργοῦνται ὁ βάμβαξ (1 ετ., 2α), ἡ γιούτα (1,6 ετ., ἐπὶ 1,7 παγκοσμίως), τὸ καουτσούκ (81 χτ. μετὰ τῆς Κεϋλάνης), τὸ Ἰνδικόν, διάφορα φαρμακευτικὰ φυτὰ καὶ ὁ καπνὸς (0,5 ετ., 3η). Ἡ κτηνοτροφία εἶναι πολὺ ἀνεπιγμένη: ἵππους (2,4 ε.), βόας (184 ε., 1η), βουβάλους (45 ε.), πρόβατα (43 ε.), αἶγας (51 ε., 1η) καὶ καμήλους (526 χ.).

Ἐκ τοῦ ὀρυκτοῦ κόσμου κατέχουν μεγάλα κοιτάσματα ἀνθρακος, ἐκ τῶν δύοιων ὀλίγα ἐκμεταλλεύονται σήμερον (23 ετ.), ἀφθονον σίδηρον, τὰ καθαρώτερα καὶ πλουσιώτερα κοιτάσματα μαγγανίου (414 χτ., 2α), χαλκόν, χρώμιον, χρυσὸν καὶ μόλυβδον (5η). Πετρέλαιον ἔξαγεται εἰς τὴν Βιρμανίαν καὶ τὸ Ἀσσάμ (1,3 ετ.).

Ἡ μεγάλη βιομηχανία κατακτᾷ ἔδαφος καθημερινῶς. Ἡ ὑφαντουργία τοῦ βάμβακος (9,7 ε ἀτρακτοί) κατεργάζεται τὸ ἥμισυ τοῦ Ἰνδικοῦ βάμβακος. Βιομηχανία τῆς γιούτας ὑπάρχει εἰς τὴν Καλκούταν. Ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία ταχύτατα ἐξελίσσεται, γεωργικαὶ δὲ βιομηχανίαι διάφοροι ἀναπτύσσονται. Εἰς τὴν βιομηχανίαν ἀσχολοῦνται 17 ε ἔργατῶν. Μεταλλουργία ὑπάρ-

χει εἰς τὴν Βεγγάλην, παρὰ τὰ μεγάλα ἀνθρακοφόρα στρώματα, ὑφαντουργία δὲ βάμβακος εἰς τὴν Βομβάην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Μαδράς καὶ τὸ Δελχί. Μὲ τὰ 9,7 εἰς τὴν Βομβάην, τὰς ὅποιας διαυθέτουν, καταλαμβάνουν αἱ Ἰνδίαι τὴν 6ην θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον βαμβακούφαντουργίαν. Διὰ τὴν συγκοινωνίαν ὑπάρχει πλῆρες ὄδικὸν δίκτυον· ἡ μεγαλυτέρα ὄδος (ὁ Μέγας Κορυδός) ἔχει μῆκος 2500 χμ καὶ συνδέει τὴν Καλκούταν μὲ τὸ Πεσχάβερ. Οἱ πλωτοὶ ποταμοί, αἱ διώρυγες καὶ οἱ σιδηρόδρομοι (70 χ. χμ) ἀποτελοῦν σχετικῶς πυκνὸν δίκτυον συγκοινωνίας.

Τὸ ἐμπόριον (4,8 Δε. χφ. - Ἐξ. 2,8 - Εἰσ. 2) εἶναι πολὺ ζωηρὸν καὶ διεξάγεται κυρίως διὰ θαλάσσης. Ἡ Καλκούτα (4,1 εκρ) καὶ ἡ Βομβάη (6,2 εκρ) εἶναι οἱ κυριώτεροι λιμένες, ἀκολουθοῦν δὲ τὸ Μαδράς, τὸ Καρατσί καὶ ἡ Ραγκούν, ἐκ τῆς ὅποιας ἔξαγεται ἡ ὁρυζα τῆς Βιρμανίας. Ἡ Ραγκούν εὑρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων τῶν ἔξαγωγικῶν λιμένων ὁρυζης. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἐμπορίου διεξάγεται μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς κτήσεις της. Ἡ Ἀγγλία εἶναι ὁ κυριώτερος προμηθευτὴς καὶ πελάτης τῶν Ἰνδιῶν, ἀκολουθοῦν δὲ αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, ἡ Ἰαπωνία κ.ἄ. Τὰ κύρια προϊόντα ἔξαγωγῆς εἶναι: ἡ γιούτα, ὁ βάμβαξ, τὰ ἐλαιώδη σπέρματα, ἡ ὁρυζα, τὰ δέρματα καὶ τὸ τέφον.

Αἱ Ἰνδίαι εἶναι διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἡ πλέον σημαντικὴ ἀποικία, διότι περισσότερον πάσης ἄλλης συνέβαλε εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀγγλικοῦ πλούτου. Υπῆρξε καὶ εἶναι ἀκόμη μέγας τροφοδότης τῆς Ἀγγλίας εἰς πρώτας ὕλας καὶ γιγαντιαία μηχανὴ παραγωγῆς χρήματος, διότι πληρώνει κατ' ἔτος ἀνω τῶν 150 εἰς λιοῦν, ὡς τόκους εἰς τοὺς Ἀγγλους δανειστάς της. Τὸ ἀγγλικὸν χρῆμα ἔρχεται ἀφθονον ἄλλοτε εἰς τὰς Ἰνδίας διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς χώρας, τὰς συγκοινωνίας, τὰ ἔξυγιαντικὰ ἔργα. Ἡδη αἱ Ἰνδίαι εἰσέρχονται εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν Δυνάμεων καὶ τὰ προϊόντα τῆς Ἰνδικῆς βαμβακοβιομηχανίας συναγωνίζονται τὰ εὐδωπαϊκὰ ἐφ' ὅλων τῶν παραλίων τοῦ Ἰνδικοῦ Ὡκεανοῦ καὶ εἰς τὴν Ἀπωλεῖαν. Ἄλλ' ἐκεῖ ἀκριβῶς θὰ γίνεται διαρκῶς μεγαλυτέρα ἡ σύγκρουσις πρὸς τὰ ἀμερικανικά, κινεζικὰ καὶ ιαπωνικὰ συμφέροντα. Τὸ πλῆθος τῶν κρατῶν καὶ ἡ ποικιλία τῶν λαῶν καὶ τῶν τάξεων ἔξασφαλίζουν σήμερον τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ ἀριθμός εἰς τὰς Ἰνδίας κίνησις πρὸς πλήρη αὐτονομίαν δὲν κλονίζει, ἐπὶ τοῦ παρόντος, τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν, διότι δὲν ὑπάρχει μία χώρα ἵκανη

νὰ ἐξεγερθῇ ὀλόκληρος κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ πολλαὶ Ἰνδίαι μικροὶ ἥ μεγάλαι, μεμισωμέναι, ζηλεύουσαι καὶ μισοῦσαι ἡ μία τὴν ἄλλην. Ἄλλὰ τί θὰ συμβῇ εἰς τὸ μέλλον; Ὁ Ἀγγλος ποιητὴς Kipling, ὁ δοποῖος ἐγεννήθη εἰς τὴν Βομβάην, εἶπεν, ὅτι «ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύσις δὲν θὰ συναντηθοῦν ποτέ».

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΒΡΕΤΤ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

‘Η ἀνὰ τὸν κόσμον ἔξαπλωσις τῆς Ἀγγλίας εἶναι μοναδικὸν φαινόμενον εἰς τὴν ἴστορίαν. Ἡ Ἀγγλία περιέλαβεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ποικιλίαν λαῶν, μὲ διαφόρους βαθμοὺς πολιτισμῶν, ἀλλὰ συμπεριεφέρθη πρὸς αὐτοὺς μὲ προστίτητα. Ἀνέπτυξε τὰς κτήσεις τῆς ὡς μικροτέρας ἀδελφάς της, κηδεμονεύουσα μὲ γλυκύτητα καὶ βεβαία διὰ τὸν σύνδεσμον ἀφῆκε νὰ ἐκδηλώνουν τὰς ἐπιθυμίας των καὶ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ συμφέροντά των. Οὕτω ἡ Ἀγγλία ἀπέβη παμμέγιστον σχολεῖον ἐκπολιτισμοῦ λαῶν, παμμέγιστον ταμεῖον οἰκονομικοῦ ἔξοπλισμοῦ χωρῶν. «Ἡ Βρεττανικὴ Αὐτοκρατορία εἶναι τὸ μεγαλύτερον ὅργαναν τῆς παγκοσμίας προόδου ἐξ ὅσων ὑπῆρξαν ποτὲ» (Snowden). «Οταν αἱ κτήσεις ἡνδρώθησαν, ἀπέκτησαν πλήρη ἴστοιμίαν πρὸς τὴν Μητρόπολιν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν «Βρεττανικὴν Συμπολιτείαν τῶν Ἐθνῶν» (British Commonwealth of Nations), εἰς τὴν δοποῖαν μετέχουν ἴστοιμως Ἀγγλία, Καναδᾶς, Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις, Αὐστραλία καὶ Νέα Ζηλανδία. «Ἐπιμεθα ἐν σύστημα ἐθνῶν. Δὲν εἴμεθα ἐν κράτος, ἀλλὰ μία Κοινωνία κρατῶν καὶ Ἐθνῶν. Ὁχι ἐν σύστημα ἀκίνητον, ἀλλὰ σύστημα εἰς κίνησιν, τὸ δοποῖον ἔξελίσσεται καὶ προχωρεῖ πάντοτε πρὸς νέα πεπρωμένα» (Smuts). Τὴν ἔνωσιν τῶν μελῶν τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας πραγματοποιοῦν σύνδεσμοι ὑλικοὶ καὶ κατὰ μέγα μέρος ἡθικοί. «Ἡ δύναμις τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας συνίσταται εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν θαλασσῶν, ἡ δοποία ἀποτελεῖ τὸν ὑλικὸν σύνδεσμον καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν, ἡ δοποία ἀποτελεῖ τὴν ἡθικὴν ἔνωσιν» (Demangeon). ‘Ο ὁλός τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου εἶναι παμμέγιστος. Ὁ Joseph Chamberlain προεῖπεν, ὅτι ἡ Βρεττανικὴ Αὐτοκρατορία θὰ εἴναι ἀφεύκτως ἡ ἐπικρατοῦσα δύναμις εἰς τὴν ἴστορίαν τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ. Ἡ Βρεττανικὴ Αὐτοκρατορία, ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεώς της, τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν της

καὶ τοῦ ἀφθόνου πλούτου, τὸν δποῖον διαθέτει, ἀποτελεῖ σήμερον τεράστιον πολιτικὸν καὶ οἰκονομικὸν κολοσσόν. Ἡ Ἀγγλία ἀποτελεῖ τὴν κατευθύνουσαν σκέψιν τῆς ὅλης Αὐτοκρατορίας. Τὰ μεγάλα κεφάλαια τῶν ἀγγλικῶν τραπεζῶν διοχετεύονται ἀνὰ τὸν κόσμον τῶν πτωχῶν λαῶν, οἱ δποῖοι οὕτω δύνανται νὰ ἀνέλθουν τὰς βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ (ὅλα σχεδὸν τὰ μεγάλα ἔργα παρ’ ἡμῖν ἔξετελέσθησαν μὲ τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἀγγλικοῦ κεφαλαίου). Ἡ ἥθικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐπίδρασις τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ τοῦ κόσμου εἶναι μεγίστη. «Ἀνευ τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας δ κόσμος θὰ ἐστερεῖτο πνευμόνων» (Romier).

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι.

Οταν ἀπεσπάσθησαν αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἴλον πληθυσμὸν 2,5 ε καὶ τέσσαρες μόνον πόλεις είχον πληθυσμὸν ἀνω τῶν 10 χιλ. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ φαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρῳ πίνακος.

Ἐτη	Ολικὸς πληθυσμὸς (εἰς χ.)	Λευκοὶ (εἰς χ.)	Ἐγχρωμοί (εἰς χ.)
1790	3.920	3.170	750
1830	12.860	10.530	2.320
1860	31.440	27.000	4.440
1890	63.060	55.160	7.900
1910	92.027	81.733	10.240
1930	122.775	108.864	13.011

Εἰς τὸν ἐγχρώμους περιλαμβάνονται: 1) οἱ ἵνδιάνοι (322 χ.), οἵτινες ζοῦν εἰς Ἰδίας περιοχάς, 2) οἱ κίτρινοι (215 χ.), οἱ δποῖοι κατοικοῦν εἰς τὰ παράλια τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ οἱ δποῖοι εἶναι πλέον ἀνεπιθύμητοι, 3) οἱ νέγροι (12 ε.), οἵτινες κατοικοῦν εἰς τὰς νοτίους Πολιτείας καὶ ἀποτελοῦν εἰς μερικὰς ἐξ αὐτῶν (Μισσισιπῆ, Καρολīνα) τὰ 50—60 % τοῦ πληθυσμοῦ προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἐκ τῆς Ἀφρικῆς μεταφερθέντας δούλους. Θεωρητικῶς ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι πρὸς τοὺς λευκούς, ζοῦν ἐν τούτοις ἰδιαιτέρως, ἔχοντες ἴδια τῶν σχολεῖα, ἐκκλησίας, ξενοδοχεῖα, θέατρα, αἰθούσας ἀναμονῆς εἰς τοὺς σταθμοὺς καὶ ὁχήματα εἰδικά,

‘Ο λευκὸς πληθυσμὸς ἀπετελέσθη ἀπὸ εὐρωπαίους μετανά-

στας. Μέχρι τοῦ 1870 ἥρχοντο μόνον Ἡγγλοί καὶ Ἰρλανδοί, ἀργότερον δὲ καὶ ἄλλοι εὐρωπαῖοι. Τὸ δὲῦμα τῆς μεταναστεύσεως ἔξηκολούθησε μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Ἐπειδὴ οἱ ἀμερικανοὶ ἐφοβήθησαν, ὅτι ἡ κοινωνία τῆς χώρας των δὲν δύναται νὰ ἀπορροφήσῃ καὶ νὰ ἀφομοιώσῃ τὰ διαρκῶς φθάνοντα νέα κύματα τῶν πενομένων ἐργατῶν, ἀνθρώπων τόσον διαφόρων ἀπὸ τοὺς ἀμερικανοὺς κατὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ τοὺς τρόπους ζωῆς, ἡναγκάσθησαν νὰ θεσπίσουν αὐστηροὺς περιορισμούς. Μετὰ τὸ 1929 ἐπιτρέπουν τὴν εἰσόδον μόνον εἰς 150 χιλιόμετρα.

Ἄπο τὸ πλῆθος τῶν μεταναστῶν, οἱ δύοιοι διέφερον κατὰ τὴν καταγωγήν, τὴν θρησκείαν, τὴν γλῶσσαν, προέκυψεν διμογενὲς ἔθνος, τοῦ δύοιού οἱ φυσικοὶ καὶ ψυχικοὶ χαρακτῆρες, ἀποτέλεσμα ἐν μέρει τοῦ περιβάλλοντος, φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ πρωτοτύπου. Ἀνθρωπος ἐνεργείας καὶ ταχείας ἀποφάσεως δι ἀμερικανὸς τείνει πάντοτε πρὸς τὸ μέγα καὶ ἀντεῖ ἀπὸ τὴν ἀπέραντον αὐτοπεποίθησίν του ἐν ὑφος ἀνωτερότητος διλίγον ἀγέρωχον. Συνδυάζει τὸν ἴδεαλισμὸν καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα. Λατρεύει τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐπίσημος γλῶσσα εἶναι ἡ ἀγγλική, διμιούνται δύμως ἐλευθέρως ἀπὸ τοὺς μετανάστας καὶ ἄλλαι πολλαί. Οἱ κάτοικοι τὸ 1937 ἦσαν 129 ε., ἥτοι ἡ μέση πυκνότης ἥτο 15. Ἡ πυκνότης κατὰ τόπους εἶναι πολὺ μεγάλη, εἰς δὲ τὰ BA. παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ φθάνει τὴν μεγίστην τιμήν της (110—220 κατὰ χμ²). Ἡ αὐξῆσις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι σχετικῶς μικρὰ (γεννήσεις 16 %, ὑπεροχὴ γεννήσεων 5 %).

Οἱ πληθυσμὸς εἶναι κατὰ 52 % ἀστικός. Ἐχουν 93 πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἀνω τῶν 100 χιλ., καὶ 14 μὲ πληθυσμὸν ἀνω τῶν 500 χιλ.

Τὸ ἀμερικανικὸν φυσικὸν περιβάλλον ἀντανακλᾶται καὶ ἀποτυποῦται εἰς τοὺς τρόπους τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργητικότητος. Ὁ ἀμερικανικὸς πολιτισμὸς δοῦ ἐπὶ ἐπιφανειῶν ἀφαντάστως μεγάλων καὶ ἐπὶ περιοχῶν νέων. Διὰ τοῦτο σαφῶς διαφέρει ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης, τῆς διηγημένης εἰς πλῆθος κρατῶν. Τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα σημειώνουν ἐκεῖ ἀναλογίας κολοσσιαίας, ἀγνώστους, ἀν μὴ καὶ ἀπραγματοποιήτους εἰς τὰ παλαιὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη. Πρὸ πολλοῦ αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἀπέβησαν τὸ πρῶτον γεωργικὸν καὶ βιομηχανικὸν κράτος τῆς ὑφηλίου. Ἡ διπλῇ αὔτῃ ἀνωτερότης διείλεται εἰς τὴν φύσιν

καὶ εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, ἥτοι εἰς τὸν θαυμαστὸν πλοῦτον τοῦ ἔδαφους καὶ τοῦ ὑπεδάφους, εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν μέσων μεταφορᾶς, εἰς τὴν ἀφάνταστον ἀνάπτυξιν τοῦ μηχανισμοῦ, εἰς τὴν ἐντατικὴν συγκέντρωσιν τῆς ἐργασίας, εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνταλλαγὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ‘Ἐνώσεως καὶ τέλος εἰς τὸ γεγονός, διὰ τοῦτο ὅτι ἀμερικανός, ἀνθρωπὸς μεγίστης ἐνεργητικότητος, εἰργάσθη εἰς νέους τόπους, μὴ παρεμποδιζόμενος ἀπὸ τὰς παλαιὰς μεθόδους καὶ τὰς προλήψεις τοῦ παρελθόντος.

Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸν κόσμον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὰς ἐπ' αὐτῆς στηριζομένας βιομηχανίας. Ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν συγκεντροῦται εἰς τὸ βόρειον κεντρικὸν τμῆμα τῆς χώρας: εἶναι ἐκτεταμένη καὶ χρησιμοποιεῖ ἀφθόνως τελειοτάτας μηχανάς. Ὁ ἀραβόσιτος εἶναι τὸ κατ' ἔξοχὴν ἀμερικανικὸν δημητριακόν. Παραγάγουν τὰ $\frac{1}{5}$ τῆς παραγωγῆς τοῦ κόσμου (67 ετ.) καὶ χρησιμοποιοῦν αὐτὸν κυρίως πρὸς τροφὴν τῶν ζώων. Ἀκολουθεῖ δὲ σῖτος (24 ετ.), μὲ διαρκῶς ἐλαττουμένην ἔξαγωγήν. Ὁ συλλεγόμενος βάμβαξ (4,1 ετ.) εἰς τὰς θερμὰς καὶ ὑγρὰς περιοχὰς τῶν νοτίων Πολιτειῶν ὑπερβαίνει τὸ ἡμισυ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Εἰς τὴν παραγωγὴν καπνοῦ (680 χτ) εἶναι πρώτη χώρα. Ζάχαριν παραγάγουν ἀπὸ ζαχαροκάλαμον (440 χτ) καὶ ἀπὸ τεῦτλα (1160 χτ). Εἰς τὴν Καλιφορνίαν ἔχουν δάση δύωροι φόρδων. (Ἡ παραγωγὴ τῶν κυριωτέρων γεωργικῶν προϊόντων ἔχει ὅς ἔξης: κριθὴ 5 ετ., 3η. σίκαλις 1,5 ετ., βρώμη 16,5 ετ., 2α, δρυζα 1 ετ., γεώμηλα 10 ετ., οἶνος 8 ε ἐκατόλιτρα, ξῦθος 69 ε ἐκατόλιτρα, 1η, λίνον 380 χτ., ἀραχίδες 590 χτ.). Ὁ πόλεμος ὑπῆρχε διὰ τὴν γεωργίαν ἐποχὴ ἀσυλλήπτου εὑδαιμονίας. Ἡ ἀρδευσις εἶναι ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς Δ. Πολιτείας. Κολοσσιαῖα φράγματα ὑψοῦνται καὶ μεγάλαι στεππώδεις ἐκτάσεις μεταμορφώνονται εἰς δάσεις (φράγμα Ρούσβελτ εἰς τὴν Ἀριζόνα, τὰ τιτάνια φράγματα τοῦ Κολοράδο, τοῦ Σαχαραμέντο κ.ἄ.). Ἡ χρῆσις τῆς μηχανῆς (900 χ τρακτέρ) δὲν ἀντισταθμίζει τὴν παρατηρουμένην εἰς τὴν ὑπαίθρον ἀραιώσιν τῶν ἐργατικῶν χειρῶν. Γενικῶς αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἔχουν δλα τὰ εἴδη γεωργικῆς παραγωγῆς, πλὴν τοῦ καυστού καὶ τῶν ἐλαιωδῶν φυτῶν (ἐκτὸς τῶν σπερδιάτων τοῦ λίνου, τοῦ βάμβακος καὶ τῶν ἀραχίδων).

Τὰ δάση καταλαμβάνουν τὸ $\frac{1}{4}$, τῆς χώρας, εἶναι συνέχεια τῶν καναδικῶν, ἄλλοτε δὲ ἔξηπλοῦντο εἰς τεραστίας ἐκτάσεις. Ἡ ταχεῖα ἐκδάσωσις προεκάλεσε τὴν ἐπιβολὴν περιορισμῶν εἰς τὴν

έκμετάλλευσιν τῶν δασῶν. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι εἶναι ἡ πρώτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν χαρτομάζης (5,8 ετ.) καὶ χάρτου (10 ετ.). Ἐν τούτοις εἰσάγουν καὶ τὰ $\frac{4}{5}$ τῆς παραγωγῆς τοῦ Καναδᾶ. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι εἶναι ἡ πρώτη χαρτοπαραγωγὸς χώρα, ἀλλὰ καὶ ὁ μεγαλύτερος καταναλωτὴς χάρτου, διότι ἔντυπα παντὸς εἴδους κυκλοφοροῦν εὑρύτατα.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἔκτεταμένη εἰς τοὺς στεππώδεις λειμῶνας τοῦ Δυτικοῦ μέρους τῆς χώρας καὶ ἐντατικὴ εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ ἀραβιστίου καὶ εἰς τὰ B.A. τμήματα. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἔκτρέφουν τὰ περισσότερα ζῷα τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Ρωσίαν: (ἴπποι 11 ε., βόες 66 ε., πρόβατα 53 ε., αἴγες 3 ε., χοίροι 44 ε., ἥμιονοι 4,5 ε.). Τὰ ἐκ τῆς κτηνοτροφίας προϊόντα εἶναι ἄφθονα, Εἰς τὰ μεγάλα σφαγεῖα τοῦ Σικάγου, τῆς Ὄμάχα καὶ τοῦ Καναδᾶς σφάζονται ἡμερησίως ἀνω τῶν 200 χ. ζῴων. Εἰς τὰ σφαγεῖα ταῦτα δὲν ἀπορρίπτεται τίποτε, διότι ὅλα τὰ μέρη τοῦ ζῴου χρησιμοποιοῦνται («μόνον ἡ φωνὴ τοῦ χοίρου πηγαίνει χαμένη» λέγει ἀμερικανικὴ παροιμία).

Εἰς τὴν παραγωγὴν γάλακτος (470 ε. ἔκατόλιτρα, συμπυκνωμένου 1,4 ετ.) καὶ βουτύρου (980 χτ) εἶναι ἡ πρώτη χώρα. Ἐξάγουν μεγάλας ποσότητας κρέατος (131 χτ., 5η). Ἡ ἀλιεία εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς θαλάσσας εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου (1,4 ετ., 4η).

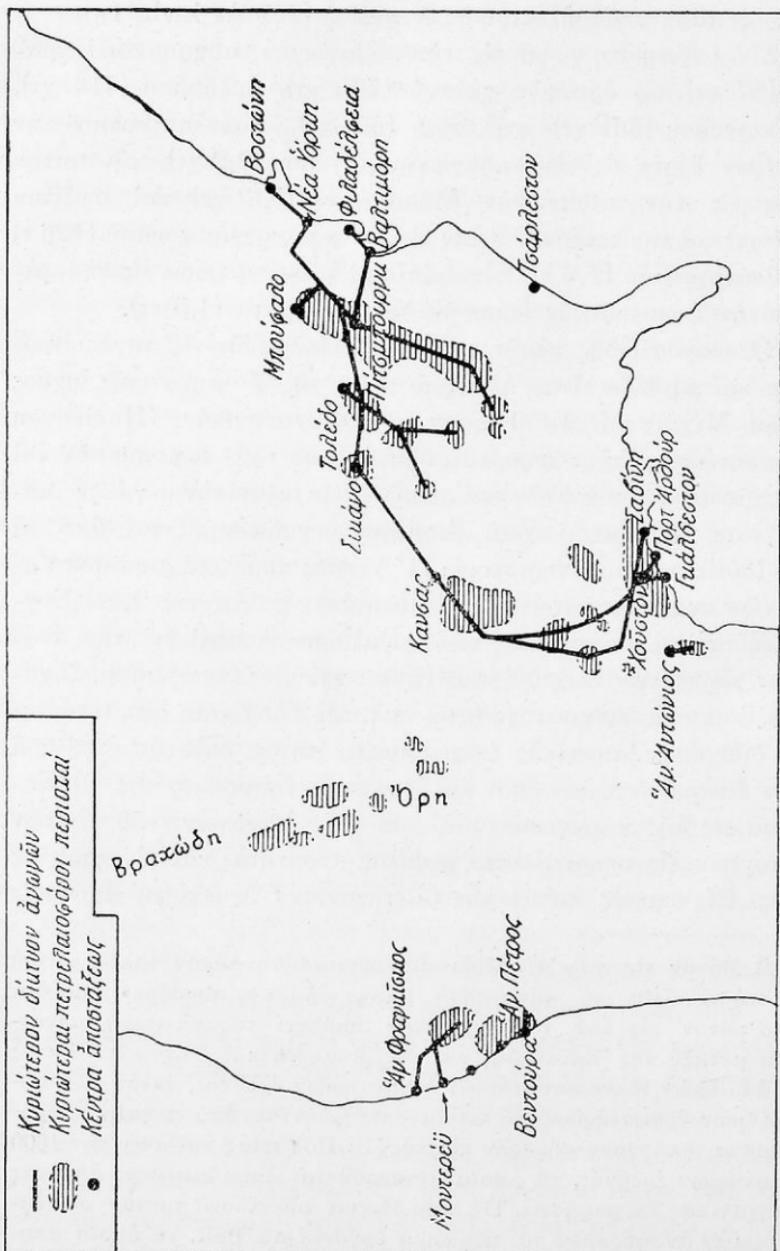
Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι εἶναι μοναδικαὶ εἰς τὸν κόσμον διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν σπουδαιοτέρων πρώτων ὑλῶν τῆς συγχρόνου βιομηχανίας. Τὰ γαιανθρακοφόρα στρώματα ἔχουν ἔκτασιν 820 χ. χμ² (1 $\frac{1}{2}$, καὶ πλέον Βαλκανικὴ χερσόνησος), τὰ δὲ ἐντὸς αὐτῶν ἀποθέματα ὑπολογίζονται τὸ δλιγάτερον εἰς 1000 Δε τ. Τὸ βάθος τῶν φρεάτων δὲν ὑπερβαίνει τὰ 350 μ., οὕτω δὲ ὁ ἀνθρακὶ ἀξίζει 2 $\frac{1}{2}$, φορὰς δλιγάτερον παρ' ὅσον εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀπὸ πολλοῦ κατέχουν τὰ πρωτεῖα τῆς παραγωγῆς (448 ετ.). Ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἡ. Πολιτεῶν εἰς τὴν παραγωγὴν πετρελαίου εἶναι τεραστία (173 ετ.). Ἡ ἐξαγωγὴ ἔφθασε τὸ μεγιστον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου, σήμερον δὲ βαίνει διαρκῶς ἐλαττουμένη. Μεγίστης σημασίας φυσικὴ πηγὴ ἐνεργείας εἶναι τὸ «φυσικὸν φωταέριον» (61 ετ.), τὸ δποῖον ἐξέρχεται μετὰ τοῦ πετρελαίου καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ ἐργοστάσια, εἰς τὰ δροπῖα διοχετεύεται διὰ γιγαντιαίων σωλήνων. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἔκμεταλλευόμεναι τὰς πτώσεις τῶν ὑδάτων τῆς χώρας παράγουν

τὸ $\frac{1}{s}$ τῆς ὑδροηλεκτρικῆς ἐνεργείας τοῦ κόσμου. Είναι ὁ μεγαλύτερος παραγωγὸς ἥλεκτρικῆς ἐνεργείας (123 Δε kwh, 1η).

Είναι ἡ πρώτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν σιδηρομεταλλεύματος (37 ετ) καὶ ὀρυκτῶν χαλκοῦ (765 χτ), μολύβδου (416 χτ), ψευδαργύρου (561 χτ) καὶ θείου (2,8 ετ). Καταλαμβάνουν τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν ἀργύρου (2,2 χτ), τὴν τρίτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν ὑδραργύρου (0,6 χτ) καὶ βωξίτου (427 χτ) καὶ τὴν τετάρτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν χρυσοῦ (126 τ) καὶ λευκοχρύσου (1,6 τ). Είναι ἐπίσης ἡ πρώτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν φωσφορικῶν ὀρυκτῶν διὰ λιπάσματα (4,5 ετ).

Ο σκανδαλώδης πλοῦτος τῶν Ἡ. Πολιτειῶν εἰς πηγὰς ἐνεργείας καὶ μέταλλα εἶναι ἡ κυρία αἰτία τῆς βιομηχανικῆς ἰσχύος αὐτῶν. Μέχρι τοῦ 1850 ἦσαν κράτος γεωργικόν. Ἡ ἀνάγκη ἱκανοποιήσεως τῆς τεραστίας ζητήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἡ ἀφθονία πρώτων ὑλῶν καὶ χειρῶν ἀνέπτυξαν τὴν μεγάλην βιομηχανίαν. Ἡ ἀμερικανικὴ βιομηχανία χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὰ ἔξης ἴδιαίτερα χαρακτηριστικά: 1) Ἄμεσος πρακτικὴ χρησιμοποίησις τῶν συμπερασμάτων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης¹⁾. 2) Συγκέντρωσις καὶ συνεννόησις τῶν κεφαλαίων (τράστ) διὰ τὴν ἀνάληψιν εὑρυτάτων ἐπιχειρήσεων (τράστ χάλυβος, πετρελαίου, ζαχάρεως, καπνοῦ, κινηματογράφου κ.λ.π.). Τὰ τράστ διευθύνονται ἀπὸ διανοίας ἔξαιρετικῆς ἐπιχειρηματικότητος, διὰ τὰς δύοις ἡ χώρα ὑπερηφανεύεται ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἐφευρέτας της. 3) Τυποποίησις τῆς παραγωγῆς, δηλ. συνεχῆς παραγωγὴ τῶν αὐτῶν προϊόντων εἰς σειράν, κατὰ μεγάλας ποσότητας καὶ εἰς χαμηλὰς τιμάς. Εἰς σκοπὸς διέπει τὴν βιομηχανίαν: ἡ μεγίστη ἀπόδοσις

1) Μόνον εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας κατενοήθη τόσον καλῶς. ὅτι ἡ Ἐπιστήμη εἶναι «ἡ μόνη πηγὴ πάσης ἀληθοῦς προόδου» καὶ διὰ τοῦτο μόνον εἰς τὴν χώραν ταύτην ὑπάρχει τόσον στενὴ συνεργασία μεταξὺ τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς βιομηχανικῆς Τεχνικῆς. Ἐκτὸς τῶν ἐπισήμων Πανεπιστημιακῶν ἐργαστηρίων ἐρεύνης, ἐκτὸς τῶν πολυαριθμῶν ἐργαστηρίων, τὰ δύοια συντηροῦνται ἀπὸ μεγάλα κληροδοτήματα, ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας καὶ ἄνω τῶν 1600 ἐργαστηρίων ἐρεύνης, τὰ δύοια συντηροῦνται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις. Ως παράδειγμα τοῦ εἴδους τούτου τῶν ἐργαστηρίων ἀναφέρομεν τὰ περίφημα ἐργαστήρια Bell, τὰ δύοια ἀπασχολοῦν 4.500 ἀτόμων καὶ ἔχουν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν ἄνω τῶν 2 Δε. δραχμῶν! «Οἱ ἀμερικανοὶ σοφοὶ διαθέτουν ὑλικὰ μέσα ἄγνωστα εἰς τὴν ἴδιαν μας γηραιάν Εὐρώπην» (M. Boll).

καὶ διὰ τοῦτο ἀδιακόπως ἀνανεώνεται τὸ μηχανικὸν ὑλικὸν τῶν ἔργοστασίων.

Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι εἶναι ἡ πρώτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν χυτοσιδήρου (37,7 ετ) καὶ χάλυβος (51,5 ετ). Κέντρον τῆς μεγάλης μεταλλουργίας εἶναι ἡ Πενσυλβανία. Ἡ κατασκευὴ γεωργικῶν μηχανῶν εἶναι σχεδὸν μονοπάλιον τῶν Ἡ. Πολιτεῶν (227 χ τρακτέρ). Ἀπὸ τὰ ἔργοστάσια τοῦ Νιητιρόϊτ ἔξερχονται αὐτοκίνητα, εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν δύοιων αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἔχουν ἀσυναγώνιστον ὑπεροχὴν (4,8 ε, ἐπὶ 6,3 παγκοσμίως¹⁾). Εἰς τὴν Νέαν Ἄγγλιαν καὶ τὴν Μασαχουσέττην ἔχουν ὑφαντουργίαν τοῦ βάμβακος (29 ε ἀτράκτων), ἔρχομένην μετὰ τὴν ἄγγλικήν ὑφαντουργίαν δὲ τοῦ ἐρίου ἔχουν εἰς τὴν Νέαν Ὅρκην. Τὸ Πάτερσον (ἡ ἀμερικανικὴ Λυών) ἀπορροφᾷ μέταξαν διπλασίαν τῆς εἰσαγομένης εἰς Λυών· ἡ μέταξα εἰσάγεται ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τοῦ ἔξωτεροικοῦ. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι εἶναι ἡ δευτέρα χώρα μετὰ τὴν Ἰαπωνίαν εἰς τὴν παραγωγὴν τεχνητῆς μετάξης (142 χτ). Δὲν ὑπάρχει κλάδος τῆς βιομηχανίας εἰς τὸν δύοιν αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι δὲν ὑπερέβησαν ἢ δὲν συναγωνίζωνται τὴν Εὐρώπην. Τὰ προϊόντα τῆς ἀμερικανικῆς βιομηχανίας τροφίμων καὶ τῆς χημικῆς βιομηχανίας φθάνουν σήμερον ἀφθονα εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Εὐρώπης.

Τεράστιον δίκτυον φυσικῶν καὶ τεχνητῶν πλωτῶν ὁδῶν καλύπτει τὴν χώραν. Τὸ ὁδικὸν δίκτυον εἶναι τὸ μεγαλύτερον καὶ ὅραιότερον τοῦ κόσμου. Τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον, ἔχον μῆκος 422 χ χμ, εἶναι τὸ μεγαλύτερον τοῦ κόσμου (Εὐρώπη 390 χ χμ, παγκοσμίως 1250 χ χμ). Πολλοὶ σιδηρόδρομοι εἶναι ὑπερηφανεῖς, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ὠκεανοῦ εἰς τὸν ἄλλον, ἐνῷ ἄλλοι διασχίζουν τὴν χώραν ἀπὸ Β πρὸς Ν. Κυκλοφοροῦν ἀνω τῶν 26 ε αὐτοκινήτων. Ἀνὰ πέντε ἀμερικανοὺς ἀναλογεῖ ἐν αὐτοκίνητον. Μεταπολεμικῶς ἐδημιούργησαν μέγαν ἐμπορικὸν στόλον ἀνάλογον πρὸς τὴν γεωργικὴν καὶ βιομηχανικὴν παραγωγὴν των, καταλαβοῦσαι τὴν δευτέραν θέσιν μεταξὺ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τοῦ κόσμου (12,3 ε κρ). Ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία των εἶναι ἡ πυκνοτέρα καὶ μεγαλυτέρα τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ ἔξωτεροικὸν ἐμπόριον κατέχουν τὴν δευτέραν θέσιν (19,4 Δε χφ) μετὰ τὴν Ἄγγλιαν. Αἱ ἔξαγωγαὶ (10,1) εἶναι μεγα-

1) Τὰ ἔργοστάσια Ford παράγουν 7.000 αὐτοκινήτων τὴν ἡμέραν.

λύτεραι τῶν εἰσαγωγῶν (9,3). Οὐδεμία χώρα ἔχει τόσας ἔξαγωγάς, ὅσας αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι (Ἄγγλια 8, Γαλλία 3, Γερμανία 7,3). Αἱ εἰσαγωγαὶ ἀναφέρονται εἰς τρόφιμα τροπικῆς προελεύσεως καὶ πρώτας ὄλας (καουτσούκ, μέταξα, ἔρια κλπ.). Μόνον τὰ 20 % τῶν εἰσαγωγῶν γίνονται ἐξ Εὐρώπης. Αἱ ἔξαγωγαὶ εἶναι κατὰ 35—40 % βιομηχανικὰ εἴδη, κατὰ 10—15 % εἴδη τροφίμων καὶ κατὰ 35—40 % πρῶται ὄλα. Ἐκ τῶν ἔξαγωγῶν τῶν Ἡ. Πολιτειῶν ἡ Εὐρώπη λαμβάνει περίπου τὰ 50 %. Τὸ δημιουργὸν πρὸς τὴν Εὐρώπην ἀμερικανικῶν ἔξαγωγῶν ἀπορροφᾶ ἡ Ἡ. Αγγλία. Οἱ λιμὴν τῆς Νέας Υόρκης ἀπέβη ὁ μεγαλύτερος τοῦ κόσμου (35 εκρ), ἀκολουθοῦν δὲ οἱ λιμένες τῆς Φιλαδελφείας, τῆς Βοστώνης, τοῦ Ἀγ. Φραγκίσκου, κ. ἀ. (βλ. σελ. 129).

Τὸ ἔσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι 13 καὶ πλέον φορὰς ἀνώτερον τοῦ ἔξωτερικοῦ, ἔνεκα τῆς μεγάλης καταναλωτικῆς ἴκανότητος τῶν μαζῶν τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ.

Ἀποικίαι. Αὔται ἔχουν πληθυσμὸν 15 εκ. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι κατέχουν 1) τὴν Ἀλάσκαν, 2) τὸ Πορτορίκο, 3) τὴν Κούβαν, 4) τὴν ζώνην τῆς διώρυγος τοῦ Παναμᾶ, 5) τὰς νήσους Χαβάᾳ, 6) διαφόρους νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ Ἀτλαντικοῦ, 7) τὰς Φιλιππίνας, καὶ ἔξασκοῦν ἐπιτήρησιν ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας τῆς Λιβερίας.

Ἡ θέσις τῶν Ἡ. Πολιτειῶν εἰς τὸν κόσμον. Παρὰ τὴν προσπάθειαν ἀπομονώσεώς της ἡ Μεγάλη Ἀμερικανικὴ Δημοκρατία βαρύνει κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τῶν πεπρωμένων τῆς ἀνθρωπότητος, διότι κατέχει εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον τὴν οἰκονομικὴν ἡγεμονίαν. Πλεῖστοι λόγοι συνέτρεξαν εἰς τὴν ἀνάδειξιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἡγεμονίας της: 1) Ὁ πλοῦτος εἰς πρώτας ὄλας καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα. 2) Ὁ νεώτατος ἐμπορικὸς στόλος της. 3) Ὁ πανίσχυρος καὶ ἐπιβλητικὸς πολεμικὸς στόλος της. 4) Ὁ ἀπὸ τοῦ 1914 εἰσρεύσας εἰς τὰ ταμεῖα τῆς ἀφθονος κχυσός οὗτος μετέβαλε τὴν χώραν, ἥτις τὸ 1913 ἐχρεώστει εἰς τὸ ἔσωτερικὸν 36 Δεκατημέρου, ἥ δοπιά μεταπολεμικῶς εἶναι ὁ μέγας τραπεζίτης τοῦ κόσμου. 5) Τὸ ὀργανωμένον σύστημα ὑπερβολικοῦ ντάμπινγκ (dumping) διὰ τὸν συναγωνισμὸν ἔνων προϊόντων. 6) Τὸ τεράστιον γόνητρον τὸ δοπιῶν ἀπέκτησε μὲ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐπέμβασίν της εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν σύγκρουσιν τοῦ πολέμου. «Ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ πετρελαίου οἱ Σύμμαχοι ἔπλευσαν πρὸς τὴν Νίκην» (Λόϋδ Τζώρτζ).

Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι εἰναι σήμερον ὁ μέγας ἀνταγωνιστὴς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν προσφορὰν κεφαλαίων. Ἡ τραπεζικὴ ἴσχυς των εἰναι ὑπερετραπλασία τῆς Ἀγγλικῆς. Αἱ εἰς τὸ ἔξωτερον τοποθετήσεις κεφαλαίων τῶν Ἡ. Πολιτειῶν ὑπολογίζονται εἰς 72 Δε χφ (1931), ἐκτὸς τῶν 55 Δε χφ τῶν διασυμμαχικῶν δανείων. Τὸ ἀμερικανικὸν θησαυροφυλάκιον κατεῖχεν εἰς τὰ τέλη τοῦ 1937 χρυσὸν ἀξίας 7,5 Δε χρυσῶν δολλαρίων¹⁾, ἡτοι τὰ 55 % τοῦ παγκοσμίου ἀποθέματος χρυσοῦ, ἐκτὸς τοῦ ἀπεστειρωμένου χρυσοῦ (δηλ. ποσὸν χρυσοῦ, θεωρούμενον ὡς μὴ ὑπάρχον διὰ λόγους ἀσφαλείας τοῦ νομίσματος). Τὸ ἀπόθεμα αὐξάνει περίπου κατὰ 45 Δε φράγκα ἐτησίως. Ἡ κατανάλωσις τῶν διαφόρων ἀγαθῶν εἰναι μεγίστη. Πληθυσμός, ὁ διποῖος ἀντιπροσωπεύει μόνον τὰ 6 % τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, καταβροχθῆει τὰ $\frac{4}{5}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τοῦ καινοτοσούκ, τὸ $\frac{1}{2}$, τοῦ πετρελαίου, τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς μετάξης, τὸ $\frac{1}{4}$, τῆς ζαχάρεως, τὸ $\frac{1}{2}$, τοῦ καφὲ κλπ. «Ἡ Ἀμερικὴ ἔξοδεύει ἄνευ ὑπολογισμοῦ. Ἀπὸ τὴν σπατάλην της, ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπά της θὰ ἥδυναντο νὰ ζήσουν ἐπὶ τῶν παλαιῶν ἡπείρων δλόκληροι λαοὶ» (Siegfried). Ἡ ἀγοραστικὴ ἵκανότης τοῦ κοινοῦ εἰναι μεγίστη. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἔφαρμόζουν τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῆς μεγίστης καταναλώσεως διὰ νὰ διατηρῆται ζωηρὰ ἥ παραγωγικὴ κίνησις καὶ διὰ τοῦτο συντηροῦν εἰς πολὺ ὑψηλὸν ἐπίπεδον τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τῶν μαζῶν διὰ τῶν ὑψηλῶν ἡμερομισθίων (3—4 φοράς ἀνώτερα τῶν εὐδωπαϊκῶν). Οἱ κτηματίαι τῶν Ἡ. Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδᾶ ἀποτελοῦν μόνον τὰ 4 % τῆς παγκοσμίας γεωργικῆς τάξεως καὶ ἐν τούτοις συγκομίζουν τὸ $\frac{1}{2}$, τοῦ βάμβακος, τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ καπνοῦ καὶ γενικῶς τὸ $\frac{1}{2}$, τῶν δημητριακῶν τοῦ κόσμου. Δὲν εἰναι γεωργοὶ ἀλλὰ τεχνικοὶ καλλιεργηταί. Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι εἰναι χώρα κεκορεσμένη ἀπὸ κεφαλαία καὶ προϊόντα, ἀποτελοῦν δὲ τὰ 50 % τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας. Σήμερον τὸ μυστικὸν τῆς εὑδαιμονίας κατέχουν αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, αἱ διποῖαι εἰναι «τὸ μοναδικὸν ἀριστούργημα τῆς δημιουργίας» (Χοῦβερ). Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ζοῦν μὲ δυνατὸν ἄγνωστον διὰ τὴν Εὐρώπην. Μήπως εἰναι ὁ δυνατὸς τῆς ζωῆς «νέας τινὸς ἡλικίας τῆς ἀνθρωπότητος;» (Siegfried).

1) 1 χρυσοῦν δολλάριον=5,2 χφ=195 δραχμαί.

Ἡ Γαλλία.

Ἡ Γαλλία ἔχει πληθυσμὸν 42 εκ., ἡτοι μέσην πυκνότητα 76· δὸς πληθυσμὸς παραμένει στάσιμος καὶ εἶναι κατὰ τὸ ἡμισυ ἀστικός. Ἐν τούτοις αἱ μεγάλαι πόλεις εἰς τὴν Γαλλίαν εἶναι ὀλίγαι, διότι τρεῖς μόνον πόλεις ἔχουν πληθυσμὸν ἄνω τῶν 500 χιλ. (Παρίσιοι, Μασσαλία, Λυών), καὶ 14 πόλεις ἔχουν 100—500 χιλ. Λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της μεταξὺ Ἀτλαντικοῦ καὶ Μεσογείου, τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους της καὶ τῶν φυσικῶν της συνόρων, ἡ χώρα τῆς Γαλλίας ἡτοι προωρισμένη νὰ ἀποτελέσῃ τὸ πλαίσιον ἐνὸς μεγάλου ἔθνους. Ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρας τῶν Γάλλων διακρίνεται ἀπὸ τὸν ὁρθολογισμὸν καὶ τὸ εὐέξαπτον, ὅπερ εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς κελτικῆς φυλῆς. Ὁ Γάλλος εἶναι χαρίεις καὶ κοινωνικός, μὲν ὡραίαν ἔξωτεροικὴν ἐμφάνισιν ἀπολαμβάνει τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς βαθὺς ὁρθολογιστὴς ἔκτιμῷ τὴν ἔργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν ὡς τὴν βάσιν πάσης ὑπάρχεως. Εἶναι καλὸς οἰκογενειάρχης καὶ ζῆ γῆρας ἀπηλλαγμένον φροντίδων, ἔνεκα τῶν οἰκονομιῶν του καὶ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τέκνων. Εἶναι πατριώτης ἀνυπέρβλητος καὶ θυσιάζει τὰ πάντα διὰ τὴν Γαλλίαν.

Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ πλουσιωτέρα χώρα τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης. Τὸ ἐδαφος αὐτῆς εἶναι γονιμώτατον, διὰ τοῦτο ἡ γεωγύια εἶναι ἀνεπτυγμένη εἰς μέγιστον βαθὺδον καὶ ἡ Γαλλία εἶναι μία τῶν μεγάλων γεωργικῶν χωρῶν τοῦ κόσμου. Μόνον τὰ $\frac{2}{13}$ τοῦ ἐδάφους της παραμένουν ἀχοησιμοποίητα ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς. Ἡ γεωργία ὅμως ὑποφέρει ἀπὸ ἔλλειψιν ἀρκετῶν ἔργατικῶν χειρῶν. Ἡ Γαλλία εἶναι χώρα τῶν δημητριακῶν καὶ παράγει σῖτον (7 ετ., 6η), σίκαλιν, κριθὴν (1 ετ.), βρώμην (4,6 ετ. δη) καὶ ἀραβόσιτον. Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν καλλιεργοῦνται γεώμηλα (15 ετ., 4η), καπνὸς καὶ τεῦτλα (870 χιλ. ζαχάρεως). Ἐθνικὸν προϊὸν τῆς χώρας εἶναι ὁ οἶνος. Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ πρώτη οἰνοπαραγωγὸς χώρα τοῦ κόσμου (54 ε., ἑκατόλιτρα).

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη καὶ περιλαμβάνει κυρίως μεγάλα ζῶα, ἔνεκα τῆς ἀφθονίας τῶν λειμώνων: ἵπποι (2,8 ε.), βόες (18,5 ε.), πρόβατα (10 ε.), χυνῦροι (7 ε.) καὶ ἡμίονοι. Ἡ ἀλιεία διενεργεῖται εὐδύτατα εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν (330 χιλ.) καὶ εἶναι πολὺ δραγανωμένη καὶ βιομηχανοποιημένη. Τὰ δάση ἥλαττώθησαν πολὺ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ

πολέμου καὶ ἥδη καταβάλλονται προσπάθειαι διὰ τὴν ταχεῖαν ἀναδάσωσιν τῆς χώρας. Τὰ δασικὰ προϊόντα δὲν ἐπαρκοῦν.

Ἡ Γαλλία ἔχει γαιάνθρακας εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἄνω Λείγηρος, ἐκ τῆς ὁποίας τροφοδοτοῦνται ἡ Λυών, ὁ Ἀγιος Στέφανος καὶ τὸ Κρεζώ, τὰ μεγαλύτερα ὅμως κοιτάσματα εὑρίσκονται εἰς τοὺς νομοὺς τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Πάντε Καλαί. Ἡ παραγωγὴ (44 ετ., 5η) δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Ἀφθονεῖ ὅμως ὁ λευκὸς ἄνθραξ, τὸν ὁποῖον ἐκμεταλλεύεται διαρκῶς περισσότερον, ὥστε σήμερον ἡ Γαλλία ἀπέβη ἡ τετάρτη δύναμις εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς ὑδροηλεκτρικῆς ἐνεργείας (6 ε kwh). Εἰς τὴν παραγωγὴν ἡλεκτρισμοῦ εἶναι ἐβδόμη (17,6 Δε kwh).

Τὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας περιλαμβάνει τὰ πλουσιώτερα τῶν εὐρωπαϊκῶν κοιτασμάτων σιδήρου. Τὰ ἀφθονώτερα εὑρίσκονται εἰς τὴν Λορραίνην, σποραδικῶς δὲ εὑρίσκονται καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς χώρας. Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ τρίτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν σιδηρομεταλλεύματος (11,5 ετ., μέχρι τοῦ 1935 ἡ το πρώτη 32 ετ.), καὶ ἡ πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν βωβίτου (690 χτ.).

Ἡ Γαλλία ἔνεκα τοῦ ἀφθόνου γεωργικοῦ πλούτου εἶναι κυρίως γεωργικὴ χώρα. Ἐν τούτοις ἡ βιομηχανία της ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἔνεκα τῆς παρουσίας σημαντικῶν πηγῶν ἐνεργείας καὶ μετάλλων. Σήμερον προτιγοῦνται τῆς Γαλλίας εἰς τὴν βιομηχανίαν αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γερμανία. Ἡ γαλλικὴ βιομηχανία ὑποφέρει ἀπὸ ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς ἄνθρακος καὶ ἀπὸ ἔλλειψιν ἀφθόνων καὶ εὐθηνῶν ἐργατικῶν χειρῶν, ἐνῷ ἀντιθέτως τὰ κεφάλαια ἀφθονοῦν. Ἡ Γαλλία χρησιμοποιεῖ εἰς τὰ ἐργοστάσια της μέγαν ἀριθμὸν ἔνενων ἐργατῶν.

Ἡ βαρεῖα μεταλλουργία εὑρίσκεται εἰς τὰς περιοχάς, αἵτινες παράγουν ἄνθρακα καὶ εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου φθάνει εὐκόλως ὁ ἄνθραξ ἐκ τοῦ ἔξωτεροιοῦ. Ἡ Γαλλία εἶναι πέμπτη εἰς τὴν παραγωγὴν χυτοσιδήρου (7,9 ετ.) καὶ χάλυβος (7,9 ετ.) καὶ πέμπτη εἰς τὴν παραγωγὴν ἀλουμινίου (35 χτ.). Αἱ μηχανικαὶ βιομηχανίαι διασκορπίζονται εἰς πολλὰς πόλεις καὶ παράγουν διάφορα προϊόντα: σιδηροδρομικὸν ὑλικόν, πλοῖα, γεωργικὰς μηχανάς, ὅπλα παντὸς εἴδους. Εἰς τὴν παραγωγὴν αὐτοκινήτων εἶναι πέμπτη (200 χ.).

Αἱ ὑφαντουργικαὶ βιομηχανίαι εἶναι ὁ σπουδαιότερος κλάδος τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας. Αἱ πρῶται ὕλαι μέταξα, βάμβαξ καὶ ἔριον, ἔρχονται ἐκ τοῦ ἔξωτεροιοῦ. Ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης

έχει κέντρον τὴν Λυών, ἡ δποία μόνον τὸ Πάτερσον έχει σοβαρὸν ἀντίπαλον εἰς τὸν κόσμον. Ἡ Λυών παράγει τὰ ὕδαιτερα μεταξωτὰ τοῦ κόσμου. Ἡ ύφαντουργία τοῦ βάμβακος (10 ε ἀτράκτων, 5η) ενδίσκεται εἰς Μυλούζην, Λίλλην, Ρουμπαὶ καὶ Ρουέν, ἡ δὲ τῶν ἐρίων εἰς Ρουμπαί, Τουρκουά, Πικαρδίαν.

Αἱ χημικαὶ βιομηχανίαι καὶ αἱ τῶν εἰδῶν διατροφῆς εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι. Μεγίστην ἀνάπτυξιν έχει ἡ βιομηχανία τῶν οἰνοπνευματωδῶν προϊόντων καὶ ἡ σακανονοποία (Μασσαλία).

Ἡ γαλλικὴ βιομηχανία εἶναι ἀκμαία καὶ παράγει ποικίλα προϊόντα. Ἡ Γαλλία εἰς τὴν κατασκευὴν κοινῆς χρήσεως βιομηχανικῶν προϊόντων έχει νὰ παλαίσῃ πρὸς τὰς μεγάλας βιομηχανικὰς χώρας, τὰς πλουσίας εἰς ἄνθρακα καὶ δρυκτὰ καὶ εἰς τὰς δποίας ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας εἶναι σχετικῶς χαμηλή. Ἀντιθέτως δύμως «δ Γάλλος ἐργάτης έχει εἰδικὰς ἔξαιρετικὰς ικανότητας, ἥτοι ἐφευρετικὸν πνεῦμα, ἀφθαστὸν λεπτότητα καλαισθησίας καὶ εὐφυΐαν, μὲ τὰς δποίας θριαμβεύει εἰς τὰς βιομηχανίας πολυτελείας. Τὰ μεταξωτά, τὰ εἴδη τέχνης, τὰ ἔτοιμα ἐνδύματα, τὰ εἴδη καλλωπισμοῦ, τὰ αὐτοκίνητα ζητοῦνται ἀπὸ ὅλοκληρον τὸν κόσμον καὶ δύνανται νὰ ἔξαπλωθοῦν ἀκόμη περισσότερον».

Τὸ δικόν δίκτυον τῆς Γαλλίας εἶναι τὸ πληρέστερον καὶ καλύτερον συντηρούμενον ἐξ ὅλων τῶν εὑρωπαϊκῶν. Πρώτη ἡ Γαλλία εἰς τὸν κόσμον ὀργάνωσεν εἰδικὰς ὑπηρεσίας διὰ τὰς συγκοινωνίας. Τὸ δίκτυον τῶν πλωτῶν ὅδῶν εἶναι πυκνόν, ἀριστα συντηρούμενον καὶ τὸ τεχνικώτερον τῆς Εὐρώπης, διότι ἐκ τῶν 9.800 χμ πλωτῶν ὅδῶν τὰ 53 % (ἥτοι 5.140 χμ) εἶναι διώρυγες τεχνηταὶ καὶ μόνον 47 % (4.660 χμ) εἶναι ποταμοί. Οἱ σιδηρόδρομοι ἀποτελοῦν πυκνὸν δίκτυον (42 χ χμ) μὲ κέντρον τοὺς Παρισίους.

Οἱ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Γαλλίας εἶναι δ ἔβδομος τοῦ κόσμου (2,9 ε κρ). Ἡ Μασσαλία (16,6 ε κρ), ἡ Χάβρη (11,6 ε κρ), τὸ Χερβούργον (7 ε κρ), ἡ Δουγκέρκη. τὸ Βορδώ, τὸ Ρουέν εἶναι οἱ λιμένες τῆς μεγάλης ναυτικῆς κινήσεως.

Ἡ Γαλλία εἶναι μία ἐκ τῶν ἐμπορικωτέρων χωρῶν τοῦ κόσμου. Εἰς τὸ ἔξωτερον ἐμπόριον εἶναι τετάρτη (8,2 Δε χφ), αἱ δὲ ἔξαγωγαὶ (3) εἶναι κατώτεραι τῶν εἰσαγωγῶν (5,2). Κυριώτεραι χῶραι μὲ τὰς δποίας συναλλάσσεται εἶναι ἡ Ἀγγλία, αἱ ἀποικίαι τῆς, αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, ἡ Γερμανία, ἡ Ρωσσία καὶ τὸ Βέλγιον.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Γαλλίας. Σήμερον γαλλικαὶ ἀποικίαι ὑπάρχουν εἰς δλας τὰς ἡπείρους, καταλαμβάνοντας ἔκτασιν περίπου 11 ε χμ² (μία Εὐρώπη) καὶ ἔχουν πληθυσμὸν ἄνω τῶν 60 εκ.³ Η Γαλλία εἶναι ἡ δευτέρα ἀποικιακὴ δύναμις τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Μ. Βρεττανίαν. Αἱ Γαλλικαὶ ἀποικίαι διακρίνονται: α') Εἰς ἀποικίας ἐποικισμοῦ, αἱ δποῖαι ἔχουν εὔκρατον καὶ ὑγιεινὸν κλῖμα, κατάλληλον διὰ μόνιμον ἔγκατάστασιν τῶν Γάλλων. Τοιαῦται εἶναι ἡ Τύνις, τὸ Ἀλγέριον, τὸ Μαρόκον καὶ τὰ ὑψηλὰ ὁροπέδια τῆς Μαδαγασκάρης καὶ Νέας Καληδονίας. β') Εἰς ἀποικίας ἐκμεταλλεύσεως, εἰς τὰς δποίας τὸ κλῖμα δὲν ἐπιτρέπει μόνιμον ἔγκατάστασιν Γάλλων, ἡ δὲ ἐκμετάλλευσις γίνεται ἀπὸ τοὺς θιαγενεῖς, τοὺς δποίους φροντίζουν νὰ ἐκπολιτίσουν. Αἱ περισσότεραι γαλλικαὶ ἀποικίαι εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς τροπικῆς ζώνης καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως. Τοιαῦται εἶναι ἡ Δυτικὴ καὶ Ἰσημερινὴ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Ἰνδοκίνα. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀποικιῶν ἡ Γαλλία ἔχει 1) τὴν γαλλικὴν Σομαλίαν, 2) τὴν νῆσον Ἐνωσιν, 3) τὰς γαλλικὰς ἔγκαταστάσεις τῶν Ἰνδιῶν, 4) τὸ σύμπλεγμα τῶν νήσων Ἀγιος Πέτρος, Μαρτινίκα, Γουαδελούπη, 5) τὴν γαλλικὴν Γουϊάναν καὶ 6) τὰς γαλλικὰς ἔγκαταστάσεις τῆς Ὡκεανίας.

Η σημασία τῶν ἀποικιῶν διὰ τὴν Γαλλίαν εἶναι μεγάλη, ίδιαιτέρως δὲ διὰ τοὺς ἔξις λόγους: 1) αἱ ἀποικίαι τῆς εὐρίσκονται εἰς δλα τὰ κλίματα, οὗτω δὲ λαμβάνει ποικιλίαν προϊόντων τόσον πρὸς τροφὴν (ὄρυζα, ζάχαρις, καφές, τέέον), δσον καὶ διὰ τὴν βιομηχανίαν (κασουτσούκ, βάμβαξ, ἔρια κλπ.) 2) ἡ γαλλικὴ βιομηχανία ἔχει ἀσφαλεῖς ἀγορὰς καταναλώσεως, δπου δὲν δύνανται νὰ συναγωνισθοῦν αὐτὴν ξέναι βιομηχανίαι. 3) εὑρίσκουν ἀσφαλῆ καὶ ἐπικερδῆ τοποθέτησιν τὰ ἀφθονοῦντα εἰς τὴν Γαλλίαν κεφάλαια. 4) ἡ Γαλλία διὰ τῶν μεγάλων ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἀποικιῶν ἔργων ἐλπίζει νὰ μὴ ἔξαρταται οἰκονομικῶς ἀπὸ ἄλλα κράτη, διότι θὰ καλύπτῃ τὰς ἀνάγκας τῆς εἰς πρώτας ὕλας ἀπὸ τὰς ἀποικίας τῆς. 5) ἡ Γαλλία δὲν ἐπεδίωξε μόνον τὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀποικιῶν, ἀλλὰ προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὸν πλήρη προσεταιρισμὸν τῶν θιαγενῶν διὰ τῆς ἔξασφαλίσεως εἰς αὐτοὺς καλυτέρων δρων ζωῆς. Ἐξήτησε νὰ προσελκύσῃ τὴν ἀγάπην τῶν θιαγενῶν α) διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς θιαγῆς ζωῆς, μὲ τὴν εἰσαγωγὴν κυρίως τῆς ιατρικῆς καὶ β') διὰ τῆς ἔξυψώσεως τῆς θιαγῆς ζωῆς μὲ τὴν εὐρεῖαν διάδοσιν τῆς

παιδείας. Διὰ τοῦ προσεταιρισμοῦ τοῦ ίθαγενῶν ἐπεδίωξεν ἡ Γαλλία τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μαχίμων δυνάμεων τῆς μητροπόλεως. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἀπέδειξεν, διότι ἡ Γαλλία ἐπέτυχεν ἐν μέρει τοῦ σκοποῦ της, διότι ἐκατοντάδες χιλιάδων στρατιωτῶν ἀπὸ τὰς διαφόρους ἀποικίας της ἐπολέμησαν μὲν φανατισμὸν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν σημαίαν ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν τῆς Γαλλίας. Διὰ τοῦ προσεταιρισμοῦ τῶν ίθαγενῶν «δημιουργοῦνται πέραν τῶν θαλασσῶν νέαι Γαλλίαι, αἱ δοποῖαι συνεχῶς θὰ διαδίδουν εἰς τὸν κόσμον τὴν γλῶσσαν της, τὸν πολιτισμόν της».

Ἡ θέσις τῆς Γαλλίας εἰς τὸν κόσμον. Ἡ Γαλλία ἔξαπλοῦται ἐφ' δλων τῶν ἡπείρων. Μεγάλη ἀποικιακὴ δύναμις, είναι συγχρόνως μεγάλη γεωργικὴ καὶ μεγάλη βιομηχανικὴ δύναμις. Ἡ Γαλλία δὲν ἀγωνιζά ἀπὸ πίεσιν ὑπερπληθυσμοῦ καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι χώρα εἰς τὴν δοποίαν ἀφθονοῦν τὰ κεφάλαια. Ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα μεγάλα ἐθνικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης ἔχει ἀποκτήσει ἐπὶ τοῦ κόσμου μεγάλην οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπιρροήν. «Ο κόσμος ὀφείλει πολλὰ εἰς τὸ γαλλικὸν δαιμόνιον εἰς δλας σχεδὸν τὰς σφαίρας τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων».

Ἡ Γερμανία.

Ἡ Γερμανία ἔχει πληθυσμὸν 73,3 εκ (μετὰ τῆς Αὐστρίας) ἥτοι μέσην πυκνότητα 140. Ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ είναι ταχεῖα. Τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ πληθυσμοῦ ζοῦν εἰς τὰς πόλεις. Ἐχει 55 πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἀνω τῶν 100 χιλ. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας είναι ἔργον τῆς ἔξαετίας ἀπὸ τοῦ 1893—1899. Προηγουμένως τὸ πλεόνασμα τοῦ πληθυσμοῦ ἥναγκάζετο νὰ ἀποδημῇ. Ἡ ἐτησία ἔξοδος ἀνῆλθε κατὰ τὴν δεκαετίαν 1881—1892 εἰς 120 χ. ἀτόμων. Τελευταίως τὸ κατ' ἔτος ἔξερχόμενον ἐκ τῆς Γερμανίας μέρος τοῦ πληθυσμοῦ διοχετεύεται μετὰ προσοχῆς ὑπὸ τοῦ κράτους, ὥστε νὰ ἔξασφαλίζεται ἡ οἰκονομικὴ ἔξαπλωσις τῆς χώρας (ἀσφαλεῖς ἀγοραὶ καταναλώσεως καὶ προμηθείας). Οἱ περισσότεροι τῶν γερμανῶν μεναναστῶν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας περὶ τὰς Μεγάλας λίμνας καὶ τῆς περιοχὴν τοῦ Ὅχιο, ἄλλοι δὲ εἰς τὰς Δημοκρατίας τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Αἱ συνθῆκαι τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος διέπλασαν τὸν γερμανὸν ἐργατικὸν καὶ πείσμονα, οἰκογενειάρχην καὶ μελετηρόν, μεθοδικὸν καὶ πειθαρχικόν. Ἡ τραχύτης τοῦ κλίματος τοῦ ἀνέπτυξε τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν οἰ-

κογενειακήν ζωήν. Ἡ φυσική, πνευματικὴ καὶ ἡθικὴ ἀγωγή του τείνουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς ἀκριβείας, τῆς τάξεως, τῆς μεθόδου καὶ τῆς πειθαρχίας. Βαρὺς καὶ σκοτεινὸς δὲν ἔχει τὴν ζωηρότητα τῶν κατοίκων τῆς Μεσογείου, οὔτε τὰς ἐκρήξεις τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των.

Περὶ τὸ 1890 ἡ Γερμανία ἐπετέλεσε σημαντικὴν ἀλλαγὴν ζωῆς, μεταμορφωθεῖσα εἰς μίαν μεγάλην οἰκονομικὴν δύναμιν.

Αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι τοῦ ἐδάφους εἶναι μέτοιαι. Ἡ Γερμανία εἶναι χώρα τῆς σικάλεως (7,5 ετ 2α), τῆς βρώμης (6 ετ 3η). Ὁ σῖτος παράγεται μόνον εἰς τὰ πλούσια ἐδάφη (4,8 ετ). Παρὰ τὰς προσπαθείας της πρὸς αὐξῆσιν τῆς παραγωγῆς ἀναγκάζεται νὰ εἰσάγῃ μεγάλας ποσότητας δημητριακῶν. Ὅπολογίζουν, ὅτι ἐπὶ 3—4 μῆνας τοῦ ἔτους τρέφεται μὲν δημητριακὰ ἐκ τοῦ ἔξωτεροῦ. Βιομηχανικαὶ καλλιέργειαι εἶναι 1) τῶν γεωμήλων (58 ετ 2α), ἐν μέρει πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν δημητριακῶν, κυρίως ὅμως πρὸς παραγωγὴν ἀλκοόλης. Τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς γερμανικῆς ἀλκοόλης προέρχονται ἐκ γεωμήλων. 2) Τῶν ζαχαροτεύτλων ἐκ τῶν ὅποιων παράγει 2 ετ ζαχάρεως (2α). Ἐπίσης παράγει καπνὸν (30 χτ) καὶ οἶνον (3,3 ε ἑκατόλιτρα). Ἡ κτηνοτροφία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη καὶ ἐντατική, δὲν ἴκανοποιεῖ ὅμως τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας (βόες 20 ε - ἔπποι 3,4 - χοῖροι 26 ε). Ἡ ἀλιεία εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν προσπορίζει μεγάλας ποσότητας ἵχθυων, ἀνεπαρκεῖς ὅμως διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων (675 χτ). Τὰ δάση καλύπτουν τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς ἐπιφανείας καὶ ἡ ἐκμετάλλευσίς των εἶναι ὑποδειγματική.

Ἡ Γερμανία εἶναι τρίτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν γαιάνθρακος (184 ετ) καὶ πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν λιγνίτου (185 ετ), τοῦ δποίου τὴν χρῆσιν ἐπεκτείνει διαρκῶς. Εἰς τὸ Ἀννόβερον παράγει ὀλίγον πετρέλαιον (430 χτ), εἰς δὲ τὴν παραγωγὴν ἥλεκτρικῆς ἐνεργείας εἶναι δευτέρα (50 Δε Kwh). Ἡ Γερμανία εἶναι πτωχὴ εἰς σίδηρον (2,5 ετ) καὶ ἀναγκάζεται νὰ εἰσάγῃ τοῦτον ἔξωθεν, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ὄλλα μέταλλα, ἐκ τῶν ὅποιων ἔχει μικρὰν παραγωγὴν.

Ἡ γερμανικὴ μεταλλουργία εἶναι μεγάλη καὶ ἀπαντᾶται πλησίον τῶν ἀνθρακωρυχείων. Τὰ μεγάλα κέντρα εύροισκονται εἰς τὴν περιοχὴν Ρούρ-Βεστφαλίας, Ἀνω Σιλεσίας καὶ Σάαρ. Ἡ Γερμανία εἶναι δευτέρα εἰς τὴν παραγωγὴν ἀλουμινίου (127 χτ), χάλυβος (20 ετ) καὶ χυτοσιδήρου (16 ετ). Τὸ Βερολίνον εἶναι ἐκ

τῶν μεγαλυτέρων κέντρων τοῦ κόσμου εἰς εἴδη ἡλεκτρισμοῦ.

Ἡ χημικὴ βιομηχανία ἐσημείωσε προόδους καταπληκτικάς. Ενδόσκεται συγκεντρωμένη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ρούρ, τὴν κοιλάδα τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μάΐν καὶ εἰς τὴν Σαξωνίαν. Παράγονται ποικίλα προϊόντα, ἥ μεγαλυτέρα ὅμως προσοχὴ στρέφεται πρὸς τὰ συνθετικὰ σώματα τὰ λαμβανόμενα ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς ἀποστάξεως τοῦ γαιάνθρακος. Μετὰ δὲ τοῦ ιδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος ἐπιδιώκεται ἥ δυνατότης εὐθηνῆς παραγωγῆς συνθετικοῦ πετρελαίου, ἐκ τοῦ δποίου ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐλάχιστον παράγεται (300 χτ.).

Αἱ ὑφαντουργικαὶ βιομηχανίαι τροφοδοτοῦνται μὲ πρώτας ὕλας ἐκ τοῦ ἔξωτεροικοῦ. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα εἰναι εἰς τὴν Σαξωνίαν καὶ Θουριγγίαν. Εἰς τὴν ὑφαντουργίαν τοῦ βάμβακος ἔρχεται τετάρτη (10 εἰς ἀτράκτων), εἰς δὲ τὴν παραγωγὴν τεχνητῆς μετάξης τρίτη (65 χτ.).

Αἱ γεωργικαὶ βιομηχανίαι ζαχαροποιίας, ζυθοποιίας καὶ ἀλκοολοποιίας εἰναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου, (ζυθος 40 εἶκατόλ.). Εἰς τὴν Γερμανίαν τὰ 40 % τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελοῦν τὴν τάξιν τῶν ἔργατῶν τῆς βιομηχανίας.

Τὸ ποτάμιον δίκτυον ἔχει πολλὰς φυσικὰς διακλαδώσεις. Ἐτελειοποιήθη διὰ μεθοδικῶν διαρρούμισεων καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κυρίως ἀρτηρίας, τὸν Ρῆνον καὶ τὸν Ἑλβαν. Αἱ πλωταὶ ὁδοὶ ἔχουν μῆκος 13 χ. χμ. (18 % διώρυγες, 82 % ποταμοί). Σχηματίζονται 50 ποτάμιοι λιμένες. Τεράστιον δίκτυον σιδηροδρόμων καλύπτει τὴν χώραν (58 χ. χμ.). Ο ἐμπορικὸς στόλος τῆς Γερμανίας εἰναι ὁ πέμπτος τοῦ κόσμου (3,9 εκρ), ὁ δὲ λιμὴν τοῦ Ἀμβούργου εἰναι ὁ ἔβδομος (19,2 εκρ).

Ἡ Γερμανία εἰναι χώρα βιομηχανική, μὲ πολὺν πληθυσμόν, μὲ ἀνεπαρκῆ εἰδη διατροφῆς καὶ ἀνεπαρκεῖς πρώτας ὕλας. Ἐκ τούτου πηγάζει ἥ ἐπιτακτικὴ δι' αὐτὴν ἀνάγκη νὰ ἔξαγῃ τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας της διὰ νὰ δύναται νὰ ἀγοράζῃ εἰς τὸ ἔξωτεροικὸν τὴν τροφὴν τοῦ πληθυσμοῦ της καὶ τὰς πρώτας ὕλας τῆς βιομηχανίας της. Ἐχει ἐπομένως ζωηρὸν ἔξωτεροικὸν ἐμπόριον (14 Δε.χφ 3η). Μεγάλοι προμηθευταί της καὶ ἐν μέρει πελάται της εἰναι αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, ἥ Μ. Βρεττανία, ἥ Γαλλία. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς ἀγορὰς τῶν παραδουναβίων κρατῶν καὶ τῶν κρατῶν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τὰ δποῖα ὡς γεωργικὰ καὶ μὲ μικρὰν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν δύνανται νὰ εἰ-

ναι πρόχειροι προμηθευταὶ γεωργικῶν εἰδῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγοράσταὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων της.

‘Η Γερμανία ζῆ κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας της. Τὸ μέγα πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς της εἶναι ἡ εὔρεσις διεξόδων εἰς τὴν μεγάλην βιομηχανικὴν παραγωγὴν της. Ζητεῖ διεξόδους ἀσφαλεῖς, διαρκῶς νέας καὶ εὐρυτέρας διὰ νὰ συντηρήσῃ τὰ συνεχῶς αὐξανόμενα ἐργατικὰ πλήθη της. Τελευταίως ἐφαρμόζει τὸ σύστημα τῆς αὐταρκείας διὰ τοῦ δποίου ἐπιζητεῖ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τὰς εἰσαγωγάς. Πρὸς τοῦτο ἐπιδιώκει αὐξῆσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν, περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως τῶν ἔξωθεν εἰσαγομένων προϊόντων, οἰκονομίαν πρώτων ὄλων καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῶν διὰ συνθετικῶν προϊόντων (συνθετικὸν πετρόλαιον, συνθετικαὶ ὑφαντικαὶ ίνες κλπ.). Αἱ πρῶται ὅμως ὕλαι ἔρχονται ἔξωθεν καὶ τὰ ἐργοστάσια ζητοῦν, πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερταραγωγῆς, ἔξαγωγὴν τῆς παραγωγῆς των. ‘Ο τρόπος δργανώσεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Γερμανίας γεννᾷ μεγάλα προβλήματα εἰς τὴν εὐρωπαϊκήν, ἀλλὰ καὶ τὴν παγκόσμιον ζωήν.

‘Η Γερμανία παίζει πρωτεύοντα ὁόλον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου. Μεγάλη βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ δύναμις, ἔξασκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἔξελίξεως τῶν ίστορικῶν γεγονότων.

‘Η Ἰταλία.

‘Η Ἰταλία ἔχει πληθυσμὸν 42,7 εκ., ἡτοι μέσην πυκνότητα 136, ἡ δποία ὅμως εἶναι πολὺ μεγάλη διὰ μίαν γεωργικὴν χώραν. ‘Η αὐξῆσις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ταχεῖα. Τὰ 2/3 τῶν κατοίκων εἶναι γεωργοί, ἐν τούτοις ἡ ἀνάπτυξις τῶν πόλεων εἶναι σημαντική. ‘Υπάρχουν 20 πόλεις, οἵτινες ἔχουν ἀνω τῶν 100 χιλιόμετρα καὶ περίπου 220 πόλεις ἔχουσαι 20—100 χιλιόμετρα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἡ Ἰταλία ἦτο ἡ πρώτη χώρα εἰς τὴν ἀποδημίαν, διότι ἡ χώρα ἦτο πτωχὴ καὶ εἶχε κακὴν ἐκμετάλλευσιν. ‘Επιτροπαὶ περιέτρεχον τότε τὴν χώραν προπαγανδίζουσαι ὑπὲρ τῆς ἀποδημίας. Παρείχοντο πολλαὶ εὐκολίαι διὰ τὴν ἀναχώρησιν καὶ χωρία ὀλόκληρα ἀνεψιώδουν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δήμαρχον καὶ τὸν ἐφημέριον. Οὕτω δ ἀριθμὸς τῶν κατ’ ἔτος ἀποδημούντων, διαρκῶς αὐξανόμενος, ἀνῆλθε τὸ 1913 εἰς 872 χιλιόμετρα. Τελευταίως οἱ περι-

ορισμοὶ τῶν Ἡ. Πολιτειῶν καὶ ἡ προσπάθεια τῆς Ἰταλίας νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀπώλειαν ἐθνικῶν δυνάμεων ἥλαττωσαν τὸν ἀριθμὸν εἰς 157 χ (1935). Οἱ περισσότεροι Ἰταλοὶ εὑρίσκονται εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας καὶ τὴν λοιπὴν Ἀμερικὴν (ἰδίως εἰς Ἀργεντινὴν καὶ Βραζιλίαν). Τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν πρὸς τοὺς οἰκείους, ἀνεῳχόμενα εἰς ἔκατον τάδες ἔκατομματικῶν ἑτησίως, ἐπέτρεψαν τὸν βιομηχανικὸν ἔξοπλισμὸν τῆς χώρας.

Ἡ Ἰταλία εἶναι χώρα κατ’ ἔξοχὴν γεωργική. Μόνον τὰ 43 % τῆς ἐπιφανείας της εἶναι καλλιεργήσιμος ἔκτασις. Ἐχει μεγάλην καλλιέργειαν δημητριακῶν, παραγόντα σῖτον (8 ετ., 5η), ἀραβόσιτον (3,5 ετ.), βρώμην (0,6 ετ.), κριθὴν (0,2 ετ.), ὄρυζαν (0,7), καὶ γεώμηλα (2,9 ετ.). Ἐπίσης παραγάγει κάνναβιν (100 χτ.), καπνὸν (41 χτ.) καὶ τεῦτλα (320 χτ. ζαχάρεως). Σπουδαῖα προϊόντα εἶναι τὸ ἔλαιον (280 χτ., 2α) καὶ δ ὁ οἶνος (34 ε ἔκατολιτρα, 2α). Ἡ Ἰταλικὴ παραγωγὴ ὅπωρικῶν εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Εὐρώπης. Πολλαὶ ταχεῖαι σιδηροδρομικαὶ ἀμάξοστοιχίαι μεταφέρουν καθημερινῶς εἰς τὰ μεγάλα εύρωπαϊκὰ κέντρα τὰ Ἰταλικὰ ὅπωρικά, λαχανικὰ καὶ ἄλλη.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι δλίγον ἀνεπτυγμένη (βόες 7 ε., πρόβατα 9 ε.). Ἡ ἀλιεία εἶναι σημαντική, ἀλλὰ μὴ βιομηχανοποιημένη. Εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς φυσικῆς μετάξης ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς Εὐρώπης (3.200 τ.).

Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πολὺ πτωχόν. Ἡ Ἰταλία παραγάγει θεῖον (340 χτ.), μάρμαρα, ὑδράργυρον (2,4 χτ. 1η), βωξίτην (370 χτ. 5η) καὶ ψευδάργυρον (67 χτ.). Γαιάνθρακας καὶ σίδηρος ἔλλείπονται. Μόνη πηγὴ ἐνεργείας εἶναι δ λευκὸς ἄνθρακας, ἀφθονῶν ἰδίως εἰς τὴν Β. Ἰταλίαν, ἡ δοπία ἀπέβη ἡ ζωηροτέραια βιομηχανικὴ περιοχὴ τῆς χώρας. Εἰς τὴν παραγωγὴν ὑδροηλεκτρικῆς ἐνεργείας καταλαμβάνει τὴν τοίτην θέσιν εἰς τὸν κόσμον (10 ε kw·h), ἀλλ’ εἰς τὴν παραγωγὴν ἥλεκτρικῆς ἐνεργείας γενικῶς εἶναι ἐνάτη (15 Δε kw·h). Ἄν καὶ τὰ ἀπαραίτητα μεταλλεύματα ἔλλείπονται, ἐν τούτοις ἡ Ἰταλία ἥδυνθη μετὰ τὸ 1900 νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς μίαν μεγάλην βιομηχανικὴν δύναμιν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐργατικῶν χειρῶν, τὰ χαμηλὰ ἡμερομίσθια καὶ τὴν γειτονίαν τῶν γεωργικῶν καὶ μὴ βιομηχανικῶν χωρῶν τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ὑφαντουργικαὶ βιομηχανίαι τῆς μετάξης, τοῦ βάμβακος (5,5 ε ἀτράκτων) καὶ τοῦ ἔριου. Εἰς τὴν παραγωγὴν τεχνητῆς μετάξης εἶναι

πέμπτη (48 χτ). Ἡ βαρεῖα μεταλλουργία, ἐλλείψει ἀνθρακος καὶ μεταλλευμάτων, εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη. Εἰς τὰς μεταλλικὰς κατασκευὰς ἀνέπτυξεν ἴδιαιτέρως τὴν ναυπηγικήν, τὴν κατασκευὴν αὐτοκινήτων (57 χ) καὶ ἀεροπλάνων. Ἐκ τῶν ἄλλων βιομηχανιῶν περισσότερον ἀνεπτυγμέναι εἶναι ή τῶν ζυμαρικῶν, σαπώνων καὶ χημικῶν λιπασμάτων.

Αἱ πλωταὶ ὁδοὶ εἶναι ἐλάχισται (1,6 χμ), τὸ δὲ ὄδικὸν δίκτυον ἀνεπαρκὲς (30 χ χμ). Οἱ σιδηρόδρομοι εἶναι τὸ κύριον μέσον μεταφορᾶς (22,8 χ χμ). Ὁ ἐμπορικὸς στόλος της εἶναι ἔκτος εἰς τὸν κόσμον (3,2 ε κρ), μεγαλύτερος δὲ ἐμπορικὸς λιμὴν εἶναι ἡ Γένουα (9,3 ε κρ).

Ἡ Ἰταλία ἀναγκάζεται νὰ ἀγοράζῃ ἔξωθεν τρόφιμα καὶ πρώτας ὕλας καὶ νὰ πωλῇ προϊόντα χαρακτηριζόμενα μᾶλλον ὡς εἴδη πολυτελείας (μέταξαν, οἶνον, ἀνθη, αὐτοκίνητα, ἔλαιον). Εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι ἐνάτη (3,9 Δε χφ), αἱ δὲ εἰσαγωγαὶ (2,2) ὑπερβαίνουν τὰς ἔξαγωγάς. Τὸ ἔλλειμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου της δὲν καλύπτεται τελείως ἀπὸ τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν καὶ τὰ χρήματα τῶν τουριστῶν. Ἡ βιομηχανία ἐνθαρρυνομένη ἀπὸ τὸ κράτος καὶ εὐνοούμενη ἀπὸ τὴν ἀριθμονίαν τῶν ἐργατικῶν χειρῶν ἐπετέλεσε μεγάλας προόδους. Ἀλλ’ ἡ Ἰταλία δὲν ἔχει κεφάλαια. Ἡ νεαρὰ Ἰταλικὴ βιομηχανία ὑποφέρει ἀπὸ ἔλλειψιν κεφαλαίων, τὰ δόποια δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ, δπως ἀλλοτε, εἰς τὸ ἔξωτερικὸν καὶ κυρίως εἰς τὰς ἀγγλικὰς καὶ ἀμερικανικὰς ἀγορὰς χρήματος, διότι θὰ ἐπιβαρυθῆται μὲ μεγάλας ὑποθήκας. Ἡ Ἰταλία μετὰ τὴν ἐνοποίησιν αὐτῆς ἀνεξήτησεν ἀνὰ τὸν κόσμον ἀποικίας, ἀλλ’ εὗρεν ἐλαχίστας καὶ οἰκονομικῶς ἀσημάντους: τὴν Ἐρυθραίαν, τὴν Σομαλίαν καὶ τὴν Λιβύην. Εἰς ταύτας προσετέθη καὶ ἡ ὥραιοτάτη καὶ ἀπὸ χιλιετηρίδων ἐλληνικωτάτη Δωδεκάνησος. Τέλος κατέκτησε τὴν Αἰθιοπίαν, εἰς τὴν δόποιαν σκέπτεται νὰ ἔγκαταστήσῃ Ἰταλούς. Ἡ νέα αὕτη ἀποικία εἶναι πλουσιωτάτη, ἀλλ’ ἡ ἀξιοποίησις αὐτῆς θὰ ἀπαιτήσῃ καὶ χρόνον ἀρκετὸν καὶ κεφάλαια σημαντικά.

Ἡ Ρωσσία.

Ἡ Ρωσσία εἶναι συγχρόνως εὐρωπαϊκὸν καὶ ἀσιατικὸν κράτος. Περιλαμβάνει 175,5 εκ. Ἔνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων δ πληθυσμὸς αὐξένει ταχέως (2,5 ε τὸ ἔτος) καὶ ἔξα-

πλοῦται ἐπὶ τῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτάσεων, αἱ δόποιαι εἶναι ἀκόμη ἔρημοι ἀπὸ ἀνθρώπους. Ἡ πυκνότης γενικῶς εἶναι μικρά. Σήμερον περιλαμβάνει 11 διμοσπόνδους Δημοκρατίας, ἐκ τῶν δύοιων σπουδαιότεραι εἶναι ἡ Ὀμόσπονδος Δημοκρατία τῆς Ρωσίας, ἔχουσα 114 εκ καὶ ἡ Δημοκρατία τῆς Οὐκρανίας, ἔχουσα 32 εκ. Αἱ δύο αὗται περιοχαὶ κατοικοῦνται ἀπὸ ὁρώσους, οἱ δόποιοι εἶναι σλαῦοι. Εἰς τὰς Ἀσιατικὰς Δημοκρατίας ἀπαντῶνται διάφοροι λαοί: Ἄρμένιοι, Καυκάσιοι, Τάταροι, Ἰρανοὶ καὶ Τουρκομογγόλοι μερικοὶ ἐκ τῶν λαῶν τούτων ζοῦν ὡς νομάδες. Ἡ Ρωσία εἶναι γεωργικὴ χώρα. Μόνον τὰ 6 % τοῦ ἔδαφους καλλιεργοῦνται (1,85 ε χμ²), ἀπομένουν δὲ ἀκόμη πρὸς καλλιέργειαν εὑρεῖαι ἐκτάσεις ἵδιως εἰς τὴν Δ. Σιβηρίαν. Τὰ δημητριακὰ εἶναι ἡ βάσις τῆς παραγωγῆς. Ἡ Ρωσία εἶναι πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν σικάλεως (21 ετ.), βρώμης (18 ετ.), σίτου (30,8 ετ.), κοινῆς (8,1 ετ.), γεωμήλων (69,7 ετ.) καὶ τεύτλων (2,5 ετ. ζαχάρεως). Ἐπίσης παράγει λίνον (530 χτ ἐπὶ 770) εἰς τὴν βόρειον κεντρικὴν Ρωσίαν, κάνναβιν (140 χτ, 1η), καὶ καπνὸν (276 χτ). Ο βάμβαξ καλλιεργεῖται εἰς τὴν Ὑπερκαυκασίαν καὶ τὸ Τουρκεστάν, ὅπου διὰ τῆς ἀρδεύσεως αἱ καλλιέργειαι ἀποδίδουν 820 χτ. Εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς μετάξης εἶναι τετάρτη (1.140 τ).

Κτηνοτροφίαν ἔχει σημαντικήν. Ἐκτρέφει εἰς τὴν Σιβηρίαν ἵππους (16,6 ε) καὶ βόας (56,5 ε) αἱ στέπαι τῆς Κασπίας καὶ τοῦ Τουρκεστάν εἶναι ἡ ἐπικράτεια τῶν προβάτων (73 ε). ἡ χοιροτροφία εἶναι ἐπίσης ἀνεπτυγμένη (30,4 ε). Ἡ ἀλιεία εἶναι πλουσιωτάτη καὶ κυρίως διενεργεῖται εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας. Σολομὸς καὶ ἀκιπήσιος εἶναι μέγισται πηγαὶ πλούτου. Ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Αὐγούστου ὁ ποταμὸς Καμτσιάκα ἐκχειλίζει, ἔνεκα τῶν συμπαγῶν ὅγκων σολομῶν, οἵτινες προσπαθοῦν νὰ τὸν ἀναπλεύσουν. Τὰ δὲ τοῦ ἀκιπήσιου δίδουν 200 χιλιόγραμμα χαβιάρι. Οὕτω ἡ Ρωσία ἔρχεται ὡς πρὸς τὴν ἀλιείαν (1,5 ετ.) μετὰ τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Κορέαν.

Τὰ δάση ἀποτελοῦν συνεχῆ ταινίαν πρασίνου, πλάτους μέχρι 2.000 χμ, ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Ειονικοῦ. Είναι σχεδὸν ἀκόμη ἀνέπαφα καὶ ἀποτελοῦν πλούτον μεγίστης ἀξίας. Δύνανται νὰ προμηθεύσουν τεραστίας ποσότητας ξυλείας, δταν ἀναπτυχθοῦν περισσότερον αἱ συγκοινωνίαι. Ἐντὸς τῶν δασῶν ζοῦν πολλὰ ζῷα, δίδοντα πολύτιμα γουναρικά. Ἡ μεγάλη βιομηχανία ἔρχεται ἀναπτυσσομένη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰώνος

καὶ ἐπεκτείνεται διαρκῶς πρὸς ἀνατολάς, μέχρι καὶ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ὅπου ἀφθονοῦν αἱ πρῶται ὕλαι. Ἡ παραγωγὴ γαιάνθρακος εἶναι 126 ετ. οὗτος ἀπαντᾶ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς χώρας (Ντονέτς, Οὐκρανία, Οὐδράλια, Τούλα, Κουζνέτς κ.λ.π.). Τὸ πετρέλαιον εἶναι τὸ προϊόν τῆς Καυκασίας (27,8 ετ). Χρυσὸς (165 τ) καὶ λευκόχρυσος (3 τ) εὑρίσκονται εἰς τὰ Οὐδράλια καὶ τὴν Σιβηρίαν. Ο σίδηρος (28 ετ) ἀπαντᾶ εἰς τὰ Οὐδράλια καὶ τὴν Οὐκρανίαν. Παράγονται ἐπίσης χαλκός, μόλυβδος, ψευδάργυρος, χρώμιον (100 χτ), ὑδράργυρος καὶ μαγγάνιον (1,3 ετ, 1η). Ἡ βιομηχανία χυτοσιδήρου (14,5 ετ) καὶ χάλυβος (17,8 ετ) ἀπαντᾶται πλησίον τῶν ὁρυχείων (Ντονέτς, Οὐδράλια, Κουζνέτς), ἥ δὲ μηχανικὴ βιομηχανία κυρίως πέριξ τῶν μεγάλων πόλεων Μόσχας, Λένινγκραδ, Γκόρκι κ.λπ. Παράγει τρακτέρ (116 χ). αὐτοκίνητα (200 χ), ἀεροπλάνα, πλοῖα κ.ἄ.

Ἡ ὑφαντουργία (9,8 ε ἀτράκτων διὰ τὸν βάμβακα) ἔχει κέντρον τὴν Μόσχαν. Ἡ ρωσσία εἶναι τρίτη εἰς τὴν παραγωγὴν ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας (32,8 Δε, kwh).

Ἄναλόγως πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας τὸ διδικὸν δίκτυον εἶναι πολὺ μικρόν. Οἱ σιδηρόδρομοι (85 χ χμ) εἶναι ὀλίγοι. Ὁ δόλος τῶν ποταμῶν εἶναι σημαντικὸς εἰς τὴν ζωὴν τῆς χώρας, διώρυγες δὲ συμπληρώνονται τὸ δίκτυον τῶν πλωτῶν ὅδῶν (διῶρυξ ἀπὸ Βαλτικῆς εἰς Λευκὴν θάλασσαν). Αἱ θαλάσσιαι μεταφοραὶ δὲν εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν μεγάλην ἔκτασιν τῆς χώρας, ἥ δποία ἔχει διέξοδον μόνον πρὸς θαλάσσας κλειστὰς ἥ πρὸς θαλάσσας, αἴτινες τὸν χειμῶνα παγώνουν. Ἰδιαιτέραν ἀνάπτυξιν εἶχε τελευταίως τὸ Βλαδιβοστόκ, προοριζόμενον ἀπὸ τοὺς Ρώσους ν^ο ἀποβῆται μπορικὴ πύλη πρὸς τὴν Ἀπωνίαν. Καταβάλλονται προσπάθειαι, ὅπως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας πραγματοποιῆται συγκοινωνία ἀπὸ Λένινγκραδ διὰ τῆς διώρυγος καὶ τοῦ Ἀρκτικοῦ Ωκεανοῦ εἰς Βλαδιβοστόκ.

Τὸ ἐμπόριον εἶναι, σχετικῶς μὲ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας, πολὺ μικρὸν (1,8 Δε χφ) καὶ περιλαμβάνει ἐξαγωγὴν προϊόντων γεωργίας, δασῶν καὶ ὑπεδάφους καὶ εἰσαγωγὴν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Ἡ Ἰαπωνία.

Ἡ Ἰαπωνία ἔχει πληθυσμὸν 70,5 εκ., δηλ. μέσην πυκνότητα 181, ἥ δποία εἶναι πολὺ μεγάλη διὰ μίαν χώραν ὁρεινήν, ὅπως ἡ

Ίαπωνία. Ό πληθυσμὸς αὐξάνει ταχύτατα, περίπου κατὰ 800 χ. κατ' ἔτος. Οἱ ιθαγενεῖς Ἀϊνό, τοιχωτοί, βάροβαροι, ἀπάνθρωποι καὶ πρωτόγονοι ζοῦν εἰς τὰ Β. τῆς Ὅεζὸς καὶ εἶναι ἐλάχιστοι (17 χ.). Οἱ Ἰάπωνες διακρίνονται εἰς δύο τύπους. Ό μὲν λεπτὸς τύπος ἀποτελεῖ τὰς ἀνωτέρας τάξεις καὶ εἶναι εὐθυτενής, μὲ πρόσωπον ἐπίμηκες, δῆνα λεπτήν, διφθαλμοὺς εὐθεῖς εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ ὀλίγον πλαγίους εἰς τὰς γυναικας. Ό δὲ παχὺς τύπος ἀποτελεῖ τὰς λαικὰς τάξεις καὶ εἶναι βραχύσωμος, μὲ πλατὺ πρόσωπον, διφθαλμοὺς πλαγίους, δῆνα πεπλατυσμένην καὶ στόμα βαθέως ἐσχισμένον. Τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Ἰαπώνων εἶναι ἄλυτον. Εἴναι ἀγνωστον ἂν εἶναι Μαλαῖοι ἢ Μογγόλοι. Ἐντὸς ἐλαχίστων ἔτῶν ἡ Ἰαπωνία μετεμορφώθη εἰς Μεγάλην Δύναμιν. Ό Ἰάπων ἔχει μεγάλην εὐκολίαν ἔξομοιώσεως εἶναι κενόδοξος, ὑποκριτής καὶ κρυψίνους, εὐφυὴς καὶ ἐργατικός, καλλιτέχνης ἀλλὰ καὶ τραχύς. «Ο Ἰάπων εἶναι πλήρης ἀντιμέσεων: περιποιητικὸς καὶ ἀπάνθρωπος, δεισιδαίμων καὶ σχεδὸν ἀθρησκος, προοδευτικὸς καὶ ἀνθρωπος τῶν παραδόσεων» (Didier). Ό πληθυσμὸς εἶναι κατὰ 60 % ἀγροτικός, ὑπάρχουν ὅμως καὶ μέγιστα ἀστικὰ κέντρα (34 πόλεις ἔχουν ἄνω τῶν 100 χιλ.). Τὸ Τόκιο εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τοῦ κόσμου (6 εκ.).

Η καλλιεργούμενη ἔκτασις εἶναι τὰ 15 %, τῆς ἐπιφανείας. Τὸ ἔδαφος εἶναι ἥφαιστειογενὲς καὶ καλλιεργεῖται ἐντατικώτατα. Σπουδαιοτέρα καλλιέργεια εἶναι ἡ τῆς ὁρύζης, ἡ δποία ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς τροφῆς (12,3 ετ., 3η). Ἐπίσης παραγόνται σῖτος (1,3 ετ.), κριθή, γεώμηλα, καπνὸς καὶ τέüον (54 χτ., 5η). Ό βάμβαξ δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Η Χονδὸς εἶναι νῆσος μωρεώνων, οὗτο δὲν ἡ Ἰαπωνία εἶναι ἡ πρώτη χώρα εἰς τὴν παραγωγὴν μετάξης (43, 4 χτ., ἐπὶ 54). Η κτηνοτροφία εἶναι ἀσήμαντος. Η ἀλιεία εἶναι ἡ πρώτη τοῦ κόσμου (3,7 ετ.). Η συνάντησις τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ ὁρεύματος ἔξωθεν τῆς Ὅεζὸς ἀποτελεῖ εύνοϊκὴν συνθήκην ἀναπτύξεως τοῦ πλαγκτοῦ, ἐκ τοῦ δποίου τρέφονται οἱ ἵχθυες. Τὰ δάση εἶναι σημαντικὴ πηγὴ πλούτου, ὁ ὁρυκτὸς ὅμως πλούτος εἶναι ἐλάχιστος. Ό γαιανθρωπεῖς εἶναι μὲν ἀφθονος (41,8 ετ.), ἀλλὰ εἶναι κατωτέρας ποιότητος. Εξάγεται ὀλίγον πετρέλαιον (350 χτ.) εἰς τὴν Σαχαλίνην καὶ τὴν Φορούζην, διαθέτει ὅμως ἀφθονον λευκὸν ἀνθρακα. Εκ τῶν μετάλλων μόνον δ χαλκὸς ἀπαντᾷ ἀφθονῶς (78 χτ., 7η). Εἰς τὴν παραγωγὴν θείου εἶναι τρίτη (200 χτ.). Γενικῶς ἡ Ἰαπωνία δὲν

έχει ούτε ἀρκετὸν ἄνθρακα, ούτε ἀρκετὸν σίδηρον διὰ νὰ τροφοδοτήσῃ μὲ καύσιμον ὑλὴν καὶ πρώτας ὑλας τὴν μεγάλην βιομηχανίαν της, ἡ ὅποια ἀπέβη διὰ τὴν Ἱαπωνίαν ζωτικὴ ἀνάγκη, διότι οὕτω εὑρίσκει ἐργασίαν μέγα μέρος τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ. Τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν αἱ ὑφαντουργικαὶ βιομηχανίαι, κατεργαζόμεναι βάμβακα (10,6 ε ἀτράκτων), ἔριον καὶ μέταξαν. Ἡ Ὁζάκα (3 εκ) εἶναι τὸ Ἱαπωνικὸν Μάντσεστερ. Εἰς τὴν παραγωγὴν τεχνητῆς μετάξης εἶναι πρώτη (154 χτ).

Αἱ μεταλλουργικαὶ βιομηχανίαι τροφοδοτοῦνται ἔξωθεν μὲ πρώτας ὑλας. Σήμερον τείνουν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸ ἔξωτερικὸν παρὰ τὰς πηγὰς τῶν πρώτων ὑλῶν, εἰς τὴν Μαντζουρίαν, Κορέαν, Χανκέον. Βιομηχανικὰ κέντρα εἶναι αἱ πόλεις Τόκιο, Ναγκούα, Ὁζάκα, Κοβέ, Ναγκασάκι. Ἡ παρὰ τὴν ἔλλειψιν πρώτων ὑλῶν ἀνάπτυξις τῆς Ἱαπωνικῆς βιομηχανίας ὀφείλεται 1) εἰς τὴν ἄφθονίαν τῶν ἐργατικῶν χειρῶν, αἱ ὅποιαι προσφέρονται ἔναντι εὐτελεστάτου ἡμερομισθίου, λόγῳ τοῦ χαμηλοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς τοῦ Ἱαπωνικοῦ λαοῦ, 2) εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κράτους μὲ ἐπιχορηγήσεις διὰ τὴν ἀνάληψιν νέων ἐπιχειρήσεων, 3) εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου καὶ 4) εἰς τὴν εὐκαιρίαν τοῦ πολέμου, δόπτε ἡ Ἱαπωνία εἰδε πρὸς στιγμὴν τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀπωλεῖας κενὰς ἀπὸ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἡδυνήθη ἀνευ ἀνταγωνισμοῦ νὰ διεισδύῃ. Ὁ Ἱάπων εἶναι μέτριος βιομηχανικὸς ἐργάτης, παράγει δὲ προϊόντα εὐθηνά, κατάλληλα πρὸς ἔξαγωγὴν μόνον εἰς τὴν Ἀπωλεῖαν.

Ἡ εἰσαγωγὴ τροφίμων καὶ πρώτων ὑλῶν εἶναι ἀπαραίτητος, ὅθεν καὶ ἡ ἔξαγωγὴ βιομηχανικῶν προϊόντων εἶναι διὰ τὴν Ἱαπωνίαν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. Ὁ μέγας ἐμπορικός της στόλος (4,5 ε κρ) τὴν ἔξυπηρετεῖ. Εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον ἔρχεται πέμπτη (6 Δεκαπενταύγουστος). Αἱ εἰσαγωγαὶ (3,3) ὑπερβαίνουν τὰς ἔξαγωγάς. Τὸ Κοβέ εἶναι ὁ τρίτος λιμὴν τοῦ κόσμου (29 ε κρ) καὶ ἡ Ὁζάκα ὁ ἕκτος (20,6 ε κρ). Ἡ μεγαλυτέρα ἐμπορικὴ κίνησις γίνεται μὲ τὰς Ἡ. Πολιτείας, αἱ ὅποιαι εἶναι μέγας προμηθευτὴς βάμβακος καὶ μεταλλουργικῶν προϊόντων καὶ μέγας ἀγοραστὴς μετάξης καὶ τεῖσου. «Δὲν ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὡκεανοῦ ἐμπορικὸν ὁρίσμα ἴσχυρότερον ἐκείνου, τὸ ὅποιον ἐνώνει τὰς δύο ἀντιζήλους». Ἡ Ἀγγλία δῆμος παραμένει πάντοτε ὁ κύριος τραπεζίτης τῆς Ἱαπωνίας.

Ἡ Ἱαπωνία ὡδιουμένη ἀπὸ τὸν ὑπερπληθυσμόν της καὶ ἀπὸ

τὴν ἀνάγκην νὰ συνκρατηθῇ ὅς βιομηχανικὴ δύναμις ἐπεδίωξεν ἔξαπλωσιν. Παρὰ τὸν ὑπερπληθυσμὸν ὅμως τῆς χώρας του ὁ Ἰάπων δὲν γίνεται μετανάστης μόνον 630 χ. Ἱαπώνων ζοῦν εἰς τὸ ἔξωτερικόν, διότι ὁ Ἰάπων ἀρνεῖται νὰ ἐκπατρισθῇ. Διὰ τοῦτο ἡ Ἱαπωνία κατέψυγεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀποικιῶν. Ἀπὸ τὴν Κίναν ἀπέσπασε τὴν Φορούζην (1895), ἀπὸ τὴν Ρωσίαν τὴν Κορέαν, τὸ Κουάν—Τούνγκ καὶ μέρος τῆς Σαχαλίνης (1905). Τὸ 1919 ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν τὰ τέως γερμανικὰ ἀρχιπελάγη τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τέλος τὸ 1932 ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν Κίναν τὴν Μαντζουρίαν, Αἱ κτήσεις τῆς Ἱαπωνίας εἶναι δι’ αὐτὴν πεδία ἐκμεταλλεύσεως καὶ οὐχὶ διεξόδου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Ἐφαρμόζει πολιτικὴν βιαίας διεισδύσεως καὶ εἰς τὴν Κίναν, τὴν δποίαν θέλει προμηθευτὴν πρώτων ὑλῶν καὶ καταναλωτὴν τῶν προϊόντων τῆς Ἱαπωνικῆς βιομηχανίας. Ἡ βιομηχανικὴ ἀφύπνισις τῆς Κίνας θὰ εἶναι διὰ τὴν Ἱαπωνίαν σημαντικὸν πλῆγμα.

Ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις τῆς Ἱαπωνίας ἔθεσε πολλὰ προβλήματα. Ἰδιαιτέρως ἔρευνῶνται τὰ ἔξης τοία γεγονότα, «ἴκανὰ νὰ ἀνατρέψουν τὸν κόσμον καὶ ἀτινα ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ: 1) ἡ γέννησις τῆς βιομηχανίας εἰς τὰς Ἰνδίας, 2) ἡ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ δρμὴ τῆς Ἱαπωνίας καὶ 3) ἡ ἀφύπτισις τῆς Κίνας εἰς τὴν νεωτέραν ζωήν». Χῶραι πεποικισμέναι μὲ ἀφθονα γεωργικὰ καὶ δρυκτὰ προϊόντα καὶ μὲ πολὺν πληθυσμόν, δύνανται νὰ σχηματίσουν, ἐκάστη Ἰδιαιτέρως ἡ δλαι δμοῦ, κόσμον αὐτάρκη. Τότε αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις θὰ στερηθοῦν σπουδαιοτάτων ἀγορῶν πρώτων ὑλῶν, θὰ ἀπολέσουν πολυτίμους πελάτας τῆς βιομηχανίας των. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Ἀσίας περικλείει τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπ’ αὐτοῦ φιλοδοξεῖ νὰ ἡγεμονεύῃ ἡ Ἱαπωνία. Ἀλλ’ ἥδη αἱ Ἰνδίαι βιομηχανοποιοῦνται καὶ ἡ Κίνα ἀρνεῖται νὰ παίξῃ τὸν ὄρλον τοῦ ἀπλοῦ καταναλωτοῦ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἀλλων κρατῶν. Εἰς τὴν Ἀσίαν συμβαίνει σύγκρουσις συμφερόντων καὶ εὐρωπαίων καὶ ἀμερικανῶν καὶ αὐστραλῶν καὶ ἀσιατῶν.

Γενική παραγωγή
ήλεκτρικής ένεργειας (Δε. kWh)

Αποθέματα χρυσοῦ (εἰς τὰς
τραπέζας) κατά τὸ τέλος τοῦ 1937
εἰς χρυσᾶ δολλάρια

1. Ή. Πολιτεῖαι	123
2. Γερμανία	50
3. Ρωσία	33
4. Αγγλία	29
5. Καναδᾶς	28
6. Ιαπωνία	27
7. Γαλλία	18
8. Ιταλία	15
9. Σουηδία	8
10. Νορβηγία	8
Παγκ. παραγωγὴ	387

Ή. Πολιτεῖαι	7,54 Δε ἥτοι 55%
Αγγλία	1,59 Δε > 12%
Γαλλία	1,51 Δε > 11%
Ολλανδία	549 ε
Ελβετία	383 —
Βέλγιον	353 —
Αργεντινή	277 —
Ρωσία	225 —
Ινδίαι	162 —
Ιαπωνία	154 —
Ιταλία	123 —
Γερμανία	17 —
Παγκ. ἀποθέμ.	14 Δε

Τὰ κέντρα μεταλλουργίας καὶ ἡ παραγωγὴ καθαρῶν
μετάλλων (1937).

Παγκ. παραγ.	136	104	1.670	1.620	2.300	495	150;	ετ	Η σειρὰ τῶν μεγα- λυτέρων δυνάμεων τοῦ κό- σμου
Ή. Πολιτεῖαι	51,5	37,5	425	505	830	135		91	1η
Γερμανία	20	16	165	165	65	125		36,5	2α
Ρωσία	18	14,5	55	65	90	45		32,8	3η
Αγγλία	13,5	8,5	15	65	5	19,5	35	22,2	4η
Γαλλία	8	8	15	30		35		16,1	5η
Βέλγιον	4	4	95	220	60		5	8,4	6η
Ιαπωνία	5	2	10	40	90	15		7,2	7η
Λουξεμβούργον	2,5	2,5						5	8η
Καναδᾶς	1,5	1	180	145	210	45		3	9η
Ιταλία	2	0,8	40	40		20		2,9	10η
Ινδίαι	0,9	1,7						2,6	11η
Πολωνία	1,5	0,7	17,5	110				2,3	12η
Αύστραλία	0,8	0,8	230	70	13,5			1,9	13η
Σουηδία	1	0,7			9			1,7	14η
Τσεχοσλοβακία	2,3	1,7					4		;;

Τὸ ἔμποδον τῶν μεγαλυτέρων ἔμποδικῶν δυνάμεων (εἰς ε κρουσῶν δολιαρίων).

	Εξορεού- ζόν εμπόδιον	Εισεγε- νά τα	Εξαγω- γέται κοῦ τοξογόνου	Διαφορὰ εμποδικοῦ τοξογόνου	Oἱ κυριότεροι λιμένες διεξαγωγῆς τοῦ ἔξωτερων εμποδίου ¹⁾
·Αγγίκια	4.310	2.787	1.523	- 1.264	Λονδρῶν 31, Διβερτοῦ 17, Σαοθάπτων 13, Νιούκασλ 9, Καρδιφ 7, Γλασκάρθη 6, Χούλ 6, Πλέμουθ 6.
·Η. Πολτρεῖα	3.725	1.779	1.946	+ 167	N. Υόρκη 36, Φιλαδέλφεια 19, "Α.γ. φεαγκίκος 16, Βο- στόνη 13, Λός "Αντζελεσ 13, N. Ορλεάνη 12, Χονδ-
Γερμανία	2.705	1.500	1.405	+ 105	τον 10, Βαλτιμόρη 7,5,
Γαλλία	1.568	1.003	564	- 439	Αριθούγγον 10,5, Βρετανίη 8,5. Μασσαλία 19, Χάβη 11,5, Χερβούγγον 7, Δουνχέρη 4,5, Βορδού 4, Ρονέ 4.
Ιαπωνία	1.166	635	531	- 104	Κορέ 29, Ογκάκα 20,5, Γιοκοζάκα 12, 5, Μόρτζι 10, Ναγ- καναδάς 6,5.
Καναδᾶς	1.144	479	665	+ 186	Βανκούφε 12, Μόντρεαλ 9,5.
Βελγίου	1.054	545	509	- 36	Αμβέρσα 18,5.
Ολλανδία	877	504	373	- 131	Ρότερεντεν 23, "Αμστερδαμ 4,5.
Ιταλία	754	430	324	- 106	Γένοβα 9,5, Νεάπολις 9, Τεργιστη 5,5, Βενετία 4,5.
Ινδία	738	308	430	+ 122	Βοϊράνη 6, Καλκούτα 4.
Αργεντινή	733	285	447	+ 162	Βουένος "Αρκε 14,5, Ροζάριο 4,5.
Ν. "Αρφούς. "Εντοσις	674	311	363	+ 52	Νυρμπέν 7, Κανηλάριον 6,5.
Αυστραλία	636	293	343	+ 50	Συδνεϋ 10,5, Μελβούρνη 8, Μπρισμπάν 4,5.
Σουηδία.	618	318	300	- 18	Στροκόλημ 5,5, Γκότερηπουργ 5.
Βετ. Μαλαισία	543	355	308	+ 73	Σιγκαπούρη 15.
Συνολικό					

¹⁾ Οἱ παραπολουθοῦντες τοὺς λιμένας ἀριθμοὶ δεικνύουν τὴν ισορητικήτα τῶν επελθόντων πλοίων εἰς ε. κ.ο.

Ναυτικαὶ κατασκευαὶ Χωρητικ. καθελκυσθέντων πλοίων (χ. κρ)				Παραγωγὴ αὐτοκινήτων καὶ τρακτέρ		
	1937	1936	1935		αὐτοκ.	τρακ.
Αγγλία	920	850	500	Η. Πολιτεῖαι .	4,82 ε	227 χ
Η. Πολιτεῖαι .	240	152	250	Αγγλία	493 χ	
Ιαπωνία	:	295	150	Γερμανία	327 χ	17 χ
Νορβηγία	42	33	:	Καναδᾶς	207 χ	
Γερμανία	430	380	226	Γαλλία	200 χ	
Γαλλία	27	39	43	Ρωσσία	200 χ	116 χ
Ιταλία	22	11	23	Ιταλία	57 χ	
Σουηδία	161	154	:			
Δανία	101	98	:	Παγκ. παραγ.	6,34 ε	
Ολλανδία	184	94	60			
Παγκόσμιαι κα- θελκύσεις . . .	2.700	2.100	1.300			

Παγκόσμιον ἔξωτερικ. ἐμπόριον: *31.420 ε χρυσῶν Δολ.*¹⁾

Παγκόσμιαι εἰσαγωγαί: *16.127 ε χρυσῶν Δολλαρίων.*

Παγκόσμιαι ἔξαγωγαί: *15.294 » »*

Τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀντιπροσωπεύει τὰ 31 % τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἐνῷ τὸ ἐμπόριον τῶν Η. Πολιτεῶν τὰ 11 %, τῆς Γαλλίας μετὰ τῶν ἀποικιῶν τῆς τὰ 9 % καὶ τῆς Ολλανδίας μετὰ τῶν ἀποικιῶν τῆς τὰ 4,5 %.

III. ΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

“Ολα τὰ κράτη δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μηχανικοῦ πολιτισμοῦ, δ ὁποῖος ἔχει προορισμὸν τὴν συστηματικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλανήτου μας. Οὐδὲν πολιτισμένον κράτος δύναται σήμερον νὰ παράγῃ πᾶν ὅ, τι καταναλίσκει, οὔτε νὰ καταναλίσκῃ πᾶν ὅ, τι παράγει. Ἐκ τούτου γεννᾶται ἡ ἀνάγκη ἐντατικῆς ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων. Η εὔκολος μεταφορὰ κατωρθώθη, δταν κατενικήθη καὶ συνετμήθη ἡ ἀπόστασις. Η σύγχρο-

¹⁾ 1 χρυσοῦν δολλάριον = 195 δρχ. = 5,2 χφ.

νος οἰκονομικὴ μορφὴ τοῦ κόσμου ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν μεταμόρ-
φωσιν, τὴν δποίαν ἐπέφερον εἰς τὰ μεταφορικὰ μέσα ὁ ἀτμός, ὁ
ἥλεκτροισμὸς καὶ τὸ πετρέλαιον.

Οἱ σιδηρόδρομοι.—‘Η κατασκευὴ σιδηροδρόμων ἥρχισε τὸ
1830. Τὸ παγκόσμιον σιδηροδρομικὸν δίκτυον εἶχε τὸ 1928 μῆ-
κος 1230 χιλ. Κατὰ ἡπείρους κατενέμετο ὡς ἔξης: Εὐρώπη 380χ.,
Ἀσία 150 χ., Ἀφρικὴ 62 χ., Ὡκεανία 49 χ. καὶ Ἀμερικὴ 590 χ.
Ὑπάρχουν δίκτυα ἐθνικά, ἐξυπηρετοῦντα τὰς ἐπιδιώξεις τῆς ἐσω-
τερικῆς ζωῆς μιᾶς χώρας, καὶ δίκτυα διεθνῆ, ἀποτελούμενα ἀπὸ
τὴν σύνδεσιν πολλῶν ἐθνικῶν δικτύων.

α') Αἱ μεγάλαι διεθνεῖς γραμμαὶ τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν Εὐ-
ρώπην διακρίνονται δύο μεγάλαι διεθνεῖς γραμμαί. ‘Η μία βαί-
νει ἐκ ΝΔ. πρὸς ΒΑ., παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς Εὐρώπης
καὶ συνδέει τὰς μεγαλυτέρας πρωτευούσας: Λισσαβῶνα—Μαδρί-
την—Παρισίους—Βερολίνου—Λένινγκραδ. Μία παραλληλος δια-
κλάδωσις τῆς γραμμῆς ταύτης ἐκ Παρισίων φέρει εἰς τὴν Σιβη-
ρίαν: Παρισίοι—Πράγα—Βαρσοβία—Μόσχα—Σιβηρία—”Απω
Ἀνατολή. ‘Η δευτέρα μεγάλη διεθνῆς γραμμὴ τῆς Εὐρώπης βαί-
νει ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Σουέζ καὶ τὴν
”Απω Ἀνατολήν. Ἐχει ἀφετηρίαν τὸ Λονδρῶν καὶ εἰς τὸν Πα-
ρισίους διχάζεται, σχηματίζουσα δύο διακλαδώσεις. ‘Η μία ἔξ αὐ-
τῶν φέρει εἰς τὴν Μασσαλίαν, ἐκ τῆς δροίας ἀρχίζουν αἱ μεγά-
λαι πρὸς τὴν ”Απω Ἀνατολήν ὑπερωκεάνειοι γραμμαί. ‘Η δὲ
ἄλλη διακλάδωσις σχηματίζει τὴν σπουδαιοτάτην γραμμὴν τοῦ
«Simplon-Orient-Express», ἡ δροία καταλήγει εἰς Βασσόραν
καὶ Αἴγυπτον: Παρισίοι—Ντιζόν—Σεμπλὸν—Μιλāνον (διακλά-
δωσις πρὸς Ρώμην—Βριλήσιον)—Τεργέστη—Βελιγράδιον—
Νίσα (διακλάδωσις πρὸς Ἀθήνας)—Σόφια—Κωνσταντινούπολις
—Χαλέπιον καὶ ἐντεῦθεν πρὸς Βασσόραν καὶ Αἴγυπτον.

β') Αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τῆς Ἀσίας. ‘Ο ὑπερσιβηρικὸς
(8700 χιλ.) εἶναι ὁ μακρότερος ἡπειρωτικὸς σιδηρόδρομος καὶ ἡ
συντομωτέρα ὁδὸς τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν ”Απω Ἀνατολήν (Λον-
δρῶν—Πεκίνον 13 ἡμ.). Διακλαδώσεις τοῦ φέρουν εἰς Κίναν,
Τουρκεστάν καὶ Κασπίαν. ‘Ο σιδηρόδρομος Βαγδάτης εἶναι προ-
έκτασις τοῦ Σεμπλὸν-δριὰν -ἔξηπρές. ‘Ο σιδηρόδρομος ἀπὸ Καλ-
κούτας εἰς Καβούλη (μέλλων ἵσως νὰ συνδεθῇ μὲ τὸ εἰς τὸ Χεράτ
ληγον δωσισκὸν δίκτυον) εἶναι ὁ ἄξων τῶν ἴνδικῶν σιδηροδρό-
μων. ‘Ο ἄρτι ἀποπεραθεὶς ὑπεριρανικὸς σιδηρόδρομος (1400 χιλ.)

συνδέει τὸν λιμένα τῆς Κασπίας Μπεντέρ Σάχ μὲ τὸν λιμένα τοῦ Περσικοῦ κόλπου Μπεντέρ Σαπούρ.

γ') Σιδηρόδρομοι τῆς Ἀφρικῆς. Συνεχὴς γραμμὴ ὡς ἄξων ἐπὶ τῆς Ἀφρικανικῆς Ἡπείρου δὲν ὑπάρχει. Ὁ ὑπεραφρικανικὸς ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Ἀκρωτήριον δὲν ἔχει ἀκόμη συμπληρωθῆ.

δ') Σιδηρόδρομοι τῆς Αὐστραλίας. Δύο εἶναι ὑπερηπειρωτικοὶ μὲ διευθύνσεις ἐξ Α πρὸς Δ καὶ ἐκ Ν πρὸς Β.

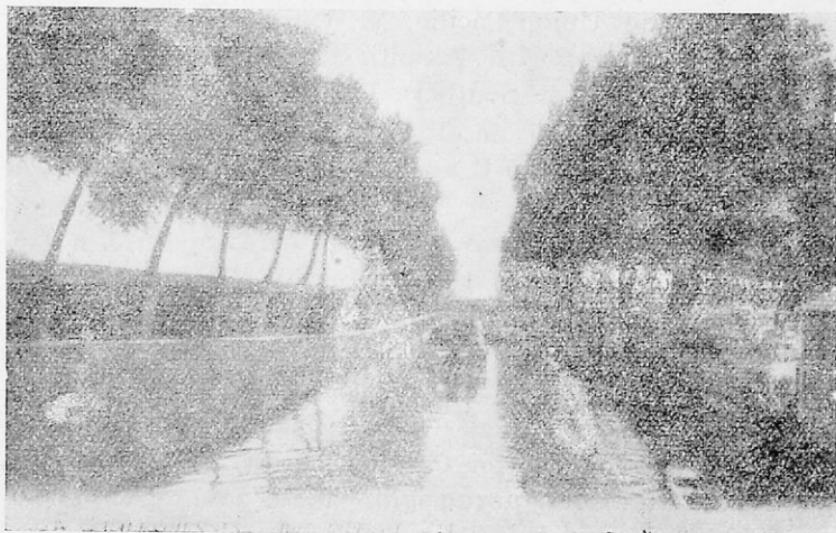
ε') Αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν διακοίνονται δύο συστήματα μεγάλων γραμμῶν. 1) Γραμμαὶ αἱ δποῖαι ἐνώνουν τὸν δύο ὁκεανούς. Τοιαῦται ὑπάρχουν δύο εἰς τὸν Καναδᾶν (Canadian Pacific Railway 4.908 χμ. ἀπὸ Χάλιφαξ εἰς Βαγκοῦβερ, Grand Trunk Pacific ἀπὸ Μόνκριτον εἰς Πρέντς—Ρούπερτ), ἐξ εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας (Northern Pacific, N. Υόρκη—Ἀστόρια 5.840 χμ., Great Northern, Δουλούθη—Σηττλυ, Union Pacific, N. Υόρκη—Ἄγ. Φραγκίσκος 5.400 χμ., Central Pacific, Atlantic Pacific, N. Υόρκη—Ἄγ. Φραγκίσκος 7.480 χμ., Southern Pacific, N. Ὁρλεάνη—Ἄγ. Φραγκίσκος 4χ χμ.) καὶ μία εἰς τὸ Μεξικὸν (Βέρα Κροὺζ—Σὰν Μπλάς). 2) Γραμμαὶ ἀπὸ Β πρὸς Ν, ἐκ τῶν δποίων κυριώτεραι εἶναι 1) ἡ ἀπὸ Βοστώνης εἰς Νέαν Ὁρλεάνην διὰ Νέας Υόρκης, 2) ἡ ἀπὸ Βίννιπεργκ εἰς Νέαν Ὁρλεάνην διὰ Σικάγου, 3) ἡ ἀπὸ Δουλούθης εἰς Μεξικὸν καὶ 4) ἡ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ Ειρηνικοῦ ἀπὸ Σηττλυ εἰς Λός Ἀντζελες. Εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν μεγίστης σημασίας εἶναι ὁ ὑπερανδικὸς σιδηρόδρομος ἀπὸ Βούενος Αὔρες εἰς Βαλπαραϊζον. Διέρχεται τὰς Ἀνδεις εἰς ὕψος 3.145 μ. διὰ σήραγγος (διάρκεια ταξειδίου 36 ὥραι, ἀντὶ τῶν 12 ἡμερῶν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μαγγελάνου).

Αἱ διὰ τῶν ὁδῶν μεταφοραί.—Μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος ἥρχισεν ἡ ὁργάνωσις τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ ἡ τελειοποίησις τῶν μεθόδων κατασκευῆς τῶν ὁδῶν. Μεταπολεμικῶς αἱ διὰ τῶν ὁδῶν μεταφοραὶ ηὑξήθησαν κατὰ πολὺ, ἔνεκα τῆς ἔξαπλώσεως τοῦ αὐτοκινήτου, τὸ δποῖον ἀπέδειξεν ἔξαιρετικὰς πρακτικὰς ἵκανότητας. Εἰδικοὶ αὐτοκινητόδρομοι κατασκευάζονται σήμερον εἰς ὅλα τὰ μεγάλα κράτη. Ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ αὐτοκίνητον παρέχει τὰς ὑπηρεσίας του ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους. Μέσον διεθνῶν μεταφορῶν δὲν ἀνεδείχθη ἀκόμη. Πάντως τὰ ἔθνικὰ ὁδικὰ δίκτυα ἥρχισαν νὰ ἐνώνωνται καὶ ἥδη γίνεται λόγος περὶ διεθνῶν ὁδικῶν γραμμῶν.

‘Ο ἀριθμὸς τῶν εἰς τὸν κόσμον κυκλοφορούντων αὐτοκινήτων εἰς τὰ τέλη τοῦ 1938 ἀνήσχετο εἰς 43 ε. Τὴν μεγαλυτέραν κυκλοφορίαν αὐτοκινήτων ἔχουν αἱ ἔξης χώραι:

1. Ή. Πολιτεῖαι	29.212 χ	6. Ρωσσία	678 χ
2. Μ. Βρεττανία	2.542—	7. Ἰταλία	399—
3. Γαλλία	2.250—	8. Ἀργεντινὴ	279—
4. Γερμανία	1.708—	9. Ν. Ζηλανδία	265—
5. Αὐστραλία	800—	10. Βέλγιον	226—

Αἱ διὰ τῶν ποταμῶν μεταφοραί.—Πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῶν σιδηροδρόμων ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη κατελήφθησαν ἀπὸ τὸν πυρετὸν τῶν διωρύγων. Οἱ ποταμοὶ ὥνομασθησαν βαδίζον-

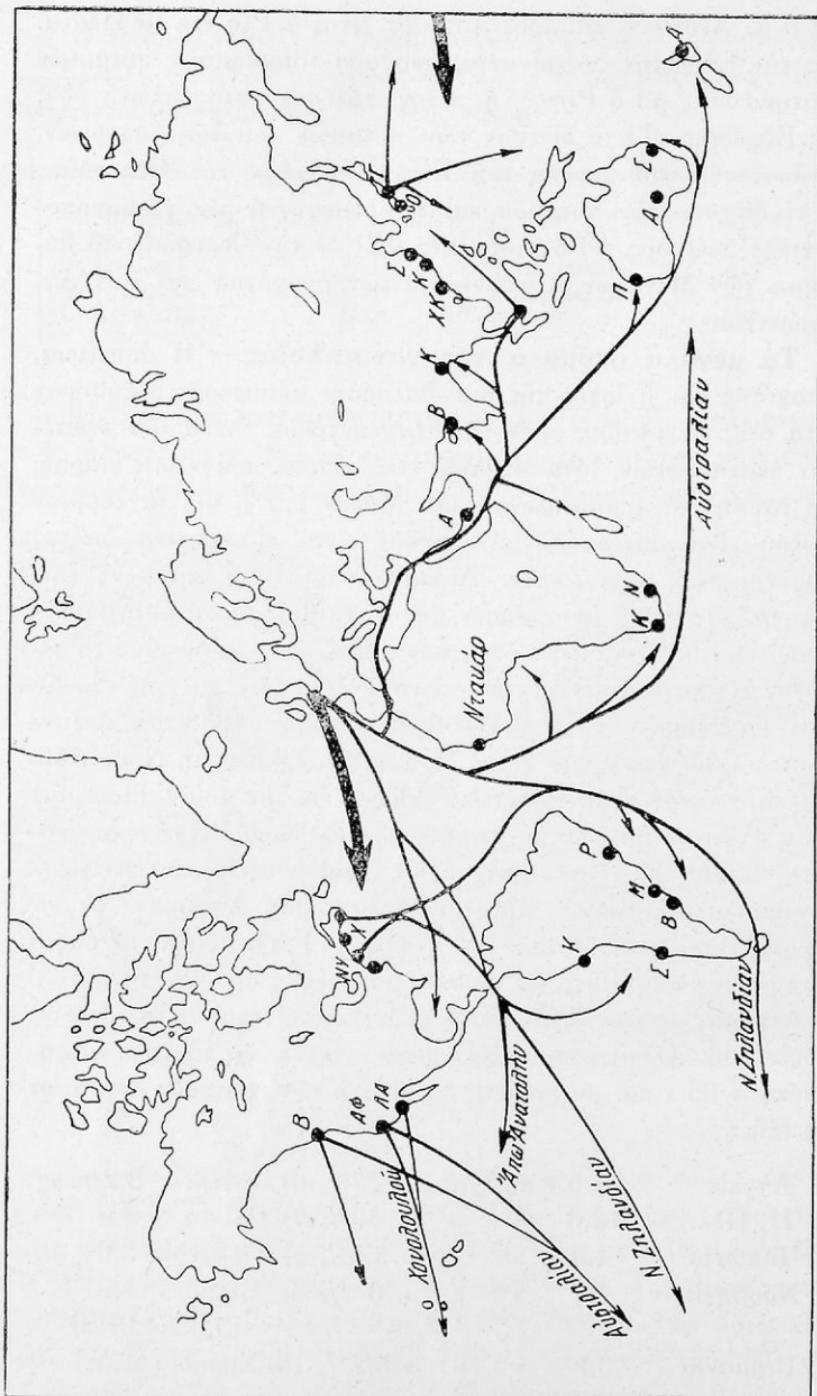
‘Ο Σκάλδις εἰς τὴν Β. Γαλλίαν.

τες δρόμοι. Σπανίως ὁ ποταμὸς εἶναι μία τελεία πλωτὴ δδός, διότι ἡ παγώνει (Ρωσσία, Σιβηρία, Καναδᾶς) ἡ ἔχει καταρράκτας (Κόγγος, Ζαμβέζης) ἡ ἔχει μεγάλας πλημμύρας (Μισσισιπῆς) ἡ ἔχει ἀπροσίτους ἑλώδεις ὅχθας (Αμαζόνιος). Τὴν μεγαλοπρεπεστέραν πλωτὴν δδὸν ἀποτελεῖ ὁ Γιάγκ - Τσέ - Κιάγκ, δστις εἶναι πλωτὸς εἰς μῆκος 2.800 χμ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του. Εἰς τὸ Χανκέου (900 χμ ἀπὸ τῆς θαλάσσης) ἀνέρχονται πλοῖα βυθίσμα-

τος 5 μ. Δεύτερος λαμπρὸς ποταμὸς εἶναι ὁ Ρίο ντὲ λὰ Πλάτα. Εἰς τὴν Εὐρώπην διακρίνονται τέσσαρα ἀθροίσματα ποταμίων συστημάτων: α') ὁ Ρῆνος, ἡ πλέον πολυσύχναστος πλωτὴ δόδὸς τῆς Εὐρώπης, β') τὸ δίκτυον τῶν ποταμῶν καὶ τῶν διωρύγων, τὸ δόποιον ἀπλοῦται ἀπὸ τοῦ Σηκουάνα μέχρι τῆς Ὀλλανδίας, γ') τὸ δίκτυον τῶν ποταμῶν καὶ τῶν διωρύγων τῆς γερμανοπολωνικῆς πεδιάδος, δ') ὁ Δούναβις. Εἰς δὲ τὴν Ἀμερικὴν τὸ σύστημα τῶν Μεγάλων Λιμνῶν μετὰ τῶν διωρύγων καὶ τοῦ Ἀγ. Λαυρεντίου.

Τὰ μεγάλα ρεύματα τῆς ναυσιπλοΐας.—¹Η ἀσφάλεια, ἡ ταχύτης καὶ ἡ ἴσχὺς τῆς διὰ θαλάσσης μεταφορᾶς ηὑξήθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καταπληκτικῶς, ἔνεκα τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων, (ἀτμομηχανή, ἔλιξ, φάροι, πρόγνωσις καιροῦ, νέα ναυπηγική, ὁδιοτηλεγραφία). Μόνον 1,5 % τοῦ παγκοσμίου στόλου εἶναι ἰστιοφόρα. Τὰ πλοῖα εἶναι εἰδικευμένα διὰ τὰ διάφορα εἴδη μεταφορῶν. Διακρίνονται 1) τὰ καθαρῶς ἐπιβατηγά, τὰ δόποια μεταφέρουν μόνον ἐπιβάτας καὶ ἐλαφρότατα ἐμπορεύματα. Τὰ ναυτικὰ ἔθνη συναγωνίζονται νὰ δώσουν τὸ μεγιστὸν τῆς ταχύτητος καὶ τῶν ἀνέσεων εἰς τὰ ἐπιβατηγά πλοῖα των. Τὸ ἀτμόπλοιον Great Western διέσχιζε τὸ 1838 τὸν Ἀτλαντικὸν διὰ πρώτην φορὰν ἐντὸς 16 ἡμερῶν. Σήμερον ἡ Νορμανδία («πλωτὸν ξενοδοχεῖον πολυτελείας») διανύει τὴν Ἰδίαν ἀπόστασιν ἐντὸς 4 μόνον ἡμερῶν μὲ ταχύτητα 31 μιλλίων. ²Έχει χωρητικότητα 83.000 κρ.· εἶναι τὸ ταχύτερον (κυανῆ ταινία), πολυτελέστερον καὶ μεγαλύτερον πλοῖον τοῦ Ἀτλαντικοῦ. ³Άκολουθεῖ τὸ ἀγγλικὸν Βασίλισσα Μαίρη (80.774 κρ.). 2) Τὰ μικτά, τὰ δόποια μεταφέρουν ἐπιβάτας καὶ ἐμπορεύματα (12—15 μίλλια) καὶ 3) τὰ καθαρῶς φορτηγά, κοινὰ ἢ εἰδικευμένα (ψυγεῖα, πετρελαιοφόρα κλπ.). Ο παγκόσμιος ἐμπορικὸς στόλος εἶχε τὸ 1937 χωρητικότητα 66 ε κρ., κατενέμετο δὲ μεταξὺ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ὅς ἔξη:

1) Ἀγγλία	17,5	ε κρ.	ἢ τοι τὰ 27 %	6) Ἰταλία	3,2	ε κρ.
2) Ἡ. Πολιτεῖαι	12,3	»	» 19 %	7) Γαλλία	2,9	»
3) Ἱαπωνία	4,5	»	» 6,5 %	8) Ὀλλανδία	2,6	»
4) Νορβηγία	4,4	»	» 6 %	9) Ἐλλὰς	1,9	»
					(0,6 τὸ 1914)	
5) Γερμανία	3,9	»	» 5,7 %	10) Σουηδία	1,5	»

Τὰ μεγάλα ὁρέαματα τῆς ναυσιπλοΐας.

Οι τεράστιοι ούτοι στόλοι κινοῦνται συνήθως μεταξύ δύο λιμένων, οι δύο οι χαρακτηρίζονται ώς οι μεγάλοι λιμένες του κόσμου.

Οι μεγαλύτεροι λιμένες του κόσμου (1936)

Λιμένες	Αριθμός εἰσελδόν-των πλοίων εἰς Χ.	Χωρητικότης εἰσελθόντων πλοίων ε. κρ.	Λιμένες	Αριθμός εἰσελδόν-των πλοίων εἰς Χ.	Χωρητικότης εἰσελθόντων πλοίων ε. κρ.
Νέα Υόρκη . . .	8,6	35,5	Μασσαλία	8,4	16,5
Λονδίνον	30	30,9	Σαγγάρη	8,3	16
Κοβέ	27	29	"Αγ. Φραγκίσκος . .	5	15,8
Ρόττερνταμ	14	23,2	Σιγγαπούρη	6,5	15,2
Όζάκα	19,5	20,6	Βουένος Αϊρες . .	19,7	14,6
Χόγκιν - Κόγκιν	20,1	20	Βοστώνη	6,6	13,1
Άμβούργον	16,7	19,2	Σαούθαμπτον	16,5	12,9
Φιλαδέλφεια	8,2	19,1	Λισσαβών	3,3	12,8
Άμβέρσαν	11,4	18,7	Άδες Αντζελες . .	3,5	12,6
Λίβερπουλ	15,1	17,1	Γιουκοχάμα	3	12,3

Τὰ μεγάλα ὁρίματα τῆς ναυσιπλοΐας διασχίζουν: 1) τὸν Β. Ἀτλαντικόν. Ἐπὸ τὴν Μάγχην μέχρι τῆς Ν. Υόρκης καὶ τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου ἔκτείνεται ἡ πλέον πολυσύχναστος θαλασσία λεωφόρος τοῦ κόσμου, 2) τὸν Ν. Ἀτλαντικὸν πρὸς τὴν Βραζιλίαν καὶ Ἀργεντινήν, 3) τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὸν Ἰνδικὸν Ωκεανὸν πρὸς τὴν Ἀπωλετήν, Ἰνδονησίαν καὶ Αὔστραλίαν, 4) τὸν Β. Εἰρηνικὸν ἀπὸ Βαγκούβιερ καὶ Ἀγίου Φραγκίσκου πρὸς Γιουκοχάμαν καὶ Χόγκιν - Κόγκιν, 5) τὸν Ν. Εἰρηνικὸν ἀπὸ Αὔστραλίας πρὸς Ἀδεν, Ἰαπωνίαν καὶ Β. Αμερικήν.

Ἡ διῶρυξ τοῦ Σουέζ. Αὕτη ἔχει μῆκος 168 χμ., βάθος 11 μ., πλάτος εἰς τὸν βυθὸν 22 - 45 μ καὶ 60 - 100 μ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὄντατος. Ἀπαιτεῖ συνεχῆ ἐργασίαν ἐκχωματώσεως. Ἡ διάβασις γίνεται εἰς 18 ὥρας. Τὸ 1936 διῆλθον δι' αὐτῆς 5877 πλοῖα, χωρητικότητος 32 ε κρ (57% ἀγγλικά, 11% διλανδικά, 9% γερμανικά, 7% γαλλικά). Ἡ διῶρυξ εἶναι τὸ κατ' ἔξοχὴν στρατηγικὸν σημεῖον τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ διῶρυξ τοῦ Παναμᾶ. Αὕτη δὲν εἶναι, ώς γνωστόν, ισόσταθμος· ἔχει μῆκος 79 χμ., βάθος 13 μ., ἡ δὲ διάβασις διαιρεῖ 7 ὥρας καὶ γίνεται νύκτα καὶ ήμέραν. Παρεδόθη πρὸς χρῆσιν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914, κατεσκευάσθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἡ. Πολι-

τειῶν καὶ είναι σήμερον οὐδετέρα. Τεράστια ὀχυρωματικὰ ἔργα τῶν Ἀμερικανῶν ἐγγυῶνται τὴν οὐδετερότητά της. Διέρχονται περίπου 6000 πλοῖα κατ' ἕτος, χωρητικότητος ἄνω τῶν 30 ε κρ (55 %, Ἡ. Πολιτειῶν, 27 %, ἀγγλικά, 4 %, νορβηγικά, 3 %, Ιαπωνικά). Ἡ διώρυξ τοῦ Παναμᾶ είναι τὸ μέσον μὲ τὸ διποῖον αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἔξασκοῦν τὴν ἐπιφροήν των ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Αἱ ἐναέριοι μεταφοραί.—^{a)} Η μεγάλη ταχύτης καὶ ἡ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεξαρτησία τοῦ ἀεροπλάνου ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ὅρους τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἑδάφους κατέστησαν αὐτὸ ἀσύγκριτον μέσον μεταφορῶν. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀεροπλάνου καταφαίνεται, ὅταν συγκρίνωνται διάρκειαι ταξιδίων μεταξὺ δύο σημείων, τὰ δποῖα ἀπέχουν πολύ. Οὕτω ἐντὸς δύο ἡμερῶν μεταβαίνομεν ἐκ Παρισίων ἀεροπορικῶς εἰς Ρίο Ιανέζο καὶ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς Σαντιάγο, ἐνῷ διὰ θαλάσσης θάλα ἔχομενος 30 ἡμέρας. ^{b)} Άλλα πλεονεκτήματα τοῦ ἀεροπλάνου είναι ἡ τακτικότης τῶν δρομολογίων, ἡ ἀνεσις, οἱ σχετικῶς μικροὶ ναῦλοι καὶ ἡ μεγίστη ἀσφάλεια (τὸ 1921 ὑπελογίζετο 1 σοβαρὸν δυστύχημα διὰ πᾶσαν διαδρομὴν 250 χιλ., τὸ 1935 διὰ 2500 χιλ.). Τὸ ἀεροπλάνον είναι μέσον μεταφορᾶς εἰδικευμένον διὰ ταξιδιώτας ἐπειγομένους καὶ ἐμπορεύματα μικροῦ βάρους, ἀλλὰ μεγάλης ἀξίας (χουσός, πολύτιμοι λίθοι, κινηματογραφικαὶ ταινίαι, δείγματα ἐμπορευμάτων, ἀνθη, φάρμακα, ἀλληλογραφία κ.ἄ.). Διαρκεῖς τελειοποιήσεις τείνουν νὰ αὐξήσουν τὸ βάρος τοῦ μεταφερομένου φορτίου καὶ τὴν ταχύτητα τῶν ἀεροσκαφῶν. Σήμερον μερικὰ ἔλαφρὰ ἀεροπλάνα ἔχουν ταχύτητα 600 - 700 χιλ., μερικὰ δὲ βαρέα δύνανται νὰ μεταφέρουν 80 ἐπιβάτας. Τὸ δίκτυον τῶν παγκοσμίων ἐναερίων μεταφορῶν μεταβάλλεται καθημερινῶς, διότι νέαι γραμμαὶ ἐκτινάσσονται ὑπεράνω ὥκεανῶν καὶ ἡπείρων καὶ νέαι διαρκῶς διακλαδώσεις δημιουργούνται.

α') Ἐναέριοι γραμμαὶ τῆς Εὐρώπης. Όλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἔχουν μίαν τούλαχιστον ἔταιρίαν ἐναερίων συγκοινωνιῶν ἐπιχορηγουμένην ὑπὸ τοῦ κράτους. Τὸ δίκτυον ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῆς χώρας περιλαμβάνει γραμμὰς ἐσωτερικοῦ ἢ διεθνεῖς ἢ ἀποικιακάς. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει τὴν Ἑλληνικὴν ἔταιρίαν ἐναερίων συγκοινωνιῶν, ήτις συνδέει ἀεροπορικῶς τὰς πόλεις: Ἀθήνας — Θεσσαλονίκην — Δράμαν, Ἀθήνας — Αγρίνιον — Ιωάννινα καὶ Ἀθήνας — Ἡράκλειον.

Πλήρη έσωτερικά δίκτυα έχουν ή Γαλλία, ή Γερμανία, ή Αγγλία, ή Πολωνία, ή Ρουμανία καὶ ή Ρωσσία.

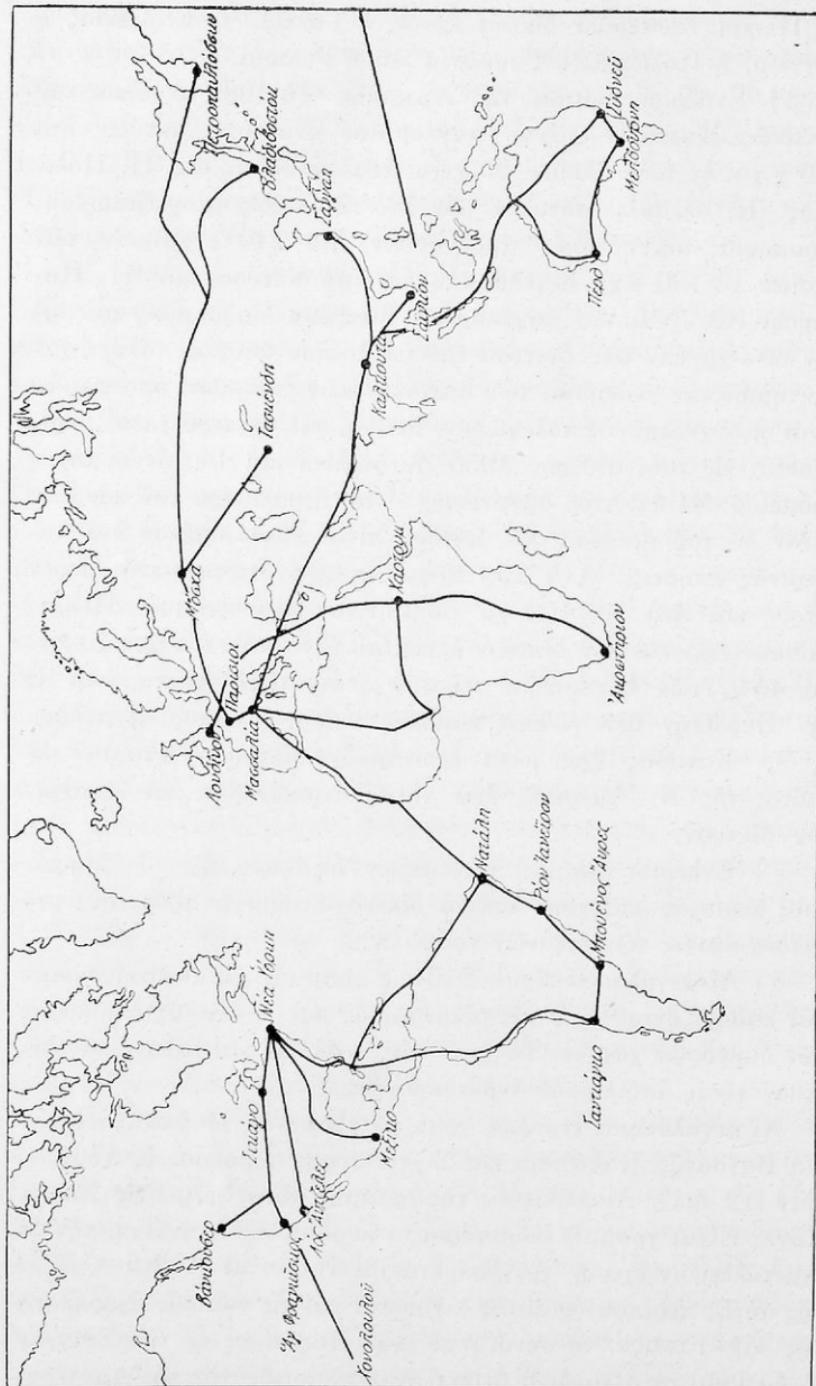
β') Έναέριοι γραμμαὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ 1935 τὸ μῆκος τοῦ τακτικῶς ἔκμεταλλευμένου παγκοσμίου ἐναερίου δικτύου ἦτο 420 χιλ., ἐκ τῶν διποίων 95 χιλ. ἀναλογοῦν εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας. Ἐξ ἄλλου τὸ σύνολον τῶν ὑπὸ τῆς παγκοσμίου ἐμπορικῆς ἀεροπορίας διανυθεισῶν ἀποστάσεων ἦτο 240 εἶται, ἐκ τῶν διποίων τὰ 180 εἶται διηνύθησαν ἐπὶ τοῦ δικτύου τῶν Ἡ. Πολιτειῶν (τὰ 75 % τῶν παγκοσμίων ἐναερίων διαδρομῶν) καὶ μόνον 60 εἶται τῶν δικτύων τοῦ ὑπολοίπου κόσμου. "Οὐεν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἀμερικανικῶν ἐναερίων μεταφορῶν εἶναι ή συχνότης. "Υπολογίζουν, ὅτι εἰς πᾶν δευτερόλεπτον εὑρίσκονται εἰς τοὺς αἰθέρας 1050 ἀμερικανοὶ καὶ 14 τόννοι ταχυδρομείου. Ἡ ἐπίγειος δργάνωσις εἶναι ή καλυτέρα τοῦ κόσμου, πλέον δὲ τοῦ ήμίσεος τοῦ δικτύου εἶναι ἔξωπλισμένον διὰ νυκτερινὰς πτήσεις. Ἄνα 15 - 20 χιλ. ὑπάρχει στρεφόμενος ἀεροφάρος καὶ ἀνὰ 50 - 100 χιλ. βοηθητικὸν ἀεροδρόμιον. Πλῆρες ἥδιοι μετεωρολογικὸν δίκτυον ἔγγυᾶται τὴν ἀπόλυτον ἀσφάλειαν. Τὰ 45 % τῶν ἐμπορικῶν πτήσεων γίνονται τὴν νύκτα, ἐνῷ εἰς τὴν Εὐρώπην δὲν γίνεται καμία νυκτερινὴ ἐμπορικὴ πτήσις.

‘Ο Καναδᾶς ἔχει μέγα ἐσωτερικὸν δίκτυον. “Εκαστον δὲ κοάτος τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἔχει τὸ ἐσωτερικόν του καὶ ἔξωτερικὸν δίκτυον.

γ') Έναέριοι γραμμαὶ τῶν ἄλλων ἡπείρων. Εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς ὑπάρχουν τοπικὰ δίκτυα, ἐνούμενα πρὸς τοὺς μεγάλους ἄξονας τῶν διεθνῶν γραμμῶν.

δ') Αἱ μεγάλαι ἐναέριοι διεθνεῖς γραμμαί. Αἱ διεθνεῖς γραμμαὶ καθορίζονται ἀπὸ τὰς οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιδιώξεις τῶν διαφόρων χωρῶν. Τὸ ἀγγλικόν, γαλλικὸν καὶ ὄλλανδικὸν δίκτυον εἶναι ἀποικιακοῦ ἐνδιαφέροντος.

Αἱ μεγαλύτεραι ἐναέριαι γραμμαὶ εἶναι: 1) Ἡ ἀπὸ Λονδίνου διὰ Βαγδάτης, Καλκούτας καὶ Σιγγαπούρης φέρουσα εἰς Αὐστραλίαν (12 ἡμ.). Διακλάδωσις τῆς γραμμῆς αὐτῆς φέρει εἰς Χόγκ-Κόγκ. Εἶναι γραμμὴ ἐνδιαφέρουσα κυρίως τὴν Ἡγγλίαν, τὴν δὲ ἔκμεταλλευσιν ἔχει ἡ Ἡγγλικὴ ἑταιρία Imperial Airways. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς περίπου γραμμῆς κινοῦνται καὶ τὰ γαλλικὰ ἀεροπλάνα τῆς Air - France, τὰ συνδέοντα τοὺς Παρισίους μὲ τὴν Σαγκάν (7 ἡμ.) καὶ τὰ ὄλλανδικὰ ἀεροπλάνα, τὰ συνδέοντα τὸ Ἀμστερ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αἱ μεγάλαι γοατιαι τῶν ἐναερίων συνγχίνονται

ταμ μὲ τὴν Βαταβίαν ($5\frac{1}{2}$, ἡμ.). 2) Ἡ ἀπὸ Λονδίνου διὰ Καΐρου καὶ Χαρτούμ φέρουσα εἰς Ἀκρωτήριον (7 ἡμ.). Διακλάδωσις αὐτῆς ἀπὸ Χαρτούμ φέρει εἰς Λάγος. Εἶναι ἡ δευτέρα μεγάλη Ἀγγλικὴ γραμμὴ τῆς Imperial Airways. Αἱ δύο ἀνωτέρω γραμμαὶ εἰναι ἀποικιακοῦ ἐνδιαφέροντος. 3) Ἡ ἀπὸ Παρισίων δι’ Ἀλγερίου καὶ ὑπεράνω τῆς Σαχάρας καὶ τῆς χώρας τοῦ Κόγγου φέρουσα εἰς Ταναναρίβην (6 ἡμ.). Εἶναι ἡ δευτέρα μεγάλη γραμμὴ τῆς Air-France, ἀποικιακοῦ ἐνδιαφέροντος.

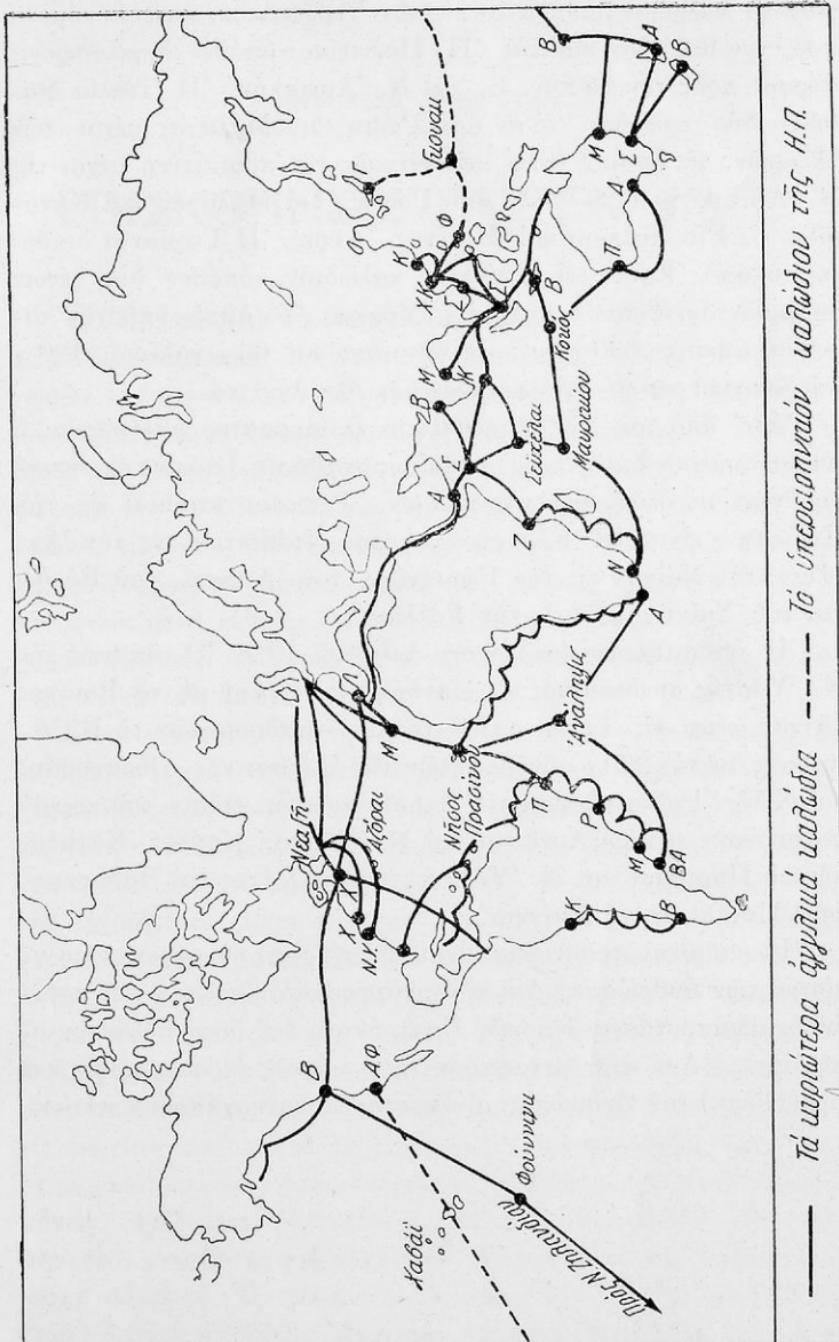
4) Ἡ ἀπὸ Παρισίων διὰ Καζαμπλάνκας καὶ Ντακάρ φέρουσα εἰς Pío Ἰανέζο, Βουένος Ἀϊρες καὶ Σαντιάγο. Εἶναι προέκτασις τῆς ἀποικιακῆς γραμμῆς τῆς Air-France. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς περίπου γραμμῆς βαίνουν καὶ τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα τὰ ἐκτελοῦντα τὴν αὐτὴν διαδρομήν. 5) Ἡ ἀπὸ Μόσχας ὑπεράνω τῆς Σιβηρίας φέρουσα εἰς Πετροπαυλόβσκυ καὶ Βλαδιβοστόκ. 6) Αἱ ἀπὸ Νέας Υόρκης ὑπεράνω τῆς Κ. Ἀμερικῆς ἢ τῶν Ἀντιλλῶν φέρουσαι κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς N. Ἀμερικῆς εἰς Βουένος Ἀϊρες καὶ Σαντιάγο. Εἶναι μέρος τοῦ τεραστίου ἔξωτερικοῦ δικτύου τῆς ἀμερικανικῆς ἑταίριας Panamerican Airways. 7) Ἡ ἀπὸ Ἀγίου Φραγκίσκου διὰ Χονολουλοῦ καὶ ὑπεράνω τοῦ Εἰρηνικοῦ φέρουσα εἰς Χόγκ-Κόγκ (14.000 χμ., 7 ἡμ.). Ἐκ Χονολουλοῦ μία μεγάλη διακλάδωσις φέρει εἰς N. Ζηλανδίαν (11.000 χμ.) καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αὐστραλίαν. Αἱ δύο αὗται μεγάλαι γραμμαὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ εἰναι ἀμερικανικαί.

Ύπεράνω τοῦ B. Ἀτλαντικοῦ δὲν ὑπῆρχε μέχρις ἐσχάτων ἐμπορικὴ ἐναέριος συγκοινωνία, διότι τὸ τιμῆμα τοῦτο τοῦ κόσμου παρουσιάζει τὸν ὑψιστὸν βαθμὸν ἀτμοσφαιρικῆς ἀσταθείας, ἐπὶ πλέον δὲ οἱ πνέοντες ἴσχυροὶ ἀνεμοὶ ἔχουν γενικὴν συνισταμένην, διευθυνομένην ἐκ Δ. πρὸς Α. καὶ ἡ δπούα, ὡς εἶναι ἐπόμενον, καθιστῷ πολὺ δύσκολον τὸν διάπλουν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐκ τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀμερικήν. Κατόπιν πολλῶν δοκιμῶν προεκρίθη ἡ ἔνης δδός: Νέα Υόρκη—Βερμούδαι—Ἀζόραι—Λισσαβών—Παρίσιοι (7.725 χμ.), ἢ ἡ πολὺ συντομωτέρα: Νέα Υόρκη—Ἀζόραι—Παρίσιοι (6.850 χμ.). Ἀμερικανικὰ ὑδροπλάνα ἥρχισαν ἥδη ἐκτελοῦντα τακτικὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ Ἡ. Πολιτειῶν καὶ Εὐρώπης.

Τὰ μέσα μεταφορᾶς τῆς σκέψεως.—Αὐξάνων διαρκῶς ὁ ἄνθρωπος τὴν ταχύτητα τῶν μεταφορικῶν του μέσων ἐπιζητεῖ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀποστάσεως, πρὸς εὔκολον μεταφορὰν αὗτοῦ

καὶ τῶν προϊόντων του. Τὴν ἀπόστασιν τὴν καταργεῖ τελείως διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς σκέψεώς του. ‘Ο πρῶτος ἥλεκτρικὸς τηλέγραφος ἐλείτούργησε τὸ 1838 εἰς τὴν Ἀγγλίαν. ’Ἐκτοτε, ἀνωθεν δὲν δλων τῶν ἡπείρων ἀπλοῦται πυκνὸν δίκτυον συρμάτων, μερικὰ τῶν δποίων φέρουν τοὺς τίτλους ὑπερσιβηρικός, ὑπεραμερικανικός κ.λ.π. τηλέγραφος. Τὸ πρῶτον ὑπερατλαντικὸν καλώδιον ἐτοποθετήθη μεταξὺ Ἰολανδίας καὶ Νέας Γῆς τὸ 1866. ‘Η ἐγκατάστασις τῶν καλωδίων εἶναι ἔργασία δυσκολωτάτη καὶ εἴναι μία τῶν ὡραιοτέρων πραγματοπρήσεων τῆς ἐπιστήμης. ‘Η Ἀγγλία διαθέτει ὅ δμάδας καλωδίων: 1) διὰ τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πρὸς τὴν Ἀφρικήν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Ἀπωλετολήν καὶ τὴν Αὔστραλιαν· 2) πρὸς τὴν Δ. Ἀφρικήν μέχρι τοῦ Ἀκρωτηρίου· 3) πρὸς τὴν Β. Ἀμερικήν, πρὸς τὴν δποίαν ἀναχωροῦν ἐκ τῆς Ἰολανδίας 12 καλώδια· 4) πρὸς τὴν Κ. καὶ Ν. Ἀμερικὴν καὶ 5) τὴν αὐτοκρατορικὴν ὑπερειρηνικὴν γραμμήν, ἣτις ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, βαίνει διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἰς Χάλιφαξ, ἐκεῖθεν εἰς Βαγκούβερ καὶ διὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῶν νήσων Φίτζι καὶ Νόρφολκ φθάνει εἰς Σύδνεϋ καὶ Ἀουκλανδ. Οὕτω συμπληροῦται περὶ τὴν Γῆν τεράστιος κλοιός, ὁ δποίος, μὲ πλῆθος διακλαδώσεων εἰς τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν, περιβάλλει τὴν Γῆν μὲ ἐν πλέγμα, ἐντὸς τοῦ δποίου κυκλοφορεῖ ἡ παγκόσμιος ἀνθρωπίνη σκέψις, ὑπὸ τὸν ἀμεσον ὅμως ἔλεγχον τῆς Ἀγγλίας, ἡ δποία μὲ τὸ μονοπώλιον τοῦτο, ἀποκτὰ τρομερὰν στρατηγικὴν καὶ διπλωματικὴν ὑπεροχήν. Μὲ τὰ καλώδια τῆς ἡ Ἀγγλία ἥτο ἀλλοτε κυρίαρχος τοῦ κόσμου. «Ἐν πλῆρες κύκλωμα βρεττανικῶν συρμάτων περιβάλλει τὴν Γῆν. Αἱ σκέψεις καὶ αἱ διαταγαὶ τοῦ βρεττανικοῦ κόσμου δύνανται νὰ ἀνταλλάσσονται καὶ νὰ κυκλοφοροῦν ἐλευθέρως διὰ μέσου τοῦ Σύμπαντος» (Demangeon).

Αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι, διὰ νὰ ἀπολυτρωθοῦν τῆς βρεττανικῆς ἔξαρτήσεως, κατεσκεύασαν πολλὰ ὑποβρύχια καλώδια, συνδεθεῖσαι οὕτω ἀπὸ εὐθείας μὲ τὰς Ἀντίλλας καὶ τὰς λοιπὰς Δημοκρατίας τῆς ἀμερικανικῆς ἡπείρου. Ἐπίσης κατεσκεύασαν καὶ τὸ μέγα ὑπερειρηνικὸν καλώδιον ἀπὸ Ἀγίου Φραγκίσκου διὰ Χονολουλού καὶ Γκουνάμ (Μαριάνναι) εἰς Μανίλλαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Χόγκ-Κόγκ. Γαλλικὰ καλώδια συνδέουν τὴν Μασσαλίαν μὲ τὰς κτήσεις τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ τὴν Βρέστην μὲ τὰς κτήσεις τῆς Δ. καὶ ἵσημερινῆς Ἀφρικῆς καὶ διὰ Ντακάρ μὲ τὴν Ν. Ἀμερικήν. Τοία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γαλλικὰ καλώδια βυθίζονται εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, κατευθυνόμενα πρὸς τὸν Καναδᾶν καὶ τὰς Ἡ. Πολιτείας, δύποθεν διακλαδώσεις φέρουν πρὸς τὴν λοιπὴν Κ. καὶ Ν. Ἀμερικήν. Ἡ Ἰταλία διαθέτει δύο καλώδια, τὸ ἐν ἀπὸ Ρώμης διὰ Μαλάγας μέχρι τῶν Ἀζορῶν, τὸ δποῖον θέλει μελλοντικῶς νὰ προεκτείνῃ μέχρι τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ Ρώμης διὰ Μαλάγας καὶ Καναρίων εἰς Ρίο Ιανεῖρο καὶ Βουένος-Ἀϊρες. Ἡ Γερμανία διαθέτει τὸ ἀπὸ Ἐμδεν εἰς Ἀζόρας καλώδιον, δύποθεν διὰ ἔνων γραμμῶν συνδέεται μὲ τὴν Ν. Υόρκην. Τὸ 1925 ὑπῆρχον καλώδια μήκους 630 χιλ., ἐκ τῶν δποίων 66 χ γαλλικά, 120 χ ἀμερικανικά καὶ τὰ ὑπόλοιπα σχεδὸν ὅλα ἀγγλικά.

‘Αλλ’ ἀπὸ τοῦ 1899 ἐμφανίζεται ἡ ἀσύρματος τηλεγραφία, ἡ δποία σήμερον διαθέτει γιγαντιαίους σταθμούς, ἵκανοὺς νὰ συνεννοῦνται μὲ δλόκληρον τὸν κόσμον. Τοιοῦτοι σταθμοὶ εἰς τὴν Εὐρώπην είναι τοῦ Κλίφρεντεν καὶ τοῦ Ντάβεντρου εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τοῦ Νάουεν εἰς τὴν Γερμανίαν, τοῦ Ἀϊφρελ, τοῦ Βορδὼ καὶ τοῦ Σαιλντ-Ἀσιζ εἰς τὴν Γαλλίαν.

‘Η ὁδιοτηλεφωνία ἥχισεν ἀπὸ τοῦ 1928. Ὁ σταθμὸς τῆς Ν. Υόρκης συνδεόμενος εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν μὲ τὸ Βούένος Ἀϊρες φέρει εἰς ἐπικοινωνίαν τὰ 22 ε συνδρομητῶν τῇ Β. Ἀμερικῆς μὲ τὰς 230 χ συνδρομητῶν τῆς Ἀργεντινῆς, Οὐραγουάης καὶ Χιλῆς. Ραδιοτηλεφωνικαὶ ὑπηρεσίαι πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ λειτουργοῦν μεταξὺ Λονδίνου καὶ Ν. Υόρκης, Κούβας, Καναδᾶ, μεταξὺ Παρισίων καὶ Ν. Υόρκης, μεταξὺ Χάγης καὶ Ἰάβας, μεταξὺ Παρισίων καὶ Σαΐγκον κ.λ.π.

‘Η ραδιοτηλεπικοινωνία είναι τὸ ἰσχυρότερον μέσον προσεγγίσεως τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τὴν μεταφορὰν ἀνθρώπων καὶ προϊόντων αἱ ἀποστάσεις διαρκῶς ἐλαττοῦνται, ἐφ’ ὅσον αὐξάνουν αἱ ταχύτητες. Διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς σκέψεως (προσεχῶς δὲ καὶ τῆς εἰκόνος) τοῦ ἀνθρώπου αἱ ἀποστάσεις κατηργήθησαν τελείως.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο "Ελλην καὶ τὸ περιβάλλον του. — Η Ἑλλὰς ὑπῆρξε χώρα διαβάσεων καὶ διὰ τοῦτο οἱ λαοὶ τῶν πεδινῶν ἐλληνικῶν χωρῶν ὑπέστησαν κατὰ καιροὺς ἐπιδράσεις στοιχείων τελείως ἔξινων πρὸς αὐτοὺς ἀνθρωπολογικῶς καὶ ἐθνολογικῶς. Τὸ δρεινὸν ὅμως τῆς χώρας συνετέλεσεν, ὥστε μέγιστα ἀμφούσματα νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐπιμεῖαν. Οὕτω δὲν ἐπῆλθε βαθεῖα καὶ ὁζικὴ ἀλλοίωσις τῶν γενικῶν φυλετικῶν χαρακτήρων. Ἀνάστημα μέτριον, καστανὴ χροὶ δέρματος, τριχῶν καὶ ὕδιδος, μεσοκεφαλία, λεπτορρινία μετὰ εὐθείας δινός εἶναι τὰ συνηθέστερον ἀπαντώμενα χαρακτηριστικά, τὰ δόποια δύνανται νὰ θεωρηθοῦν καὶ ὡς χαρακτηριστικὰ τοῦ γενικοῦ τύπου.

Εἶναι γνωστόν, δτι τὸ φυσικὸν περιβάλλον ἀσκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν πολιτιστικὴν ἔξέλιξιν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ μεγάλοι ἐπιστήμονες Ἑλλήνες (Μητσόπουλος, Δ. Αἰγινήτης, Μαριόπουλος) καὶ ἔνοι ήρεύνησαν ἐπὶ μακρόν, μήπως τὸ κλῖμα τῆς Ἐλλάδος μετεβλήθῃ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον. Τοιαύτη μεταβολὴ θὰ συνεπήγετο ἀντίστοιχον μεταβολὴν τῶν πνευματικῶν ἰδιοτήτων τοῦ Ἑλληνος. Ο γερμανὸς Φαλμεράγιερ ὑπεστήριξεν, δτι τὸ κλῖμα τῆς χώρας μας δὲν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ τῆς ἀρχαιότητος. Κατὰ τὸν Φαλμεράγιερ «ἡ Ἑλλάς, μεταβληθεῖσα εἰς ἔηράν καὶ ἄγονον χώραν, κατεδικάσθη ἀμειλίκτως καὶ ἀμετακλήτως ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς αἰωνίαν πενίαν καὶ βαρβαρότητα». Μακρυχρόνιοι ὅμως ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι, διαπρεπεστάτων Ἑλλήνων καὶ ἔνων ἐπιστημόνων, ἀπέδειξαν τελείως ἀνακριβῆ καὶ φαντασιώδη τὴν γνώμην περὶ μεταβολῆς τοῦ ἐλληνικοῦ κλίματος ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον. Όποια ἦτο ἡ διανομὴ τῶν φυτῶν πρὸ 2500 ἑτῶν, ἡ αὐτὴ ἀπολύτως εἶναι καὶ σήμερον. Μεταβολὴ τῆς μέσης ἐτησίας θερμοκρασίας μόνον κατὰ 1° θὰ ἐπέφερε λίαν αἰσθητὴν μεταβολὴν εἰς τὴν διανομὴν τῶν φυτῶν τῆς χώρας μας.

‘Ο “Ελληνης έζησε και ζῇ διὰ μέσου τῆς μαχαιρίωνος ἴστορίας του ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Τὸ φυσικὸν περιβάλλον δὲν ἔξασφαλίζει εἰς αὐτὸν ἀνέτως καὶ ἀφθόνως τὰ μέσα τῆς ζωῆς καὶ διὰ τοῦτο διεγείρεται ἡ ἐνεργητικότης του καὶ παλαίει πρὸς τοὺς δυσμενεῖς φυσικοὺς ὅρους, οἵ δποῖοι ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν ἀνυπέρθλητοι ἢ καταθλιπτικοί, ἀλλὰ μᾶλλον διαρκῆ κίνητρα τῆς ἐνεργητικότητος καὶ ἐφευρετικότητος αὐτοῦ. ‘Ο συνήθως ἀνέφελος οὐδανός, ἡ εὐχάριστος θερμοκρασία, διαυγῆς ὁρίζων, δποι διαγράφονται αἱ ἀρμονικαὶ ἀπλαῖ γραμμαὶ κοινοφοργαμμῶν καὶ ἀκτῶν, τὸ δραῖον κυανοῦν χρῶμα τῆς θαλάσσης καὶ αἱ ἐναλασσόμεναι ἀποχρώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ τοπίου, ἐπέδρασαν οὖσιαδῶς ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ “Ελληνος διὰ μέσου ὅλων τῶν αἰώνων. ‘Ο “Ελληνης εἶναι ἀνήσυχος καὶ ἐρευνητικός, ἔχει ἀνεπτυγμένην τὴν διαυγῆ σκέψιν καὶ συνταράσσεται ἀπὸ πλούσιον συναισθηματικὸν κόσμου, δ δποῖος ἀποτελεῖ ἀστείον πηγὴν Τέχνης καὶ μεγάλων ἥρωϊσμων.

Τὰ ὑψηλὰ καὶ δύσβατα δρη ἀνέκαθεν παρημπόδιζον τὰς διὰ ἔνδον συγκοινωνίας καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος δ “Ελλην ἐτράπη πρὸς τὰς διὰ θαλάσσης συγκοινωνίας. ‘Αλλ’ ἡ θάλασσα πάντοτε ἔξεπολίτισε ταχύτερον τοὺς μὲ τὰ κύματά της παλαίσαντας λαούς.

‘Ο πληθυσμὸς τῆς ‘Ελλάδος.—Απὸ τῆς συοτάσεως τοῦ ‘Ελληνικοῦ Κράτους παρατηρεῖται συνεχῆς αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ δποία διφεύλεται εἰς τὰς νέας κατὰ καιροὺς προσκτήσεις ἐλληνικῶν χωρῶν, εἰς τὰς μεταναστεύσεις τμημάτων τοῦ ἔξω ‘Ελληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φυσιολογικὴν αὔξησιν τῶν κατοίκων, ἡ δποία ὑπῆρξε σταθερά. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 οἱ κάτοικοι τῆς ‘Ελλάδος ενδέθησαν 6.204.684, ἐκ τῶν δποίων τὰ 49,5 %, ἀριθμεῖσεν (3.076.235) καὶ τὰ 50,5 %, θήλεις (3.128.449). ‘Η φυσικὴ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Χώρας κατὰ τὸ 1936 είχεν ὡς ἔξης: γάμοι 5,6 %, γεννήσεις 28 %, θάνατοι 15,3 %, ὑπεροχὴ γεννήσεων 12,7 %, ἥτοι αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ 88.340. ‘Η μέση ἐτησία αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶναι κατὰ μέσον δρον 85.000, οὗτο δὲ δ πληθυσμὸς τῆς Χώρας ὑπολογίζεται, ὅτι τὸ 1937 θὰ ἦτο 7.018.000 (βλ. πίν. σελ. 152). Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ενδέθη, ὅτι δ πληθυσμὸς κατανέμεται καθ’ ἡλικίαν ὡς ἔξης: παιδικὴ ἡλικία (0—14 ἔτῶν) τὰ 32 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, παραγωγικὴ ἡλικία

(15—64 έτῶν) τὰ 62 % καὶ γεροντικὴ ἡλικία (65 έτῶν καὶ ἄνω) τὰ 9 %.

‘Ως πρὸς τὴν παιδευσιν εὐδόθη, ὅτι διὰ τὸν ἄνω τῶν 8 έτῶν πληθυσμὸν τὰ 77 % τῶν ἀρρένων εἶναι ἐγγράμματοι, ἐκ δὲ τῶν θηλέων μόνον τὰ 42 %. Οὕτω τὸ γενικὸν ποσοστὸν ἐγγραμμάτων διὰ τοὺς ἄνω τῶν 8 έτῶν Ἑλληνας εἶναι 59,5 %, διαφέρει δῆμος εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς Χώρας [Στερ. Ἑλλὰς—Εὔβοια 66, Πελοπόννησος 60, Κυκλαδες 63, Ἰόνιοι 55, Θεσσαλία 57, Μακεδονία 57, Ἡπειρος 50, Κρήτη 57, Νῆσοι Αἰγαίου 63, Θράκη 39].

‘Η Ἑλλὰς εἶναι χώρα ὁρεινὴ καὶ ὡς ἐκ τούτου παρουσιάζει διαφόρους νόμομετρικὰς ζώνας, ἐκάστη τῶν δποίων ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἴδιαίτερον φυσικὸν περιβάλλον. Τὴν κατανομὴν τοῦ πληθυσμοῦ καθ' νόμομετρικὰς ζώνας καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν δεικνύει ὁ κατωτέρω πίναξ:

ζῶναι	ἐπιφάνεια	πληθυσμὸς	ἀναλογία %	πυκνότης ἄνα χμ ²
0—200 μ	43 χ χμ ²	3.863.500	62	90
201—500 μ	34,1 —	1.105.300	18	32
501—1000 μ	36,4 —	1.019.400	16	28
1001—1500 μ	12,6 —	131.100	2	10
1501—2000 μ	3,4 —	500	0,06	0,14
2001 καὶ ἄνω	0,5 —	—	—	—

Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι τὰ 80 % τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Χώρας ζοῦν εἰς τὰ μέρη, τὰ δποῖα ἔχουν ὕψος μικρότερον τῶν 500 μέτρων. Ἡ μέση πυκνότης τοῦ Κράτους εἶναι 53 κ. κατὰ χμ², εἰς τὰ διάφορα δῆμος διαμερίσματα τῆς Χώρας ἡ πυκνότης ἔχει διάφορον τιμὴν (βλ. πίνακα σελ. 152). Οὕτω τὴν μεγαλυτέραν πυκνότητα ἔχουν ἡ Κέρκυρα (178), ἡ Ἀττικοβοιωτία (168), ἡ Ζάκυνθος (106), ἡ Σάμος (95), ἡ Χίος (86), ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης (84), ἡ Μεσσηνία (81), ἡ Λέσβος (81) κ. ἀ., τὴν δὲ μικροτέραν ἔχουν οἱ νομοὶ Φθιωτιδοφωκίδος (33), Αἰτωλοακαρνανίας (32) καὶ Κοζάνης (31).

Αἱ ἀσχολίαι τοῦ πληθυσμοῦ.—Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εὑδόθη, ὅτι ἀσκοῦν βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, δηλ. ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸν παραγωγικὸν πληθυσμόν, τὰ 42 % τῶν κατοίκων, τὰ δὲ 58 % εἰς τὸν μὴ παραγωγικὸν (παιδιά, μαθηταί, σπουδα-

σταί, γυναικες ἀσχολούμεναι εἰς τὰ οἰκιακά, συνταξιοῦχοι, εἰσοδηματίαι). Κατὰ φύλον δὲ ἀνήκουν εἰς τὸν παραγωγικὸν πληθυσμὸν τὰ 63 % τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ καὶ τὰ 22 % τοῦ θῆλεος. Τὴν κατανομὴν τοῦ παραγωγικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ἐπαγγέλματα δεικνύει ὁ κατωτέρω πίναξ.

	'Επὶ 100 ἔργαζομένων Ἐλλήνων	'Επὶ 100 ἀσχολούμενων τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα		'Επὶ 100 ἔργαζομένων Ἐλλήνων
		ἄρρεν.	θῆλεις	
Γεωργία	53,5	66	34	—
Κτηνοτροφία - Θήρα	7	80	20	—
Αλιεία	0,6	100	0	—
Μεταλλεῖα - Ορυχεῖα	0,3	94	6	—
Βιομηχανία	17,8	77	23	—
Μεταφορᾶ - Συγκοινωνία	4,4	99	1	—
Πίστις - Ανταλλαγὴ - Μεσολάβησις Έμποριον	1 7,7	92 97	8 3	— —
Προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι	2,4	35	65	—
Ελεύθερα ἐπαγγέλματα	3,5	79	21	—
Δημόσιαι ὑπηρεσίαι	1,8	95	5	—
Υπάλληλοι, ἔργάται χωρὶς σαφῆ προσδιορισμὸν ἔργασιας	77	23	—	—
	100			100

Οὕτω τὰ 61 % τῶν ἔργαζομένων Ἐλλήνων ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ διὰ τοῦτο ὁ περισσότερος πληθυσμὸς τῆς Χώρας εἶναι ἀγροτικός. Τὸ 1928 ἡ ἀναλογία ἀγροτικοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ ἦτο ἡ ἔξης:

πληθυσμὸς πόλεων (5001 καὶ ἄνω) 33 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ

» κωμοπόλεων (2001-5000 κ) 9 % » »

» χωρίων (2000 καὶ κάτω) 58 % » »

Ἐάν λοιπὸν θεωρήσωμεν ὡς ἀγροτικὸν τὸν πληθυσμὸν τῶν κωμοπόλεων καὶ τῶν χωρίων, τότε ὁ μὲν ἀγροτικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἐλλάδος ἀποτελεῖ τὰ 67 %, ὁ δὲ ἀστικὸς τὰ 33 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Χώρας. Τὸ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σημειωθὲν καὶ παρ' ἡμῖν ὁρεῦμα τῆς ἀστυφιλίας τροφοδοτεῖται μᾶλλον ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν τῶν χωρίων, διότι ὁ πληθυσμὸς τῶν κωμοπόλεων διατηρεῖται σταθερός.

*Ανάλογος πρὸς τὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων εἶναι καὶ δ ἀριθμὸς τῶν συνοικισμῶν τῆς Χώρας. Οὕτοι τὸ 1928 ἦσαν 10.925, ἐκ τῶν δύοιν 86 πόλεις, 202 κωμοπόλεις καὶ 10.637 χωρία.

*Ο ἔξω *Ἐλληνισμός.—Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰώνος τὸ σπουδαιότερον μεταναστευτικὸν κέντρον τῶν Ἐλλήνων ἦτο ἡ Αἴγυπτος. Ἡ Ἑλληνικὴ παροικία τῆς Αἴγυπτου ἀπέβη μία ἐκ τῶν πλέον ζωηρῶν καὶ πλουσίων παροικιῶν τοῦ ἔξω Ἐλληνισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰώνος καὶ μέχρι τοῦ 1921 παρετηρήθη μία ἴσχυρὰ ἔξορμησις πρὸς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς τὰς Ἡ. Πολιτείας, αἱ δύοιαι ἐδέχοντο κατ' ἔτος 20—30 χ. ἐκπατριζομένων Ἐλλήνων. Οἱ εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας καταφεύγοντες ἀπετέλουν τὰ $\frac{9}{10}$ τῶν ἀποδημούντων Ἐλλήνων. Τελευταίως ἡ ἔξοδος μεταναστῶν κατῆλθεν εἰς 3—4 χ. κατ' ἔτος. Οἱ ἐκτὸς τοῦ ἐλευθέρου κράτους ζῶντες Ἐλληνες, οἱ διατηροῦντες τὴν Ἑλληνικὴν ἴδιαγένειαν, ὑπολογίζονται (1932) εἰς 1,5 ε καὶ κατανέμονται ὡς ἔξης: Εὐρώπη 590 χ., Ἀσία 375 χ., Ἀμερικὴ 430 χ., Ἀφρικὴ 112 χ., Ὡκεανία 15 χ. Ἐκτὸς ὅμως τούτων ὑπάρχουν ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ 2 ε Ἐλλήνων μὲν τὴν καταγωγὴν, ἀλλ' ἐστερημένων τῆς Ἑλληνικῆς ἴδιαγενείας. Οὕτω τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἀνέρχεται ἐν τῷ συνόλῳ του εἰς 10 ε. Ἡ ἀποδημία εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐπιφέρει διάσπασιν τῶν ἔθνικῶν δυνάμεων. Ἐν τούτοις δ ἔξω Ἑλληνισμὸς ἀνέκαθεν ἀπέβη ὠφέλιμος εἰς τὴν μητέρα Ἐλλάδα. Μέγιστα ἐκπολιτιστικὰ ἔργα ὀφείλονται εἰς δωρεὰς ὅμοιγενῶν τοῦ ἔξωτεροικοῦ (Σίνας, Ζάππας, Ἀβέρωφ, Βαλλιάνος, Συγγρός κ.ἄ.). Τὰ ἐμβάσματα τοῦ μετανάστου πρὸς τὸν οἰκείον του μετριάζουν κατὰ πολὺ τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ μας ἵσοζυγίου. Ὁ παλιννοστῶν μετανάστης ἀποβαίνει μεγίστης σημασίας οἰκονομικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν στοιχεῖον, διότι δημιουργεῖ ἐπιχειρήσεις καὶ μεταφέρει μέχρι τοῦ μικροτέρου χωρίου τὴν πνοὴν ἐνὸς ἀνωτέρου πολιτισμοῦ.

Μετανάστευσις καὶ κίνησις ξένων

Μετανάστευσις					Κίνησις ξένων				
»Ε τη	Αριθμός μεταναστῶν Διεθνής Ήγειας Πολιτείας	Διάλογος χώρας	Σύνολον	Επεξεργαστα μεταναστῶν ε	»Ε τη	Ξένοι αφιχθέντες			Σύνολον
						Μεμονωμένως διμογε- νείς ξένης δηπτ.	κυρίως ξένοι	Καθημά- τας	
1933	1923	521	2444	1085 ¹⁾	1933	19018	51426	22920	94364
1934	2155	469	2624	676,9 ¹⁾	1934	18580	72887	44860	136327
1935	2225	1241	3466	32,3 ²⁾	1935	16155	75749	34314	126218
1936	2072	1000	3072	55,4 ²⁾	1936	16359	85888	29522	131769

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

‘Η οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας ὑπῆρξε διάφορος κατὰ ἔποχάς. Ἀνέκαθεν ὅμως κυριωτέρα πηγὴ πλοιύτου ὑπῆρξεν ἡ γῆ καὶ αἱ ἔξι αὐτῆς πρόσοδοι. Ὅταν μετὰ μίαν μαραίωνα δουλείαν καὶ μετὰ ἐπταετῆ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἡ χώρα μας εἰσήρχετο εἰς τὴν χροείαν τῶν ἐλευθέρων κρατῶν, ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς ενδρίσκετο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ἡ μαρὰ δουλεία καὶ ὁ πολυετὴς σκληρὸς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶν εἶχον ἐπισωρεύσει πλῆθος ἐρειπίων. Τὸν ἄθλον τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ διοικητικῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς χώρας ἀνέλαβεν ὁ Καποδίστριας, διαθέτων γνώσεις καὶ ἴκανότητα. Δυστυχῶς αἱ παρεξηγηθεῖσαι ἀρχαὶ τοῦ φιλελευθερισμοῦ τῆς Δύσεως ὥθησαν εἰς τὴν ἔξοντωσιν τοῦ Καποδιστρίου. Ὁ θάνατός του ὑπῆρξε καταστροφὴ ἀνεπανόρθωτος διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦ 1909 ἡ Ἑλληνικὴ οἰκονομία ἀφέθη εἰς τὴν τύχην της, διότι καμμία σοβαρὰ καὶ σταθερὰ προσπάθεια δὲν κατεβλήθη πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς. Ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς ἦτο ἀγνωστος. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐπίστευσεν, ὅτι ἔπειρε πάντας ζῆν ὡς μεταποράτης καὶ θαλάσσιος μεταφορεὺς τῶν ἀγαθῶν τῶν παραγομένων ὑπὸ τῶν ἀλλων. Ἡ γνόησεν ὁ Ἑλλην τὴν ἔξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν του διὰ τῆς

1. Εἰς δραχμὰς σταθεροποιημένας.
2. Εἰς χρυσᾶ Γαλλικὰ φράγκα.

ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας. Ἐλλάς ἀπὸ τοῦ 1910 ἐφαρμόζεται καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀρχὴ τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ καὶ τῆς ϕυσικῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὴν οἰκονομίαν. Εἰδικαὶ δημόσιαι ὑπηρεσίαι παρακολουθοῦν καὶ καθοδηγοῦν τὴν οἰκονομίαν, νόμοι καὶ δασμολόγια προστατεύουν τὴν ἔθνικὴν παραγωγὴν. Οὕτω ἐπαναρχίζει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἡ οἰκονομικὴ ἀνασυγκρότησις τῆς Ἑλλάδος ἡ διακοπεῖσα ἀπὸ τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδιστρίου. Τὸ ὑπὲρ τῆς ἔθνικῆς παραγωγῆς ἐνδιαφέρον τῆς Πολιτείας ἐκδηλοῦται πολλαπλῶς καὶ σήμερον.

Γεωργικὴ Οἰκονομία.—Ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκεται σήμερον εἰς τὸ γεωργοκτηνοτροφικὸν στάδιον τῆς ἔξελιξέως της, διότι, α') τὰ 67 %, τοῦ πληθυσμοῦ της εἶναι ἀγρόται, β') τὸ εἰσόδημα ἐκ τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας εἶναι ἀνώτερον παντὸς ἄλλου, ἀποτελοῦν τὰ 28 % τοῦ ὅλου εἰσοδήματος, καὶ γ') τὰ προϊόντα τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας δίδουν τὰ 92 % τῆς ἀξίας τοῦ συνόλου τῶν ἔξαγομένων προϊόντων μας. Ἀπὸ τοῦ 1909 ἐλήφθησαν προστατευτικὰ ὑπὲρ τῆς γεωργίας μέτρα ἐκ τῶν δύοιών σπουδαιότερα εἶναι: 1) ἡ ἰδρυσις τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, 2) ἡ ἰδρυσις συνεταιρισμῶν, 3) ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῶν μεγάλων κτημάτων καὶ ἡ παραχώρησις τοιούτων εἰς ἀκτήμονας καλλιεργητάς, 4) ἡ ἰδρυσις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, 5) ἡ ἰδρυσις τοῦ Αὐτονόμου Σταφιδικοῦ Ὁργανισμοῦ, 6) ἡ συγκέντρωσις τοῦ σίτου, 7) ἡ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις τῶν γεωργῶν, 8) ἡ ἰδρυσις ταμείου ἀσφαλίσεως τῶν παραγωγῶν ἀπὸ θεομηνιῶν, 9) ἡ καταπολέμησις τῶν ἀσθενειῶν, 10) ἡ ἰδρυσις ἴνστιτούτων βελτιώσεως φυτῶν, 11) ἡ ἰδρυσις τῶν γραφείων προστασίας καπνοῦ, 12) ἡ ἔναρξις τῆς ἐκτελέσεως μεγάλων παραγωγικῶν ἔργων, 13) ἡ διαρρύθμισις τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν κ.ἄ.

Ἡ καλλιεργήσιμος ἔκτασις ὑπολογίζεται εἰς 30 χ. χμ² ἥτοι 30 ε στρέμματα [τὰ 23 % τῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας]. Ἐκ τούτων τὸ 1936 ἐκαλλιεργήθησαν 23 ε στρ. ὡς δεικνύει ὁ πίνακς τῆς σελ. 144 (κατὰ προσέγγισιν).

Τὰ παραγωγικὰ ἔργα ὑπελογίσθη, ὅτι ὡὰ ἀποδώσουν 500 χ. στρ. Ἐμελετήθησαν (μερικῶν ἥρχισεν ἥδη ἡ ἐκτέλεσις) ἔργα δυνάμενα νὰ ἀποδώσουν 1,3 ε στρ., πλὴν τῶν ἀνωτέρω παραγωγικῶν. Ἡ δαπάνη τῆς ἐκτελέσεως εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ μόνον διὰ τῆς ἐντατικῆς καλλιεργείας θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν διατεθέντων κεφαλαίων. Ἀπὸ τὴν ὅλην καλλιεργήσιμον

γην ἀναλογοῦν εἰς ἑκάστην ἀγροτικὴν οἰκογένειαν, κατὰ μέσον ὅδον, 29 στρ. Ἡ ἔκτασις αὕτη εἶναι ἡ μικροτέρα ἐξ ὅλων τῶν ἕνδρωπαίκῶν κρατῶν. Ἐξ ἀλλού τὰ 3δ% τῶν γεωργῶν μας ἔχουν ἔκτασιν ἀνεπαρκῆ (1—10 στρ.), τὰ 35% ἔχουν ἔκτασιν πολὺ μικρὰν (10—30 στρ.) καὶ τὰ 23% ἔχουν ἔκτασιν μικρὰν (30—100 στρ.). Τὰ μέσα καλλιεργείας εἶναι ἀκόμη ἀτελῆ καὶ αἱ μη-

Εἰδη καλλιεργείας	Ζ. στρεμ.	%	Διαμερίσματα	Ζ. στρεμ.
Σιτηρά	15617	67,5	Στρε. Ἑλλάς - Εῦβοια	3974
"Οσπρια	931	4	Πελοπόννησος	4163
Προϊόντα λαχανοειδῶν	667	3	Κυκλαδες N.	255
Βιομ. ἄρωμ. προϊόντα	2187	9,5	Ιόνιοι N.	344
Ζφοτροφικά προϊόντα	1145	5	Θεσσαλία	3158
"Αμπελοι	1824	8	Μακεδονία	6972
Σταφίς	785	3	Ἔπειρος	972
			Κρήτη	1036
			N. Αἰγαίου	549
			Θράκη	1733
Σύνολον	23156	100	Σύνολον	23156

χαναι ἐλάχισται, διότι ἡ διάδοσις αὐτῶν προσκρούει α) εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἀφθονίαν ἐργατικῶν χειρῶν, β) εἰς τὴν ἔλλειψιν κεφαλαίων, γ) εἰς τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῶν πεδιάδων, δ) εἰς τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῶν κτημάτων καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάτμησιν αὐτῶν, ε) εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀγροτικῶν ὄδῶν καὶ εἰς τὴν δυσκολίαν ἐπισκευῆς τῶν μηχανῶν. Ἡ ἀρδευσις εἶναι σπανιωτάτη καὶ μόνον τὰ 6% τῶν ἐδαφῶν μας εἶναι ποτιστικά. Τὰ ἔργα ἀρδεύσεως εἶναι μεγίστης σημασίας, ἐνεκα τῶν μακρῶν ἐποχῶν ἔηρασίας, αἱ ὅποιαι μαστίζουν τὴν χώραν μας. Τὰ εἴδη τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, τὰς ποσότητας καὶ τὴν ἀξίαν τῶν προϊόντων, τὴν κατανομὴν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς Χώρας μας, ὡς καὶ τὴν σημασίαν ἑκάστου προϊόντος διὰ τὴν ὅλην Ἑθνικήν μας οἰκονομίαν καταδεικνύουν οἱ πίνακες τῶν σελίδων 152, 153, 154

Δενδρομομία.— Τὸ Ἑλληνικὸν κλῖμα εύνοει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δενδρωδῶν καλλιεργειῶν, αἱ ὅποιαι δίδουν προϊόντα ἀρίστης ποιότητος, ἡ δὲ κατὰ στρέμμα αἱκαθάριστος πρόσοδος αὐτῶν εἶναι μεγαλυτέρα πάσης ἄλλης καλλιεργείας. Ἐπὶ πλέον ὑπάρχουν πολλὰ διεθνῆ κέντρα ἀπορροφήσεως τῶν προϊόντων τῆς δενδρο-

κομίας μας. Τελευταίως ή δενδροκομία ἔλαβε σημαντικήν ἀνάπτυξιν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς κυρίως ξένων ποικιλιῶν δπωροφόρων.

Κτηνοτροφία.—Ἐπὶ μακρὸν ή κτηνοτροφία ήτο νομαδικὴ καὶ δὲν συνεδύαζετο μὲ τὴν γεωργίαν. Ἡ ἐγκαθίδουσις τῆς μικρᾶς χωρικῆς Ἰδιοκτησίας καὶ ή ἀγροτικὴ ἀσφάλεια συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ παρ' ἡμῖν τῆς οἰκοσίτου κτηνοτροφίας, μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων καθὼς καὶ τῆς πτηνοτροφίας. Ἡ οικόσιτος κτηνοτροφία εἶναι συμπλήρωμα τῆς γεωργίας καὶ δίδει ἔξεινεγενισμένα ζῷα. Ἀλματικὴν ἀνάπτυξιν ἐσημείωσεν ἡ χοιροτροφία, ή δποία μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰώνος ήτο σχεδὸν ἀγνωστος, ἐνεκα πιθανῶς ἐπιδράσεως τῶν μουσουλμανικῶν ἀντιλήψεων (βλ. πίν. σελ. 153).

Δάση.—Καταλαμβάνουν τὰ 32 % τῆς ὅλης ἐπιφανείας, ἄλλα δὲ 20 % τῆς χώρας μας εἶναι ἐπιδεκτικὰ ἀναδασώσεως. Τὰ δασικὰ προϊόντα εἶναι ἀνεπαρκῆ. Κακὴ ἐκμετάλλευσις καὶ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαιουσῶν ὁδῶν ἐπιδροῦν δυσμενῶς ἐπὶ τῆς δασικῆς παραγωγῆς. Τὰ Δημόσια δάση ἔχουν ἔκτασιν 16,6 ε στρ., τὰ δὲ ἰδιωτικὰ 7,4 ε στρ. (σελ. 154).

Ἄλιεία.—Αὕτη ἀσκεῖται εἰς τὴν χώραν μας κατὰ πρωτόγονον τρόπον καὶ μὲ τελείως ἐμπειρικὰς καὶ παλαιὰς μεθόδους. Διὰ τοῦτο ή παραγωγὴ εἶναι ἀνεπαρκῆς, κυμαινομένη μεταξὺ 15—20 χ τ κατ' ἔτος. Ἀντιστοιχοῦν περίπου 4 χιλιόγραμμα κατ' ἄτομον, ἐνῷ εἰς τὴν ὑπὸ δομίας μὲ ήμας συνθήκας εὐρισκομένην Ἱταλίαν ἀντιστοιχοῦν 16, (Ἀγγλία 30, Δανία 33, Νορβηγία 229). Ἡ Ἑλλὰς εύρισκεται εἰς τὸν δρόμον τῶν μεγάλων μεταναστευτικῶν κινήσεων τῶν ἱχθύων τῆς Μεσογείου καὶ θὰ ἐπρεπε νὰ ἔχῃ πολὺ μεγαλυτέραν παραγωγήν, διότι οἱ μεταναστευτικοὶ ἱχθύες δίδουν τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς ἀλιευτικῆς παραγωγῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας. Εἰσάγομεν περίπου 20 χ τ νωπῶν καὶ παρεσκευασμένων ἱχθύων (ἀξίας περίπου 200 ε δρ.).

Ορυκτὸς πλοῦτος.—Ἐκ τῶν δρυκτῶν πηγῶν ἐνεργείας ἀπαντῷ ἀφθόνως δι λιγνίτης εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς χώρας. Ἐξούσσεται πρὸς καῦσιν εἰς τὰς ἑστίας τῶν μηχανῶν. Εἰς μεταλλεύματα ή Ἑλλὰς δὲν εἶναι πλουσία χώρα, ἐν τούτοις δι μεταλλευτικός της πλοῦτος δὲν εἶναι καὶ τελείως ἀσήμιαντος. Ἐκμεταλλεύονται τὰ ἔξης μεταλλεύματα: 1) σιδήρου εἰς Λαύριον, Σέριφον, Λάρουμναν, Στρατονίκην κλπ., 2) σιδηρομαγγανίου εἰς Λαύριον, 3) μολύβδου εἰς Λαύριον καὶ Σίφνον, 4) ψευδαργύρου εἰς Λαύ-

οιον καὶ Θάσον, 5) μαγγανίου εἰς Μεσσηνίαν, Δράμαν καὶ "Ανδρον, 6) νικελίου εἰς Λάρυμναν, 7) χαλκοῦ εἰς "Ορθον, 8) σιδηροπυρίτου εἰς Ἑρμιόνην καὶ "Ισθιορον, 9) θείου εἰς Μῆλον, 10) ἀντιμονίου εἰς Χίον καὶ Σέρρας, 11) μικτῶν θειούχων εἰς Λαύριον, 12) χρωμίου εἰς Θεσσαλίαν καὶ Χαλκιδικήν, 13) λευκολίθου εἰς Εύβοιαν καὶ Χαλκιδικήν, 14) στεατίτου (τάλκη) εἰς

Παραγωγὴ μεταλλευμάτων καὶ προϊόντα λατομείων (1936)

	χ. τ.		χ. τ.
Σιδηρος	280	Λευκόλιθος	116,1
Μόλυβδος	19,7	Στεατίτης	0,9
Ψευδάργυρος	3,4	Βωξίτης	130
Μαγγάνιον	1,7	Λιγνίται	106
Νικέλιον	50,2	Σμύρις	15
Σιδηροπυρίτης	208	Θηραϊκὴ γῆ	123
Θειομεταλλεύματα	1,8	Γύψος	13,8
Θειοῦχα μικτὰ	20,5	Μάρμαρα εἰς κ. μέτρα	770
Χρώμιον	47,3	Θραύσιατα μαρμάρων	χ. τ. 9

Τῆνον καὶ Κρήτην, 15) βωξίτου εἰς Παρνασσίδα, Εύβοιαν καὶ Ἀμοργόν, 16) σμύριδος εἰς Νάξον. Ἐπίσης ἐκ τοῦ ἔδαφους μας ἔξαγεται μεγάλη ποικιλία δραίων μαρμάρων: τὸ κατάλευκον τῆς Πεντέλης, τὸ μετὰ κιτρίνων κηλίδων τῆς Ἀνδρου, τὸ ἔρυθρόν τοῦ Ταινάρου καὶ τοῦ Ταϋγέτου, τὸ πράσινον τῆς Τήνου καὶ τὸ μέλαν τῆς Μάνης. Μεγάλης ἀξίας είναι καὶ ἡ θηραϊκὴ γῆ.

Βιομηχανία.— "Η χώρα μας στερεῖται ἐπαρκοῦς καυσίμου ὕλης. Οἱ λιγνίται μόνον τὸ $\frac{1}{10}$ περίποτο τῶν ἀναγκῶν καλύπτουν. Διὰ τοῦτο εἰσάγονται ἐκ τοῦ ἔξωτεροικοῦ γαιανθρακες [807 χ. τ.], κὸκ [64 χ. τ.], βενζίνη [57 χ. τ.] καὶ νάφθα [122 χ. τ.]. Ὁ λευκὸς ἀνθρακες είναι ἀφθονος [300 χ. ἵπποι], μικρὸν δμως μέρος αὐτοῦ ἔκμεταλλεύμεθα [10 χ. ἵππους], διότι ἀπαιτοῦνται μεγάλαι καὶ δαπανηραὶ ἔγκαταστάσεις.

"Η βιομηχανία δὲν ἔχει τὴν μορφὴν τῆς μεγάλης βιομηχανίας, διότι δὲν παράγει διὰ τὴν διεθνῆ ἀγοράν, ἀλλ᾽ ἀποβλέπει κυριώς εἰς τὴν ἔξυπηρέτησιν ὅλης τῆς χώρας. Μερικαὶ μόνον βιομηχανίαι ἔξαγουν εἰδὴ τινὰ γεωργικῆς κυρίως προελεύσεως (καπνόν, ἔλαιον, οἶνον), εἰς τὰ δποῖα δμως ἡ κατεργασία μικρὸν ἀξίαν προσθέτει εἰς τὴν πρώτην ὕλην. Ἡ βιομηχανία είναι διεσπαρμένη

εἰς τὰ κυριώτερα ἀστικὰ κέντρα, εἰς τοὺς λιμένας, ὅπου φθάνουν εὐκόλως αἱ πρῶται ὕλαι [Πειραιεύς, Θεσσαλονίκη, Πάτραι] ἢ παρὰ τὸν λευκὸν ἄνθρακα [Λεβάδεια, Νάουσα, Βέρρυσσα, Ὁρεστιάς, Γλαῦκος κλπ.]. Ἔγχωρίους πρῶτας ὕλας μεταχειρίζονται μόνον αἱ μεταλλουργικαὶ, καπνικαὶ καὶ οἰκοδομικαὶ βιομηχανίαι κατὰ μέγα μέρος δὲ αἱ ὑφαντουργικαὶ καὶ αἱ τῶν εἰδῶν διατροφῆς. Αἱ ὑπόλοιποι βιομηχανίαι τροφοδοτοῦνται μὲ πρῶτας ὕλας ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ, αἱ δποῖαι συνήθως ἔρχονται ὡς ἡμικατειργασμέναι ὕλαι ἢ καὶ ἀτελῶς βιομηχανοποιημέναι, ὑφίστανται δὲ ἐν Ἑλλάδι τὴν τελικὴν μόνον βιομηχανικὴν ἐπεξεργασίαν.

Αἱ μεταλλουργικαὶ βιομηχανίαι εἰναι ἀκόμη ὀλίγαι, ἀρκούμεναι εἰς τὴν ἐκκαμίνευσιν τῶν μεταλλευμάτων. Μεγαλυτέρα εἰναι ἡ τοῦ Λαυρίου παραγόντα μόλυβδον [4.680 τ] καὶ λιθάργυρον [222 τ]. Τὰ ἀλλα ἔλληνικὰ μεταλλεύματα ἔχαγονται ἀκατέργαστα εἰς τὸ ἔξωτερικόν, πλὴν τοῦ λευκολίθου, ἐκ τοῦ δποίου παράγεται πεφρυγμένη μαγνησία [23 χ τ] καὶ διάπυρος μαγνησία [7 χ τ]. Αἱ μηχανουργικαὶ βιομηχανίαι, ἐνεκα τῆς ἔλλείψεως σιδηροβιομηχανίας καὶ χαλυβοποιίας, ἀρκοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἐπισκευὰς καὶ εἰναι συγκεντρωμέναι εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας. Ἡ παραγωγὴ τῶν μηχανουργικῶν προϊόντων δὲν ἴκανοποιεῖ τὰς ἀνάγκας.

Αἱ κλωστοϋφαντουργικαὶ βιομηχανίαι ἀποτελοῦν τὸν σπουδαιότερον κλάδον τῆς Ἑλληνικῆς βιομηχανίας, Τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν ἔχει ἡ ὑφαντουργία τοῦ βάμβακος (260 χ. ἀτρακτοὶ ἔναντι 46 χ. διὰ τὸ ἔριον), ἡ δποία ἀπορροφῆ 16 χτ βάμβακος (4—5 χτ ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ). Ἐργοστάσια εὑρίσκονται εἰς δῆλας τὰς πόλεις, τὰ περισσότερα δύμως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ ἔριουργία χρησιμοποιεῖ περίπου 1 χτ ἐγχωρίων ἔριών καὶ 2,5 - 3 χτ ἔριών καὶ νημάτων ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ. Ἡ μεταξουργία κατεργάζεται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς μετάξης. Ἡ ταπητουργία παράγει τελευταίως τάπητας 50 - 60 χ.μ². κατ' ἔτος.

Αἱ οἰκοδομικαὶ βιομηχανίαι, ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμέναι, παράγουν τσιμέντα (Πειραιεύς, Ἐλευσίς, Χαλκίς, Βόλος), πλίνθους, κεράμους κ.λ.π. Αἱ βιομηχανίαι εἰδῶν διατροφῆς εἰναι ἐκ τῶν πλέον ἀνθρακούντων κλάδων τῆς Ἐθνικῆς μας βιομηχανίας (οἰνοπνευματοποιία, ποτοποιία, παγοποιία, ζυθοποιία, ζαχαρώδη προϊόντα, ἀλευροποιία, ζυμαρικά, ζῦμαι, κονσερβοποιία).

Τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιομηχανίαν καταλαμβάνουν αἱ χημικαὶ βιομηχανίαι, αἱ δποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνεπτύχθησαν ἔξαιρετικῶς. Παράγουν πυρηνέλαιον, σάπωνα, λιπάσματα, χρώματα, φάρμακα, κολοφώνιον, τερεβινθέλαιον, ἐκρηκτικὰς ὕλας, λινέλαιον, προϊόντα ὑαλουργίας καὶ ἀγγειοπλαστικῆς καὶ διάφορα ἄλλα χημικὰ προϊόντα.

Ἄξια τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἀνευ τῆς ἀξίας τοῦ οἴνου, τοῦ ἔλαιου καὶ τοῦ ἀλεσθέντος σίτου.

Κατηγορίαι βιομηχανιῶν	1937 ε δρ.	Κατηγορίαι βιομηχανιῶν	1937 ε δρ.
Μεταλλουργικαὶ . . .	72	Κατεργασ. δέρματος .	1135
Μηχανόλογικαὶ . . .	571	Κατεργασ. χάρτου .	476
Οἰκοδομικαὶ	518	Εἰδῶν ἴματισμοῦ . . .	40
Κλωστούφαντουργ. .	3967	Κατεργασίας ἔύλου .	515
Εἰδῶν διατροφῆς .	2416	Κατεργασίας καπνοῦ .	211
Χημικαὶ	2832	Παραγωγῆς ἡλεκτρ. .	1000
		Σύνολον παραγωγῆς .	13773

Ἡ κινητήριος δύναμις τῆς βιομηχανίας τῆς χώρας ἀνέρχεται (1930) εἰς 357 χ. ἵππους, ἐκ τῶν δποίων τὰ 30 % ἀπορροφοῦν αἱ βιομηχανίαι παραγωγῆς καὶ διανομῆς κινητηρίου δυνάμεως, φωτισμοῦ, ὕδατος καὶ θερμότητος, τὰ 28 % αἱ βιομηχανίαι τροφίμων καὶ τὰ 9 % αἱ ὑφαντουργικαὶ βιομηχανίαι. Τὰ 47 % τῆς κινητηρίου δυνάμεως τῆς βιομηχανίας εὑρίσκονται εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εύβοιαν, τὰ 19 % εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὰ 12 % εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ 5 % εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Ἡ παραγομένη ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια (1936) ἀνέρχεται εἰς 227 ε kwh, ἐκ τῶν δποίων τὰ 12 ε kwh παρήχθησαν ἀπὸ ὑδροηλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις (ἰσχύος 94 χ kw) καὶ τὰ ὑπόλοιπα 215 ε kwh παρήχθησαν ἀπὸ θερμικὰ ἐργοστάσια (ἰσχύος 103 χ. kw). Καθ' ὅλην τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν παρατηρεῖται συνεχὴς ἀνάπτυξις τῆς Ἐθνικῆς βιομηχανίας, ὥστε δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐκβιομηχανίσεως.

Μεταφοραί.—Ἡ τραχεῖα μορφολογία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔδαφους δὲν διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν χερσαίων συγκοινωνιῶν. Τὸ

δόδικὸν δίκτυον ἔχει μῆκος 12410 χμ (1,76 μ κατὰ κάτοικον, 91,6 μ κατὰ χμ²). Τὸ μῆκος τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν εἴναι 2.692 χμ. Παρουσιάζει κατὰ κάτοικον καὶ κατὰ μονάδα ἐπιφανείας τὴν μικροτέραν ἀναλογίαν ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, διότι μέγα μέρος τῶν μεταφορῶν μας γίνεται ἀτμοπλοϊκῶς, ἐνεκα τῆς εὐκολίας τῶν διὰ θαλάσσης συγκοινωνιῶν. Ἡ ἀκτοπλοΐα ἔξυπηρετεῖται διὰ πολλῶν ἀτμοπλοίων. Αἱ ἀεροπορικαὶ συγκοινωνίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔξυπηρετοῦνται διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας ἐναερίων συγκοινωνιῶν· μία γραμμὴ συνδέει τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Δράμαν, ἄλλη τὰς Ἀθήνας μὲ τὸ Ἀγρίνιον καὶ τὰ Ἱωάννινα καὶ τρίτη συνδέει τὰς Ἀθήνας μὲ τὸ Ἡράκλειον. Ἡ χώρα μας εὐρίσκεται εἰς τὴν διασταύρωσιν μεγάλων διεθνῶν ἐναερίων γραμμῶν καὶ διὰ πολλῶν ἑνίων ἐταιριῶν συνδέεται τακτικῶς μὲ ὅλας τὰς μεγάλας εὐρωπαϊκὰς πόλεις καὶ τοὺς λιμένας τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Ο Ἑλληνικὸς ἐμπορικὸς στόλος.—Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1938 ἡ δύναμις τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας μας ἦτο: 615 ἀτμόπλοια χωρητικότητος 1.875.000 κόδων ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 518 (χωρητικότητος 1.814.000 κρ) εἴναι φορτηγά, τὰ 77 (χωρητικότητος 57.000 κρ) εἴναι ἐπιβατηγά καὶ 20 εἴναι διάφορα. Τὸ μεγαλύτερον μέρος (97 %) ἀποτελεῖ ἡ φορτηγὸς ναυτιλία, ἀποτελουμένη κυρίως ἀπὸ πλοῖα χωρητικότητος 2500—6000 κόδων. (Ἡ ἀξία τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου ὑπελογίζετο τὴν 31 - 12 - 1937 εἰς 11.800.000 λίρας. Οἱ ναῦλοι τῆς φορτηγοῦ ναυτιλίας ἐκ τῶν ἔργασιῶν τοῦ 1937 ὑπολογίζεται, ὅτι ὑπερέβησαν τὰ 15.000.000 λιρῶν. Μεγάλα κέντρα ναυλαγορᾶς διὰ τὴν ναυτιλίαν μας ὑπῆρξαν οἱ λιμένες τῆς Ν. Ἀμερικῆς, τῆς Ρωσίας, τοῦ Καναδᾶ, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἀπωλετοῦ κ.ἄ.). Ἐπὶ πλέον ὑπάρχουν καὶ 712 ἴστιοφόρα (ἄνω τῶν 30 κρ.) χωρητικότητος 35.576 κρ.

Ἐμπόριον.—Ἡ χώρα μας δὲν παράγει ὅλα τὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν ἡ συντήρησις τοῦ πληθυσμοῦ της καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομίας της. Ἐπὶ πλέον εἴναι χώρα ὀφειλέτις. Διὰ τοὺς λόγους τούτους πρέπει μέγα μέρος τῆς παραγωγῆς της νὰ ἔξαγεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ τὴν κάλυψιν τῶν εἰσαγωγῶν της καὶ τῶν χρεῶν της. Ἐκ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν τὰ 35 % ἀναλογοῦν εἰς εῖδη διατροφῆς, τὰ 24 % εἰς ἀκατεργάστους καὶ κατειργασμένας ύλας καὶ τὰ 37 % εἰς βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἐκ δὲ τῆς ἀξίας τῶν ἔξαγομένων, τὰ 50 % ἀνα-

λογοῦν εἰς πολυτελῆ εἴδη διατροφῆς (έσπεριδοειδῆ, σῦκα, σταφίδες, νωποὶ καὶ ξηροὶ καρποί, ἔλαιαι καὶ ἔλαιόλαδα, οἶνοι καὶ οἰνοπνευματώδη), καὶ τὰ 45 % εἰς ἀκατεργάστους καὶ ήμικατειργασμένας ὕλας (καπνός, κουκούλια, πυρηνέλαιον, δέρματα, τεροβινθέλαιον, κολοφώνιον, μεταλλεύματα). Ἐκ τῆς φύσεως τῆς Ἑλληνικῆς παραγωγῆς ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ διεξάγη τὸ ἔξωτεροικόν της ἐμπόριον κυρίως μὲ χώρας βιομηχανικὰς καὶ μὲ ὑψηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον (‘Η. Πολιτεῖαι, Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία κ.ἄ.), αἱ ὁποῖαι, ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀγοραστικῆς ἴκανότητος τοῦ πληθυσμοῦ των, δύνανται νὰ ἀπορροφήσουν τὰ εἰδικὰ πολύτιμα προϊόντα τῆς Ἑλλάδος. Ἐξ ἄλλου αἱ βιομηχανικὰὶ αὐταὶ χῶραι τῆς προμηθεύουν τὰ ἀπαραίτητα εἰς αὐτὴν βιομηχανικὰ προϊόντα. Πρὸς συμπλήρωσιν ὅμως καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐπισιτισμοῦ της διατηρεῖ ἐμπορικὰς σχέσεις καὶ μὲ τὰς χώρας μεγάλης γεωργικῆς παραγωγῆς (‘Ἀργεντινή, Ρωσσία, ‘Η. Πολιτεῖαι, Ρουμανία κ.ἄ.). Δυστυχῶς οὐδέποτε οἱ πόροι ἐκ τῆς ἔξαγωγῆς ἐκάλυψαν τὴν ἀξίαν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἡ χώρα μας ἔζησε μὲ ἔλλειμμα ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Μέρος τοῦ ἔλλείμματος τούτου καλύπτεται ἀπὸ τοὺς λεγομένους ἀδήλους πόρους (ἔμβασματα μεταναστῶν, κέρδη ναυτιλίας, πόροι τουρισμοῦ, ἔσοδα Ἑλληνικῶν κεφαλαίων τοποθετημένων εἰς τὸ ἔξωτεροικόν, δάνεια). Οἱ ἀδηλοὶ ὅμως πόροι εἶναι παράγοντες ἀστάθμητοι καὶ πολὺ μεταβλητοί, μόνως δὲ θετικὸς πόρος πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας εἶναι ἡ ἔξαγωγή, ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι δσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρα. Τὸ 1936 τὸ ἔξωτεροικὸν ἐμπόριον ἀνῆλθεν εἰς 19,26 Δε. δρ., ἐκ τῶν διποίων 11,88 Δε δρ. ἀναλογοῦν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ 7,38 εἰς τὴν ἔξαγωγήν, ἥτοι τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου ἀνῆλθεν εἰς 4,50 Δε δραχ. Οὕτω, ἐπὶ εἰσαγωγῶν ἀξίας 100 δραχ. ἀντιστοιχεῖ ἔξαγωγὴ 62 δραχ.

Ἐκ τῶν λιμένων πρῶτος εἶναι τοῦ Πειραιῶς (6,5 ε κρ), ἀκολουθοῦν δὲ τῶν Πατρῶν, Θεσσαλονίκης, Βόλου, Κερκύρας, Ἡρακλείου, Καβάλλας, Μυτιλήνης (βλ. σελ. 154).

Εἰς τὴν Ἐλευθέραν Ζώνην Θεσσαλονίκης κατέπλευσαν 965 ἀτμόπλοια, ἐκ τῶν διποίων 500 Ἑλληνικὰ καὶ 465 ξένα (1936).

Ἐκ τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου διῆλθον 7180 ἀτμόπλοια χωρητικότητος 2,6 ε κρ. καὶ 1500 ίστιοφόρα, χωρητικότητος 30 κ. κρ. (1936).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ (1936)

Ἡ Διοίκησις τῆς χώρας περιλαμβάνει 45.019 μονίμους δημοσίους ὑπαλλήλους: διοικητικοὺς (12.321), ἐκπαιδευτικοὺς (18.688), δικαστικοὺς (4.116), ταχυδρομικοὺς — τηλεγραφικοὺς (6.185) καὶ ἀστυνομικοὺς (3.709).

Ἡ Δικαιοσύνη ἀσκεῖται ἀπὸ τὰ ἀστικὰ καὶ ποινικὰ δικαστήρια, τῶν ὅποίων προΐσταται ὁ Ἀρειος Πάγος καὶ ἀπὸ τὰ διοικητικὰ δικαστήρια, τῶν ὅποίων ἀνώτατον εἶναι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.

Τὰ Δημόσια Οἰκονομικά. Τὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους ἀνῆλθον τὸ 1936—37 εἰς 13,24 Δε. δρ., τὰ δὲ ἔξοδα εἰς 12,7 Δε δρ. περίπου. Τὰ ἔσοδα προέρχονται κυρίως ἐκ τῶν ἐμμέσων φόρων, (5,8 Δε. δρ.), ἐκ τῶν ἀμέσων φόρων (2,3 Δε. δρ.), ἐκ τῶν μονοπωλίων (658 ε δρ), ἐκ τοῦ χαρτοσήμου (655 ε δρ) καὶ ἐκ διαφόρων ἄλλων ἐσόδων (3,8 Δε δρ).

Ἡ Ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει τὴν στοιχειώδη, τὴν μέσην, τὴν εἰδικὴν καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν.

(1935—1936)	σχολεῖα	διδάσκοντες	σπουδασταὶ
στοιχειώδης ἐκπαίδευσις	9.397	15.636	968.350
μέση	» 548	4.452	79.558
εἰδικὴ	» 268	1.872	27.350
ἀνωτάτη	» 6	370	10.400

Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Καλῶν Τεχνῶν καὶ τὴν Σχολὴν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν (Πάντειος). Ἡ δὲ εἰδικὴ ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει τὰς στρατιωτικὰς σχολάς, τὰς εἰδικὰς σχολάς διαφόρων κλάδων τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, τὰς θρησκευτικάς, τεχνικὰς κλπ. σχολάς.

Ἡ Υγιεινή. Διὰ τὴν προστασίαν τῆς δημοσίας ὑγείας ὑπάρχουν 106 νοσοκομεῖα, κρατικὰ (36, ἐκτὸς τῶν στρατιωτικῶν), δημοτικὰ (33), πανεπιστημιακὰ (4) καὶ φιλανθρωπικῶν ὅργανώσεων (33), περιλαμβάνοντα 13 χ. κλινῶν.

Ἡ κοινωνικὴ Πρόνοια. Διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐργαζομένων ὑπάρχουν πολυάριθμα ταμεῖα ἀσφαλιστικὰ καὶ ὁ τελευταίως ἰδρυθεὶς τεράστιος ὅργανος τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων.

‘Επιφάνεια καὶ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος.

Διαμ. οίσματα	Ἐπιφάν. χμ ²	Πληθ. σμ. ¹⁾	Πυκνότης
Στερεά Ἑλλάς	25.154	1.760.640	70
Πελοπόννησος	21.661	1.158.310	53
Κυκλαδες	2.636	144.370	55
Ιόνιοι	1.997	228.890	115
Θεσσαλία	13.485	546.010	40
Μα εδονία	34.606	1.633.150	47
Ηπειρος	9.552	353.130	37
Νήσοι Αιγαίου	3.928	333.540	85
Θράκη	8.585	343.370	40
Κρήτη	8.372	432.000	52
Σύνολον	129.976	6.993.410	53

‘Ἄξια τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα (1936).

	ε δρ.		ε δρ.
Στερεά Ἑλλάς καὶ Εύ- βοια	2.371	Μακεδονία	4.855
Πελοπόννησος	2.917	Ηπειρος	380
Κυκλαδες	101	Κρήτη	734
Ιόνιοι	195	Νήσοι Αιγαίου	417
Θεσσαλία	1.214	Θράκη	1.241
		Σύνολον	14.424

Παραγωγὴ καὶ ἀξία τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς (1936).

Εἴδη καλλιεργείας	παρα- γωγὴ χ. τ	ἀξία ε. δρ.	%	Σιτηρά	παρα- γωγὴ χ. τ	ἀξία ε. δρ.
Σιτηρά	1.153	5.358	37	Σιτος.	532	2.990
Οσπρια	74	424	3	Σμυρός	39	202
Προϊόντ. λαχανον	496	979	7	Βρώμη	94	360
Βιομ. ἀρ. προϊόντ.	138	4.250	29,5	Κριθή	154	621
Ζωοτροφ. προϊόντ.	1.665	1.308	9	Αραβόσιτος	287	981
Αμπελ. Γλεύκους	192	611	1	Σίκαλις	42	180
Σταφ. φραγ.	45	158	5,5	Λοιπά σιτ.	6	24
Σταριζ.	177	1.336	9			
Σύνολον	14.424	100				

1) Ὁ πληθυσμὸς καθ' ὑπολογισμὸν τὴν 31/12/1936.

Tὰ πολυτιμώτερα γεωργικὰ προϊόντα.

	ε. δρχ.	
1. Καπνὸς	3 537	
2. Σίτος	2.900	
3. Ἐλαιον.	1.934	
4. Γλεῦκος	1.919	
5 Σταφῖς.	1.386	
Σύνολον	11.716	
		τὰ 80 % τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς

Παραγωγὴ καὶ ἀξία τῶν κυριωτέρων προϊόντων
δενδροκομίας.

	πόσοτης	ἀξία		πόσοτης	ἀξία
Λεμόνια	113 ε.τεμ.	53ε.δ.	Σῦκα	216χ.μ.στ.	135ε.δ.
Κίτρα	5 —	15 »	Κάστανα.	77—»—	23 —»—
Πορτοκάλια . .	183 —	101 »	Αμύγδαλα	36—»—	43 —»—
Μανδαρίνια. .	133 —	64 »	Καρύδια.	44—»—	45 —»—
Μῆλα.	36χ.μ.στ.	22 »	Ξυλοκέρατα . .	203—»—	29 —»—
Απίδια	217 —	55 »	Βαλανίδια . . .	177—»—	38 —»—

*Η κτηνοτροφία.

Βόες	436 χ	*Ονοι	407 χ
*Αγελάδες	499—	Πρόβατα	8.400—
Βούβαλοι	63—	Αἶγες.	5.514—
*Ιπποι.	278—	Χοῖροι.	607—
Φορβάδες	81—	Κόνικλοι.	645—
*Ημίονοι	182—	Πτηνὰ κατοικίδια . .	12.067—

Παραγωγὴ ζῷων, κατοικιδίων πτηνῶν κλπ. (1936).

	Ποσότης μ. στατ.	Αξία ε δρ.		Ποσότης μ. στατ.	Αξία ε δρ.
Γάλα	2.815 χ	1430	Μέλι	43 χ	77
Τυρός	620 —	1273	Κηφός	4 —	28
Βούτυρον	60 —	333	Χιλιόρά κουκουλ.	27 184 —	—
*Εριον	103 —	305	*Ωά (εἰς δωδεκ.)	48 ε	732

Δασικὴ παραγωγὴ (1936).

*Εκτάσεις δασῶν	χ στρ.	Ληφθέντα δσσικά προϊόντα	ποσότης χ	*Αξία ε. δρ.
Στ. Ἐλλὰς	5 244	Ξυλεία εἰς κυβ. μ	93	88
Πελοπόννησος . . .	3 750	Καυσόξυλα τ . .	172	66
Θεσσαλία	2 627	Ξυλάνθρακες τ . .	100	183
Μακεδονία.	8 507	Ρητίνη τ . .	27	116
*Ηπειρος	1.647			
Θράκη	2.294			
Σύνολον δασῶν	24.065			

Ἡ κίνησις τῶν κυριωτέρων Ἑλληνικῶν λιμένων (1936).

Κατά πλοιαὶ ἀτμοπλοΐων.

ΛΙΜΕΝΕΣ	'Αριθμός	Σημαῖαι		Χωρητικός χ τ	'Εμπορεύματ χ τ	'Επιβάται χ
		'Ελληνική	Ξένη			
Πειραιῶς	9639	7862	1777	6500	2300	513
Πατρῶν	3493	3046	447	1740	160	87
Θεσσαλονίκης	1340	856	484	1230	385	29
Βόλου	1895	1704	190	940	170	25
*Ηρακλείου	891	688	203	550	57	16
Κερκύρας	812	546	266	584	47	27
Μυτιλήνης	753	729	25	305	24	20
Καβάλλας	683	897	86	278	62	7

Tί ἀγοράζομεν καὶ τί πωλοῦμεν.
Τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος (1936).

Κατηγορίαι ἐμπορευμάτων	Εἰσαγωγὴ *		Εξαγωγὴ *	
	ε. δραχ.	%	ε. δραχ.	%
Ζωοκομικὰ - Ἀλιευτικὰ	765	6,5	70	0,9
Γεωργίας	2.551	21,5	6	1
Κηπουρικά - Ἀποικιακά	221	2	5.125	69,5
Ἐλαιώδη	102	1	613	8,5
Πνευματώδη ποτά	4	—	215	3
Ζαχάρεως ἐν γένει	327	3	8	0,1
Δέρματα	289	2,5	345	4,7
Δασικά	549	4,5	178	2,5
Ορυκτὰ	1.122	9,5	381	4
Μέταλλα	1.719	14,5	54	0,7
Ἐπιστημονικά, μουσ. ὅργανα	251	2	2	—
Κεραμευτικά, Υελουργικά	121	1	6	—
Χημικά, Φαρμακευτικά	595	5	74	1
Ἀποστάγματα, Ἀρώματα	20	0,1	7	0,1
Βαφικῆς	142	1,2	68	1
Χάρτης	301	2,5	14	0,1
Καουτσούκ, Κηρός κλπ.	52	0,5	0,2	—
Κλωστοϋφαντοι ργικά	2.058	17,5	16,1	2,2
Ἀθλητισμοῦ, Παιγνια	12	0,1	—	—
Πιλοποιίας	18	0,1	0,5	—
Μεταφορικά μέσα	325	3	1,2	—
Ὀπλα, Ἐκρηκτικαὶ ὕλαι	218	1,8	—	—
Ναυπηγικῆς	56	0,4	0,6	—
Διάφορα	59	0,4	48	0,7
Σύνολον	11.877	100	7.379	100

(*) Αἱ ἀξίαι καὶ τὰ ποσοστά δίδονται εἰς στρογγυλούς ἀριθμούς.

Πόθεν ἀγοράζομεν καὶ ποῦ πωλοῦμεν.
Τὸ εὖωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος (1936).

ΧΩΡΑΙ	Εἰσαγωγή		'Εξαγωγή	
	ε δραχ.	%	ε δραχ.	%
Αἴγυπτος	235	2	200	2,7
Αλβανία	29	—	25	0,3
Αργεντινὴ	278	2,5	57	0,8
Αύστρια	246	2	168	2,2
Βέλγιον	83	0,5	117	1,6
Βουλγαρία	18	0,1	24	0,3
Βραζιλία	175	1,5	70	1
Γαλλία	224	2	242	3,3
Γερμανία	2 674	22,5	2,688	36,4
Γιουγκοσλαβία	692	5,8	228	3,1
Ἐλβετία	94	0,8	44	0,6
Η. Πολιτεῖαι	846	7,1	1.056	14,3
Ινδίαι	275	2,3	2	—
Ιταλία	59	0,5	133	1,8
Καναδᾶς	721	6	5	—
Κάτω Χώραι	228	2	238	3,2
Μ. Βρεττανία	1 889	16	899	12,2
Νορβηγία	19	0,1	23	0,3
Οὐγγαρία	184	1,5	49	0,7
Πολωνία	152	1,3	76	1
Ρουμανία	634	5,3	264	3,6
Ρωσσία	552	4,6	66	0,9
Σουηδία	253	3,1	51	3,2
Τουρκία	177	1,5	40	0,6
Τσεχοσλοβακία	219	1,8	157	2,1
Λοιπαὶ γῦραι	921	7,2	457	3,8
Σύνολον (*)	11 877	100	7.379	100

(*) Πόση εἰσαγωγὴ καὶ πόση ἔξαγωγὴ ἀντιστοιχεῖ κατὰ κάτοικον! (πληθυσμὸς Ἑλλάδος 7 ε.).

'Εξαγωγὴ τῶν κυριωτέρων προϊόντων μας (1936).

ΠΡΟΪΟΝΤΑ	'Εξαγωγὴ		Τόποι προορισμοῦ κατά σειράν εἰσαγομένης ποσότητος
	Ποσὸν τ	'Αξία ε δρχ.	
Καπνὸς εἰς φύλλα.	39.950	3.398	Η. Πολιτεῖαι, Σουηδία, Γερμανία, Αὐστρία, Φινλανδία, Βέλγιον, Ρωσία.
Σταφὶς Κορινθιακὴ	74.675	934	Γερμανία, Ἀγγλία, Ὀλλανδία, Η. Πολιτεῖαι, Ιταλία, Γιουγκοσλαυΐα.
Σταφὶς σουλτανίνα καὶ ροζανί . . .	26.160	369	Γερμανία, Ἀγγλία, Τσεχοσλοβακία, Γιουγκοσλαυΐα, Ὀλλανδία.
Ἐλαιόλαδα . . .	8.029	275	Ιταλία, Η. Πολιτεῖαι, Βραζιλία, Ἀργεντινή, Γερμανία, Αἴγυπτος, Ιαπωνία.
Ἐλαῖαι . . .	15.200	287	Ρουμανία, Η. Πολιτεῖαι, Αἴγυπτος, Ἀργεντινή, Γαλλία, Βραζιλία, Βουλγαρία.
Πυρηνέλαιον . . .	2.200	40	Γερμανία, Η. Πολιτεῖαι, Αἴγυπτος.
Οἶνοι . . .	33.870	157	Γερμανία, Γαλλία, Βέλγιον, Μάλτα, Ὀλλανδία, Αἴγυπτος, Ἐλβετία, Σουηδία.
Ἀπόσταγμα οἴνου	368	23	Αἴγυπτος, Η. Πολιτεῖαι, Ἀγγλο-αἴγυπτιακὸν Σουδάν.
Γλεῦκος . . .	2.000	10	Ἀγγλία, Γαλλία.
Σταφυλαὶ νωπαὶ .	7.500	44	Αἴγυπτος, Γερμανία, Πολωνία.
Σύνολον . . .		5.537	

Οὕτω ἐκ τῆς ὅλης ἔξαγωγῆς μας, ἥ δποία ἀνέρχεται εἰς 7.379 ε δρ., τὰ προϊόντα τοῦ καπνοῦ (3.398), τῆς σταφιδαμπέλου (1.303), τῆς οἰναμπέλου (234) καὶ τῆς ἐλαίας (602) ἀντιπροσωπεύονταν ἀξίαν 5.537 ε δρ., ἥτοι τὰ 75% τῆς ὅλης ἔξαγωγῆς μας. Τὰ τρία αὐτὰ φυτά, δικαπνός, διαμπελός καὶ διέλαια είναι δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ἥ βάσις τῶν ἔξωτερικῶν συναλλαγῶν μας, είναι τὰ μεγάλα ἔθνη μας φυτά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

‘Η πατρίς μας ἀνέκαθεν ὑπῆρξε χώρα πτωχή. Παρὰ τὸ γεγονός ὅμως τοῦτο ἡ χώρα μας δὲν ἀπέδωσεν ἀκόμη ὅ, τι ἔχει τὴν ἴκανότητα νὰ ἀποδώσῃ. Σχεδὸν ὅλαι αἱ πλουτοπαραγωγικαὶ πηγαὶ ἐγγυῶνται μεγαλυτέρας ἀποδόσεις. ‘Η γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ ἄλιεία δὲν ἀπέβησαν ἀκόμη ἐντατικαί, ἡ δὲ ἀπόδοσίς των δύναται νὰ αὐξηθῇ πολὺ περαιτέρω τῆς σημερινῆς. Τὰ δάση δύνανται νὰ διπλασιασθοῦν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐνδιαφερθοῦν ὅλοι οἱ ‘Ἐλληνες διὰ τὴν ταχεῖαν ἀναδάσωσιν τῆς χώρας. Οἱ λιγνῖται καὶ ὁ ἄφθονος λευκὸς ἄνθραξ εἰναι πολύτιμοι πηγαὶ ἐνεργείας, τὰς δοπίας ἐλάχιστα ἐκμεταλλευόμεθα σήμερον. Τὰ πλούσια σιδηρομεταλλεύματα εἰναι δυνατὸν νὰ τροφοδοτήσουν μίαν Ἑλληνικὴν μεταλλουργίαν τοῦ σιδήρου. ‘Η ἐθνικὴ βιομηχανία εὐρίσκεται ἀπὸ δεκαπενταετίας εἰς τὴν δδὸν τῆς ταχείας ἀναπτύξεώς της. Τὸ ἔξωτερικὸν ἐμπόριον βαίνει διαρκῶς αὐξανόμενον. ‘Ενεκα τῶν προστατευτικῶν μέτρων τοῦ Κράτους αἱ ἔξαγωγαί μας βαίνουν σταθερῶς αὐξανόμεναι. Τὸ ἐμπορικὸν ὅμως ἵσοςύγιον εἰναι παθητικόν. ‘Η αὐξησις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἔξαγωγῆς θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἐλλείμματος. ‘Ο ἐμπορικὸς στόλος βαίνει διαρκῶς αὐξανόμενος. ‘Η θάλασσα θὰ εἰναι πάντοτε διὰ τὸν ‘Ἐλληνα μεγίστη πηγὴ πλούτου.

‘Απὸ τῆς ἀπελευθερώσεως μέχρι τοῦ 1922 ἡ πατρίς μας διεξήγαγεν ὥραιον καὶ σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς συγκέντρωσιν τοῦ ‘Ἐλληνικοῦ ’Ἐθνους ἐντὸς τῶν δρίων ἐνὸς μεγάλου ἐλευθέρου Κράτους. Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἡ ‘Ἐλλὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἔσωτερικὴν ἀναδιογάνωσιν τῆς χώρας. ’Εօγα παραγωγικά, ἔօγα ἔξυγιαντικά, ἔօγα ἐκπολιτιστικά ἥρχισαν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα.

‘Η ‘Ἐλλὰς σήμερον διανοίγει τὴν δδὸν διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν μεγάλην λεωφόρον τοῦ Συγχρόνου Πολιτισμοῦ. ‘Η ‘Ἐλληνικὴ χώρα ὑπόσχεται νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ‘Ἐλληνικὸν λαὸν πολὺ καλυτέρους ὄρους ζωῆς εἰς ἀντάλλαγμα τῶν μεγάλων αὐτοῦ κόπων καὶ θυσιῶν.

Eisagwgy { Ιωσηλα
Θεματινη }
Τεριεγοριανα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελις
Εισαγωγή	3

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

'Ανθρωπογεωγραφία. — 'Ηλικίαι τῆς ἀνθρωπότητος.—"Ανθρωπος καὶ Φύσις. — Πολιτισμένη ζωή. — Πληθυσμὸς τῆς Γῆς.—Φυλαί, γλώσσαι, θρησκεῖαι.—Σύγχρονος πολιτισμός, πνευματικὸς πολιτισμός	5—37

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

'Η Οἰκονομικὴ ζωή.—Οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	37

I. Παραγωγή.—Α'. Θεμελιώδεις πρῶται ὄνται. Σιτος, γαιάνθραξ, πετρέλαιον, σίδηρος, καουτσούκ, βάμβαξ, ἔριον, λευκὸς ἀνθραξ	39—73
Β'. Ἄλλαι σπουδαῖαι πρῶται ὄνται.—"Ορυχα, δευτερεύοντα δημητριακά, κηπουρικά καὶ δενδροκομικά προϊόντα, ζάχαρις, οίνος, καφές, τέεϊον, κακάο, καπνός, κτηνοτροφία, ἄλιεία, μέταξα, δάση, ἐλαιώδη φυτά, ἄλλα μέταλλα	73—83

II. Αἱ Μεγάλαι Οἰκονομικαὶ Δυνάμεις.—Βρεττανικὴ αὐτοκρατορία, Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Γαλλία, Γερμανία, Ἰταλία, Ρωσσία, Ἰαπωνία	83—123

III. Αἱ παγκόσμιαι συγκοινωνίαι.—Οἱ σιδηρόδρομοι, αἱ διὰ τῶν ὅδῶν μεταφοραί, αἱ διὰ τῶν ποταμῶν μεταφοραί, τὰ μεγάλα θεύματα τῆς ναυσιπλοΐας, αἱ ἐναέριοι μεταφοραί, τὰ μέσα μεταφορᾶς τῆς σκέψεως	123—136

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Επισκόπησις τῆς Ἑλλάδος.—"Ο Ἑλλην καὶ τὸ περιβάλλον του, δὲ πληθυσμός, αἱ ἀσχολίαι, δὲ ἔξω Ἑλληνισμός.	137—142
Οἰκονομικὴ ἐπισκόπησις τῆς Ἑλλάδος	142—158

Stelle	Teil	Kom.	Text	Notiz
8-9				
9-10				
10-11				
11-12				
12-1				
1-2				
2-3				

~~bacillus~~ ~~woog~~, ~~cuspid~~

1960's

λανδα

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝ. ΠΛΑΔΕΙΑΣ

Αριθ. { Πρ. ε. 19451
                Εγκυρ. 22

*Ἐν Ἀθήναις τῇ 8/2/1939

Περιληψις:

Περὶ στοιχεώς βιβλίου «Στοιχεῖα Γεωγραφίας Ε' τάξεως Γυμνασίων» Ἀλκιν. Μάζη.

Πρόδειγμα

τοὺς κ. κ. Γεν. Ἐπιθεωρητὰς τῶν Σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ τοὺς Διευθυντὰς τῶν Ἐξαταξίαν Γυμνασίων καὶ Πρακτικῶν Αγκείων τοῦ Κροτούς

Ἐχοντες ὥπερ τὰς κειμένας διατάξεις περὶ διδακτικῶν βιβλίων κ.λ.π. καὶ τὴν πρότασιν τῆς Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἐκπαιδεύσεως, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὥπερ ἀριθ. 13 ἐ. ἔ. πρᾶξιν αὐτοῦ, ἵς ἀπόσπασμα παρατίθεται κατωτέρῳ, συνιστῶμεν τὸ ὥπερ τὸν τίτλον «Στοιχεῖα Γεωγραφίας Ε' τάξεως Γυμνασίων» βιβλίον τοῦ κ. Ἀλκινδού Μάζη, καθηγητοῦ τῶν Φυσικῶν, ὃς βοήθημα διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς τάξεως τῶν ἐπαταξίων Γυμνασίων διὰ τοὺς ἐν τῇ παρατιθεμένῃ ταύτῃ πρᾶξι τοῦ Α.Σ.Ε. ἀναγραφομένοις λόγους.

Ο Γενικὸς Γεωματεὺς
Ν. Σπέντζας

Άποσπασμα

Ἐκ τῆς ὥπερ ἀριθμ. 13 τῆς 2/2/1939 πρᾶξεως τοῦ Α.Σ.Ε.

Ἐχοντες ὥπερ σχετικὴν εἰσήγησιν κ.τ.λ., γνωματευει, διτις τὸ σὸν «Τυπονοργεῖν τυποτήση τὸ βιβλίον τοῦτο ὡς βοήθημα διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως τῶν Ἐξαταξίων Γυμνασίων, διὸ οὗτος καὶ οὐνεγράφη, καθόσον ἔχει γραφῆ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ εἶναι προσηγορισμένον πρὸς τὰς ἀπαρτήσεις τοῦ προγράμματος».